

Medailony

In: *Slavica na Masarykově univerzitě v Brně : literární věda, jazykověda, historiografie, uměnovědy*. Dorovský, Ivan (editor). 2. dopl. a rozš. vyd. V Brně: Masarykova univerzita, 1993, pp. [105]-240

ISBN 8021005890

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126893>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MEDAILONY

ŠIFRY AUTORŮ MEDAILÓNŮ

A. B.	= Aleš Brandner	jr	= Jiří Rambousek
az	= Artur Závodský	J. S.	= Jaroslav Sýkora
Bc	= Jiří Bronec	J. V.	= Jana Vignatiová
B. D.	= Bořivoj Dostál	ju	= Josef Veselý
dj	= Dušan Jeřábek	K. P.	= Karel Palas
D. H.	= Dušan Holý	Kra	= Josef Krajc
dk	= Danuše Kšicová	Kry	= Jarmila Krystýnková
Dol	= Eva Doleželová	L. B.	= Libuše Blatná
dp	= Dana Pahorecká	(ls)	= Ladislav Soldán
F. Č.	= František Čapka	LV	= Libor Vykoupil
F. H.	= František Hejl	M. K.	= Milan Kopecký
FS	= František Šalé	M. M.	= Miroslav Mikulášek
HK	= Helena Kneselová	ms	= Milan Suchomel
HV	= Hubert Valášek	mxs	= Maxmilián Strmiska
ič	= Ivan Dorovský	OK	= Oldřich Kovář
I. H.	= Irena Hrabětová	P. B.	= Pavel Boček
in	= Ivan Němec	P. J.	= Pavel Jiráček
Jaj	= Jan Janák	R. F.	= Rudolf Fišer
JaS	= Jaroslav Střítecký	R. J.	= Richard Jeřábek
ji	= Jiří Iliev	R. P.	= Richard Pražák
jik	= Jiří Kroupa	R. V.	= Radoslav Večerka
J. J.	= Jiří Jiráček	SR	= Simeon Romportl
J. H.	= Josef Hrabák	sr	= Zdeněk Srna
jk	= Jiří Krystýnek	sž	= Stanislav Žaža
jku	= Jiří Kudrnáč	Urb	= Blažena Urbanová
jm	= Jiří Malíř	vá	= Vlasta Vlašínová
J. M.	= Jarmila Mikulášková	vk	= Vlastimil Válek
JN	= Jana Nechutová	V. V.	= Vladimír Vašků
J. P.	= Jarmil Pelikán	zb	= Zbyněk Sviták
		ZS	= Zdeněk Smejkal

OLDŘICH AUDY, PaedDr., doc. ped. fak. Nar. 16. dubna 1911 v Brně-Zebětíně. Od 1923 studoval na reálném gymnáziu (učitelé B. Václavek, J. John), poté na měšťanské škole. Od 1928 studium na učit. ústavu v Brně (učitelé J. Staněk, J. Uher, F. Schäfer). Od 1930 přijat do 3. roč. konzervatoře k mimořádnému studiu violoncella. Po maturitě vyučoval v Tovačově, Hrabyni u Opavy a v Brně. 1936—1939 studoval na filoz. fak. MU češtinu a filozofii (učitelé A. Novák, F. Trávníček, A. Bláha). 1946—1950 studoval při zaměstnání na ped. fak. MU čes., dějepis a občanskou nauku (F. Trávníček, B. Hrabák, B. Uher). 1951 získal na ped. fak. titul PaedDr. (dis. Metodika literárního čtení a vlastenecká výchova). 1946 spoluzakládal Výzkumný ústav pedagogický v Brně, od 1959 v něm působil jako vedoucí lit. oddělení a později celé sekce est. výchovy. Po příchodu na ped. fak. obhájil 1964 habil. práci K otázkám jedinečných a obecných vlastností umělecké literatury, 1966 jmenován doc. ped. fak. 1963 oceněn udělením titulu Zasloužilý učitel, 1965 udělen rektorem za výchovu čestný titul Vzorný pedagogický pracovník. 1971 odešel do důchodu.

Svým celoživotním dílem se O. Audy orientoval na tvorbu pro mládež. 1936—1940 se na stránkách čas. Komenský zabýval hodnocením tvorby pro děti. 1939—1944 tvořil rozhlasové hry a pásma. 1940 přispěl do sb. Literatura pro mládež vydaného tzv. brněnským lit. směrem, kritikami předválečných a historických prací pro mládež. V 1941—1944 přispíval do čas. Úhor úvahami o společenské funkci a úloze díla v duševním rozvoji dítěte. V l. 1946—1950 hodnotili poválečnou tvorbu pro děti a mládež v Pedagogické revui. 1953—1958 publikoval po zániku Štěpnice v Literatuře ve škole rozborů a výkladů pro literární čtení. Po literárním debutu *Hlas* (1932) se spol. s F. Holešovským redakčně podílel na souboru próz *Život teprve začíná* (1944). V l. 1949—1959 připravil s H. Sedlákovou a J. Hrabákem čítanky pro 5., 8. a 9. roč. a s J. Hrabákem, F. Tenčíkem a V. Sloukou čítanky pro 2. roč. gymnázia. 1950 upravil a napsal předml. k výboru z díla M. Pujmanové *Mír, chceme mír*. K přednáškám *Výchova uměním na brněnské VAAZ* vytvořil 1959 čtenářské kompendium *Co číst ze světových literatur*. Do spektra práce O. Audyho spadají i romány s historickými náměty (*Údolí se zvedla*, 1947).

Bibliografie: *Obrazy ze života, Dějinné náměty v knížkách pro děti* (Literatura pro mládež, 1940, 34—52), *Údolí se zvedla* (B 1947), *M. Pujmanová: Mír, chceme mír* (výbor, upr. a předml. O. Audy, P 1950), *Jan Neruda v obrazech* (Zpr. O Audy aj., P 1951), *S. K. Neumann v obrazech* (Zpr. O. Audy aj., P 1952), *Pomněnky našeho domova* (Sest. O. Audy, P 1956).

ji

JAN BALHAR, PhDr., CSc., věd. pracovník ČSAV. Nar. 12. června 1931 v Březové u Vítkova. Studoval češtinu a polštinu na filoz. fak., od 1956 je zaměstnán jako věd. pracovník v brněnské pobočce ÚJČ ČSAV. Tu se podílel na výzkumu moravských dialektů a na přípravě *Českého jazykového atlasu*. Externě přednášel a vedl cvičení na filoz. a ped. fak. z dialektologie a normativní mluvnice č. a z pols. mluvnice.

Vlastní oblastí badatelského zájmu Balhara je č. dialektologie. Na základě vlastních terénních výzkumů popsal zevrubně dialekty moravské, zejm. lašské, a v několika statích podal charakteristiky některých lašských nářečních typů, např. západoopavského, tzv. moravské laštiny, okrajového nářečí jihozápadního Opavska; pojednal dále o vývojových tendencích lašských nářečí a všiml si vývoje jazyka v nově osídleném pohraničí. Ze speciální dialektologické problematiky podal analýzu zájmných tvarů v nářečí a zvl. tvarů adjektivních. Řadu nových postřehů obsahují články věnované stavu a vývoji mluvy ve slezských městech Opavě a Příboře a některým příčinám územního členění nářečního lexika.

Nejvíce pozornosti věnuje Balhar otázkám nářeční skladby. Obecnější a teoretické zaměření má úvaha o strukturních a promluvvých jevech v nářeční syntaxi. Vyvrcholení tohoto jeho věd. úsilí představuje knižní monografie *Skladba lašských nářečí* (1974) popisující syntaktickou stavbu a rozvržení syntaktických prostředků té-

měř ve 150 obcích. Zasáhl též do historické dialektologie. Nemalý byl Balharův podíl na kolektivní publikaci *České nářeční texty* (1976). Je redaktorem a členem autorského kolektivu *Českého jazykového atlasu*, který vychází od r. 1993.

Kromě toho se zabývá Balhar otázkami jazykové správnosti a kultury popularizací výsledků jazykovědné práce.

Bibliografie: *Publikační činnost pracovníků ÚJČ CSAV za léta 1963—1967*, P. 1968, 11—12; *RočÚJEP 1964—1968*, 454. Z prací tam již nezachycených: *Strukturální a promluvvové jevy v nářeční syntaxi*, *OtSlovSynt* II, 135—139; *Lašské nářečí v marburském archívu*, *SISb* 1968, 494—510; *Časové věty v slezskomoravských (lašských) nářečích*, *SISb* 1969, 467—475; *Mluva východomoravských kolonistů v Charvátsku*, *SPFFBU*, A 19, 1971, 65—88, s V. Michálkovou; *Zvláštní prostředky k vyjadřování postojoyové modalitty v nářečích*, *OtSlovSynt* III, 371—374; *Skladba lašských nářečí*, P. 1974; *Mluva starší generace Opavanů*, *SISb* 1974, 135—142; *Formování městské mluvy v Opavě*, *NR* 1974, 13—18; *Dnešní mluva v Příboře*, *SISb* 1975, 38—42; *Slezská nářečí a Český jazykový atlas*, *SISb* 1975, 307—311; *Odras zřetel k adresátovi na výstavbě monologických vyprávění v nářečí*, *OtSlovSynt* IV/1, 129—132; *Bohatost územní diferenciacie nářečního lexika a její příčiny*, *SPFFBU*, A 29, 1981, 113—124; *Zanikající složky nářeční slovní zásoby*, *SPFFBU*, A 30, 1982, 154—160; *Dialekt a místní jména na Opavsku*, *ZMK* 24, 1983/1—2, 25—30; *O češtině každodenní*, B. 1984, člen autorského kolektivu; *Jazyk selských suplík z Těšínska z roku 1766*, *NR* 1985, 169—175.

R. V.

JARMILA BARTÁKOVÁ, PhDr., CSc., docentka filoz. fak. Nar. 18. května 1938 v Brně. Na filoz. fak. v Bratislavě vystudovala slovenštinu a ruštinu u J. Stanislava, E. Paulinyho aj. Po absol. (1957) nastoupila jako odb. asist. v Jazykovědném ústavu L. Stúra SAV. Od 1961 působí jako odb. asist. na filoz. fak. v Brně. V 1966 získala titul PhDr., 1986 hodnost CSc; habilitace 1991.

Po dobu svého působení v SAV podílela se na přípravě kolektivního díla *Slovník slovenského jazyka* a na průpravných pracích pro *Slovenský nářečový atlas*. Soustavně se věnuje průzkumu č. a sl. tvoření slov, např. v pojednání o složených slovech ze jmen přídavných a podstatných, ve studiích o jménech činitelských v staré češtině, o konverzi v č.-sl. porovnávacím plánu (1982, 1983), o expresivních názvech osob apod. Konfrontační aspekt čs.-sl. uplatnila též v úvaze o problémech č.-sl. jazykové interference. Pro potřeby posluchačů připravila učební text *Cvičenia zo slovenčiny* (1978, 1983²).

Dlouhodobý pobyt v Egyptské arabské republice (1967—69, 1973—75) motivoval její zájem o arabštinu; vedle stati o determinaci (1977—78) připravila pro praktickou výuku učební text o písmu současné spisovné arabštiny (1976).

Bibliografie: *RočBU* 1964, 96, a *RočÚJEP* 1964—1968, 448. Z prací tam již nezachycených zejm.: *Katégoria determinácie v typologickom aspekte*, *SPFFBU*, A 25/26, 1977—78, 31—42; *Slovenské sémantické ekvivalenty k českým konvertovaným činitelským názvom typu nimra, babra, pipla*, *SIPr* 15, 1982, 101—112; *Poodiel konverzie a spätnej derivácie na tvorbe názvov osôb v češtině a slovenčine*, *SPFFBU* A 31, 1983, 67—76; *Imperativ a expresívne názvy osôb*, *SPFFBU*, A 33, 1985, 125—132; *K česko-slovenským diferenciam v oblasti expresívnych názvov osôb*, *SIPr* 30, 1987, 66—71; *Slovotvorné postupy vzniku expresívnych názvov osôb v češtině a slovenčine*, *SPFFBU*, A 35, 1987, 61—69; *O jazykovej úrovni Slovákov žijúcich v českom prostredí*, in: *Kultúra slova* 20, 1986, 30—82.

R. V.

JAROSLAV BAUER, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 5. dubna 1924 v Rovečném, zem. 4. ledna 1969 v Brně. Studoval slovan. fil. na filoz. fak. v Brně, mj. u J. Kurze, F. Trávníčka. Po absol. (1949 PhDr.) zůstal na fak. nejprve jako asist., pak odb. asist. a věd. aspirant (1955 získal hodnost CSc.). 1958 byl jmenován doc., 1965 zástupcem prof. a od 1966 až do své smrti působil jako prof. srovnávací slovan. jazykovědy. Kromě ped. a rozsáhlé badatelské činnosti v oboru vyvíjel neobyčejně intenzivní činnost věd. organizační jako sekretář Mezinárodní komise pro studium mluvnické stavby slovanských jazyků při Mezinárodním komitétu slavistů, jako spolupracovník PAV při zpracování slovníku pol. 16. stol. a slovníku staropols., jako organizátor symposií o slovan. syntaxi v Brně, jako redaktor SPFFBU (jazykovědné řady), LF a řady příležitostných sbor. Za zásluhy v oboru slavistiky byl vyznamenán bulh. řádem Cyrila a Metoděje I. stupně.

Bauerovo dílo je přes svůj mimořádný rozsah pozoruhodně soustředěno na jedinou — i když širokou — oblast slovan. jazykovědy: na syntax slovan. jaz., především na výzkum souvětí a spojovacích prostředků, struktury věty jednoduché, problematiky slovního spojení a pádové skladby.

Svou věd. dráhu začal prací ze skladby stsl., pojednáním o syntaxi bezpředložkového lokálu, které bylo výtahem z jeho rukopisné doktorské dis. Staroslověnštině jsou dále věnovány články o spojovacích prostředcích, které publikoval zčásti ve spolupráci se svou manželkou, o vlivu staroslověnštiny na starorus. syntax nebo o syntaxi staroslověnštiny ve srovnání s řečí Moravanů (1965).

Se stsl. problematikou těsně souvisí jeho příspěvky k hist. skladbě bulh. Polštíně věnoval pojednání o spojkových heslech ve *Slovníku staropolském* a o vývoji vět obsahových.

Nejvíce pozornosti ze všech slovan. jazyků — kromě č. — věnoval však ruš. Vedle drobnějších příspěvků, např. o ruských spojkách (1957), je na tomto úseku významná jeho studie o parataktickém souvětí v ruš. a zejm. jeho spolupráce (s R. Mrázkem a S. Žažou) na 2. svazku *Mluvnice ruštiny pro Čechy* (1960, 1966²), kde je zpracována syntax.

Bauerův věd. zájem přitahovala však trvale syntax č. Začal sérií dlíčích studií o jednotlivých typech souvětí a jejich vývoji a výsledky tohoto výzkumu posléze synteticky zpracoval v obsáhlé a zevrubné knižní monogr. *Vývoj českého souvětí* (1960). Popis souvětí stavby současně spisovné č. podal v publikaci *Skladba spisovné češtiny* (rotaprint 1964, 1971³; knižně 1972, 1980³), kterou vydal s M. Greplem. Z problematiky souvětí se jeho badatelské úsilí přesunulo jednak na strukturu souvětí složitějšího a jeho klasifikaci, jednak na strukturu č. věty jednoduché a její vývoj a na syntaktickou strukturu č. vůbec a jejich centrálních a periferních elementů zvláště. Byl spoluautorem učebnice *Historický vývoj češtiny* (1977, 1985²) a *Historická mluvnice češtiny* (1986).

Množství Bauerových syntaktických studií je zaměřeno komparatisticky. Ve sbor. přednášek pro slavistický kongres v Sofii (1963) uvažoval o úkolech a metodách rekonstrukce syntaktické struktury vcelku, když již předtím pojednal o problémech rekonstrukce praslovan. souvětí. Vystoupil dále v anketě syntaktické části slovan. jaz. atlasu (Sl 1959) a podílel se na vypracování syntaktické části slovan. nářečního dotazníku. Ve sbor. přednášek pro slavistický kongres v Moskvě (1958) vyšetřil vliv řečtiny a latiny na vývoj syntaktické stavby slovan. spisovných jaz. Vedle dlíčích pojednání o jednotlivých typech souvětí v slovan. jaz., např. o souvětí s větami obsahovými nebo s větami relativními, zabýval se slovan. souvětím i komplexně, a to obecně problematikou jeho historickosrovnávacího studia, nebo detailně vznikem jeho základních typů a jejich klasifikace. V řadě příspěvků obrátil se ke spojkám a zkoumal jejich původ, jejich význam a funkci a jejich genetické svazky s interjekcemi a partikullemi. Obecný a programový ráz má jeho studie o problematice historickosrovnávacího studia syntaxe slovan. jaz.

Ve svém rozsáhlém vědeckém díle pokračoval J. Bauer v té linii českého syntaktického bádání, která je vyznačena jmény J. Zubatý, F. Trávníček a B. Havránek. Osvědčoval filologickou akribii a smysl pro detail stejně jako schopnost postihnout strukturální souvislost zkoumaných jevů a dobrat se zobecňujících závěrů.

WdSl 1969, 98—102; RočUJEP 1968—1975; 59—61; Kirilo-Methodievska encyklopedija I. Sofija 1985, 164—166. Posmrtně byl vydán výbor z prací *Syntactica Slavica* (B. 1972).

R. V.

BOHUSLAV BENEŠ, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 20. října 1927 v Brně. Studoval na filoz. fak. v Brně č. a ruš. (učitelé B. Novák, F. Wollman). PhDr. získal 1952 na základě dis. Třídní kořeny české světské písně kramářské na Znojemsku, titul kandidáta věd 1966 dis. Kramářská píseň a lidová slovesnost. Habil. se 1969 spisem Světská píseň kramářská. Za práci Lidová slovesnost a dnešek získal 1987 doktorát historických věd. Prof. byl jmenován 1989. Do 1952 působil jako středoškool. prof. na Vyšší hospodářské škole v Ostravě, v letech 1953—1963 byl lektorem, později asistentem na filoz. fak. v Brně a na ped. institutu v Brně, od 1963 působí na filoz. fak. v Brně. Je členem České společnosti pro estetiku při ČSAV, členem hlavního výboru Národopisné společnosti československé, Mezinár. komise pro studium lid. kultury v Karpatech a na Balkáně, členem Mezinár. komise pro slovan. folklór a místopředsedou její čl. sekce, členem red. čas. Český lid, Národopisný věstník československý a Národopisné aktuality. Je nositelem titulu vzorný pracovník kultury (1981) a zlaté medaile filoz. fak. (1987).

Zprvu pracoval Beneš v oboru rus. lit. a folklóru. Současně se zabýval sběrem lid. prozaického podání na Moravě a přeměnami funkcí lid. slovesnosti. Hlavní zájem však věnoval pololid. tvorbě a kramářským písním, které sledoval i ze srovnávacího evr. hlediska. Vydal ant. *Poslyšte písničku hezkou* (1983). Po seznámení s P. G. Bogatyrevem, jehož oficiálním bibliografem se stal 1970, se hlouběji zabýval strukturální sémiotikou a zpracoval morfologické analýzy lid. a kramářských balad podle Proppova systému. Tyto analýzy rozšířil i na folklórní prózu nepohádkového charakteru. Uvedené práce byly přeloženy v NSR a Maďarsku. Dalším teoretickým přínosem je rozpracování systému funkcí ve folklóru, které úspěšně použil na západoslovan. folklórních materiálech. Třetí oblastí jeho zájmu je problematika folklorismu v č. zemích; svá pozorování konfrontoval Beneš i v širších slovan. souvislostech. Zpracoval určení vývojových etap folklorismu v č. kultuře a důsledně je teoreticky zdůvodnil. V rámci tohoto studia se také obsáhle zabývá změnami žánrové charakteristiky č. a sl. lid. slovesnosti a lid. divadla. O této tematice publikoval více než 30 odb. studií. Závěry studia pololid. lit. a morfologické analýzy balad byly převzaty bulh. a maď. pracovníky. Pro studenty vydal skriptum *Úvod do folkloristiky* (1980, 1990²).

Bibliografie: Národopisné aktuality XIV, 1977, 286—288; XXIV, 1987, 258 až 259; Obřadní občůzky, Uherské Hradiště 1988, 9—11. Z nezachycených tam prací zejm.: *Ein historisches Ereignis in der zeitgemäßen Darstellung der Presse, des Bänkelliedes und des volkstümlichen Puppentheaters*, Jahrbuch für Volksliedforschung 32, 1987, 64—89; *The Functions of Literary Folklore in Western Slavs (Protofolklore and Folklore Narrations in Czech, Slovak and Polish Willage)*, Ethnologia slavica 18, 1986, Br. 1987, 69—84; *Zánrová problematika lidového vyprávění (Návrh morfologické analýzy nepohádkové prózy)*, Národopisné informace 2/87, 1987, 5—24; *Typologie a funkčnost současného lidového divadla u západních Slovanů (K 95. výročí narození P. G. Bogatyreva)*. In: Československá slavistika 1988, P. 1988, 275—285; *Slavic Folkloristics in Czechoslovakia during the Years 1945—1985*, Ethnologia slavica 20, 1988, 185—213 + bibl; *Česká lidová slovesnost*, P. 1990.

id

PAVEL BENEŠ, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 11. června 1907 v Lanžhotě, zem. 30. dubna 1985 v Brně. 1931 absol. filoz. fak. v Brně, kde studoval u F. Novotného a Hertvíka Janíka latinu a francouzštinu. Odb. fil. vzdělání si doplnil jednorocním studijním pobytem (1931—1932) v Rumunsku a ve Francii (1947—1948), kde získal diplom z fonetiky. V 1931—1950 působil jako středošk. profesor. Od 1950 působil na filoz. fak. v Brně jako odb. asistent, od 1964 jako doc. Titul PhDr. získal 1932, hodnost CSc. 1960.

Vlastní oblastí věd. práce Benešovy je románská fil., zvl. franc. a rum. Právě zájem o rum. ho však přivedl i k řešení otázek slavistických. Na základě slovan.-rum. komparací řešil některé problémy etymologické, např. původ sloves *a se ožáři* nebo *a chítí*, i některých problémů gramatických, např. rum. infinitivu nebo negativních prefixů. Znalostí rum. využívá zejm. též k důležitým výkladům ze slovan. toponymie. Kult. hist. zaměření má jeho fil. úvaha o vztazích Velké Moravy k rum. Podunají. Psal několikrát o slavismech v rum. a o srovnání se slovan. jaz. materiálem se rovněž opírá jeho rozbor vět s neurčitým činitelem v monogr. *Phrases à agents indéterminés dans le Nouveau Testament* (1971).

Bibliografie: RočUJEP 1964, 115; RočUJEP 1964—1968, 486—487; RočUJEP 1968—1975, 793. Z prací tam již nezachycených, srov. ještě: *O některých slavismech v rumunštině*, SPFFBU, A 18, 1970, 57—62; *Slavismy v rumunštině*, SBB I., B. 1970, 268—273.

R.V.

GALINA BÍNOVÁ, PhDr., CSc., odb. asist., nar. 11. 8. 1949 v Kamence (SSSR). 1966 až 1970 studovala na Volgogradském ped. institutu obor ruský jazyk a literatura. Po studii vyučovala dva roky na stř. škole ve Volgogradě. 1972—1978 působila jako odb. asist. na Stát. ped. institutu ve Volgogradě. 1978 přesídlila k trvalému pobytu do Československa. 1979—1983 interní aspirantka. 1983 obhájila kand. dis. Od 1983 působila jako odb. asist., od 1991 doc.

Věd. zájem G. Bínové poutá žánrový vývoj sov. lit. nejnovějšího období, zvl. probl. evoluce i morfologie prózy. V monog. *Tvorčeskaja evolucija Vasilija Sukšina* (1988) zkoumá světonázorovou, ideově tematickou bázi autorovy tvorby, její emocionálně estetické vrstvy a kategorie (satira, tragično aj.) i stylotvorné zvláštnosti (fantastika, groteskno, lyrismus aj.).

Bibliografie: RočUJEP 1976—1985, 349. Z významnějších prací a studií: *Koncepcija chudožestvennogo tvorčestva v sisteme vzgljadov V. Sukšina*, Čs. rusistika 1, 1984, 18—22; *Rasširenije vozmožnostej maloj prozaičeskoj formy v sovremennoj sovetsoj proze*, SPFFBU D 33; *Tragičeskoje v chudožestvennom mire V. Sukšina*, SPFFBU D 38, 1988; *Krupnyje izmerenija malogo žanra (K dialektike sovremennogo rasskaza)*, In: *Litteraria humanitas* I., B. 1990.

M.M.

LIBUŠE BLATNÁ, odb. asist. Nar. 22. dubna 1927 v Tovačově. Studovala na fil. fak. UJEP v Brně 1949—1953. Poté působila jako odb. asist. rus. jaz. na katedře jazyků, a to na přírod. fak. (1953—1954), na filoz. fak. (1954—1958) a na lék. fak. (1956—1965).

L. Blatná se věnovala lexikologii, překladatelství a metodice výuky rus. jaz. na vysokých školách nefilol. směru převážně v oborech filoz., psychol. a psychiatrie.

Bibliografie: Výběrový soupis viz Slavica UJEP 1973, 154. Z dalších prací tam nezaznamenaných: *K problematice názornosti výuky morfologie rus. jazyka na pedagogických fakultách ČSSR* (SPFFBU, 1977); *K problematice využití didaktické*

techniky při výuce ruského jazyka na pedagogické fakultě (SPFFBU, 1977); Pracovní texty z morfologie ruského jazyka pro posluchače učitelství 1.—4. (1977).

Bc

JIRÍ BLAŽEK, PhDr., odb. as. ped. fak. Nar. 30. června 1939 v Brně. V letech 1956 až 1961 studoval na fil. fakultě v Brně češtinu a ruštinu, mj. u J. Bauera a A. Lamprechta. Po absolutoriu získal stipendium ke stud. pobytu v brněnské pobočce ÚJČ ČSAV (1961—1962 a 1964—1966). Od r. 1965 působil jako externí učitel na ped. fak. MU v Brně, od r. 1966 tam byl zaměstnán jako odb. as. pro obor novočeské mluvnice, speciálně syntaxe. Obhájením rigorózní práce získal r. 1967 na fil. fak. v Brně doktorát filozofie.

Ve své vědeckovýzkumné činnosti se J. Blažek hned od počátku zaměřil na problematiku novočeské skladby, především souvětí. Velkou pozornost věnoval zvl. stupňovacímu spojení v češtině, genezi a historickému vývoji příslovčí *dokonce*, *natož*, *natožpak*, později zejména závislým zjišťovacím otázkám v češtině a jejich klasifikaci a modalitě vedlejších vět obsahových. Stav v současném spisovném jazyce konfrontoval se stavem v jiných strukturálních útvarech národního jazyka, hlavně se stavem v teritoriálních nářečích. Kromě toho publikoval drobné popularizační příspěvky v Československém novináři a v deníku Rovnost, sestavil věcný rejstřík k sborníku Otázky slovanské syntaxe (P. 1962) aj.

Jelikož byl po r. 1968 neustále šikanován pro své politické postoje a nesouhlas s normalizací, rozhodl se r. 1976 k dobrovolnému odchodu z ped. fak. Následující dvě léta pak působil jako překladatel v Královopolské strojárně v Brně, od r. 1977 dojížděl za prací na gymnázium do Hustopečí a teprve v r. 1985 mu byl umožněn přestup na jedno z brněnských gymnázií. Na ped. fak. se však už tento talentovaný lingvista a svědomitý učitel nevrátil. V dubnu r. 1986 předčasně zemřel.

Bibliografie: *Stupňovací spojení v češtině* (SPFFBU, A 10, 1962, s. 39—55); *Príslovce dokonce v dnešní češtině a jeho historický vývoj* (NŘ 46, 1963, s. 57—70); *K vyjadřování důsledkového odstínu stupňovacího spojení v češtině a ke vzniku příslovčí natož, natožpak* (NŘ 50, 1967, s. 199—205); *Závislé zjišťovací otázky v češtině a problémy jejich klasifikace* (SPPedFBU 1973, s. 171—177); *K činitelům určujícím modalitu vedlejších vět obsahových, zvláště žadacích v češtině* (OtSlovSynt III, Brno 1973, s. 247—256); *K dvojí klasifikaci podřadného souvětí* (NŘ 58, 1975, s. 143 až 151); *O češtině každodenní* (spoluautor, Blok, Brno 1984).

R.V., J.M.

PAVEL BOČEK, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. Nar. 31. července 1955 v Novém Městě na Moravě. 1974—1979 studoval na filoz. fak. brněnské univ. obor dějepis-archívnictví (učitelé F. Hejl, F. Jordán aj.). Od 1980 je zaměstnán na filoz. fak., nejprve jako asist., od 1983 jako odb. asist. V roce 1983 obhájil kand. dis. *Heretická hnutí v Rusku ve 14. a 15. stol.*

Ve své výzkumné činnosti se orientuje na studium kulturně-polit. vývoje východoslovan. národů, zkoumá vývoj společenského a polit. myšlení v rus. prostředí epochy feudalismu, včetně doby rané — Kyjevské Rusi. Zabýval se vývojem vztahu mezi světskou a duchovní mocí v Rusku ve 14. stol., uveřejnil studii o kult. ideovém vývoji rus. společnosti koncem 15. stol. (1987). Boček sleduje ideový vývoj židovstvu-jušcích, něstjzateljů a osiflanů. Studium interakce ideových směrů rus. pravoslavi a světské moci je v centru pozornosti Bočkovy monografie *Ruská společnost, stát a církev na přelomu 15. a 16. stol.* (v tisku).

Bibliografie: RočUJEP 1976—1985, 326. Z prací tam nepojatých zejm.: *Nil Sorskij a jeho přínos ruskému společenskému myšlení*, SLPř 6/1988, 483—491, *Reformátoři ruské pravoslavné církve ve 13. a 14. stol.* SLPř 1991, s. 353—363; *Vrchol ruského néstjžatělství* (SLPř 1992, s. 305—320); *Stát a církev v Rusku v pol. XVI. stol.*, SPFFBU, C 39, 1992, s. 31—41.

F.H.

ALEŠ BRANDNER, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 31. 12. 1944 v Brně. V letech 1963—1968 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé R. Mrázek, J. Jiráček) ruštinu a češtinu. Po skončení studií působil jako učitel ZDŠ v Brně do 1972, kdy byl přijat na filoz. fak. UJEP; v témže roce získal titul PhDr., 1984 dosáhl věd. hodnosti CSc. (dis. *Plynné hlásky r, l v ruštině se zřetelem k češtině*) a 1988 jmenován docentem. Od 1981 tajemník katedry rus. jaz., od 1. 1. 1990 ved. katedry. Byl na delších studijních pobytech v SSSR (1973 a 1986).

A. Brandner pracuje vědecky především v oboru ruské historické mluvnice. V řadě studií zkoumal vývoj konsonantických spojení s likvidami v ruštině. Dále se zabývá otázkami fungování ruských předložek. Je členem č. komise pro obhajoby kandidátských prací a školitelem pro věd. přípravu v oboru rus. jaz.

Bibliografie: Roč. UJEP 1968—1975, 767, Roč. UJEP 1976—1985, 346, Roč. UJEP 1986—1987, 203. Z dalších jeho prací viz zejm.: *Ruské responze českých slabikotvorných konsonantů r, l* (SPFFBU, řada A, 1985, 21—30), *Reflexace řeckých slov v současné ruštině* (RJ, 1985/86, 183—189), *České interkonsonantické ř a jeho ruské responze* (SPFFBU, ř. A, 1986, 69—72), *Historické aspekty v paradigmaticke slovesa současné ruštiny I* (RJ, 1988/89, 393—399), dtto II (RJ 1988/89, 445—451); *Česko-ruský slovník pro archeology* (Brno 1989, 186 s.; rotaprint) *Sočtanija -dl-, -tl-, v sovremennom russkom jazyke*, SPFFBU, A 40, 1992, 93—100.

J.J.

JIRÍ BRONEC, PhDr., CSc., doc. Nar. 7. ledna 1922 v Kroměříži, zem. 9. září 1991 ve Vítkově. Vysokoškol. studia zakončil na filoz. fak. v Brně 1949, obor ruš.-filoz. (jeho učitelé byli F. Trávníček a J. L. Fischer). Doktorát filoz. získal 1952. Od 1956 pracoval jako odb. asist. na katedře rus. jazyka na filoz. fak. v Brně, od října 1972 byl jmenován vedoucím katedry jazyků UJEP v Brně. Byl členem Pedagogické společnosti a Mezinárodní asociace učitelů ruského jazyka a literatury. Studijně byl několikrát v Moskvě a Greifswaldu.

Hlavním zájmem J. Bronce je metodika výuky cizích jazyků, zejm. výuky rus. jazyka pro Čechy. Je spoluautorem několika učebnic rus. jazyka a autorem řady metodicky zaměřených statí. Zvláštní pozornost věnuje otázkám osvojení cizojazyčného lexika, zvláště u jazyků přibuzných, ale i překladům odborné literatury z ruštiny a pracím lexikografickým (*O lexiku cizích jazyků v minulosti*, B. 1988).

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočBU 1964, 101; RočUJEP 1964—1968, 470; RočUJEP 1968—1975, 140; RočUJEP 1976—1985, 52; RočUJEP 1986—1987, 26; Slavica na UJEP, 1973, 154—155. Z dalších prací, tam nezaznamenaných: *K principu systémovosti a komunikativnosti ve výuce jazyků a k otázce motivace* (RJ 1987/88, 356—357) a *Vnutrennjaja motivacija leksičeskich jedinic v processe obučenija russkomu jazyku* (SPFFBU, řada A, 1987, 63—65) *O lexiku cizích jazyků v minulosti*, B. 1988.

L.B.

JIRÍ BRYM, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. Nar. 28. 4. 1921 v Šepetovce (SSSR). Absol. vysokoškol. studium teprve po osvobození (1945—1949), a to obor ruš.-franc. Jeho učitelé byli mj. F. Trávníček a J. Jirásek. V letech 1950—1953 byl středoškol. prof. 1953—1954 byl asist. jazyk. katedry na veterinární fak. VŠZ v Brně. Na rusistice brněnské filoz. fak. pracoval od 1954, titulu PhDr. dosáhl 1977, vědeckou hodnost CSc. 1980, 1982 odešel do důchodu.

Brymova vědeckovýzkumná činnost je založena na značné materiálové heuristice a excerpici. Zvláštní pozornost věnoval morfol. sémantice, jmenovitě kategorii slovesného vidu a modu. Vyšel z všestranného průzkumu použití předl. pádů v ruš. a č., plodem toho je stať o rus. genitivu s předl. u (spolu s R. Mrázekem). Dlouho se obíral problematikou fungování imperativu v ruš. Celá řada dílčích studií z této oblasti byla završena v rigorózní práci *Ruský imperativ z hlediska významového* (1977). Na ni navazuje jeho kand. dis. *Ruský imperativ z hlediska významového, část II. Pokusný nástín jednotné významové klasifikace na základě pojmů „ovlivnění“* (1979). Pro potřeby překladatelské a popularizační přispěl řadou drobných, avšak objevných příspěvků do čas. Brym byl činný také překladatelsky.

Bibliografie: RočUJEP 1964, 101; RočUJEP 1964—1968, 470; RočUJEP 1968 až 1975, 767—768; RočUJEP 1976—1985, 346.

A.B.

JAROSLAV BURIAN, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 15. 9. 1922 v Brně, zem. 7. 7. 1980 v Paříži. Studoval na filoz. fak. ruštinu a češtinu (1945—1950). Jeho učitelé byli mj. F. Wollman a F. Trávníček. Po krátkém působení na stf. škole stal se asist. slovan. semináře se zaměřením na rus. lit. (1950). 1951—1955 byl věd. aspirantem filolog. fak. Lomonosovovy univerzity v Moskvě, kde získal hodnost CSc. z oboru rus. a sov. lit. (1956). 1966 se habilitoval pro obor rus. a sov. lit.

Na filoz. fak. působil od 1956 jako odb. asist., později vykonával funkci zástupce ved. katedry rusistiky až do jejího rozdělení na část lingvistickou a literárněvědnou. Od 1965 se ujal vedení nově vzniklé katedry rus. a sov. lit. a vybudoval ji jako organizačně samostatné věd. a pedag. pracoviště. 1966 byl ustanoven docentem. 1970 až 1974 byl proděkanem filoz. fak. 1971/72 působil externě na pedag. fak. v Ostravě. Od listopadu 1975 až do své smrti působil jako lektor č. jazyka na filoz. fak. pařížské Sorbony. Během svého působení na vysoké škole vykonával řadu funkcí fak. i celostátního významu — byl členem red. rady Spisů FF, předsedou rig. komise pro obor slovan. literatury, členem red. rady čas. Čs. rusistika, členem celostátní oborové komise pro obhajoby kand. disertací, komise pro rus. literaturu a realie při ÚV SČSP, členem Literárněvědné společnosti při ČSAV a SAK ČSR.

Ve věd. práci se zabýval historickoteoretickou problematikou sov. lit. (zejména románové formy), vztahem ústní rus. slovesnosti a rev. rus. poezie, otázkami metodologie marx. pojaté komparistiky. Ve své kand. dis. *Roman M. Gor'kogo Žizn' Klíma Samgina. Otráženije obščestvenno-političeskoj bor'by v romane i jeho chudožestvennyje osobennosti* (1955) analyzoval ideově uměl. zvláštnosti tohoto nejvýzn. prozaického díla M. Gorkého. Habil. spis *Románová díla M. Gorkého* (1968) syntetizující stavební postupy gorkovské románové prózy, i jeho studie o evoluci sov. románu, v nichž je zkoumána tvaroslovná stránka románové formy, jsou příspěvkem k teorii sv. románu a románu jako specifického lit. umění. Kromě toho publikoval řadu dalších stať a článků v našem i zahraničním odborném tisku, zabývajících se historicko-typologickou metodou v lit. vědě a soc. realismem. Smrt mu zabránila dokončit práci o historickoteoretických otázkách vývoje rus. lit. přelomu 19. a 20. stol.

J. Burian přispěl k rozvoji čs. rusistiky také jako autor řady recenzí na publikace připravované do tisku, kand. dis., habil. spisy aj. K této činnosti se řadí jeho činnost překladatelská (knihy, věd. stať, povídky a články v denním tisku, relace v rozhlase), popularizační a přednáškové a studijní pobyty na univ. ve Voroněži, Kluži,

Moskvě, Leningradě a Leedsu, kde přednesl cyklus přednášek z rus. a sov. lit. 1971 byl na studijním pobytu v SSSR.

Badatelský profil J. Buriana dokresluje aktivní účast na domácích a zahraničních věd. konferencích a sympozích a slavistických sjezdech.

Bibliografie: RočUJEP 1964, 103; RočUJEP 1964—1968, 473; ČsPr, 67—68; RočUJEP 1968—1975, 776; RočUJEP 1976—1985, 349.

M.M.

JIRÍ CVETLER, JUDr., emerit. prof. práv. fak. Nar. 4. února 1902 v Praze. 1920—1924 studoval na práv. fak. UK, kde jej jeho učitel O. Sommer získal pro obor římského práva. Svě práv. vzdělání si rozšířil studiem na filoz. fak. v Mnichově (1931—1932) a 1932 pokračoval ve studiu na práv. fak. v Římě. 1932—1946 učil na Státní archívni škole v Praze. V roce 1935 se habil. pro obor římské právo na práv. fak. UK a jako soukromý doc. přednášel tu římské dějiny do svého odchodu do Brna.

Po zrušení brněnské práv. fak. (1950) pracoval v pobočce Slovanského ústavu ČSAV, nejprve jako příkázaný prof., později (od 1955) jako odb. pracovník. Po obnovení práv. fak. UJEP působil tu do 1973 jako interní prof., ved. katedry, od 1973 jako smluvní učitel, zem. 16. září 1991 v Brně.

Cvetler rozvinul čilou badatelskou činnost především v oblasti dějin práva římského a papyrologie a v oblasti slavistiky, balkanologie a byzantologie (*Konstantin Jireček — byzantologue*, 1957). Čsl. bulharistiku obohatil studiem *K lidskému profilu Konstantina Jirečka* (1963), *Vatroslav Jagić und Konstantin Jireček. Eine wissenschaftliche Freundschaft* (1964), objevnou práci *Přínos Konstantina Jirečka k poznání dějin státu a práva balkánských národů* (1974). K dějinám č.-bulh. vztahů přispěl několika pojednáními. Zákoník cara Štěpána Dušana je další oblastí Cvetlerova věd. zájmu (viz *Ceský a slovenský podíl na poznávání Zákoníku Štěpána Dušana*, 1975, a *Několik poznámek pro srovnání Maiestas Carolina se Zákoníkem srbského cara Štěpána Dušana*, 1981).

Cvetler se autorsky podílel na 1. dílu syntézy dějin č.-pols. vztahů *Češi a Poláci v minulosti*.

Bibliografie: Čsl. práce, P. 1972, 71; RočUJEP 1969—1975, 1007, Slavica na UJEP, 1973, 65.

F.H.

MIREK ČEJKA, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 31. 8. 1929 v Olomouci. V 1949—1953 studoval na filoz. fak. MU v Brně češtinu a ruštinu, mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Hrabáka aj. Po absol. učil krátce na průmyslové škole. 1954—1956 pracoval jako věd. pracovník v brněn. pobočce ÚJČ ČSAV. 1956—1958 působil jako lektor č. jaz. na Institutu cizích jazyků v Pekingu. Poté krátce učil na škole 2. cyklu. Od r. 1959 je zaměstnán na filoz. fakultě MU v Brně. 1966 získal doktorát filozofie. 1966—1968 byl lektorem č. jaz. a lit. na School of Slavonic and East European Studies při Londýnské univ.

Svou věd. práci zahájil jako dialektolog č. Vědecký záběr M. Čejky vyznačuje se však širokým rozpětím věcně tematickým i teoretickým a metodologickým. V jeho odb. dle jsou zastoupeny také práce orientované k jaz. hist. a koncipované v širokých souvislostech historickosrovnávacích. Aplikoval např. s A. Lamprechtem lexikostatistické metody při průzkumu vzniku a diferenciaci jaz. slovan., ale zasáhl i do indoeuropeistiky rozbořením ide. zemědělské terminologie se závěry kult. hist. rázu. Nejvíce pozornosti věnoval hypotéze o přibuznosti nostratických jazyků.

Už od počátku své věd. činnosti se však orientoval spíše na problematiku synchron-

ního popisu jaz., využíváje přitom nezřídka svých rozsáhlých jazykových znalostí jako pozadí pro porovnání jaz. nepříbuzných. Z hlediska pragmalingvistického přistupoval k výkladu negace a některých jaz. prostředků jakožto konstitutivních entit mluvnických aktů. Přispěl k popisu syntaxe češ. v obecnějším teoretickém rámci. Pojednal dále o podstatě a syntaktickosémantických vlastnostech epistémické modality, o funkci a sémantice metatextových lexikálních prostředků v mluveném jazyce, o lexikálních signálech kontextového zapojení a o lexikálních prostředcích vyjadřování vágnosti predikátů. Z hlediska sociolingvistického se rovněž zabýval ekvivalencí textů na úrovni jaz. situace a otázkami překladu lit. díla zasáhl také do sémiotiky úvahou o vztahu hudby a jaz. Přispívá též k historiografii jazykovědy.

M. Čejka je orientován vyhraněně lingvisticky. Dovede však pracovat i metodami a prac. postupy filol.: plodem tohoto úsilí je náročná edice rozsáhlé rukopisné *Gramatiky české* Jana Blahoslava z r. 1571, kterou připravil (s komentářem a krit. aparátém) k tisku s D. Šlosarem a J. Nechutovou (1991).

Znalosti sinologických prakticky využil při sestavení svého *Stručného česko-čínského terminologického slovníku — Obor traktory* (1986). Připravil učební texty z disciplín, z nichž vedl přednášky a cvičení, např. *Úvod do studia českého jazyka a fonetiky* (1963, 1965²) nebo *Úvod do studia jazyka pro bohemisty* (1981, 1987²).

Bibliografie: RočBU 1964, 96—97; RočUJEP 1964—1968, 449; RočUJEP 1968 až 1975, 749—750; RočUJEP 1976—1985, 343; SPFFBU, A 37—38, 1989/1990, 9—14. Z dalších prací tam nezachycených zejm. recenze na knihu I. Kucarova *Preizkazvaneto v bǎlgarskija ezik*, SPFFBU, A 35, 1987, 133—136; a stati N. S. Trubeckoj (1890—1939), *Sǎpostavitelno ezikoznanie* 15, 2, 1990, 104—108; *František Pastrnek* (1853—1940), *Sǎpostavitelno ezikoznanie* 15, 3, 1990, 109—111; *Za Svetomirem Ivančevem* (1920 až 1991), NR 74, 1992, 49—51; *Jazyk, mozek a počtač*, SaS 52, 1991, 291—295.

R.V.

LUBOMÍR ČERMÁK, PhDr., odb. asist. ped. fak. Nar. 11. ledna 1931 ve Vícemilicích-Bučovicích. 1950—1955 studoval na ped. fak. v Brně a na Vysoké škole ped. v Olomouci češtinu a dějepis u F. Svěráka a J. Hrabáka. Po učitelském působení na stf. školách byl od 1961 odb. asist. ped. fak. v Brně. PhDr. 1970. Do invalidního důchodu odešel 1977.

Věd. i ped. působil v oboru teorie vyučování č. jaz. Publikoval asi padesát článků a absolvoval přibližně sto dvacet přednášek pro pedagogy-češtináře. Syntetizoval nejnovější poznatky jazykovědné, ped. a sociologické. Zabýval se výchovnými aspekty vyučování č. jaz., obecně teoretickými otázkami z hist. vyučování č. jaz. a problematikou vyučování slohu.

Bibliografie: *Ideová a mravní výchova při vyučování pravopisu*, ČJL 13, 1962—63, 183—188. RočUJEP 1964—1968, 503; 1968—1975, 821—822, 824.

SR

JOSEF DOHNAL, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. Nar. 23. února 1954 v Třešti. Studoval na filoz. fak. v Brně ruštinu a němčinu (1973—1978). Po studii se stal asist. filoz. fak. 1980 získal titul PhDr. 1984—1986 působil jako lektor č. jaz. na University of Delhi (Indie). 1988 obhájil kand. dis.

Věd. zájem J. Dohnala poutají především genologické, psychologické, etickofiloz. a lit. antropologické aspekty rus. lit. procesu 2. pol. 19. stol., v nejnovější době zvl. evoluce i teorie prozaických žánrů stf. epické formy (povídka, novela) přelomu 19. a 20. stol. V kand. dis. uplatnil polyvariantní přístup.

Podílí se na věd. výzkumu katedrového týmu řešícího genologickou problematiku v slovan. i západoevr. lit. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV, ČAR.

Bibliografie: učebnice — *Ruské cvičební texty pro posluchače sociologie*, B. 1984; *Basic Course in Czech*, New Delhi 1986. Nejzávažnější studie — *Antitéze v povídce N. V. Gogola Portrét*. In: Gogol a naše doba. Olomouc 1984, 100—106; *Zánrové zvláštnosti Turgeněvova románu Novina*, Slavia Pragensia XXVII. I. S. Turgeněv. P. 1984, 69—74; *Cernyševskij, Turgeněv a Zola. K problematice vytváření postavy v literárním díle*, SlavSlov 2, 1988, 143—147; *Kompoziční postup časového předpětí v povídce L. Andrejeva „Predstojala kraža“*, SPFFBU, D 35, 1988, 127—130; *Vsevolod Garšin and Leonid Andreev. The Red Flower and The Red Laugh*. Scottish Slavonic Review 11, 1988, p. 57—63; *Chudožestvennaja interpretacija temy vojny v proizvedenijach Leonida Andrejeva i Leongarda Franka*. Materiály k československo-sovětským literárním vztahům, Olomouc 1989, 107—116.

M.M.

EVA DOLEŽELOVÁ, PaedDr., CSc., docentka ped. fak. Nar. 15. června 1939 v Olšanech. 1956—1960 studovala na Vysoké škole rus. jaz. a lit. v Praze ruštinu a češtinu (učitelé B. Havránek, Z. Mathauser). Po studiích (1960—1963) působila jako asistentka na filoz. fak. UPJŠ v Prešově a na VAAZ v Brně. Od 1978 je na ped. fak., 1987 získala hodnost kand. ped. věd.

Odborně je zaměřena na lingvistické problémy teorie vyučování jaz. Zkoumá otázku spontánního mluveného monologu pronášeného v cizím jaz. Orientuje se na lingvodidaktické problémy výuky rus. jaz. na vysoké škole, zabývá se metodickou a jazykovou připraveností budoucích rusistů. S vědeckými příspěvky se zúčastnila kongresů MAPRJAL a řady mezinárodních i domácích rusistických konferencí a symposií. 1982—1985 členka věd. týmu, který zkoumal otázky osvojování ruské slovní zásoby č. žáky. 1985—1988 členka týmu zkoumajícího problémy výuky rus. jaz. na ZŠ. Od září r. 1989 vedoucí katedry rusistiky.

Bibliografie: RočUJEP 1976—1985, 393. Z prací tam nepojatých zejm.: *K výzkumu osvojování ruské slovní zásoby v 5. ročníku ZŠ*, Studie rusistické IV, 1984, 41—58; *K některým problémům obučení ustnoj monologičeskoj řeči studentov, budoucích preodavatelej ruskogo jazyka*, Sbor. VI. kongres MAPRJAL, P. 1986, 132 až 135; *Vospitatel'naja rol' preodavatelja vyššego učebnogo zavedenija pri obučení ruskomu jazyku*. Studie rusistické V, 1987, 87—89; *Mesto monologa i dialoga v obučení ustnoj řeči*. Sbor. V Mezdunarodnoj konferencii rusistov, Nitra 1988, 75—78; *Úvod do pedagogické praxe z ruského jazyka*, P. 1989 (skriptum); *Experimentální ověřování úrovně mluveného monologického projevu*, Studie rusistické VI, 1990, 15—44.

Kra

DAGMAR DOROVSKÁ, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 21. prosince 1938 v Prostějově. 1956—1961 studovala na fil. fak. UJEP v Brně (učitelé J. Hrabák a J. Burian) ruštinu a češtinu. Po skončení studií působila jako učitelka na zákl. a stř. škole. Od 1971 pracuje na ped. fak. 1973 získala na filoz. fak. titul PhDr. (dis. *Sergej Jesenin a lidová slovesnost*), 1985 obhájila na filoz. fak. CSc. (dis. *Slovenská literatura v literární výchově v českých základních školách od roku 1918*). 1988 byla jmenována doc.

Ve své věd. práci se věnuje hist. i současnosti teorie a praxe vyučování lit. Význ. místo připadá monogr. *Slovenská literatura v literární výchově v českých základních školách od roku 1918* (1987). D. Dorovská se zabývá zejména problematikou ověřování účinnosti lit. výchovy v systému všeobecného vzdělávání. Zvýšený zájem náleží také

funkci čl. kulturního kontextu v koncepci a realizaci lit. výchovy v č. školách. Dále se zabývá výzkumem postavení a uplatňování lit. dědictví v četbě dětí a mládeže.

Bibliografie: RočUJEP 1968—1975, 822—823, RočUJEP 1976—1985, 386, Roč. UJEP 1986—1987, 229. Z prací tam nepojatých: *Jeseninovy poemy o revoluci a lidová slovesnost*, Studie rusistické I, B. 1977, 81—91; *Rozbor uměleckého díla jako prostředek čtenářské aktivizace*, (sbor.) Komunistická výchova. B. 1980, 63—81; *K postavení slovenské literatury na české základní škole*, Škola — jazyk — literatura. B. 1981, 77—92; *Aktuální otázky literární výchovy dětí v předškolním věku*, (sbor.) Literatura — mládež — škola 2, B. 1988, 47—55.

ji

IVAN DOROVSKÝ, prof. PhDr., DrSc., akad. Makedonské akademie věd a umění. Nar. 18. května 1935 v Čuce, Recko. 1955—1960 studoval na filoz. fakultě v Brně ruštinu a bulharštinu. Jeho učitelé byli: F. Wollman, J. Kabrda aj. Po studiích krátce učil jako středošk. prof. Od 1961 působí na univ., nejdříve vyučoval ruš. na univ. katedře jazyků, 1968 až 1976 pracoval jako věd. pracovník filoz. fak. 1966 obhájil kand. dis. a dosáhl PhDr. 1995 dosáhl hodnosti doktora věd a 1987 byl jmenován prof. Je členem Jazykovědného sdružení a Literárněvědné společnosti při ČSAV a dlouholetým ved. red. revue Universitas (1971—1990).

I. Dorovský zahájil svou činnost úvahami z oblasti makedonistiky (1955). Počátky jeho věd. činnosti se orientovaly ke studiu bulh.-mak.-rus.-ukr. lit. vztahů v 19. stol. Zabývá se studiem otázek lingvistických, hist., etnogr.-folk., dále lit. a div. krit. a problémy estetickými. Do povědomí čtenářské obce vstoupil vlastní uměl. tvorbou a překlady. Studuje mezislov. a zvl. pak v širokém záběru balkán. souvislosti jazykovělit., hist. a etnogr. i folk., otázky vztahů slovan. a neslovan. lit. Balkánu. Průkopnické jsou jeho studie o problematice balkán. mezilit. společenství. Ve studiu dramatiky slovan. jihu ve 20. stol. následuje F. Wollmana. Ve svém širokém věd. záběru sleduje lexikální a toponymické souvislosti slovan.-řec. a slovan.-albánské. V řadě studií se zabýval vztahem č. veřejnosti a vědy k Balkánu (monogr. *České země a Balkán. Z dějin česko-makedonských a makedonsko-českých styků*, B. 1973). Několik studií k této problematice vyšlo též v Jugoslávii. Jeho stati o vývoji novodobých balkán. lit. uvedly jejich nejvýzn. tvůrce do povědomí č. čtenáře. Samostatnou kapitolu v jeho dosavadní činnosti zaujímá studium problematiky geneze spisovných jazyků a formování nacionální identity balkán. národů. Nár. osvob. boji balkán. národů v 60.—70. letech 19. století věnoval několik příspěvků, které je přivedly ke studiu života a díla zakl. čs. balkanistiky K. Jirečka, jemuž věnoval první moderní č. monogr. (1983). Dorovského balkanologické studie souborně vyšly ve Skopji (1992). Autorsky a red. se podílel na sbor. *Brno-Plodiv* (B. 1975), na *Slovníku spisovatelů Recka* (1975). Při práci na Slovníku spisovatelů Bulharska stál v čele autorského kolektivu a ne jeden jeho medailón je vůbec prvním hodnotícím pojednáním o tvůrcích bulh. lit.

Samostatnou oblast v jeho tvůrčí činnosti představuje studium otázek č.-sl.-balkán. styků a vztahů v oblasti lit. a uměl. tvorby. Sleduje rovněž recepci uměl. děl v balkán. slovan. i neslovan. lit. Tu jeho dílo završuje spis *Básníka miluje svět. Jiří Wolker v literaturách evropských socialistických zemí* (1980). Souběžně sleduje recepci díla tvůrců lit. již. Slovanů u nás.

Přispěl rovněž k metodologii srovnávacího studia balkán. lit., lit. národů stř. a jihových. Evropy a evr. lit. vůbec. Řeší složitou otázku nacionální identity obrozenců u již. Slovanů. K jeho základním pracím náleží studie o dějinách čs. balkanistiky, o postojích č. společnosti, zvl. K. Jirečka k nár. osvoboz. boji již. Slovanů v 60. a 70. letech 19. stol., o vývoji federativních plánů pro oblast Balkánu. Pro naši balkanistiku objevil dílo R. Zinzifova a jeho slovan. souvislostí (monogr. 1988). V posled. době přikročil k analýze dramatického díla M. Krleži (Dramatik Miroslav Krleža, B. 1993).

Vyvíjí rozsáhlou vědecky popularizační a publicistickou činnost v denním tisku, v lit. a kul. časopisech a rozhlasových relacích, je autorem četných překladů i původních uměl. děl.

Připravil skriptum *Slovník slovanských spisovatelů* (1984), red. *Bibliografii* čs. *balkanistiky*, dosud vyšlo 7 svazků (1970, 1973, 1975, 1980, 1984 a 1988, 1992). Bibliografie jeho věd., popularizujícího a uměl. díla dosáhla 1 800 položek.

Bibliografie: RočBU 1960—1984, 300; RočUJEP 1964—1968, 466—467; Roč UJEP 1968—1975, 693—695; RočUJEP 1976—1985, 326. Z prací tam nepojatých viz zejm.: *Tradice a současnost v díle Georgiose Seferise*, SPFFBU, D 21, 1974, 123—130; *K metodologii srovnávacího studia balkánských literatur*, SBB II, 1976, 127—138; *Cs. literární balkanistika v posledních letech*, SBB II, 1976, 21—27; *Za nekoji prašanja svrzani so prerodbata kaj Slovenite i za odnosot na Česite sprema Makedonija i makedoncite*, sbor. Krste Misirkov i nacionalno-kulturniot razvoj na makedonskiot narod do osloboduvanjeto, Skopje 1976, 345—359; *Ceská společnost o osvobozeneckém hnutí jižních Slovanů v 60. a 70. letech 19. stol.*, Československé přednášky 1978, P. 1978, 221—227 (spol. s J. Kolejkou); *Vztah Konst. Jirečka k národní osvobozeneckému zápasu bulharského lidu v 70. letech 19. stol.*, SPFFBU, C 23—24, 1976—1977, 193—202; *K některým otázkám balkánského literárního procesu na poč. 19. století*, SPFFBU, D 23—24, 1976—1977, 119—128; *Recepce Bezručova díla v balkánských literaturách*, (sbor.) Frygickou čapku mám, B. 1978, 173—190 (spolu s D. Dorovskou); *K metodologickým voprosam srovnatelného izučeniya balkánských literatur*, (sbor.) Rapports, Co-rapports, Communications Tchecoslovaques pour le IVe Congrès de l'AIÉSEE, P. 1979, 391—408; *K voprosu o razvitii federativnyh koncepcij dlja Jugo-Vostočnoj Evropy* (s J. Kolejkou), *ibid.*, 307—326; *Južnite Sloveni vo deloto na P. J. Šafarik*, Glasnik, roč. 24, čís. 1, Skopje 1980, 107—134; *K některým klíčovým otázkám určení národní příslušnosti tvůrců v období tzv. národního obrození*, SPFFBU, D 27, 1980, 115—125; *Otázky srovnávacího studia evropských literatur*, in: Prilozi-Contributions IV, Skopje 1979, 51—66; *K otázce formování národní kultury ve střední a jihovýchodní Evropě*, (sbor.) Hudba slovanských národů a její vliv na evropskou hudební kulturu, B. 1981, 67—72; *Otázky srovnávacího studia literatur střední a jihovýchodní Evropy*, SPFFBU, D 28, 1981, 71—80; *Recepce na deloto na Marko Cepenkov vo Čechija*, (sbor.) Simpozium posveten na životot i deloto na Marko Cepenkov, Skopje 1981, 57—67; *Jirečkovy cestopisy jako zdroj poznání dějin Jihoslovanů*, SPFFBU, C 29, 1982, 49—55; *Národní specifičnost literatury a interetnické vztahy*, SPFFBU, D 29, 1982, 223—230; *Dialects and Standart Language*, Makedonski jazik, roč. 32—33, 1981—1982, 227—233; *Boj proti fašismu v řecké, jugoslávské a albánské literatuře*, (sbor.) Jiří Dimitrov 1882—1949—1982, B. 1983, 126—132; *K některým společným ryšům Nezvalovy, Rištosovy, Hikmetovy a Nerudovy tvorby*, SPFFBU, D 30, 1983, 47 až 52; *Jugoslávská dramatika na brněnských scénách v letech 1939—1980*, (sbor.) Thalia brunensis centenaria, B. 1984, 53—63; *K nekotorym voprosam balkánskoj literaturnoj obščnosti*, Rapports Co-rapports, Communications Tchecoslovaques pour le Ve Congrès de l'AIÉSEE, P. 1984, 323—335; *Česko-černohorské styky a recepce díla Mihaila Laliče v Československu*, sbor. Mihailu Laliču u počast, Titograd 1984, 95 až 107; *Makedonská lidová slovesnost jako zdroj vědecké a umělecké inspiace*, SPFFBU, D 31, 1984, 89—94; *Recepce díla Dimitra a Konstantina Miladinovových v Čechách*, Životot i deloto na brakata Miladinovci, Skopje 1984, 329—342; *Prašanja na komparativni studii na evropskite literaturi*, Spektar, roč. 3, 1985, čís. 5, 113 až 136; *Odjíždím do Austrálie, neoplakávejte mne (cestopisné reportáže)*, B. 1986; *Význam Konstantina Jirečka pro rozvoj balkanistiky a slavistiky*. Aktuálne problémy dejin slavistiky, B. 1986, 192—208; *Za nekoji metodološki prašanja na sporedbenoto izučuvanje na evropskite literaturi*. Pristapni predavanja VIII, Skopje 1986, 97—108; *Česká a slovenská literární balkanistika v posledních desetiletí*, SBB III, B. 1987, 34—41; *Emanuel Fait a střední Asie*, SPFFBU, C 33, 1986, 91—99; *Analýza dramatického díla Miroslava Křežiče*, SPFFBU, D 34, 1987, 85—92; monogr. *Rajko Žinzifov Vozdejstvije ruskoj i ukrainskoj literatury na jeho tvorčestvo*, B. 1988; *Jan Evangelista Purkyně a Slovanstvo*, J. E. Purkyně a jeho význam pro společenské vědy, B. 1988, 44—58; *Vozdejstvije narodno-poetičeskogo tvorčestva ruskoj i ukrainskoj literatury na poeziju Rajko Žinzifova*, SPFFBU, D 35, 1988, 115—126; *Ještě to není*

minulost. Čtyřicet let od evakuace dětí z Řecka, SPFFBU, C 35, 1988, 17—33; *O dvoujazyčtii, dvojnoj prinadležnosti i biliteraturnosti*, Rapports, Co-rapports, Communications Tchecoslovaques pour le VIe Congrès de l'AIÉSEE, P. 1988, 203—214; *Rajko Zinzifov i T. G. Sevčenko*, Razvitok, roč. 26, čís. 3—4, Bitola 1989, 107—125; *Solunskite braka i Kliment Ochridski vo češkata i slovačkata literatura*, Kliment Ochridski i ulogata na Ochridskata kniževna škola vo razvitokot na slovenskata prosveta, Skopje 1989, 64—72; *Studii za balkanskiot literaturn proces vo XIX i XX vek*, Skopje 1992. *Balkánské meziliterární společenství* (B. 1993), *Dramatik Miroslav Krleža* (B. 1993).

F.H.

BORIVOJ DOSTÁL, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. MU. Nar. 16. 8. 1929 v Heršpicích u Slavkova. 1952 absol. ped. fak. (obor: děj., ruš., obč. nauka), 1957 filozof. fak. MU v Brně; tam studoval prehist. u E. Šimka a F. Kalouska, a hist. u J. Macúrka. Již svou dipl. prací *Hmotná kultura mor. Slovanů v době říše velkomoravské* se specializoval na slovan. archeol. Hodnost CSc. získal 1963 na FF UJEP obhajobou dis. *Slovanská pohřebiště ze stř. doby hradištní na Moravě, která vyšla tiskem* (1966). Habil. se 1966 na spis *Pronikání velkomor. hmotné kultury do sousedních zemí*, jehož hlavní teze byly publikovány ve sbor. *Magna Moravia* (1965). Doc. slovan. archeol. jmenován 1. 11. 1966. Hodnost DrSc. mu byla udělena na základě obhajoby souboru prací *K problematice slovan. osídlení Moravy* 1989. Prof. slovan. archeologie jmenován 1. 6. 1990.

B. Dostál působil od 1955 trvale na katedře prehistorie FF MU v Brně, kde prošel funkcí asist. (1955—1960), odb. asist. (1960—1966), doc. (1966—1990) a poté prof. Od 1966 byl zástupcem ved. katedry a od 1. 3. 1970 do 31. 10. 1972 ved. katedry prehis. a členem celostátní oborové komise. Od 1989 opět ved. katedry archeol. Jako člen Čsl. společnosti archeol. při ČSAV od 1956 zastával funkce jak v ústředním výboru, tak ve výboru mor. sekce. Je členem red. rady sbor. *Slovácko* (od 1978), *Časopisu Mor. muzea* (od 1985), členem věd. rady *Slováckého muzea v Uh. Hradišti, Slezského muzea v Opavě, Vlastivěd. muzea v Olomouci, Mor. zemského muzea v Brně*. Byl autorem scénáře a spoluorganizátorem expozice o slovanské minulosti *Pohanska* instalované na tamějším zámečku (1971—1987) a nově vybudované v *Regionálním muzeu v Mikulově* (od 1991). Je též členem celostátních komisí pro obhajoby kand. a doktor. disertací z oboru archeologie.

1966 absol. tříměsíční stáž na univ. v Moskvě, kde později přednášel o archeol. problematice *Velké Moravy* (1971). Stejný přednáškový pobyt realizoval též na univ. v Kyjevě (1976). Referoval na mezinár. kongresech slovan. archeol. ve Varšavě (1965), Berlíně (1970), Bratislavě (1975), Sofii (1980) a v Kyjevě (1985). Zúčastnil se též mezinár. archeol. kongresů v Praze (1966) a Bratislavě (1991) a mezinár. sympozií o Slovanech a nomádech v Rile (1977), o interakcích Slovanů a jiných etnik v 6.—10. stol. v *Malých Vozokanech* (1983), o chronologii 8.—10. stol. v *Traismauer* (1990) aj.

V terénní archeol. činnosti spolupracoval s F. Kalouskem jako jeho zástupce na výzkumu velkomor. hradiště ve Znojmě-Hradišti (1950—1957) a na *Pohansku* u Břec-lavi (od 1958), jehož vedení se později sám ujal. Kromě toho provedl řadu drobnějších terénních výzkumů na jižní Moravě.

Publikačně se B. Dostál zaměřil nejdříve na zpracování mor. slovan. pohřebišť 9.—10. stol.; pojednal o nich v několika statích (nejvýznamnější se týká mor. mohylníků). Vyvrcholením byla jeho monogr. (1966), v níž shrnul veškerý známý materiál a klasifikoval ho z hlediska výsledků nejnovějších výzkumů. V souvislosti se studiem pohřebišť se začal zabývat otázkami velkomor. šperku, jeho genezi, tříděním a teritoriálním rozšířením a dotkl se tím širší problematiky oblasti jihopolské, podunajské a volynské ve studii *Das Vordringen der großmährischen materiellen Kultur in die Nachbarländer* (1965). Na základě studia a podrobných soupisů nálezových celků (pokladů a hrobů) 9.—11. stol. z celé střed. a zčásti i vých. Evropy snesl v některých případech důkazy a v jiných náznaky vlivu velkomor. šperku na sou-

sední země. Souborně též zpracoval slovan. problematiku regionů, v nichž prováděl archeol. výzkumy, a to na Znojmsku (1961) a Břeclavsku (1968), zabýval se však i širšími srovnávacími studii o archeol. problematice Velké Moravy a Staré Rusi (1978) a první bulharské říše (1983). Velkou pozornost věnoval B. Dostál zpracování dílčích výsledků slovan. výzkumů katedry, na jejichž vedení se podílel: mladohradištní a novověké pohřebiště ze Znojma-Hradiště (1968), monogr. *Grabstätte in Znojmo-Hradiště* (1969, s A. Lorencovou), různé úseky hradiska a skupiny nálezů z Břeclavi-Pohanska (1965—1992). Základní význam mají jeho monogr. Břeclav-Pohansko III, časné slovan. osídlení (B. 1965) a *Břeclav-Pohansko IV, velkomor. velmožský dvorec* (B. 1975). V prvé zpracoval nálezy z časné slovan. sídliště a příslušného žárového pohřebiště z Pohanska (a 2 další pohřebiště z katastru Břeclavi), čímž byla poprvé vědecky vyhodnocena časné slovan. osada z Moravy. V druhé monogr. prezentoval věd. veřejnosti jedinečný objev z Pohanska, úplně prozkoumané pozůstatky velmožského sídla z 9. stol., srovnatelného s karolinskými dvorci a prokazujícího existenci velkého pozemkového vlastnictví a feudální vztahy západního typu na Velké Moravě. Postavením této sídlištní formy a jejím vývojem v sídlištní struktuře Velké Moravy se zabýval ještě několikrát (1970, 1987, 1988 aj.). Kromě dílčích zpracování jednotlivých problémů z Pohanska B. Dostál soustavně informuje věd. veřejnost o každoročních výsledcích tamějších výzkumů podle jednotlivých sezón (Přehled výzkumů 1975—1990) i v delších časových úsecích (VVM 1970, 1978, 1988).

V ped. působení konal B. Dostál přednášky a semináře z oblasti slovan. archeol. v rámci čl. i evr., speciální přednášku o pravěku jižních oblastí SSSR a přehledné lekce ze středoevr. pravěku pro posluchače hist. oborů na filoz. i ped. fak. Vedl též řadu dipl. prací s tematikou slovanské a středověké archeologie.

Bibliografie: Do 1988 viz SPFFBU E 34/35, 1989/90, 9—17. Životopisy: AR 41, 1989, 435—436 (J. Justová); PA 80/2, 1989, 455 (J. Poulik); SIA 37/1, 1989, 213—214 (B. Chropovský).

J. V.

SÁŠA DUŠKOVÁ, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 11. března 1915 v Brně. V letech 1935—1939 studovala na filoz. fak. v Brně dějepis a č. a v letech 1947—1950 na brněnské pobožce pražské Státní archivní školy (učitel zejm. J. Šebánek). 1946 získala doktorát filoz. na základě práce *Kopíř moravských direktorů z r. 1619*. 1959 jí byla udělena hodnost kandidátky hist. věd na filoz. fak. UK po obhajobě práce *Studie k Českému diplomatáři*. 1964 se habilitovala pro obor pomocných věd hist. na filoz. fak. v Brně na základě práce *Další studie k Českému diplomatáři*. 1969 dosáhla hodnosti doktorky hist. věd na UK po obhajobě práce *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Od 1946 působila na filoz. fak. v Brně jako asist., od 1950 jako odb. asist., od 1964 jako doc. až do odchodu do důchodu (1980), 1990 byla jmenována profesorkou. 1970—1980 byla vedoucí oddělení archivnictví. Řadu let působila ve Vědecké archivní radě a v Komisi pro vydávání středověkých pramenů. Je členkou Matice moravské a Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně. Při přípravě edice Českého diplomatáře pracovala 1965—1969 v archívech v Polsku, Rakousku a Německu, 1965 se zúčastnila Mezinár. hist. kongresu ve Vídni, 1968—1983 přednášela na mezinár. kongresech pro diplomatiku v Brně, Fribourgu, Budapešti, Bukurešti a Mnichově, 1970 se stala členkou Mezinárodní komise pro diplomatiku, 1980 členkou jejího výboru a od 1985 je její čestnou členkou.

Věd. se specializuje na č. diplomatiku přemyslovského období. Podílela se na pokračování základní edice listinné látky tohoto období *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae (Český diplomatář)* pro léta 1241—1278; svazky IV/1, IV/2, V/1, V/2, V/3 vydala s J. Šebánkem (1962—1982), svazek V/4 s V. Vašků (1993). Při přípravě edice spoluprvyvořila rozsáhlý diplomatářový aparát, obsahující fotokopie všech

dochovaných listin celého přemyslovského období a desetitisíce kartotéčních lístků sloužících ke grafickému a stylistickému zvládnutí materiálu. V souvislosti s touto edicí publikovala desítky přípravných prací, v nichž — na základě Sichelovy metody graficko-stylistické analýzy a s použitím metodického faktoru vztahu k listině — s úspěchem řešila společenskou funkci listiny jak na domácí půdě, tak i v rámci vývoje listiny středoevr. Řada jejích časopiseckých studií vyšla pod souborným názvem *Studie k Českému diplomatáři*; řeší v nich problematiku jednotlivých listin (falz), graficko-stylistických okruhů, formulářů atd. V rozsáhlejších rozpravách zpracovala ve spoluautorství s J. Šebánkem (→) souborně materiál vydávaný v příslušných svazcích diplomatáře, popř. listinnou látku z celého přemyslovského období; jde zejm. o monogr. *Kritický komentář k Moravskému diplomatáři* (1952), *Panovnická a biskupská listina v českém státě doby Václava I.* (1961), *Listina v českém státě doby Václava I. u nižších feudálů a u měst* (1963) a o pojednání *Das Urkundenwesen König Ottokars II. von Böhmen* (1968, 1969), kde mj. uplatnila se zdarem statistickou metodu v diplomacie, a *Česká listina doby přemyslovské* (1958).

Bibliografie: Šebánek, J., Dušková, S.: *Výbor studií k Českému diplomatáři* (1981), 169—172. Z dalších jejích prací viz zejm.: *Česksij diplomatarij*, Archeografičeskij ježegodnik za 1980 god, 1981, 69—79; *Jindřich Šebánek und die Bünner diplomatische Schule*, AfDipl, 1986, 617—627/ *Fälschungen böhmischer Königsurkunden im 13. Jahrhundert*, in: *Fälschungen im Mittelalter*, IV, 1988, 597—615; *Význam diplomatiky pro poznání historie přemyslovských Čech*, in: *Pomocné vědy historické v současném archivnictví a historiografii*, 1987, 168—172.

V.V.

ADOLF ERHART, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 31. května 1926 v Náměšti n./Osl. Na filoz. fak. v Brně vystudoval klas. a germán. fil. a srovnávací jazykozpyt indoevropský mj. u F. Novotného, V. Machka aj. Po absol. (1949) zůstal na fak. jako asist., odb. asist., doc. (1964) a prof. (1988) srovnávací indoevropské jazykovědy. 1949 získal titul PhDr. 1960 hodnost CSc. a 1973 DrSc. 1962—1983 působil jako lektor a hostující doc. č. jaz. a lit. na univ. v Greifswaldu. Je členem red. SPFFBU a red. rady Spisů filoz. fak.

A. Erhart pracuje badatelsky v oboru obecné a srovnávací jazykovědy a publikoval z těchto vědních disciplín mnoho speciálních studií, kompendií i učebních textů, např. učebních základů jazykovědy (1984), učebních textů sanskrtu a litevštiny, monogr. o ide. morfologii (1970) a speciálně o ide. systému verbálním (1990), a knižních kompédií jaz. baltských (1984), jaz. indoíránských (1980) i jaz. indoevropských vcelku (1982). Slavistická problematika a jazyková materie tvoří většinou integrální součást jeho prací indoevropéistických, větší pozornost je jí věnována především v souvislostech baltistických, např. v statích o balcoslovenské etymologii slova „sever“, o vývoji slovesného systému od protobaltštiny do praslovanštiny (1988) nebo o problematice balto-slovan. jaz. jednoty vůbec (1958). Speciálněji slavisticky jsou orientovány studie o nazálním infixu v slovanštině (1984), o předslovan. souhláskách závěrotých (1988), o gramatickém rodu a slovan. deklinaci (1978) a celkové zamyšlení nad glottogenezí Slovanů (1985). Ze slavistického aspektu je rovněž zpracována vysokošk. učebnice *Úvod do etymologie* (1981, s R. Večerkou).

Erhartovy studie jsou metodologicky na úrovni lingvistické teorie soudobých proudů historickosrovnávací jazykovědy a jsou invenčně postaveny na důsledném uplatnění celostního, strukturálního pohledu na zkoumané jevy.

Bibliografie: RočBU 1964, 97, RočUJEP 1964—1968, 449; SPFFBU, A 34, 1986, 11—14; ČsPr, 110—111. Z dalších prací v uvedených soupisech již nezachycených zejm. *Vom protobaltischen zum urslavischen Verbalsystem*, SPFFBU, A 36, 1988, 39—49; *Das indoeuropäische Verbalsystem*, B. 1990.

R.V.

RUDOLF FIŠER, PhDr., CSc. Nar. 25. července 1940 v Domažlicích. 1957—1962 studoval na filoz. fak. v Brně obor č. a dějepis (učitelé J. Hrabák, F. Hejl). Po skončení studií působil jako učitel na ZDŠ a jako středoškol. prof. 1971—1979 byl odb. asist. na filoz. fak. UJEP. Konal přednášky a cvičení z teorie a praxe výuky dějepisu. Nyní pracuje jako zástupce ředitele gymnázia v Třebíči.

Ve své věd. činnosti se zabýval převážně dějinami stř. a jihových. Evropy v období pozdního feudalismu, dějinami hospod. vztahů v této oblasti a vývojem hospod. vazeb č.-sl. (uhersko)-pols. Působil ve funkci tajemníka Matice moravské a redakce Časopisu Matice moravské.

Z oblasti studia vývoje hospod. a sociálních struktur a vazeb ve středoevr. oblasti publikoval např. *Dovoz moravského sukna na levočský trh v 1. pol. 17. stol.* (1969), komplexně pojatou studii *Obchodní styky Levoče se zahraničím v 17. stol.* (1978), *Krakovský trh ve druhé polovině 17. stol. a jeho význam pro moravská a slovenská města* (1980) a společně s F. Hejlem pak studii *Obchod východoslovenských měst se zahraničím ve století protihabsburských povstání* (1982).

Publikoval též studie k problematice využití samočinných počítačů a statistických metod v historiografii. R. Fišer obrátil svou pozornost k regionálním dějinám viz monogr. *Třebíč. Dějiny města I.*, na nichž se rozhodující měrou autorsky podílel (1978), a rovněž *Dějiny Moravských Budějovic*. Široce heuristicky a teoreticky je koncipována poslední monogr. R. Fišera, kterou připravili spolu s P. Balcárkem: *Politikové, rebelové a kondotíři z doby třicetileté války na Moravě*.

Bibliografie: RočUJEP 1968—1975, 695.

F.H.

ZBYNĚK FIŠER, externí přednášející. Nar. 23. listopadu 1959 v Praze. Gymnázium absolvoval v Brně. V letech 1979—1984 vystudoval na brněnské filoz. fak. obor čeština - němčina (diplomová práce Ludvík Kundera-překladatel byla zpracována pod vedením M. Suchomela). V letech 1984—1990 učil na střední škole. Od r. 1990 je redaktorem nakladatelství Atlantis v Brně (redakčně připravil zejména knihy Nebe, peklo, ráj Z. Salivarové, Sněhem zaváté vinobraní Z. Rotrekla, Na břehu M. Nápravníka, romány L. Procházkové ad.). Od r. 1990 externě učí na katedře č. a sl. literatury a liter. vědy filoz. fak. MU interpretaci literárního díla a přednáší o samizdatové a exilové literatuře.

Od počátku osmdesátých let publikuje články o kultuře, verše, překlady z němčiny a především literární recenze, v letech 1985—1989 rovněž v samizdatu; zde spoluredigoval první číslo časopisu Host (1985) a almanach Bych (1988). Spolupracuje s rozhlasem.

Bibliografie: *Výlet za poezií* (Kult. měsíčník 1/1989 a 2/1989); *Ladění dolaďuje* (Kult. měsíčník 6/1989); *Dadarecenze čili vyznání* (Kult. měsíčník 1/1990); *Na vrcholku pyramidy* (Rok 3/1991); *Motivy v Halasově skladbě Já se tam vrátím...* (SPFFBU D 1992); pro Slovník českého románu 1945—1991 (Ostrava 1992) zpracoval hesla: *J. Gruša, Dotazník; B. Hrabal, Obsluhoval jsem anglického krále; J. Kratochvíl, Uprostřed noci zpěv; J. Křesadlo, Mrchopěvci; K. Pecka, Motáky nezvěstnému a Štěpení; L. Procházková, Oční kapky; L. Vaculík, Český snář; A. Vostrá, Vlažná vina a Než dojde k vraždě*.

vk

MIROSLAV FLODR, PhDr., doc. filoz. fak. Nar. 18. září 1929 v Hrušovanech u Brna. V letech 1948—1953 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Šebánek, R. Holinka) historii a archivnictví, 1953 obhájil titul PhDr. Po skončení studií se specializoval

na pomocné vědy hist. Od 1951 působil jako asist. a od 1956 jako odb. asist. katedry dějin čl., obecných a pomocných věd hist. na filoz. fak. v Brně, 1960 kandidát hist. věd, 1963 se habilitoval prací *Řecká a římská literatura v českých středověkých knihovnách*, 1965 byl jmenován docentem.

Vědecký zájem M. Flodra se soustřeďoval k paleografii, kodikologii, epigrafice, kampanologii a filigranologii. V řadě studií a článků i samostatných monogr. zkoumal středověkou tradici řec. a řím. lit. se zřetelem k č. vývoji a výrazně se podílel na zpracování středověkých a novověkých epigrafických památek na území Československa. Rozsáhlá je i jeho věd.-popularizační činnost při výzkumu z oblasti kampanologie. Problematice pomocných věd hist. věnoval několik závažných studií: *Skriptorium olomoucké* (1960), *Die griechische und römische Literatur in tschechischen Bibliotheken im Mittelalter und der Renaissance* (1966), *Incunabula classicorum. Wiegendrucke der griechischen und römischen Literatur* (1973), *Filigranologie* (1974), *Technologie středověkého zvonářství* (1983).

Bibliografie: Roč. UJEP 1964, 69; 1964—68, 416; 1968—1975, 678; 1976—1985, 322.

HV

JIRÍ GAZDA, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 2. 12. 1958 ve Znojmě. V letech 1978 až 1983 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Jiráček, R. Mrázek) ruštinu a psychologii, 1983 získal titul PhDr. 1991 dosáhl věd. hodnosti CSc. Působí na filoz. fak. od 1983, věd. aspirant od 1985. Byl na delším studijním pobytu v Rusku (1988).

J. Gazda se vědecky zaměřuje na lexikologii, vypracoval kand. dis. z oblasti rus. neologie (1990).

Bibliografie: *Ruská textová cvičebnice pro posluchače psychologie* (Praha 1987, 182 s., rotaprint) — spolu s Z. Stránskou; *Cizojazyčné neologismy v současné ruštině*, SPFFBU, řada A, 1989—1990, 53—60; *Aktualizacija leksiki v processe obučeniija studentov-rusistov*, Russ, 1991, No 2, 60—68; *Pojmenování s kofennými prepozitivními elementy cizího původu v současné ruštině a češtině*, SPFFBU, ř. A, 1991, 57—62.

J.J.

VLADIMÍR GONEC, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 12. 3. 1950 v Brně. 1966—1973 studoval filoz. a hist. Jeho učiteli byli mj. J. Macůrek, F. Hejl, J. Kolečka. Hodnosti PhDr. dosáhl 1975 na základě dis. *Ukrajinská otázka v prvních letech sov. moci*, hodnosti CSc. v r. 1984 na podkladě dis. o místu Ukrajiny v procesu formování sov. federace. Habil. r. 1991. Převážná část jeho věd. práce se pohybuje na pomezí polit. dějin, právní hist. a politologie, zasahuje i do oblastí sociálních a kult. dějin. Metod. a teor. zcela netradičně přistoupil ke studiu polit. a sociálních konfliktů v národnostních oblastech Ruska (zejména na Ukrajině) a k jejich místu při formování SSSR. Shrnutí a konfrontace dosavadních závěrů jsou obsahem monografie *Vznik SSSR a Sov. Ukrajina* (1988), rozpravy *Souvislosti přeměn organizace ekonomiky se vznikem sov. federace* (1987—88) a synt. studie *Kontinuita a diskontinuita ve formování sov. federace* (1985). Druhým význ. okruhem jeho badatelského zájmu je studium národnostní problematiky v SSSR v etapě do poč. 30. let. K tomuto okruhu se pojí i studium nár. vztahů v sov. společnosti v 60.—80. letech. Odmítl ploše přijmout teze ústřed. polit. orgánů a snažil se proniknout k podstatě nár. vztahů, ev. rozporů, jak se opakovaně manifestovala cestou „zdola“. Úsilí o adekvátní postižení historicity rus. revolucí ho vedlo ke srovnávacímu studiu analog. procesů ve stř. a jv. Evropě, mj. k odmítnutí schématu „odrazu ruských revolucí“ i schématu jednotného

obsahu říjnového zvratu na celém území Ruska. Vyzvedl teritoriální individualizaci a mj. sblížení výkladu zákl. tendencí vývoje stř. Evropy a území od Finska po Ukrajinu. Souhrnně o tom pojednal v rozpravě *Porážka ústř. mocností a vývoj na Ukrajině, v Bělorusku, Pobaltí a stř. Evropě* (1989). V současnosti se koncentruje na studium rus. emigrace, dále nár. otázky v Rusku v r. 1917, mj. v procesu vývoje polit. stran a proudů. Nejobsáhlejším příspěvkem v této sérii je rozprava *Strana soc.-rev. a nár. otázka v roce 1917* (1990). Je aut. vysokošk. učeb. textu SSSR v letech 1945 až 1964 (1987).

Bibliografie: RočUJEP 1968—1975, 695; 1976—1985, 327; 1986—1987, 193. Z prací tam nepojatých viz zejm.: *Otázky ukr. státnosti a vztahů sov. republik v programech vrcholných orgánů Sov. Ukrajiny* (léta rev. a občan. války). Zbor. FF UKo, Historica XXVIII, Br. 1979, 41—55; *Otázky ukr. státnosti a vztahů sov. republik v programech vrcholných orgánů Sov. Ukrajiny (1920—1924)*. ČMM, 1977, 231—260; *Otázky jednoty zahr. polit. aktivity Sov. Ukrajiny a Sov. Ruska před vznikem SSSR*. ČMM, 1979, 231—261; *Otázky spolupráce Sov. Ukrajiny a Sov. Ruska v oblasti obrany v období před vznikem SSSR*. SPFFBU, C 27, B. 1980, 181—193; *Vznik sov. moci v národ. oblastech Ruska*. In: 60 let SSSR, B. 1982, 29—40; *Výsledky a perspektivy historiografie vzniku SSSR*. SPFFBU, C 33, B. 1986, 43—52; *K prehistorii pojmu tzv. hosp. svazku sov. republik*. SPFFBU, C 34, B. 1987, 9—21; *Potřeby hosp. jednoty sov. republik za občan. války a Sov. Ukrajina*. SIF, 1989, 97—113; *VRSR a rev. vývoj v nár. oblastech Ruska*, ČMM, 1978, 250—264; *Der Kampf der Bolschewiki gegen kleinbürgerliche und bürgerliche Vorstellungen und Programme zur nationalen Frage im Jahr 1917*. In: Wissenschaft. Beiträge der MLU, 1988/42, Halle/Saale 1988, 182 až 189; *Nár. otázka v r. 1917. K ideologii a praxi celorus. polit. stran*. SPFFBU, C 38, B. 1991, 87—102; *Strana lid. svobody (kadeti) a nár. otázka v Rusku v r. 1917* (období dvojvládní). SPFFBU, C 36—37, B. 1990, 7—26; *Strana lid. svobody (kadeti) a nár. otázka v říjnu 1917*. ČMM, 1988, 233—252; *Strana soc.-rev. (eseři) a nár. otázka v r. 1917*, SHS, XVIII, P. 1990, 105—162. *Rus. filoz. emigrace v Československu*, SIF, 1992, 314—322.

F.H.

ALOIS GREGOR, PhDr., doc. filoz. fak. Nar. 14. prosince 1888 v Kozušicích, zem. 8. září 1971 v Letovicích. Studoval češtinu a němčinu na filoz. fak. v Praze, navštěvoval i Jagičův slovanský seminář ve Vídni (1908) a Brücknerův v Berlíně (1910), po tři měsíce poslouchal 1912 i Meilleta v Paříži. 1914 získal na UK v Praze titul PhDr. 1912—1949 byl středošk. prof., souběžně působil na filoz. fak. v Brně od samého jejího založení jako lektor sl. a od 1930/1931 jako lektor č. 1946 se habil. pro č. a sl. mluvnici a byl doc. filoz. fak. až do penzionování (1959). Byl mf. čl. společnosti Šafaříkovy, členem Matice slovenské i Matice moravské, Musejního spolku brněnského a dalších vlastivědných a osvětových spolků. Red. *Vlastivědný věstník moravský*, byl členem red. kolegia čas. *Valašsko* a odb. red. *Vlastivědy moravské*.

A. Gregor publikoval věd. práce z moravské dialektologie, především popisy svého rodného nářečí. Jeho slovní zásobu zveřejnil nejprve ve výběru (1942) a v úplnosti jako *Slovník nářečí slavkovsko-bučovického* (1959). Z jeho gramatického popisu otiskl článek o parataxi a hypotaxi, o srovnávacím stupňování, o čísle, rodu a osobě, o předložkách a předložkových pádech, o syntaxi zájmen. Účastnil se též jako spoluautor sestavování dotazníků pro hanácká nářečí a psal o moravských nářečích blanenském, žarošickém a vyškovském. Kromě hanáckých dialektů projevil však zájem též o nářečí moravsko-české, vylíčil úkoly moravské a slezské dialektologie obecně a publikoval studie ze srovnávací skladby (pádové) moravských nářečí, o zvlátnostech větného členění ve spisovné češtině a v nářečích, o neslovesných větách v moravských nářečích, o pasivu ve spisovné češtině a v nářečích aj.

Dialektologická věd. orientace přivedla Gregora k lid. tvorbě ústní. Napsal např. slovníček ke zpěvům moravských kopaničářů, pojednal o sběratelích lid. písní na

Moravě 19. stol., publikoval úvahu o zápisu lid. písní po jaz. stránce, vydával, popřípadě komentoval řadu sbírek č. a sl. folklóru.

Jako žák Smetánkův projevil se konečně Gregor statí o přechylování v staroč., o bohemikách u Kosmy a edicí Husovy *Knižky o svatokupectví* (1954); psal též o Husovi, Blahoslavovi a jiných zjevch naší starší lit. Zasáhl rovněž do toponomastiky výkladem jmen Brno, Blansko a místních jmen v okrese Vyškov.

Neutuchající zájem projevoval Gregor o sl. jaz. a sl. lit. Kromě množství dílčích úvah a glos napsal *Mluvnici spisovné slovenštiny* (1954). Publikoval úvahu o vztazích mezi písemnictvím č. a sl. Přehledný ráz má Gregorovo pojednání o sl. ženách spisovatelkách; totéž téma zpracoval později pro Moravu. Jako učební text vyšla jeho *Slovenská literatura od L. Stúra po přítomnost* (1959).

C. lit. věnoval Gregor kromě dílčích studií a edic zejm. *Katechismus dějin české literatury* (1927²; s P. Vášou) a *Rukověť českého jazyka a československého písemnictví* (1937⁴; s T. Glosem). Ta obsahovala i popis č. jaz., stejně jako *Příruční mluvnice jazyka českého I, II* (1923 a 1924) a *Mluvnice jazyka českého pro vyšší třídy středních škol* (1932, 1937², dotisk 1946). Gregor je autorem mnoha dalších učebnic, čítanek a slohových i jazykových příruček pro školy různých stupňů.

Zvl. je třeba připomenout Gregorův zájem o F. Palackého a jeho několikerý návrat k osobnosti F. Bartoše, který vyvrcholil samostatnou publikací *O životě a díle Františka Bartoše* (1968). Vedle větších statí a knih publikoval nespočet drobnějších příspěvků, glos, zpráv a recenzí v odb. i denním tisku, takže bibliografie jeho tištěných prací obsahuje daleko přes 1 200 položek.

Bibliografie: Sbor. Rodné zemi, B. 1958, 487—521; VVM 1973 a SPFFBU, A 25—26, 1977—1978, 165—176.

R.V.

MIROSLAV GREPL, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 14. dubna 1929 v Hrochově. Na filoz. fak. v Brně studoval češtinu a ruštinu, mj. u A. Kellnera, Fr. Trávníčka aj. Po absol. zůstal na fak. jako asist., odb. asist. a doc. (habil. 1965 pro současný č. jaz.), 1959 získal hodnost CSc. 1960—1961 působil jako lektor č. na filoz. fak. univ. v Greifswaldu. Účastnil se věd.-organizační činnosti na fak. i mimo ní, mj. jako sekretář Mezinár. komise pro studium gramatické stavby slovan. jaz., jako organizátor syntaktických symposií na fak. a red. jejich sbor. Otázky slovanské syntaxe, jako produktan filoz. fak., člen kolegia jazykovědy ČSAV aj.; 1984—1989 ved. katedry.

Badatelsky je M. Grepl orientován k současnému č. jaz., především k jeho syntaxi. Do věd. lit. vstoupil pracemi o jaz. doby obrozenecké. Syntaktickým shrnutím jeho poznatků o č. první poloviny 19. stol. byly studie o jaz. výstavbě uměl. prózy 30 a 40. let, o vývoji spisovné č. za obrození a o tehdejší jaz. teorii (1958), o vlivu slovan. jaz. na ustalování syntaktické struktury novodobé č. a o jazyku obrozeneckých překladů z ruš. a polš. (1974).

Předmětem jeho pozornosti je věta jako jednotka sui generis, její vnitřní výstavba i její typy. K lepšímu poznání mluvnické stránky č. věty publikoval např. jednak dílčí studie o vyjadřování bezagentního děje v tzv. větách s všeobecným podmětem a o deagentnosti a diazezi v slovan. jaz. (1973, 1987), jednak obecněji o větných typech vůbec, o slově a větě, o větách s tzv. propositivním argumentem aj. Kromě mluvnické stránky věty jednoduché přispěl též k prohloubení syntaktické klasifikace slovních druhů a k popisu souvětí s tzv. obsahovými větami oznamovacími.

V poslední době se obrací k modální výstavbě věty, a to především tzv. modality voluntativní a modality záměru, imperativních postojů, modality jistotní, modality vůbec v konfrontačním plánu a modality v přehledné skice celkové.

Výzkumy v oblasti modality tvoří součást bádání o tzv. teorii promluvy, kterou se Grepl pokusil vymezit teoreticky (1963) a k jejímuž konkrétnímu zpřesnění přispěl články o funkci záměrného opakování částí výpovědi ve výstavbě promluvy (1967 a 1968). Sem spadá i řada Greplových pojednání o jazykovém vyjadřování emocio-

nality; srovnal též emocionální stránku výpovědi se stránkou modální; výsledky svého výzkumu shrnul v monogr. *Emocionálně motivované aktualizace v syntaktické struktuře výpovědi* (1967).

Opakovaně se vrací k problematice větné sémantiky a pragmatiky, např. ve státech o sémantické podmíněnosti realizace větných struktur, o sémanticky modifikujících komponentech větných struktur, o formálních exponentech větné sémantiky, o komunikačně pragmatických aspektech výpovědi, o vztazích mezi výrazovou a významovou strukturou vět aj. Z této oblasti viz monogr. *Gramatické prostředky hierarchizace sémantické struktury vět* (1983; s P. Karlíkem).

Vedle výkladů jednotlivých syntaktických jevů v č. i v slovan. jaz. se zamýšlel i nad obecnějšími otázkami jaz. teorie a lingvistické metodologie. Jen zčásti jej zajímala problematika diachronní jazykovědy a dynamického popisu jaz. Hlavně se zabýval teoretickými a metodologickými problémy spjatými s jaz. popisem synchronním, např. v příspěvku k teorii gramatiky, v poznámkách o teoretických zkušenostech při popisu syntaktického systému, v úvahách o teoretických základech synchronní mluvnice č. a o jaz., myšlení a dnešní společnosti.

Kromě prací soustředěných vždy kolem jistého teoretického problému, k němuž se vracel vždy znovu a z různých stránek, otiskl i některé práce spíše příležitostně, např. rozbor stylu J. Hybeše, článek o frázování a verši, studii o konfrontačním zkoumání č. a sl. aj.

Završení Greplovy badatelské práce o syntaxi č. představuje jeho autorská účast na třech syntetických skladbách č. Spolu s J. Baurem vydal jako vysokoškolskou učebnici *Skládku spisovné češtiny* (1980³). Se stejným názvem pak publikoval s P. Karlíkem učebnici novou, zpracovanou ze zorného úhlu zcela jiného; uplatnil v ní sémantický přístup soudobé jazykovědy k jevům syntaxe, ale pro potřeby svých čtenářů, převážně našich středošk. učitelů, jej didakticky vhodně konfrontoval s tradičními postupy školskými. Odb. rozhled i zkušenosti ze zpracování syntaktické problematiky předurčily Greplova i jako jednoho z red. a autorů 3. svazku akademické *Mluvnice češtiny, Skládka* (1987).

Trvalým centrem Greplova věd. zájmu napětí mezi výrazem a významem. Gnozeologicky polarizují v jeho tvůrčím typu úsilí jazykovědně teoretické se snahou obracet modelově pojmový istrumentář syntaktický stále znovu zpět do jazykové matérie a dobírat se na základě její subtilní analýzy a explikace hlubinných, dosud namnoze skrytých poznatků o č. jaz. V teorii navazuje Greplo na tradice moderní funkční syntaktologie č. v linii od B. Mathesia k B. Havránkovi i cizí. K myšlenkám svých syntakticky teoretických předchůdců i „spojenců“ se staví jako k metodologickým podnětům, které samostatně dotváří, překonává a zejm. originálně aplikuje.

Bibliografie: RočBU 1964, 1964; RočUJEP 1964—1968, 449—450; RočUJEP 1968—1975, 750—751; RočUJEP 1976—1985, 343; ČsPr 133—134; SPFFBU, A 37—38, 1989—1990, 15—20; *Učte se s námi skládkě češtiny*, P. 1992 (spolu s P. Karlíkem).

R.V.

ANTONÍN GRUND, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. se 3. dubna 1904 v Praze, zem. 14. listopadu 1952. Na UK vystudoval češtinu a němčinu (učitelé mj. J. Jakubec, F. X. Šalda). 1928 dosáhl PhDr. na základě dis. Pojem básníka po stránce sociální a estetické v české beletrii. Po ročním učitelském působení na dívčím reálném gymnáziu stal se 1929 pracovníkem knihovny Národního muzea v Praze. 1936 se habil. na UK monogr. o K. J. Erbenovi. Podnikl řadu studijních cest do zahraničí (Švýcarsko, Polsko, Belgie, Holandsko, Jugoslávie, Německo). 1945 byl jmenován prof. filoz. fak. v Brně. Byl činný v Matici české, red. Časopis národního muzea, pracoval v bibliografické a ediční komisi České akademie věd a umění. Účastnil se příprav k založení Ústavu pro českou literaturu, jehož byl od 1948 věd. tajemníkem.

V Grundově věd. díle se rýsují dva základní zájmové okruhy: je to lit. nár. obrození a lit. renesanční. Nejdůležitější prací prvního okruhu je monogr. *K. J. Erben*

(1935), jejíž význam v erbenovské lit. je podnes prvořadý. Zevrubnou pozornost věnoval problematice slovanství, a to nejen u K. J. Erbena, ale i u K. Havlíčka, J. Nerudy, J. Holečka aj. Druhý okruh věd. zájmů A. Grunda vyznačuje jeho studie o č. lit. 15. a 16. stol. Důležitá je zvl. jeho studie *Renesanční tance smrti*, dále vyd. *Boccacciiovských rozprávek* Hynka z Poděbrad a *Kratochvilných rozprávek renesančních*. Grund do jisté míry navazoval na práce B. Václavka (→) o renesanční próze.

Vedle památek starší č. lit. editoval Grund i řadu autorů nové doby; základní význam má vyd. díla K. J. Erbena. Připravil i edice V. Dyka, J. K. Šlejhara, V. Málka, Josefíny Regálové, T. Novákové aj.

Spolured. Listy filologické, působil v ediční radě Národní knihovny, připravoval libreto Památníku českého písemnictví, konal pravidelné veřejné přednášky, v nichž věnoval pozornost zvl. otázkám lit. života na Moravě.

dj

Bibliografie: *Básník v beletrii*, Roz. Av. 4, 1928—1929, 158; *František Herites*, Roz. Av. 4, 1928—1929, 185; *Jubilant z Katolické moderny*, Roz. Av. 4, 1928—1929, 112; *Na okraj Šlejharova díla*, Roz. Av. 4, 1928—1929, 246; *Prof. Václav Ertl*, Roz. Av. 4, 1928—1929, 229; *Přehled časopisů*, Roz. Av. 4, 1928 až 1929, 10, 19, 29, 52, 74, 115, 154, 173, 184, 224, 242, 263, 304, 342, 395; *Tylovny překlady z Nestroye* LF 55, 1928, 244—254; *Za Janem Kabelíkem*, Roz. Av. 4, 1928—1929, 65; *Dějiny české literatury*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 223; *Česká germanistika jubileje*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 92; *Havlíček und Blumauer*, in: *Xenia Pragensia* 1929, 260—271; *Jubileum Dobrovského a literární historie*, ČMF 15, 1929, 309—313; *K dílu Alberta Pražáka*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 501; *Ludwig Wagner: Johann Kollár 1793—1982*, ČMF 15, 1929, 309—313; *O Janu Kollárovi*, LF 56, 1929, 301—303; *Padesátiny prof. Součka*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 434; *Poslání Jaroslava Vlčka*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 207; *Přehled časopisů*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 23, 32, 44, 57, 69, 83, 94, 105, 118, 142, 165, 177, 190, 201, 214, 226, 239, 251, 262, 274, 286, 310, 322, 334, 388, 400, 413, 425, 436, 448, 461, 472, 484, 503; *Státní cenou poctění*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 83; *Tvůrce a buditel*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 271; *Za Františkem Hamzou*, Roz. Av. 5, 1929—1930, 471; *Básník F. S. Procházka*, Roz. Av. 6, 1930—1931, 225; *Frank Wollman: Slovesnost Slovanů*, ČMF 16, 1930, 90—91; *Přehled časopisů*, Roz. Av. 6, 1930—1931, 20, 34, 47, 56, 80, 92, 104, 127, 138, 163, 189, 202, 213, 238, 273, 284, 321, 346, 382, 416, 442, 471; *Sto let Matice české*, Roz. Av. 6, 1930—1931, 428; *Univ. prof. M. Murko sedmdesátníkem*, Roz. Av. 6, 1930—1931, 272; *Útržkové památky k výročí Erbenovu*, Roz. Av. 6, 1930 až 1931, 101; *Český Faust po čtvrté*, Sl 10, 1931, 652—653; *Havlíček und Blumauer*, *Germanoslavica* 1, 1931—1932, 296—300; *Jan Jakubec: Dějiny literatury české. Díl I*, ČMF 17, 1931, 228—230; *Padesátiky Arne Nováka a Alberta Pražáka*, ČMF 17, 1931, 261—262; *Stoleté výročí založení Matice české*, ČNM 105, 1931, 168—199; *Sto let Matice české 1831—1931*, P. 1931; red.; *Jan Jakubec*, ČMF 18, 1932, 225—231; *Literární dějepis ve výročních zprávách*, ČMF 18, 1932, 90—92; *Záhořovo lože*, NVČ 25—26, 1932—1933, 62—78; *Arne Novák, Die tschechische Literatur*; *O české próze výpravné*; *Der Geist der Cechischen Literatur*, ČMF 19, 1933, 313—318; „*Knihy*“ Roz. Av. 9, 1933—1934, 10—11; *Přehled časopisů*, Roz. Av. 9, 1933—1934, 10, 19, 35, 43, 52, 59, 67, 85, 94, 100, 109, 116, 125, 134; *Slovo o pluku Igorově*, Sl 12, 1933—1934, 581—583; „*Věštyně*“ K. J. Erbena, LF 60, 1933, 454—467; *Erbenovy Svatební košile*, Lumír 40, 1934, 443—448, 519—524; *Karel Jaromír Erben*, P. 1935; *List K. J. Erbena Stanku Vrazovi*, P. 1936; edice; *Konrad Bittner, Deutsche und Tschechen*, ČMF 23, 1937, 281—284; *Z počátků první české školy literárně historické*, ČMF 23, 1937, 1—16; *Dílo K. J. Erbena, sv. I.—V.*, P. 1938—1940; edice, doslov; *Slavínu na cestu a o jedné anketě*, Literární noviny 10, 12. 3. 1938, 5; *Z české práce literárně historické. Část I.*, ČNM 112, 1938, 292—303; *Máchovský sborník*, SaS 5, 1939, 259—261; *Miloš Weingart, literární dějepisc*, Lumír, 45, 1939, 259—261; *Výstava „František Ladislav Celakovský“*, ČNM, 113, 1939, 114—145; *Z české práce literárně historické. Část II, III*, ČNM 113, 1939, 56—64; *Arne Novák, literární historik a kritik*, in: *Strážce tradice*, P.-01. 1940; *Cestopis Bedřicha z Donína*, P. 1940; edice a úvod; *Knihopis českých a slovenských tisků*, LF 67, 1940, 525—527; *Výstava „Česká píseň lidová“*, ČNM 114, 1940, 114; *Výstava „Měsíc české knihy“*, ČNM 114, 1940, 115, *Josefina Regálová, Rodinná kro-*

nika, P. 1942; edice; *Pohádkáři Erben a Němcová*, in: Chudým dětem 55, 1945, díl II, 72—81; Albert Pražák, O národ, LF 70, 1946, 208—210; Albert Pražák, *Staročeská báseň o Alexandru Velikém; Národ se brání!*; O národ, LF 70, 1946, 144; Arne Novák, *Dějiny českého písemnictví*, P. 1946; 141—146; Čelakovský, Erben, Franta, Krolmus, *teratury české*, Ol. 1946; upravili R. Havel a A. Grund); Bedřich Václavek, List sdružení moravských spisovatelů 1, 1946, 141—146; Čelakovský, Erben, Franta, Krolmus, in: Prátelský kruh Boženy Němcové, 1946, 89—107; Arne Novák, *Ceské písemnictví z ptací perspektivy*, Zbraslav 1946; vydal, doplnil; Erben a Jihoslované, Kytice 1, 1946, 231—232; Jan Vilikovský, LF 70, 1946, 267; Josef Václav Sládek *časový a nadčasový*, in: Chudým dětem 56, 1946, 50—53; *Památky staré literatury české, řada A*, P. 1946; red.; Vojtěch Jirát *bohemista*, LF 70, 1946, 55—58; Jan Mukařovský, *O Vladislavu Vančurovi*, LF 71, 1947, 50; *Moravan František Táborský*, List sdružení moravských spisovatelů 2, 1947—1948, 177—183; K. Toman *uspořádal a vydal své Básně*, LF 71, 1947, 56; *Oldřicha Prefáta z Vlkanova Cesta z Prahy do Benátek*, LF 71, 1947, 314—315; *Profil české poezie a prózy od r. 1918 z pera J. B. Čapka*, LF 71, 1947, 176; *Slovanství v novočeské literatuře*, in: Slovanství v českém národním životě, B. 1947, 120—132; *Osobnost Franka Wollmana*, in: Pocta F. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, B. 1948, 39—53; red. spolu s A. Kellnerem a J. Kurzem; *Renesanční tance smrti*, LF 72, 1948, 202—211, 277—293; Viktor Dyk, *projev na slavnostním představení ve Stavovském divadle dne 3. ledna 1948*; Kytice 3, 1948, 41—44; Viktor Dyk, *Milostná juvenilia*, P. 1948; edice, doslov; Teréza Nováková, *Drašar*, P. 1949; edice, doslov; Zdeněk Bár, *O Petru Bezručovi*, LF 73, 1949, 149; *Dílo Alberta Pražáka*, LF 74, 1950, 193—202; Hynek z Poděbrad, *Boccacciovské rozprávky*, P. 1950; edice; Zikmund Winter, *Mistr Kampanus*, P. 1950, edice, doslov; Karel Havlík *vzpomíná na K. J. Erbena*, LF 75, 1951, 216—221; Karel Jaromír Erben, *Kytice*, P. 1952; edice, doslov; *Kratochvilné rozprávky renesanční*, P. 1952; edice, doslov.

Pro *Ottův Slovník naučný nové doby* zpracoval v letech 1932—1943 hesla: Dobner Gelasius, Erben Karel Jaromír, Guldener Bernard, Hanka Václav, Kalina Josef Jaroslav, Karafiát Jan, Langer Josef Jaroslav, Matice česká, Pražák Albert, Pražák Přemysl, Pražák Vilém, Příleská Marie, Rais Karel Václav, Ralsová Doubravka, Ralsová-Míšková Marie, Sedlák Jan Vojtěch, Šimáček Matěj Anastázius, Šípek Antonín, Škarka Antonín, Teichmann Karel, Těsnohlídek Rudolf, Téver Felix, Tréval Emil.

Sestavili Dušan Jeřábek a Marie Ševčíková

dj

PŘEMYSL HAUSER, PhDr., CSc., prof. ped. fak. Nar. 16. dubna 1921 v Oslavanech. V letech 1945—1947 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé F. Trávníček, A. Grund) č. a filoz., 1950 promován PhDr. Působil na stř. a základních školách (1948—54). 1954 nastoupil jako odb. asist. na ped. fak. UK v Praze, zde 1964 dosáhl hodnosti kandidáta věd a 1968 se habilitoval. Prof. na zák. habilitace 1991. Byl členem různých komisí zabývajících se vyučováním jazyku, je autorem a spoluautorem učebnic č. jazyka pro základní a stř. školy. 1971—1974 působil jako lektor č. jazyka na filoz. fak. v Lublani. 1975 přešel na ped. fak. v Brně, kde působí do důchodu (1986) jako interní učitel, od té doby pak jako externí pracovník.

Věd. zájmem P. Hausera bylo tvoření slov a vyučování č. jazyku. První oblasti věnoval několik studií, vysokoškol. učebnici, monogr. o tvoření substantiv v obrození a zpracoval tvoření substantiv v *Mluvnici češtiny I. Teorii vyučování č. jazyku* se zabýval v samostatných studiích, v knižních publikacích o vyučování skladbě, tvoření slov, v souborné učebnici pro vysoké školy. Je spoluautorem učebnice č. pro Slovinci. Publikoval též ve Francii, Jugoslávii a v Bulharsku.

Bibliografie: SbPPdF UJEP 1986, 152—158. Z prací tam nepojatých: *Odvozování předponami sou — a spolu —*, SbPPdF UJEP 1986, 53—64; *Slovotvorný rozbor v jazykovědné teorii a školské praxi*, SbPPdF UJEP 1986, 7—24; *Intenzifikační ad-*

jektiva založená na reduplikaci, SbPPdF UJEP 1987, 7—16; *Skladba češtiny pro učitelství I. stupně ZŠ*, 1988; *Vlastní jména v názvech důlních děl*. In.: *Chrématonyma z hlediska teorie a praxe*, Brno 1989, 133—138; *Antonyma s předponou bez -*, SbPPdF UJEP 1989, 77—84.

HK

EVA HAVLOVÁ, PhDr., CSc., věd. pracovnice ČSAV v Brně. Nar. 5. července 1929 v Opavě. Studovala na filoz. fak. v Brně (1948—1952) latinu-řečtinu-ruštinu a srovnávací jazykozpyt indoevropský (učitelé mj. Fr. Novotný, Fr. Trávníček). 1951—1953 pracovala jako asist. na filoz. fak. v Brně, poté v brněnské pobožce ČSAV. Externě spolupracovala s filoz. fak. Red. ukázkové čís. *Etymologického slovníku slovanských jazyků* (1966), sbor. *Etymologica Brunensia* (1978) a je hlavní red. *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského*, který vychází od 1990.

E. Havlová je věd. činná v oboru slovan. etymologie. Byla spoluautorkou spisu *Všeslovanská slovní zásoba* (1964), řadu dílčích etymologických výkladů publikovala samostatně v odb. tisku u nás i v zahraničí. Zamýšlela se též nad pracovními postupy etymologického bádání, nad jeho metodologií a teorií. Psala o problému homonymie v etymologii, hledala odpověď na otázku o významu sémaziologie pro etymologický výzkum, uvažovala o metodách etymologické praxe a představila věd. veřejnosti projekt *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského s ukázkami hesel* (1986). Připravila k tisku druhé, přepracované vyd. Machkova *Etymologického slovníku jazyka českého* (1968, s A. Mátleem).

Zkušeností z lexikologické práce využila též ke zpracování takřka dvou desítek jazykových „zrcátek“ ve sb. *O češtině každodenní* (1984).

Bibliografie: ČsPr, 148. Z prací tam již nezachycených zejm. Slav galbks „kuvšin“, *Etimologija* 1966, 97—99; *Slav. terminy „vozrast“ i „vek“ na fone semantičeskogo razvitija etich nazvanij v i.-e. jazykach*, *Etimologija* 1967, 36—39; *Lidský věk a věčnost z hlediska etymologie*, JA 1970, 30—31; *Steklo, ugola, kutejka, netrja, galuza, pikša, nebes'ja; etymologický výklad slov z rus. dialektů*, Sl 1971, 80—85; *Pykati*, *Miscellanea linguistica*, O. 1971, 123—126; *K etymologii slov plápoliště a ošklivý*, SPFFBU, A 22—23, 1974/75, 240—242; *Č. brusinky a něm. Rausch t. v.*, SaS 1977, 348—349; *Několik méně známých zoologických termínů*, NŘ 1978, 25—28; *K aktuálním otázkám etymologie*, SaS 1978, 308—309; *Nářeční homonyma z okolí Moskvy*, *Etymologica Brunensia*, Br. 1978, 7—50; *Zum Problem der Homonyme in der etymologischen Forschung*, ZslPh 1979, 51—54; *Etymologické poznámky k několika českým dialektismům*, SPFFBU A 27, 1979, 137—140; *Význam sémaziologie pro etymologický výzkum*, LF 1979, 182—184; *Homonyma cizího původu ve spisovné ruštině*. *Miscellanea Brunensia*, P. 1979, 21—60; *Několik slovinských názvů rostlin*, Sl 1982, 188—191; *K metodám etymologické praxe*, Sl 1983, 7—12; *Maňas a maňásek*, NŘ 1985, 216—219; *Fusekle*, NŘ 1986, 160—161; *Ide. *H₂ε₁ — „životní síla“*, SPFFBU, A 34, 1986, 19—26; *K homonymům v bulharštině*, SBB III, B. 1987, 242—249.

R.V.

BOHUSLAV HAVRÁNEK, akad. Nar. 30. ledna 1893 v Praze, zemř. 2. března 1978 v Praze. Studium slovan. a klasické filologie a indoevropéistiky na filoz. fak. UK v Praze (mj. u Pastrnka a Polívky) zakončil 1917 doktorátem filoz. Poté byl zaměstnán jako středošk. prof. a zároveň působil i v akademickém pracovišti Slovníku jazyka českého. 1928 se habil. v Praze pro obor srovnávací slovan. jazykovědy, 1929 byl ustanoven mř. profes. na filoz. fak. v Brně. Do Prahy na UK byl sice povolán už 1939, ale jeho přechod se uskutečnil teprve 1945; do té doby (1939—1945)

byl děkanem filoz. fak. v Brně. V Praze působil vedle UK též na Vysoké škole ruského jazyka, jejímž byl prvním rektorem, byl vedoucím jaz. sekce Akademie věd; člen řady věd. společností a organizací, mj. předseda Čsl. komitétu slavistů. Vyvíjel neobyčejně intenzivní činnost věd. organizační jako inspirátor a pořadatel mnoha věd. zantinoslavic, Naší vědy a jiných publikací periodických i přfležitostných sbor. a konferencí, symposií a porad i jako red. Slova a slovesnosti. Slavie, Naší řeči, Byedic. Za zásluhy v oboru slavistiky byl vyznamenán bulh. Řádem Cyrila a Metoděje I. stupně.

B. Havránek patřil k vůdčím osobnostem č. a svět. slavistiky. Jeho věd. dílo je mimořádně rozsáhlé a vyznačuje se jak velkým rozpětím tematickým, tak teoretickým a metodologickým novátorstvím. Šíře jeho věd. zájmů sahá od jaz. souvislostí indoevropských přes komparatistiku slavistickou až k dílčím úsekům jednotlivých jaz. slovan., na prvním místě č.

Srovnávacím studiu slovan. jaz. věnoval především řadu úvah obecného a teoretického zaměření, ať už to bylo zamyšlení nad pojetím a úkoly slovan. filologie, nebo přehled a krit. zhodnocení práce dosud vykonané. Obecně a programově koncipované jsou i jeho stati o úkolech a metodách studia některé dílčí složky slovan. jazykovědy, např. gramatické stavby slovan. jaz. nebo jejich syntaxe. Ze speciálních dílčích monogr. pojatých ve srovnávacích slovan. souvislostech je třeba připomenout mj. stať o přísuvných vokálech v slovan. jaz. nebo fonologický příspěvek k vývoji slovan. řad palatál, pojednání o tvoření adjektiv s významem trpné možnosti a způsobilosti v spisovných slovan. jaz., sémantickou a syntaktickou analýzu slovan. neosobních sloves, příspěvky k diachronnímu zkoumání slovan. syntaktické struktury a ke slovosledu v slovan. jaz. a zejm. dvojdílnou knižní monogr. *Genera verbi v slovanských jazycích* (1928 a 1937), přispívající k poznání slovan. morfologie a syntaxe.

Ze srovnávacích souvislostí slovan.-neslovan. zajímalo Havránkova především zapojení slovan. jaz. na slovan. jihu do širších svazků jaz. svazu balkánského, a to po stránce fonologické na úseku vokalizmu a morfologické v případě rozšíření nového perfekta románského typu. Přispěl dále k poznání jaz. vztahů č. k něm.

Pozornost věnoval vztahům a vlivům mezi slovan. spisovnými jaz., zejm. působení a vlivu spisovné č. v středověké Evropě vůbec a pak speciálně v Polsku a na slovan. jihu; k tomuto tematickému okruhu se přimyká i studie konfrontující podmínky a výsledky vývoje č. a bulh. Psal o srovnávacím studiu slovan. jaz. spisovných, o problematice jejich vzniku a vzájemných vztahů též obecně teoreticky a programově.

Kromě slovan. jaz. spisovných byla předmětem Havránkova badatelského zájmu také lid. nářečí slovan. jaz.; na tomto úseku se účastnil projektu obecně slovan. jaz. atlasu a přispěl k němu tematickou úvahou o historickosrovnávací dialektologii.

Z jednotlivých slovan. jaz. se kromě stati o staropol. *szto* vztahuje řada Havránkových studií k staroslověnině a církevní slovanštině. Vedle speciálních studií gramatických o vidovém a časovém systému slovesa, o slovesném rodu a o autonomní komplexnosti slovesa přispěl k analýze I. staroslověnské legendy o sv. Václavu a pojednal o počátcích písma a psané lit. u Slovanů též v syntetických souhrnech a o problematice jaz. a lit. na území pols. Jako člen red. účastnil se prací na jednom z nejrozsáhlejších věd. podniků čsl. slavistiky poválečného období, na vydávání *Slovníku jazyka staroslověnského* (1958 passim).

Jako lexikograf vystoupil Havránek i teoreticky i prakticky v dalších velkých dílech moderní čsl. jazykovědy. Byl ved. redaktorem autorského kolektivu (s L. Kopecským a K. H. Horálkem) *Velkého rusko-českého slovníku* (1952—1962), spoluautorem a hl. red. *Slovníku spisovného jazyka českého* (1960 passim) a hl. red. *Staročeského slovníku* (1968 a od 1977 průběžně).

Jazykovědná bohemistika tvoří též jinak těžiště Havránkova vědního úsilí na poli slavistiky. Bádání o č. věnoval vedle množství dílčích studií speciálních, pojednávajících o jaz. starém i novém, o mluvě lid., o místních dialektech i o jaz. spisovném, jeho kultuře, stylistice i o jaz. básnickém (a to jak obecně, tak o jazyce jednotlivých autorů, zvl. K. H. Máchy, B. Němcové a A. Jiráska), velká syntetická díla *Vývoj spisovného jazyka českého, Nářečí česká* (1934) a *Česká mluvnice* (řada vydání; s A. Jed-

líčkou). Teoreticky mimořádně důležitá byla jeho pojednání o spisovném jaz., jeho kultuře a jeho stylově funkčním rozvrstvení; výbor z nich vyšel s názvem *Studie o spisovném jazyce* (1963). K poznání č. a jejího vývoje přispěl též jako editor památek starší č. lit.; jeho péčí vyšla např. *Dalimilova kronika* (1957 a 1958³); s J. Daňhelkou, byl spoluautorem rozsáhlého *Výboru z české literatury od počátku po dobu Husovu* (1957) a *Výboru z české literatury doby husitské I, II* (1963 až 1964).

Nemalou práci věnoval Havránek oborové bibl. a dějinám oboru. Je autorem řady statí o životě a díle slavistů, jako jsou P. J. Šafařík, V. Hujer, V. Mathesius, J. Zubatý aj.; znovu a znovu však Havránka přitahovala především osobnost J. Dobrovského, jehož význam pro slavistiku i pro Slované ukázal v několika zevrubných studiích v novém světle.

Na poli lingvistiky aplikované uplatnil se Havránek jako autor, spoluautor a red. učebnic a učebních pomůcek č. a ruš. pro školy různých stupňů.

Havránkovým metodologickým východiskem bylo funkční a strukturní pojetí jaz. v soulase se zásadami Pražského lingvistického kroužku, k jehož zakládajícím členům patřil a jehož byl po smrti V. Mathesia předsedou. Teoretické principy meziválečného pražského strukturalismu tvořivě a kriticky rozvíjel po 2. světové válce úvahami o základních úkolech a metodách jazykovědy.

Bibliografie: Studie a práce lingvistické I, P. 1954, 529—551; *Soupis prací akademika B. Havránka za léta 1953—1962* (SlavPrag 1963; 727—738); *Bibliografie vybraných tištěných prací akademika B. Havránka za léta 1918—1962* (in: Slavica III, Debrecen 1963, 145—148); *Slovanská filologie na UK* (P. 1968, 325—326); *CsPr*, 148 až 152; J. Petr a M. Tylová: *Bohuslav Havránek. Bibliografický soupis vědeckých prací s přehledem jeho činnosti* (P. 1985).

R.V.

LADISLAV HEJČ, PhDr., odbor. asist. katedry jazyků. Nar. 12. května 1926 ve Vážanech, okr. Vyškov. Studoval na filoz. fak. MU (1945—1949) obor ruš.-dějepis, rozšířený později externím studiem o č. a něm. Doktorát z oboru slovan. jazykovědy získal na filoz. fak. v Brně 1967. Od 1950 jako učitel stř. škol, od 1954 jako lektor, později jako odb. asist. na katedře ruského jazyka UJEP v Brně, v letech 1962—1971 jako ved. katedry jazyků na přírod. fak. UJEP v Brně.

Charakter Hejčovy práce je převážně odborně pedagog. Jeho věd. činnost se týká problematiky sémantické konfrontace rus. a čes. původních předložek převážně z praktického zřetele. Kromě toho pracuje na sestavování učebních pomůcek pro výuku rus. a něm. odbor. terminologie. Hejč je spoluautorem řady učebnic a učebních pomůcek.

Bibliografie: Výběrový soupis prací viz RočBU 1964—1968, 384. Z dalších prací, tam již nezachycených: *Co odpovídá českému až v ruštině?* (RJ 1956, 463—472); *K významosti přejatých slov v ruštině* (RJ 1959, 182—185); *K významové konkurenci předložky po v ruštině a češtině* (SPFFBU, řada A, 1969, 141—145); *Rusko-český matematický slovník* (P. 1962); *K sémantické konfrontaci české a ruské předložky na* (SPFFBU, řada A 17, 1969); *K významové konfrontaci české předložky s(se) a ruské s(so)* (SPFFBU, řada A 19, 1971); *Sémantická konfrontace české předložky k(e) a ruské k(o)* (RJ 1984/85, 103—108); *Nomenklatura rostlin v ruštině a češtině* (RJ 1986/87, 82—86); *Názvoslovní živočichů v ruštině a češtině* (RJ 1986/87, 376—381).

Bc

FRANTIŠEK HEJL, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Místopředseda věd. kolegia ČSAV (1975—85), předseda čsl. sekce čsl.-pols. komise hist., věd. sekretář čsl.-sovětské komise hist., člen čsl.-bulh. komise hist., ved. red. čas. Byzantinoslavica, prorektor brněnské univ. (1960—66, 1973—80), ved. kat. (1970—85) aj. Nar. 17. 3. 1920 v Kněževisku u Letovic. Vysokoškolská studia absol. 1945—48. Od 1948 působil jako asist. v hist. semináři, 1950 byl jmenován odb. asist., 1962 se habilitoval, 1968 byl jmenován mř. prof. pro obor slovan. dějin feud., 1979 byl jmenován prof.

Věd. profil F. Hejla je mnohostranný. Je autorem prací z dějin raného a pozdního středověku i z dějin 19. a 20. stol. Výsledky jeho bádání postihují polit., kult., hosp. vývoj, stranou nezůstávají ani otázky historiografie.

Trvalý zájem o dějiny vých. Slovanů se odrazil v syntetické podobě v kap. kol. monogr. *Dějiny SSSR od nejstarších dob do VRSR* (P 1977, 1982²).

Soustavné studium vývoje hist. myšlení slovan. národů v různých dobách našlo uplatnění v monogr. *Kapitoly z dějin pols. historiografie I*, (B. 1982) a v řadě stud. — *Humanist, názory o původu a vztazích mezi slovan. národy* (Otázky dějin stř. a vých. Evropy II, 1976), *Prof. J. Macúrek osmdesátiletý*, (Univ. 2, 1981), *J. Macúrek-historik Moravy*, (VVM 1, 1981), *Čsl. historiografie po IV. sjezdu čsl. historiků k dějinám stř., jihových. a vých. Evropy v epoše feud.*, (Folia Historica Bohemica V, Praha 1983), *60 let bolgaristiky v universitě imeni Ja. E. Purkyně* (Universitetski izsledvanija i prepodavanija na bálgarskata istorija, Pamporovo 1982, vyšlo i česky SPFFBU C 30, Brno 1983), *Čsl. balkanistická historiografie za posledních 10 let* (Studia Balkanica Bohemoslovaca III, Brno 1987), *Naš dílem seniora čsl. hist. slavistiky. K 85 nar. prof. dr. J. Macúrka* (Zprávy čsl. hist. spol. 1, 1988).

Zkoumání raněstředověkého období žastupují studie metodologické — *K některým teoretickým a metodologickým problémům rozvoje raněfeudálního období u západních Slovanů* (Struktura feud. spol. na území Polska a Československa do přelomu 15. a 16. stol., 1984) a zejm. práce zabývající se významem kulturněpolit. dědictví Moravy — *Byzantská mise a Velká Morava* (Věda a život 8, 1984), *Pověst vremenných let i tvorčestvo osnovopoložnikov slavjanskoj pismennosti*, Kul'tura narodov SSSR: Istorija i sovremennost; Berlin 1987), *Istoričeskoje značenie vizantijskogo posol'stva v Velikuju Moraviju* (Kirilo-Mefodievski studii, kn. 4, Sofija 1987).

Samostatný okruh badatelské a publikační činnosti představují hosp. styky a ekonom. vazby ve stř. Evropě v době pozdního středověku — *Východoslov. města a jejich místo ve struktuře středoevr. obch. vztahů v období rozvinutého a pozdního feud.*, (Hist. čas. 3, 1973), *Die Städte der Karpaten-Donau-Region und ihre Stellung in der Struktur der ostmitteleur. Handelsbeziehungen im 14.—17. Jahrh.* (Rapports, co-rapports, communications tchécosl. pour le IVe congrès de l'Association internat. d'études du Sud-Est européen, Praha 1979), *Die ostslowak. Städte in der Struktur der Mitteleur. Handelsverbindungen in 17. Jahrh.*, (Problems of Cont. and Discont. in History, Prague 1980), *Obchod východoslov. měst se zahraničím ve stol. protihabs. povstání* (SPFFBU C 29, Brno 1982, spolu s R. Fišerem), *Obchod východoslov. měst v 17. stol.* (Hist. čas. 6, 1984, spolu s R. Fišerem), *Místo a význam východoslov. měst a jejich hosp. funkce ve středoevr. směnných vztazích za pozdního feud.*, (K dějinám obch. na Slovensku, Br. 1987).

Analýzu složitých vztahů ve vých. Evropě podal ve studii *Istor. rol' Russkogo centralizovannogo gosud. vo Vost. Jevrope i nac. osvobod. vojna ukrainskogo i belorus. narodov za vossojediněnie v jedinom gosud. v sre. XVII v.* (Nacional'nyj vopros v Rossii, M. 1984).

Diskutované otázky přelomu středověku a novověku se dotkl ve studii *Typologie der Übergangsperiode vom Feud. zum Kapit. in den Ländern der böhmischen Krone im 17. und 18. Jahrh.*, (Actes de XVe Congrés internat. des Sciences hist., Bucarest 1982).

Zájem o komplikovaný etnický vývoj ve výchoevr. regionu vedl ke vzniku studií vážících se k procesu vzniku a formování novodobých národů — *Die Typologie der Nationalen Wiedergeburt in den Ländern Mittel- und Südosteur.* (Problems of Cont. and Discon. in History, Prague 1980, spolu s R. Pražákem), *Změny spol. struktury ve stř. a jihových. Evropě a proces vzniku novodobého národa* (Hosp. dějiny 7, Praha 1981), *Der Prozess der Formierung neuzeitlichen Nationen der Tschechen, Slo-*

waken, Ukrainer und ihre wechselseitigen Beziehungen bis zur Mitte des 19. Jahrh. (Letopis Instituta za serbski ludospyt, rj. B, 81/1, 1984).

V oblasti moderních dějin soustředil svoji pozornost na dějiny vysokého školství v Brně — *Die Bestrebungen um die Erneuerung der aufgelösten Universität und um die Gründung einer zweiten tsch. Universität in Mähren in der zweiten Hälfte des 19. und am Anfang des 20. Jahrh.* (Wegenetz europ. Geistes. Wissenschaftszentren und geistige Wechselbeziehungen zwischen Mittel- und Südosteuropa vom Ende des 18. Jahrh. bis zum ersten Weltkrieg, Wien 1983). Svoji pozornost obrátil také k otázkám studia zahran. studentů na brněnských vysokých školách — *Bolgarskije studěnty v vyšších učebných zaveděnjach goroda Brno v 1899—1939 gg.* (Razvitije na naukata v Bâlgarija, Sofija 1982), *Brno-centrum vysokoškolského vzdělání mládeže jihových. a vých. Evropy v mezivál. období* (Brno mezi městy stř. Evropy, Brno 1983), *Bulharští studenti na brněnských vysokých školách po r. 1945* (Čsl.-bulh. kult. styky, Brno 1990).

Rada Hejlových studií se zabývá problematikou nár. osvob. boje, především otázkou významu a místa slov. nár. povstání v evr. nár. osvob. hnutí — *K otázce ideologie a praxe slov. klerofašismu* (Slovan. přehled 1, 1975), *Pomoc J. Dimitrova čsl. lidu proti nebezpečí fašist. agrese a v rozvoji nár. osvob. boje* (J. Dimitrov a současnost, B. 1973), *K 40. výročí SNP* (Věda a život 8, 1984), *Úloha SSSR a nár. osvob. zápas v Evropě za 2. sv. války* (Sborník příspěvků z věd. konf. ke 40. výr. osvob. Československa, B. 1985) *Zvláštní akce 17. listopad a její průběh v Brně* (B. 1985, spolu s F. Nedbálkem), *V. Sedlár: Za svobodu našich národů a mír*, B. 1989 (red. a doslov F. Hejl), *V. I. Klovov: Ve sloven. horách*, Bratislava 1989 (předmluva F. Hejl), *V horách za svobodu* (Věda a život 8, 1989).

Významná je jeho práce organiz. a red. na poli historiografie stř., jihových. a vých. Evropy — *Současný stav a úkoly čsl. hungaristiky* (uspořádal F. Hejl a R. Pražák, B. 1982), *J. Dimitrov 1882—1949—1982* (uspořádali F. Hejl a C. Nečas, B. 1983).

Bibliografie: R. Fišer—J. Kolejka: F. H. šedesátníkem (SPFFBU C 27, Brno 1980).

P.B.

RUDOLF HOLINKA, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 17. ledna 1899 v Trhových Svinech. Zem. 4. prosince 1953 v Praze. Po gymnaziálních studiích v Českých Budějovicích studoval nejprve filoz. fak. v Praze pod vedením J. Pekaře a studia dokončil na filoz. fak. v Bratislavě pod vedením V. Chaloupeckého. V roce 1925 se stal asist. hist. semináře, získal titul PhDr. a 1934 se zde habilitoval pro obor všeobecných dějin středověku. Dobu protektorátu prožil v Praze, kde byl zaměstnán v rukopisném odd. univerzitní knihovny. 1946 byl jmenován prof. na brněnské univ., kde setrval až do své smrti jako ved. katedry hist.

Působení na Slovensku přivedlo R. Holinku ke studiu nejstarších uherských legend 11. století (*Sv. Svorad a Benedikt, světcí Slovenska*, 1934; *Legenda o sv. Svoradovi a Benediktovi — pramen historický*, 1934; *Vita sancti Stephani regis*, 1938—1939) jako hlavnímu pramenu počátků křesťanství v Uhrách, jež souvisely rovněž s tamním vlivem Vojtěchovým (*K činnosti sv. Vojtěcha v Uhrách*, 1942). O Vojtěchovi vydal R. Holinka také monogr. *Svatý Vojtěch* (1947) a řadu dílčích studií, např. *Úvod k životu a utrpení sv. Vojtěcha, biskupa a mučedníka* (1935) a stať *Svatý Vojtěch* ve sborníku Hrdinové a věštcí českého národa (1948). Holinkův přínos ke studiu této problematiky spočíval zejm. v tom, že poukázal na antietatizační tendence č. vývoje v okruhu Slavníkovců spjaté s osobou Vojtěchovou s mnoha reformními proudy evr. raně feudální společnosti a snahou o překonání rozkolu mezi záp. a vých. církví. K této problematice se váže i Holinkova studie *K česko-ruským vztahům v 10. století* (1953).

Cennou složkou Holinkova životního díla je zkoumání vývoje č. společnosti 14. a 15. stol. na cestě k husitskému rev. hnutí. Zvláštní důležitost tu má jeho monogr. *Sek-*

tářství v Čechách před revolucí husitskou (1929) zaměřená na vliv valdenství a doplněná dílčími studiiemi vážícími se bezprostředně k husitství (*Vznik táborství a valdenství*, 1931; *Počátky tábořského pikartství*, 1932; *Z ohlasu husitství v Polsku*, 1953). Pro poznání předhusitského období má značný význam jeho habilitační spis *Církevní politika Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana VI.* (1933) a edice *Traktáty Petra Chelčického. O trojím lidu. O církvi svaté* (1940).

Připomeňme dále syntetické práce Holinkovy jako heslo *Dějiny Slovenska* v OSNND V, 2, a zpracování lucemburského a poděbradského období v 2. části 4. svazku *Dějiny lidstva. Z ostatních studií uveďme Založení trnavské univerzity* (1935), popul. článek *Rukopisy po stránce historické* (1936—1937) a články v čas. *Řád*, např. *K počátkům stavovského a politického uvědomování české šlechty* (1940), *K literární činnosti českých dominikánů v 14. století* (1942), *K dějinám středověkého aristotelismu. Mistr Jenek z Prahy* (1943). Obraz všestranné Holinkovy činnosti doplňují jeho portréty Jana Peiskera (1933), Josefa Pekaře (1937) a Václava Chaloupeckého (1941 až 1942).

R. Holinka byl význ. znalcem středoevr. středověkých dějin. Ovládal suverénně kritiku hist. pramenů, byl hist. i filoz. skvěle erudován. Jeho věd. dílo je soustředěno k dvěma základním okruhům. První tvořilo raně feudální křesťanství 10. a 11. století v středoevr. rámci, druhý představovala předhusitská a husitská problematika 14. a 15. století.

Bibliografie: ČMM 73, 1954, 340—348; ČSPS 62, 1954, 56—59 včetně bibl. Holinkova díla, Universitas Brunensis 1919—1969, B. 1969, 109—110; Slavica na UJEP v Brně, 1973, 171—172.

R.P.

DUŠAN HOLÝ, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 25. dubna 1933 v Hrubé Vrbce. Po maturitě ve Strážnici studoval v letech 1951—1952 na JAMU, 1952—1956 na filoz. fak. v Brně národopis a hudební vědu u A. Václavíka a J. Racka. 1956—1959 byl zaměstnán v Čsl. rozhlasu Brno, 1959 přešel jako asist. na národopisné pracoviště filoz. fak. v Brně, 1961 se stal odb. asist., 1968 se habilitoval a byl ustanoven doc. etnomuzikologie, 1990 byl jmenován prof. národopisu. Etnomuzikologii po léta vyučuje též na katedře skladby a dirigování JAMU. Vede etnomuzikologickou komisí Národopisné společnosti čsl. při ČSAV, je členem Studijní skupiny pro systematizaci a klasifikaci lid. hudby a nár. komitétu při International Council for the Traditional Music, členem The Society for Ethnomusicology, členem sekce pro lid. hudbu v Mezinár. komisí pro studium lid. kultury v oblasti Karpat a na Balkáně, členem Asociace hudebních umělců a vědců, členem Evropského kulturního klubu, členem red. rady čas. *Národopisná revue* (dříve *Národopisné aktuality*), *Národopisného věstníku* čs. a *Českého lidu*, aj. V letech 1951—1968 se zúčastnil jako zpěvák lid. písni četných zájezdů do ciziny (NDR, PLR, SSSR, RSR, Rakousko, Albánie, Velká Británie, Tunisko, Holandsko, Kuba).

Věd. zájmy Holého se leckdy prolínají s činností popularizační, lze v nich však zpravidla sledovat širší srovnávací pohledy. Rozpadají se do těchto tematických okruhů: 1. Regionální a lokální výzkum hudebního folklóru. 2. Otázky vývoje a stylu lidové hudby. 3. Využití měřících metod při zkoumání hudebního rytmu. 4. Rozhlasová a televizní práce s folklórem a činnost souborů lid. písni a tanců. Gramofonové edice. 5. Monografické studium instrumentalistů, zpěváků a lid. skladatelů. 6. Příspěvky k dějinám č. etnomuzikologie (Hostinský, Janáček, Nejedlý, Zich, Helfert, Ůlehla, Vetterl). 7. Variacní postupy v lid. písni. 8. Tektionika, analýza a klasifikace lid. písni a problémy jejího zpracování pomocí počítačové techniky (k tomu dal u nás 1970 první podněty). 9. Romská (cikánská) píseň. 10. Reedice starších moravských písňových sbírek.

Z desítek čas. prací publikovaných u nás i v zahraničí (Jugoslávie, MLR, RSR, Španělsko, Švédsko, Velká Británie, USA) je výslovně slavisticky orientována studie

Společné znaky lidových hudebních kultur slovan. národů a jejich vlivy na kultury národů neslovan. (1980).

K nejvýzn. pracím D. Holého patří tři knižní monogr.: *Probleme der Entwicklung und des Stils der Volksmusik. Volkstümliche Tanzmusik auf der mährischen Seite, der Weißen Karpaten*, 1969. *Mudroslovi primáše Jožky Kubíka*, 1984; *Zpěvní jednotky lidové písně, jejich vztahy a význam*, 1988. Dále pak pojednání *Etnomuzikologie (Hudební folkloristika)* v třísvazkovém kompendiu *Hudební věda. Historie oboru, jeho světový a český vývoj* (1988, 778—822).

Bibliografie: RočUJEP 1964, 80; RočUJEP 1964—1968, 444; RočUJEP 1968 až 1975, 709—710; RočUJEP 1976—1985, 327; *Hudební věda III*, P. 1988, 817n.

R.J.

BOHUSLAV HORÁK, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 3. března 1881 v Chebu, zem. 26. prosince 1960 v Praze. V letech 1889—1903 studoval zeměpis a dějepis na filoz. fak. UK a etnologii na něm. fak. UK v Praze, doktorát získal 1905. V letech 1906—1921 působil jako středošk. prof. v Plzni a v Praze. Pro obory hist. a polit. geografie, dějin zeměpisu a hist. etnologie se habilitoval 1921 na MU v Brně, kde byl 1927 jmenován mř. prof. a ředitelem semináře hist. geografie, v letech 1934—1939 a 1945 až 1952 působil jako prof. hist. geografie, dějin zeměpisu a hist. etnologie. V pohnutých dobách byl zvolen do funkcí děkana filoz. fak. (1938—1939) a proděkana od 1939 do brzkého uzavření č. vysokých škol. V letech 1952—1954 vedl Kabinet pro hist. geografii ČSAV a 1956 se stal doktorem geografických věd. Byl dopisujícím členem Královské české společnosti nauk, členem České národní rady badatelské, předsedou Antropologické společnosti, nositelem řádu sv. Sávy III. tř. a od 1956 Řádu práce.

Z bohaté činnosti B. Horáka se slavistiky bezprostředně dotýkají jednak jeho univ. přednášky z let 1938—1939 o hist. počátcích Slovanů, jednak některé jeho publikované práce, z nichž nelze pominout zejm. studie *Geografie na základě kroniky Kosmova* (1910), *Pavla Stránského zeměpisný obraz Čech a jeho kartografická předloha* (1929), *Le territoire slave d'après Jordanès* (1933), polemiku s W. Friedrichem *K historické geografii Čech* (1912) a studii o Šafaříkově *Slovanském zeměvidu* (1953). V různých míře přispívají k hist. národopisu a zeměpisu, také slovan., další práce, např. o Gallech v zemích českých (1923), o Danielu Vetterovi a jeho „Islandii“ (1931), zvláště však o geografickém a etnografickém obraze českých zemí v době římského císařství (1955) a rozprava *Descriptio civitatum ad septentrionalem plagam Danubii (tzv. Bavorský geograf)*, vydaná ve spolupráci s Dušanem Trávníčkem (1956). Encyklopedické informace o etnické hist. a etatizaci Slovanů přinášejí mapy Balcarova a Kameníčкова *Historicko-zeměpisného atlasu školního*, jehož nové vyd. B. Horák zpracoval. O popularizaci svého oboru se zasloužil i dějinami zeměvědy v Machátově ilustrovaném zeměpisu (1923) a trojdílnými *Dějtinami zeměpisu* (I. 1954; II. 1958; III. — spolu s D. Trávníčkem a I. Honlem — 1968).

Bibliografie: Honl, I.: *Bibliografie prací prof. dr. B. Horáka do konce února 1941* (Spisy Odboru české společnosti zeměpisné v Brně, řada C, Brno 1941, 19—28); Trávníček, D.: *Bibliografie prací univ. prof. dr. B. Horáka od března 1941 do konce prosince 1950* (Zprávy Anthropologické společnosti IV, 1951, 3—4, 72); Trávníček, D.: *Bibliografie prací prof. Bohuslava Horáka za léta 1951—1955* (Sborník Československé společnosti zeměpisné 61, 1956, 117—118); Kunský, J.: *Bibliografie Horákových prací za léta 1950—1960* (Sborník Československé společnosti zeměpisné 66, 1961, 4—5); o něm viz též Šimeček, Z. in: Čsl. práce, 159—160; Jeřábek, R. in *Slavica*, 173—174; Trávníček, D.: Sté výročí narození Bohuslava Horáka (Sborník Československé geografické společnosti 85, 1980, 293—296).

R.J.

JIRÍ HORÁK, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 4. prosince 1884 v Benešově u Prahy, zem. 14. srpna 1975 v Martině. V letech 1902—1906 studoval na filoz. fak. UK v Praze č. a něm. (učitelé J. Gebauer, J. Polívka, J. Máchal aj.), kde dosáhl 1916 doktorátu filoz. na základě dis. *Tři čeští spisovatelé v Haliči (Kapitola z dějin českého národopisu)*. Spisem *Ukrajinské látky v literatuře české do roku 1874* se na filoz. fak. UK habilitoval a po předchozím působení na pražských stř. školách se stal doc. srovnávacích dějin slovan. lit. a lid. podání slovan. 1922 byl jmenován mř. prof. srovnávacích dějin slovan. lit. na nově zřízené MU v Brně, odkud se vrátil 1927 jako prof. na UK a setrval tu až do uzavření č. vysokých škol. Pro odbojovou činnost byl před koncem války krátce vězněn na Pankráci. 1945 byl jmenován čl. velvyslancem v Moskvě, odkud byl 1948 odvolán a vrátil se k pedagog. práci na UK. 1952 odešel na čas do důchodu, 1957 se stal ředitelem Ústavu pro etnografii a folkloristiku CSAV v Praze. Mezitím dosáhl 1955 hodnosti doktora věd a 1956 byl zvolen akad. Od 1964, kdy byl vyznamenan Řádem práce, do 1971 působil ještě jako ved. věd. pracovník. V mimořádně dlouhé době věd. a organizační činnosti se J. Horákovi dostalo četných ocenění a členství v zahraničních věd. společnostech: Chevalier de la Légion d'Honneur, Royal Anthropological and Ethnological Institute od Great Britain and Ireland, Magyar Néprajzi Társaság, Srbská akademie věd v Bělehradě, Historická společnost v Novém Sadu, Towarzystwo Naukowe ve Varšavě, etnografická komise Polské akademie věd v Krakově, Ševčenkova společnost ve Lvově atd. Nadto byl členem České akademie věd a umění, Královské české společnosti nauk, Slovanského ústavu, Učené společnosti Šafaříkovy a České národní rady badatelské. Před odchodem do důchodu obdržel zlaté plakety CSAV Za zásluhy o vědu a lidstvo a Za zásluhy ve společenských vědách.

Badatelská orientace J. Horáka byla od samého počátku slavistická. Zprvu se zaměřoval na práci bibl. (mj. přispěl výběrem slavistických titulů do prvního svazku *Voikskundliche Bibliographie* založené E. Hoffmannem-Krayerem), recenzní a referentskou, především v Národopisném věstníku československém. Se svým univ. učitelem Jiřím Polívkou sestavil komentáře k pohádkám bratří Grimmů (1930 a 1932), publikoval vysoký počet jubilejních medailonů a nekrológů význ. věd. osobností slovan. světa. Dílčí práce z dějin č. a sl. národopisu mu umožnily, aby se stal autorem na celá desetiletí jediného historiografického nástinu *Národopis československý* (1933), o němž A. Robek povýšenecky napsal, že „vychází z pozic buržoasního chápání etnografie“ (1964). Svě národopisné zájmy spojil na tomto badatelském poli se zaměřením lit, hist., zvláště ve studiích a encyklopedických heslech z dějin našeho písemnictví. Vedle toho však sledoval vývoj lit. klasiky pols. a především rus. a ukrajinské; 32 starších statí a rozprav vyšlo souborně pod názvem *Z dějin literatur slovanckých* (1948).

Z rozsáhlé editorské činnosti J. Horáka je třeba se zmínit především o několikaletých vydáních lid. písní a pohádek ze sběrů K. J. Erbena a J. Š. Kubína (od 1925), č. legend (1950), sl. lid. balad (1956, 1958), sl. zbojnických písní (1960 a 1965), sl. lid. písní ze sbírky P. J. Šafaříka (1962) a o popul. antologiích č. pohádek (Čarodějná mošna, Český Honza), které vyšly v několika cizojazyčných verzích. Nadto připravil č. vyd. lid. pohádek ukrajinských (1949), běloruských (1957) a lužickosrb. (1959). Spolu s J. Hutterem vydal za okupace antologie č. písní (1940). Výbor *Humor, vtip a satira v české lidové písni* (1947) představuje ojedinělou, tematicky koncipovanou edici.

V knižních edicích ovšem nespočívá význam věd. činnosti J. Horáka. Patřil k typu analyticky zaměřených badatelů, kteří neoslňují okázalými kompilačními publikacemi, nýbrž soustavně a svědomitě sledují předmět svého věd. zájmu v četných dílčích studiích přerůstajících podle možnosti v syntetizující souhrny. Pomineme-li kritické a popul. edice, soubory článků a drobné brožury, zjistíme, že mezi více než šesti sty položek personální bibl. představuje jedinou původní knižní práci útlá knížka *Naše lidová píseň* (1946), podnes nepostradatelná, hlavně při studiu sběratelských osobností.

Celým svým dílem se J. Horák postavil do čela č.-sl. spolupráce a sledováním problematiky v širokých slovan. souvislostech se stal šířitelem ideje slovan. vzájemnosti. Znalost č. a sl. lit. a lid. slovesnosti se mu stala spolehlivým základem pro studium mezoslovan. kult. styků a vztahů při použití a rozvíjení komparativní metody.

Bibliografie: NVČ 20, 1927, suppl. 5—10; ČE 7, 1959, 331—347; ČL 51, 1964, 379—384; Čsl. práce, 160—162; ZSNM 64, Etnogr. 11, 1972, 13—14; Jiří Horák (Život a dílo), P. 1975 (vč. 634 bibl. záznamů); Bibliografický soupis prací akad. J. Horáka s přehledem jeho činnosti, P. 1979; Slavica, 174—176; Slovenský biografický slovník 2, Martin 1987, 378—377.

R. J.

MICHAELA HORÁKOVÁ, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 29. 3. 1958 v Brně. V letech 1982—1987 studovala na filoz. fak. (učitelé K. Palas a I. Pospíšil) češtinu a ruštinu. PhDr. 1982. 1982—1987 učila na gymnáziu v Brně, poté působí na filoz. a ped. fak. Uskutečnila studijní pobyty v SSSR a Bulharsku. Zabývá se lit. vztahy č.-bulh. a č. lit.

Bibliografie: *Soupis prací Milana Kopeckého*, SPFFBU, D 32, 1985, 13—23; *Bedřich Václavek a humanistická epistolografie*, sbor. Stav a úkoly václavkovského bádání v kontextu soudobé literární vědy a folkloristiky, PU, Ol. 1986, 140—150; *Renesance a baroko v bulharských dějinách české literatury*, SČeH 17, 1987, č. 34, 139 až 142; *Regionalismus v období prvotiskovém*, (sbor.) Regionální prvky v literárním textu z didaktického hlediska, B. 1988, 17—24; *Knihťisk v Brně a na Moravě*, LF 112, 1989, č. 4, s. 247; *K recepci J. A. Komenského v Bulharsku*, 20, 1990, č. 40, s. 32—41; *Petr Beron a J. A. Komenský*, (sbor.) K československo-bulharským kulturním vztahům, B. 1990, s. 247—256; *Slovenský Dekameron, takzvaný větší*, SPFFBU, D 36—37, 1989, č. 4, s. 247; *K recepci J. A. Komenského v Bulharsku*, SČeH 20, 1990, č. 40, s. 32—41; 145; *Historia o životu doktora Jana Fausta*, Z kralické tvrže 17, 1990, s. 112—113.

vk

JOSEF HRABÁK, PhDr., DrSc., člen korespondent ČSAV, prof. filoz. fak. Nar. 3. prosince 1912 v Brně, zem. tamtéž 6. srpna 1987. Na filoz. fak. v Brně vystudoval č. a franc. (učitelé: B. Havránek, R. Jakobson). Doktorát filoz. získal 1937 (dis. práce Staropolský verš ve srovnání se staročeským), habilitoval se 1946 (habilitační spis Smilova škola), prof. byl jmenován 1948, titul doktora filol. věd získal 1956 (dis. práce Studie ze starší české literatury), členem korespondentem ČSAV byl zvolen 1965. V letech 1935—1945 učil na stř. školách v Lipníku nad Bečvou a v Brně. V roce 1945 byl pověřen přednáškami na brněnské filoz. fak., v letech 1946—1952 působil na pedagog. fak. v Brně a současně přednášel na filoz. fak., kam trvale přešel 1953. V letech 1950—1952 byl proděkanem pedagog. fak., v letech 1954—1960 děkanem filoz. fak. V letech 1953—1970 ved. katedry č. lit. a lit. vědy. Roku 1937 byl přijat do Pražského lingvistického kroužku. Byl předsedou Literárněvědné společnosti při ČSAV, členem věd. rady Ústavu české a světové literatury ČSAV (od 1952) a věd. ved. brněnského pracoviště, které bylo zřízeno 1961 z jeho podnětu, dále byl členem uměnovědného kolegia ČSAV a hlavním red. Památek staré literatury české (od 1953); byl členem redakční rady České literatury (od jejího založení do 1970), Hosta do domu (po celou dobu jeho existence), Časopisu Matice Moravské, Literatury ve škole, redigoval List Sdružení moravských spisovatelů (1947—1948), Listy filologické (od 1961) a Českou literaturu (od 1970). Roku 1936 byl na stipendijním pobytu v Polsku, v letech 1958—1968 vykonal přednáškové a studijní cesty do SSSR (4×), do Polska (3×), NDR (2×), NSR, Anglie a Bulharska. Za svou vědeckou, učitelskou a veřejnou práci byl vyznamenán Krajskou cenou Bedřicha Václavka (3×), zlatou medailí UJEP, medailí města Brna, medailí ÚV Národní fronty aj.

Věd. činnost J. Hrabáka je mimořádně bohatá (přes 1 500 bibl. položek, z toho asi 30 samostatných knižních prací, řada krit. edic a monogr. studií, v nichž část byla

publikována v zahraničí, hlavně v Polsku, NDR a SSSR) a mnohotvárná, takže pokrývá lit. vědu v celém jejím rozsahu. Již od prvních knižních publikací (*Staropolský verš ve srovnání se staročeským*, 1937; *Smilova škola*, 1941) můžeme pozorovat jeho trvalý zájem o teoretické a morfologické problémy lit. Pod vlivem promyšlení zásad marx. literárněvědné metodologie s neustálým zřetelem k nejnovějším podnětům příbuzných disciplín (zvláště lingvistiky) směřuje postupně od poloviny čtyřicátých let ke komplexnímu studiu lit., k odhalování smyslu formových složek slovesného díla a jejich těsného sepětí s ideovou dominantou lit. výtvaru. Tento postup, usilující překonat jak formalistickou, tak vulgárně sociologickou interpretaci slovesného umění, stává se od přelomu čtyřicátých a padesátých let jedním z charakteristických rysů jeho děl.

Hlavním pracovním polem J. Hrabáka je teorie lit., zvláště versologie, a metodologie. Publikace z této oblasti tvoří nejvýzn. část jeho díla. Systematickému výkladu základních otázek a pojmů je věnován *Úvod do teorie verše* (1956, 1986⁵), dále spis *Z problémů českého verše* (1964); vývojovou problematikou se zabývají *Studie o českém verši* (1959) a kniha *O charakter českého verše* (1970), přinášející nová pojetí některých základních versologických kategorií. Všechny uvedené spisy jsou současně orientovány směrem ke srovnávacímu studiu, obdobně jako učební texty *Literární komparatistika* (1971, 1976) a *Poetika* (1973, 1977). S Vlad. Štěpánkem napsal *Úvod do teorie literatury* (1987). Populárněvědně jsou pojaty návody *Umíte číst poezii?* (1983), v přepracované a rozšířené verzi s názvem *Umíte číst poezii a prózu?* (1971). Genologické zaměření má *Čtení o románu* (1981), *Napínávací četba pod lupou* (1986) a *Od laického optimismu k humoru* (1988).

Vedle teorie lit. se J. Hrabák věnoval nejsoustavněji dějinám č. lit., zvláště lit. starší; zde se koncentroval zejména k 14., 17. a 18. stol. Řada jeho studií, knižních prací a krit. edic staroč. památek (mj. spoluredigoval *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu*, 1957, dvousvazkový *Výbor z české literatury husitské doby*, 1963—1964, k nimž napsal úvody) byla přípravou k syntetickému zobrazení č. lit. vývoje v epoše feudalismu; tento plán byl realizován v akademických *Dějinách české literatury I* (1959), které Hrabák redigoval a na nichž se podílel z velké části i jako autor. Pro studijní potřeby vydal kratší syntetický spis *Starší česká literatura* (1964, 1986³).

Koncepci dějin starší č. lit., budovanou hlavně na tendenci k zlidovění a zesvětštění slovesného umění, propracoval zvláště v knize *Studie ze starší české literatury* (1956, 1962). Jeho publikace o starší č. lit. jsou rovněž zaměřeny — teoreticky i prakticky — ke srovnávacímu studiu, k problematice vztahů mezi středověkou lit. č. a pols., něm. a lat. aj. (srov. hlavně knihy *K metodologii studia starší české literatury*, 1962, *Ze starší české literatury*, 1964, *Polyglotta*, 1971 —2. oddíl—, a přednášky prosloušené na slavistických sjezdech v Moskvě, Sofii a Praze), a tím se řadí do slavistiky v užším slova smyslu. Hrabák byl tvůrcem 1. svazku třídílné antologie *Tisíc let české poezie* (1974) a ved. autorského kolektivu *Průvodce po dějinách české literatury* (1976, 1984³).

Od začátku své publikační činnosti a od šedesátých let stále více se Hrabák věnoval také nové lit. a lit. nejnovější a často i práci literárněkritické. Nové lit. se týkají zvláště spisy o P. Bezručovi, srov. *Petr Bezruč a jeho doba* (1946), o J. Uhrovi, J. Mahenovi aj., srov. *Šest studií o nové české literatuře* (1961), monogr. *Rudolf Těsnohlídek* (1982), *Karel Nový* (1983). K nejnovější lit. se mj. vztahují monogr. *Miloš V. Kratochvíl* (1979), *František Kožík* (1984) a *Jiří Křenek* (1988).

V osmdesátých letech vydal Hrabák kromě už uvedených monogr. a genologických spisů memoáry *Život s literaturou* (1982) a několik souborů starších studií a reedic dřívějších prací, srov. *Jedenáct století* (1982), *Úvahy o literatuře* (1983), *Řeč písemnictví s podtitulem Umění vnímat literaturu* (1986) a *Živá minulost* (1989).

Rozsáhlé věd. dílo J. Hrabáka zůstává živé svou koncepcí a podnětností nejen pro bohemistiku, ale i pro slavistiku.

Bibliografie: Soupis prací J. Hrabáka do 1971 pořídil Jan Veselý: *Bibliografie díla Josefa Hrabáka* (1972); její pokračování a dokončení in: *Česká literatura. Z neokrologů:* Milan Blahynka, Č. lit. 1988, č. 1, 94—96; Eduard Petřů, LF. 1988, č. 2,

65—68; Milan Kopecký, Universitas 87, č. 6, 99 až 100; týž, SPFFBU D 36, 1989, — ; týž, Ročenka UJEP v Brně 1987, 338.

K. P., M. K.

IRENA HRABĚTOVÁ, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. Nar. 31. října 1939 v Havířově. V letech 1956—1961 studovala na filoz. fak. v Brně archivnictví, dějepis a polonistiku. Po studii pracovala ve Státním archivu v Olomouci, v letech 1962—1978 působila v Archivu UJEP, od 1978 je odb. asist. filoz. fak. Titul PhDr. získala 1989, CSc. 1989.

I. Hrabětová koná přednášky, semináře a cvičení z pols. normativní mluvnice, úvodu do kultury a dějin Polska, překladatelství a folkloristiky, vede také jaz. kursy polš. Ve své vědeckovýzkumné práci se zaměřuje na č.-pols. lit. a kult. vztahy v období humanismu a renesance a na žánrovou problematiku starší lit. Hlubší pozornost věnovala tvorbě B. Paprockého a erbovním pověstem. Z této problematiky napsala několik studií a kand. dis. *Erbovní pověsti v českých spisech B. Paprockého z Hlohól* (1988). V ní zhodnotila tohoto autora v rámci humanistického dějepisectví a poukázala na nutnost studia jeho děl v komplexním pohledu historiografie, lit. vědy a folkloristiky; zabývala se zde rovněž genezí erbovních pověstí v č.-pols. kontextu. Při věd. práci využívá poznatků a metod nabytých studiem pomocných věd hist. a zkušeností z archivní práce. I. Hrabětová se zasloužila o zpřístupnění fondů univerzitního archivu UJEP (*Archív Univerzity J. E. Purkyně. Průvodce po archivních fondech*, B. 1969).

Bibliografie: RočBU 1964—1968, 101; RočUJEP 1968—1975, 150. Slavistické práce do soupisu nepojaté: *Staročeská báseň o Vilémovi z Kounic*, ČMM 103, 1984, 84—100; *Šiškové z Kounic v 15. století*, VVM 39, 1987, 78—86; *České erbovní pověsti u polského kronikáře Jana Długosze*, Sbor. referátů z 3. celostátní polonistické konference, O. 1986, 196—201; *Erbovní pověst o znaku srdce s plameny. Literatura a folklor*, SPFFBU, D 35, 1988, 109—113; *J. I. Kraszewski a historická pověst, Z česko-polských jazykových a literárních styků*, P. 1988, 85—94; *J. I. Kraszewski — Poezja szlachecka. Legendy herbowe*, Sprawozdania z konferencji IBL PAN, Warszawa 1987; *Erbovní pověsti u Bartoloměje Paprockého z Hlohól*, Národopisné aktuality 27, 1990/2; *K původu pernštejnské erbovní pověsti*, ČMM 109, 1990, 5—15.

J. P.

VÁCLAV HRUBÝ, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 9. října 1885 v Hradci Králové, zem. 15. ledna 1933 v Brně. V letech 1904—1909 studoval historii (a zejm. pomocné vědy historické) jednak na filoz. fak. UK v Praze (učitelé J. Goll a G. Friedrich), jednak na Ústavu pro rakouský dějezpýt při vídeňské univerzitě. 1913 dosáhl titulu doktora filoz. na filoz. fak. UK na základě dis. *Listina biskupů pražských z let 1258 až 1343*, která se stala v rozšířené podobě podkladem pro jeho docentskou habilitaci 1920 *tamtéž*. 1909—1922 pracoval v Archivu Národního muzea (od 1916 jako jeho správce), 1921—1925 jako tajemník a správce Čsl. státního hist. ústavu vydavatelského. 1925 byl jmenován prvním prof. pomocných věd historických na filoz. fak v Brně.

Věd. se soustřeďoval především na č. středověkou diplomatiku období přemyslovského a lucemburského. Vývojem listiny v č. zemích do konce 12. stol. se zabývá jeho posm. vydaná kniha *Tři studie k české diplomatice* (1936), diplomatice 13. stol. jsou věnovány studie o formulářových sbírkách a jejich autorech (např. *Příspěvek ke kritice formulářové sbírky biskupa Tobiáše z Bechyně*, 1915; *Jindřich z Isernie a*

počátky městských knih pražských i desk zemských, 1923) a o padělaných listinách břevnovského kláštera (*Falsa břevnovská*, 1920), počátky diplomatiky lucemburské se zabývají pojednání o inauguračních diplomech krále Jana (např. *Inaugurační diplom krále Jana Lucemburského z roku 1310*, 1910), listinám korunního archivu z prvních let vlády Karla IV. (1346—1355) je věnována kromě několika dílčích článků zejm. vzorná edice *Archivum Coronae regni Bohemiae II* (1928; zlomek, tj. jen první sešit I. dílu této edice pro léta 1085—1305, vyšel až posm. 1935). Z pera V. Hrubého pochází i první naše archivní příručka *Úvod do archivní teorie i praxe* (1930), v níž kromě vlastní archivní problematiky vložil i základy jednotlivých pomocných věd hist. Na základě diplomatických i jiných pomocněvědných rozborů usiloval i o řešení obecnějších problémů našich nejstarších nár. dějin, např. ve studii *Původní hranice biskupství pražského a hranice říše české v 10. století* (1926) nebo v nedokončené rozpravě o svatováclavské pečetí (publikované v závěru cit. knihy *Tři studie*). Zasáhl i do diskuse o proslulých padělcích RKZ, zejm. prací *Václav Hanka a jeho Rukopis Královédvorský* (1919) a do polemiky o vzniku městských znaků.

Bibliografie: Urbánek, R., Dvorský, K.: *Soupis prací Václava Hrubého* (Roč. MU, 1933—1934, 103—109).

V.V.

VILÉM HRUBÝ, PhDr., DrSc., docent filoz. fakulty UJEP. Narodil se 18. listopadu 1912 v Říkovcích, zemřel 23. září 1985 v Brně. Po dokončení učitelského ústavu v r. 1932 působil do r. 1948 jako učitel v okrese a městě Uh. Hradiště. Již v té době prováděl v tomto regionu archeol. výzkumy a spolupracoval se Slováckým muzeem v Uh. Hradišti. Od r. 1948 se stal pracovníkem Moravského muzea v Brně (1952—1978 přednosta prehist. od., od 1959 zástupce ředitele MM). V r. 1951 absolvoval filoz. fakultu — obor prehistorie u E. Šimka (disert. *Mohylová kultura na Moravě*), v r. 1959 se habilitoval, 1960 jmenován docentem, v r. 1966 obhájil doktorát věd a v r. 1969 úspěšně prošel profesorským řízením (prehistorická archeologie) na FF UJEP; k jmenování však nedošlo. Zpočátku byl zaměřen na pravěká období, od 50. let se specializoval na slovanskou archeologii; vedl výzkumy MM v oblasti Starého Města, Modré u Velehradu, Uh. Hradiště-Sadech, Zlechov aj. Kromě řady základních studií publikoval rozsáhlé monografie *Staré Město, velkomoravské pohřebiště Na valách* (1955) a *Staré Město, velkomoravský Velehrad* (1965). Výsledky výzkumů publikoval rovněž v početných referátech na čl. a mezinár. kongresech, symposiích a konferencích; byl autorem řady výstav a instalací v MM Brno, na Uherskohradištsku i j. Podílel se také na činnosti několika redakčních a vědeckých rad (MM Brno, AÚ ČSAV Brno, Antropos Brno, AÚ ČSAV Praha, Archeologická komise ČSAV Praha, Slovácké muzeum Uh. Hradiště a d.) a byl členem a funkcionářem archeolog. institucí (např. Moravský archeologický klub, Vlastivědná a muzejní společnost při MM Brno, Čsl. společnost antropologická, Čsl. společnost archeologická při ČSAV a j.). Jeho vědecká, pedagogická a osvětová činnost byla oceněna četnými medailami, vyznamenáními a uznáními. Na filoz. fakultě UJEP externě pedagogicky působil od pol. 50. do sklonku 70. let; jeho přednášky a semináře byly zaměřeny na slovan. archeologii, terénní teorii a praxi, na úvod do muzeologie a na archeologickou praxi v laboratořích; jako konzultant nebo oponent se podílel na obhajobách diplomních, dizertačních a kandidátských prací na FF UJEP. Přednášel rovněž na přírodověd. fakultě UJEP (1954—55) a na filoz. fakultě UK v Bratislavě (1969).

Bibliografie: K. Marešová, ČMM LVII 1972, 7—16.

J.V.

OLDŘICH HUJER, PhDr., prof. filoz. fak. UK v Praze. Nar. 25. listopadu 1880 v Pačecích u Turnova, zemř. 4. června 1942 v Praze. Studoval na filoz. fak. UK v Praze slovan. a srovnávací ide. jazykozpyt, mj. u J. Zubatého, J. Gebauera, F. Pastrnka. PhDr. tam získal 1905. 1909—1910 pobýval studijně na univ. v Německu. Od 1911 byl na filoz. fak. UK doc., od 1919 mř. a od 1924 prof. srovnávacího ide. jazykozpytu. Na brněnské filoz. fak. konal přednášky a cvičení z indoeuropeistiky jako suplující prof.; v jejich rámci přednášel (1926—1929) též o mluvnici praslovan. (o hláskosloví, deklinaci a konjugaci). Byl činný organizačně jako člen četných věd. institucí, např. ČAVU, kde byl 1929—1938 tajemníkem její III. třídy a od 1938 jejím generálním sekretářem, PAV v Krakově, BAV v Sofii, Philological Society v Londýně aj. a jako red. věd. periodik, např. Listů filologických, Slavie, Naší řeči, Věstníku ČSAV, Naší vědy aj.

Polem badatelské práce Hujerovy byla indoeuropeistika, srovnávací slavistika a bohemistika, často v těsném a nerozlučném sepětí: výklady č. jaz. jevů vyvozoval nejednou až z jejich ide. východiska a sledoval jejich vývoj v praslovanštině, popř. souběžně též v jiných jaz. slovan. Publikoval především množství drobných článků, glos, výkladů slov a „drobností gramatických“, do nichž uložil výsledky bádání etymologického, hláskoslovného a morfologického. Jeho výzkumy z morfologie substantiv jsou shrnuty v knize *Slovanská deklinace jmenná* (1910), poznatky z flexe zájmenne jsou rozplýleny v řadě statí. Z oboru slovo tvorby publikoval pojednání o kompozitech s prefixem bez- a s prefixy *vz* a *jbz-*. Ze syntaxe pojednal o překladu lat. *nonne* v stč. a stpol. textech biblických a o asyndetu. Pro potřeby studentů vyšlo jeho *Praslovanské tvarosloví. I. Praslovanské skloňování* (1921) a *Úvod do dějin jazyka českého* (1914), který se později dočkal dalších vyd. (1924 a 1946) i překladu do srbocharv. (1935) a do ruš. (1953).

Souhrnným dílem bohemistickým — po úvodní stati o pramenech k dějinám č. — je Hujerův *Vývoj jazyka československého* (1934). Výbor z jeho dílčích prací byl vydán posmrtně jako *Příspěvky k historii a dialektologii českého jazyka* (1961).

Bibliografie: *Soupis prací Oldřicha Hujera k jeho šedesátce v listopadu 1940* (P. 1940); *Dodatek k bibliografii O. Hujera, SaS 1942*; *Příspěvky k historii a dialektologii českého jazyka* (P. 1961); CsPr. 175—176.

R.V.

MIROSLAV B. CHLEBORÁD, PhDr., odb. asist. Nar. 6. června 1914 v Bučovicích. Na brněnské filoz. fak. studoval v letech 1933—1938 češtinu a němčinu. Zájem o č. (učitelé F. Trávníček, A. Novák) přerostl v zájem slavistický. Kromě toho poslouchal přednášky z germanistiky, romanistiky, anglistiky i ze srovnávacího jazykozpytu. Od roku 1938 učil na obchodní akademii v Přerově a v Brně. Po jednoročním stipendiu v Jugoslávii (1947—1948) působil opět na obchodní akademii v Brně. Doktorát získal na základě dis. *O studiu literatury* (1952). Od roku 1952 byl současně lektorem srbocharvátštiny na filoz. fak., od roku 1956 působil na univ. interně. V letech 1967—1973 byl lektorem češtiny na filol. fak. v Bělehradě.

Bibliografie: *České cestopisy po Jugoslávii mezi dvěma válkami a Wollmanův přínos*, in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, P 1958, 315—327.

id

JAN CHLOUPEK, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 25. července 1926 v Brně. Studoval na filoz. fak. brněnské univ. angličtinu a češtinu, mj. u J. Vachka, A. Kellnera, Fr. Trávníčka aj. Po studii působil jako středošk. prof., 1952 byl přijat do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV jako vědec. pracovník a vykonával i funkci jejího interního ved.

Zároveň byl externě pověřován přednáškami a cvičeními na filoz. fak. a 1969 na ni přešel jako doc. 1953 zde získal titul PhDr., 1958 hodnost CSc. a 1962 se habil. pro obor č. dialektologie. 1980 byl jmenován prof. č. jaz. Od 1987 DrSc. 1965/1966 byl hostujícím doc. a lektorem č. na univ. v Erlangen. Od 1972 proděkan, 1980—89 děkan filoz. fak. Je členem red. rady Naší řeči.

J. Chloupek pracuje věd. na poli lingvistické bohemistiky; specializuje se přitom na jaz. současný, zprvu zejm. na lid. nářečí, postupně stále víc na jaz. spisovný, jeho mluvnickou a lexikální normu i jeho stylistiku.

Jako dialektolog se podílel na přípravě *Českého nářečního atlasu*, kromě toho však publikoval množství samostatných dialektologických prací popisných, v nichž se opíral o materiál získaný vlastním terénním výzkumem, i prací lingvistiky teoretických a programových. Při analýze jednotlivých složek mluvnické stavby nářečí zasáhl do oblasti slovo tvorby a morfologie, ale projevuje se především jako syntaktik. Syntaktickému popisu, resp. popisu jednotlivých syntaktických jevů a prostředků v našich nářečích věnoval desítky dílčích studií, např. pojednání o stavbě věty a souvětí v archaických nářečích východomoravských, o pořádku slov v nářečí východomoravském, obecnější studii o nářeční syntaxi vůbec, úvahu o povaze věty a souvětí v nářečí, články o příslovecném infinitivu ve východomoravských nářečích, o východomoravských větách se spojivým *co*, o vyjadřování situačně druhotných projevů ve východomoravských nářečích, o parataktickém spojování vět v nářečí, o časových a podmínkových reálných větách ve východomoravských dialektech, o specifčnosti nářeční skladby vcelku a o jejím stylistickém rozruznění, o východomoravských větách se zevšeobecnujícím a neurčitým neosobním podmětem, o promluvo- výchových faktorech v syntaktickém systému mluvené řeči, o typech jmenných vět ve východomoravských nářečích, o interpretaci věty a souvětí v nářečí, o nářeční větě aj.

Od rozboru konkrétních syntaktických jevů v konkrétních nářečích dospěl jednak k úvahám obecně i teoreticky syntaktickým, jednak k obecným a teoretickým, popř. pracovně metodickým problémům dialektologie.

Od počátku své věd. činnosti klade si otázku teritoriální diferencovanosti nářečí; zkoumal např. postavení kopaničářských dialektů mezi nářečemi východomoravskými a popsal územní rozruzněnost východomoravských dialektů. S pracemi tohoto zaměření souvisí úzce i Chloupkův průzkum interdialektů, na který navazuje průzkum městské mluvy, zvl. v Brně a v Uherském Brodě.

Výsledky svého bádání v oboru dialektologie shrnul Chloupek posléze v monogr. *Aspekty dialektu* (B. 1971).

Posledně jmenované práce přesahují už rámec tradiční dialektologie, která se zabývá lid. (tj. venkovskými) nářečemi, a směřují k vytyčení toho, jak je vnitřně rozruzněná č. národní jazyk jako celek. Tomuto záměru slouží i některé speciální studie. Od globálních skic funkčně stylových přešel ke konkrétnímu zájmu o dnešní jazykovou situaci vcelku a o jazyk uměl. děl zvlášť, o využití dialektů a dialektismů v uměl. textu, zejm. ve filmovém dialogu. Kromě jazyka uměl. děl přitahuje Chloupka stále znovu zvl. styl publicistický, a to v jeho obecné povaze jako pole jazykového vývoje, v jeho dynamice stálého a proměnného, v prostředcích jeho metajazykového vyjadřování aj., načrtl i jeho charakteristiku celkovou.

Jako dialektologa zajímaly Chloupka otázky „mluvenosti“, aktuální realizace mluvních aktů apod., a to i mimo rámec lokálně nářeční. Zabýval se mj. aktuálním členěním v mluvené řeči a slovosledným aspektem mluvené řeči.

Mnoho pozornosti věnoval otázkám jazykové kultury a správnosti; výběr z řady článků i z četných jazykových okének, která otiskoval v denním tisku, shnul do publikace *Pověry o češtině* (B. 1968). Otázky spisovné normy řešil též teoreticky. Vedle dílčích sond o normě spisovného jazyka uložil poznatky z této oblasti do knihy *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti* (B. 1986).

V Chloupkově věd. díle stále slíí aspekt obecně lingvistický a jaz. teoretický, jak to dokládá jeho účast (ediční i autorská) na sbor. *Reader in Czech Sociolinguistics* (B. 1986) nebo stati o metajazyku, o normativní povaze struktury, stylu a komunikátu, o dynamice v jazyku aj.

Z Chloupkova pera pocházejí celkové náčrtky vývoje češtiny ve 20. stol. a — last

but not least — *Knížka o češtině* (1974) obsahující poučení určené sice širší veřejnosti, zejm. mládeži, ale napsaná na vysoké odb. úrovni.

Metodologicky vychází ze strukturního pojetí jazyka a lingvistiky funkční a prohlubuje zejm. její sociolingvistický aspekt.

Bibliografie: *Publikační činnost pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV za léta 1963—1967*, P. 1968, 42—44; RočBU 1964—1968, 454—455 a 457 a SPFFBU, A 36, 1989, 7—14; *Stylistika češtiny*, P. 1991 (spoluautor); *Metajazykovost slovesného umění*, Konfrontačný a komparativní výzkum jazykové a literární komunikace, Ba. 1991, 29—37 (s M. Krémovou); *Komunikační aspekty funkčních stylů*, Všeobecné a specifické otázky jazykové komunikace, Banská Bystrica 1991, 61—69; *Studies in Stylistics*, P. 1993 (spolueditor a spoluautor).

R.V.

JIRÍ ILIEV, PhDr., nar. 21. září 1953 v Brně, 1974—1978 studoval na ped. fak. UJEP v Brně (učitelé Z. Zapletal, O. Laštůvka). 1979—1985 pracoval v brněnské Státní vědecké knihovně, od 1985 působí jako samost. odb. pracovník na katedře lit. pro mládež a lit. výchovy, nyní na úst. lit. pro mládež ped. fak. MU. 1980 získal na ped. fak. UJEP v Brně titul PhDr. Jeho zájem se soustřeďoval od 1975 na vlastní grafickou práci (např. cykly ilustrací k E. Hemingwayovi, E. M. Remarqueovi a volný cyklus A. L. — člověk). Zúčastnil se řady výstav a vystavoval i samostatně. Grafiku a teoretické příspěvky publikoval v čas. Podílel se kapitolami o ilustracích na tvorbě skript o době národního obrození a 2. pol. 19. stol.

Bibliografie: *Odras druhé světové války v ilustracích prózy pro děti a mládež*, Literatura-mládež-škola 1, SbPedF UJEP, Brno 1987, sv. 102, 73—83; *Ilustrační pojednání války a míru v epeji L. N. Tolstého*, Literatura-mládež-škola 2, SbPedF UJEP, sv. 106, Brno 1988, 63—88; *Obrazy ruského fol'klora*. Ob ilustracích k skazkám narodov SSSR. Dětskaja literatura. 1988, č. 2, 50—52; *Motiv přátelství v ilustracích četby českých dětí* (sb. BIB 87, Bratislava 1989, 31—35); *Vztah ilustrace a filmového obrazu v tvorbě pro děti a mládež* (Sb. BIB 89, Bratislava 1990); *Camarada „Chara“* (scénář, uvedeno ČST 15. 7. 1986); *Co prožili (1914—1918)* (scénář, uvedeno ČST 25. 11. 1987).

FŠ

ROMAN OSIPOVIČ JAKOBSON, PhDr., prof. Nar. 28. září 1896 v Moskvě, zemř. 1982. Absol. moskevskou univ. Doktorát filozofie získal na UK v Praze (1930), habil. se 1933 na filoz. fak. brněnské univ. a vedl tu přednášky a semináře z ruské fil. a staročeské lit. zprvu jako doc., 1937—1939 jako prof. Po okupaci 1939 odešel nejprve do Skandinávie a posléze do USA, kde působil na různých věd. pracovištích a vysokých školách. Byl čestným doktorem řady svět. univ., členem věd. akademií dánské, holandské, irské, norské, polské, srbské a mnoha věd. společností, mj. též Mezinárodního komitétu slavistů.

Své čl. období, na něž tento portrét zůstává omezen, zahájil Jakobson — jako člen ruského Opojazu — úvahami o básnictví, a to o nejnovější poezii rus. a o poezii vůbec. I když těžiště Jakobsonova badatelského úsilí bylo pak v lingvistice, zájem o lit. ho celou dobu u nás neopouštěl; publikoval práce např. o Tolstém, o Pasternakovi, o Puškinovi, zvl. důležité místo v jeho díle však zaujímají edice a studie z oblasti lit. staroč., např. úvahy o básnictví doby husitské, dále staroč. *Spor duše s tělem*; *O nebezpečném času smrti* (1927) a konečně výbor *Nejstarší české písně duchovní* (1929) a další výbor ze staroč. lit. pořizený v USA s názvem *Moudrost starých Čechů* (1943). Do tohoto tematického okruhu se vřazují rovněž pojednání o č. podílu na čl. kultuře a o č. vlivu na staropol. písemnictví.

R. Jakobson patřil k průkopníkům a tvůrcům moderní versologie a věnoval tomuto odvětví z pomezí lingvistiky a lit. vědy i estetiky řadu speciálních studií, mj. stať o verši starobulh., dále disertaci o verši srbocharv. lid. písní epických; nejvíce prací

napsal však opět o verši č., k němuž byl přiveden už ve srovnávací versologické studii č.-rus. a k jehož věd. popisu přispěl pak speciálními pracemi o verši staroč., analýzou verše Máchova, obecnou úvahou o č. verši vůbec i souhrnným přehledem *Základy českého verše* (1926).

Další oblastí badatelské práce Jakobsonovy byla problematika jazyků spisovných a jejich kultury; už v jedné ze svých mladistvých prací pojednal o vlivu revoluce na rus. jaz., ve sbor. *Spisovná čeština a jazyková kultura* (1932) vystoupil polemicky vyhrocenou statí o dnešním č. brusičství. Do slovan. mluvnice zasáhl monogr. z hláskosloví severorus. nářečí (1927) a k otázkám hláskového systému v slovan. jazycích vrátil se znovu a znovu; patřil po této stránce k tvůrcům moderní fonologie v duchu Pražské školy. Psal např. o odstraňování dlouhých souhlásek v č., přispěl i k fonologii spisovné sl., ale zásadní význam měla zejm. jeho studie o vývoji fonologického systému ruš. ve srovnání s ostatními slovan. jazyky. Jako versologa přitahovaly Jakobsona otázky přízvuku, o jehož funkci v slovní a syntagmatické fonologii pojednal (1931) a k němuž se znovu vrátil (1933). Psal o fonologické klasifikaci souhlásek, o principech fonologie historické; uveřejnil úvahu o fonologických svazech jazykových, založenou na myšlence fonologické příbuznosti jazyků. K teorii jaz. svazů přispěl už dříve charakteristikou jaz. svazu eurasijského.

Průběžně se Jakobson věnoval dějinám oboru, hlavně nejnovějším. Zahájil tuto činnost informací o slovan. fil. v Rusku v letech války a revoluce a pokračoval v ní též později. Mezinár. lingvistickou veřejnost seznamoval se soudobým děním u nás informací o zásadách Pražské školy (1933); v paletě prací tohoto zaměření nechybí ani medajlónek slavisty 19. stol. V. Hanky.

Metodologicky vycházel z principů jazykovědného a literárněvědného strukturalismu, které vlastně svým dílem i svou organizační činností jako místopředseda Pražského lingvistického kroužku (1927—1939) vytvářel a pomáhal do fil. myšlení uvádět.

Bibliografie: (Sbor.) *For Roman Jakobson* (Hague 1956) a *On Honor Roman Jakobson* (Hague-Paris 1967); *ČsPr*, 187—189.

R. V.

JAN JANÁK, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 28. června 1932 v Brně. 1957 absol. filoz. fak., obor dějepis. 1957—1960 archivářem ve Stát. archívu v Telči, popř. v Brně. Od 1. listopadu 1960 asist., poté odb. asist., 1990 doc. 1964 CSc. na zákl. dis. *Západní Morava v době velké hospodářské krize třicátých let*. 1966 PhDr.

Je členem výboru Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně, odpovědným red. Vlastivědné knihovny moravské, ved. red. Časopisu Motice moravské, členem ediční rady filoz. fak. a členem red. rad VVM, Vlastivědy moravské, Slezského sborníku, sbor. Z dějin textilu a Slováckého muzea, členem věd. rady Slezského ústavu ČSAV v Opavě a členem komise pro vydávání novodobých hist. pramenů při kolegiu historie ČSAV.

Publikoval řadu studií k polit. dějinám a zejm. k vývoji č. nár. hnutí na Moravě v 60. a 70. letech 19. stol. (*K sociálně ekonomickým kořenům federalistické a centralistické politiky na Moravě v šedesátých a sedmdesátých letech 19. stol.*, in: Pocta F. Palackému, Olomouc 1979.) Svůj zájem zaměřil i na sledování zejm. počátků dělnického hnutí a na řešení sociálních a ekonomických problémů (*Jiskry a plameny*. Sborník dokumentů k dělnickému hnutí na Českomoravské vysočině 1917—1921, 1960, spolu s R. Randýskem a I. Štarhou; *Dělnické hnutí na Vyškovsku do roku 1918*, 1964, spolu s R. Podaným; *Sociálně ekonomická struktura západní Moravy a velká hospodářská krize*, 1970, aj.).

Značnou pozornost věnuje dějinám správy, a to hlavně sociálnímu zákonodárství (*Přičiny vzniku předlitavské sociální správy*, 1970; *K charakteru veřejné správy v počátečním období existence CSR*, 1971—1972). Je autorem skript ze správních dějin: *Vývoj správy v českých zemích v epoše kapitalismu* (I, 1848—1918, 1965, II, 1918

až 1945, P. 1967, 1971²); *Přehled vývoje ústavních a správních institucí v Československu v letech 1918—1945* (1968); *Přehled vývoje ústavních a správních institucí v Československu od r. 1945* (1972, spolu s J. Kubíčkem) a *Dějiny správy v českých zemích v letech 1848—1918 se soupisy pramenů a literatury* (1987).

Spolu se Z. Hledíkovou z filoz. fak. UK vydal vysokošk. učebnici *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945* (1989) a je spoluautorem vysokošk. učebnice *Dějiny Československa II, 1648—1918* (1990), *Historie celnictví v ČSSR* (1977) a *Celnictví v Československu, minulost a přítomnost* (1982).

V rámci státního plánu věd. výzkumu zpracovává sociální a ekonomický vývoj Moravy a Slezska od 18. stol. do r. 1918. Z této problematiky (zejm. k otázkám manu-fakturní a průmyslové výroby a jejího úvěrování) uveřejnil velké množství dílčích studií. Práce s novější moravskou tematikou a s problematikou správních, popř. právních dějin recenzuje soustavně zejm. ve VVM a ČMM. Konc. 1990 měla bibl. jeho prací více než 400 položek.

Podílí se jako ved. autorského kolektivu i na zpracovávání monogr. měst a vesnic: *Rousínov, dějiny a soc. přítomnost* (1982); *Tvrdonice, příroda, dějiny a lidová kultura podlužácké obce* (1986); *Dějiny Brtnice a připojených obcí* (1938) aj. Samostatně zpracoval dějiny Třebíče v letech 1740—1914 (*Třebíč, dějiny města II*, 1981).

Bibliografie: RočUJEP 1964, 69; RočBU 1964—1968, 418—420; RočUJEP 1968 až 1975, 678—679; Universitas Brunensis 1919—1969, 1969, 113.

Z dalších jeho prací viz zejm.: *Hradištský kraj v období průmyslové revoluce na Moravě, Uherské Hradiště 1984*; *Vlnářská velkovýroba na Moravě a ve Slezsku v letech 1740—1848*, in: *Moravský historický sborník*, B. 1986, 184—229; *Sociálně ekonomická struktura někdejšího Jihlavského kraje po dovršení průmyslové revoluce na Moravě*, *Vlastivědný sborník Vysočiny*, 6, 1988, 111—141; *Počátky podnikatelské aktivity české buržoazie na Moravě* (na příkladu cukrovarnictví), *ČMM*, 97, 1978, 291—332.
V.V.

MILAN JELÍNEK, PhDr., CSc., prof. Nar. 22. června 1923 v Brně. Studoval češtinu, ruštinu, srbocharvátštinu na filoz. fak. v Brně, jm. u F. Trávnička, A. Kellnera, J. Kurze, V. Machka a F. Wollmana. Po absol. fak. učil krátce na školách 2. cyklu, byl asist. slovan. semináře fil. fak. v Brně a 1950—1953 redaktorem vydavatelství Rovnost v Brně. Odtud přešel jako věd. pracovník do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV a 1958 na fil. fak., kde byl postupně odb. asist., doc. (od 1960) a prof. č. mluvnice a stylistiky (od 1964). V r. 1950 získal titul PhDr., 1956 CSc. Ve šk. r. 1961/1962 působil jako hostující doc. č. jaz. a lit. na univ. v Greifswaldu, ve šk. r. 1965/1966 jako lektor č. jaz. a lit. na pařížské Sorbonně. Zastával různé veřejné a akademické funkce, mj. funkci děkana filoz. fak. a prorektora univ. Byl členem red. kolegií Československého časopisu terminologického, *Naší řeči*, *Vědy a života*, *Spisů filoz. fak. UJEP* aj. V r. 1971 byl z polit. důvodů převeden do ÚJČ ČSAV se zákazem publikování; uveřejňoval nadále odb. práce v interních tiscích ústavů a (ilegálně) pod jménem svých kolegů. Koncem r. 1989 rehabilitován a reaktivován jako prof. filoz. fak. a jako rektor MU.

Předmětem badatelského úsilí Jelínkova je převážně nový č. jaz. od obrození do současnosti. Svůj výzkum soustřeďuje především na oblast stylistiky, tvoření slov a syntaxe. Do č. skladby zasáhl např. pojednáním o postavení slovesa v obrozenecké odb. literatuře (1960) a o postavení atributu v obrozeneckých odb. textech (1967), o syntaktických schématech nevětných a nadvětných, o funkci dějových substantiv v nominálním způsobu vyjadřování (1962) aj. Ze svých bohemistických a teoreticky syntaktických zkušeností vytýčil i sorabistický příspěvek k postavení verba finita v lužické srbsčině a srovnávací studii o syntaktických kondenzátorech v slovan. jaz., z oboru tvoření slov analýzu nových nepůvodních předložek v obrozenecké češ. a jejich funkčního využití (1958) a výrazů předložkové povahy v dnešní spisovné češ. (1964) i ve srovnávacím plánu rusko-č. (1968); slovtvorné zájmy Jelínkovy vyvrcholily jeho autorskou účastí na kolektivním díle *Tvoření slov v češtině II* (1987).

Nejvlastnější oblastí Jelínkovy badatelské práce je však stylistika. Věnoval jí řadu úvah obecně teor. a metodologických, mj. o principech srovnávací stylistiky a teor. otázkách srovnávací stylistiky slovan. jazyků (1962, 1963), o definici pojmu „jazykový styl“ (1965) aj. Přispěl též k funkčně stylistické stratifikaci č. nár. jaz. Charakterizoval dále styl odborný a styl novin, souhrnně v knize *O jazyku a stylu novin* (1957). Mnoho pozornosti věnoval funkčnímu stylu uměl. v rovině teor., konkrétně rozebral v dílčích statích jaz. a styl č. spisovatelů J. Fučíka, L. Hořké, R. Těsnohlídka, B. Václavka, F. X. Šaldy aj. a připravil k tisku nové edice některých dalších starších děl č. spisovatelů, např. R. Těsnohlídka (spolu s J. Chloupkem), V. Hála (spolu s D. Jeřábkem) aj.

Z pomezí funkční stylistiky a sociolingvistiky čerpají Jelínkovy úvahy o vlivu vývoje společnosti na vývoj spis. češ. v době obrozenecké (1962) a o stavu spis. č.jaz. v nových společenských podmínkách jeho existence (1964).

Účastnil se dále na rozsáhlých syntetických dílech naší soudobé lexikografie, na *Slovníku spisovného jazyka českého a Slovníku slovenského jazyka*.

Vedle práce výzkumné a badatelské věnuje soustavnou pozornost otázkám jaz. správnosti a jaz. kultury; publikoval o nich kratší články v čas. Český jazyk a Naše řeč i četná jaz. okénka v denním tisku, brožuru *Kultura řeči* (1965), rozsáhlejší pojednání o kultuře mluvení (1960) aj.

Metodologicky vychází Jelínek z funkčního pojetí jaz. v duchu Pražské školy a samostatně je dále rozvíjí, poučen teoretickými výsledky stylistických škol sovětské a francouzské.

Bibliografie: RočUJEP 1964, 97—98, RočBU 1964—1968, 450—451; ČsPr, 198—199. Z dalších prací, tam již nezachycených, uvádíme: *Strukturalismus v lingvistické teorii*, Filozofický časopis 1969, 100—104; *Stylové rozpětí současné spisovné češtiny*, NŘ 1969, 111—126, též in: *Kultura českého jazyka*, Liberec 1969, 73—87; *Přechodníkové a přičestní konstrukce v odborné obrozenecké literatuře*, SPFFBU A 1969, 51—72; *O českém purismu a antipurismu*, in: *O české literatuře a jazyce*, Brno 1970, 192—220 (litografováno); *Vývoj obecných stylů v novodobé spisovné češtině*, tamtéž, 221—243; *Konkurence mezi substantivním kondenzátorem a větným schématem v obrozenecké češtině (na materiálu odborných textů)*, SPFFBU A 1970, 35—48; *Obecné styly v soudobé spisovné češtině*, in: *Přednášky ve XIII. běhu Letní školy slovanských studií v r. 1969*, P. 1970, 82—83; *Zamyšlení nad českým vědeckým stylem*, Universitas 1970, č. 2, 35—42; *Výzkum českého jazyka od osvobození Československa v r. 1945*, NŘ 1971, 193—215; *Die stilistische Spannweite der heutigen tschechischen Schriftsprache*, in: *Stilistik und Soziolinguistik, Beiträge der Prager Schule zur strukturellen Sprachbetrachtung und Spracherziehung*, zusammengestellt und eingeleitet von E. Beneš u J. Vachek, Berlin 1971, 54—72; *O českém purismu*, in: *Přednášky ve XIV. běhu Letní školy slovanských studií v r. 1970*, Praha 1971, 18—37; *Konkurence infinitivních a substantivních kondenzátorů v obrozeneckých odborných textech*, in: *Miscellanea linguistica*, Ostrava 1971, 139—145; *Adjektivní přívlastek jako střídavý prostředek vedlejší věty v obrozeneckém odborném stylu*, SPFFBU A 19, 1971, 55—63; *Tzv. subjektivní styly a jejich zobrazování v uměleckých textech*, in: *Literárněvědné studie*, Brno 1972, 337—349 (pod jm. J. Jelínková); *O nových slovanských evropských s předložkovou funkcí vyjadřujících obecné vztahy souvislosti a odlišnosti*, SPFFBU A 20, 1972, 107—122 (pod jm. O. Ševčík); *Podíl modálních prostředků na stylistické charakteristice textu*, in: *Otázky slovanské syntaxe III*, Brno 1973, 343—351; *Stylistické aspekty gramatického systému (gramatické dublety a konkurenty)*, in: *Stylistické studie II*, Praha 1974, 1—129; *Český jazykový purismus z hlediska funkční teorie spisovného jazyka*, SPFFBU A 22—23, 1974—75, 49—58 (pod jm. O. Ševčík); *Sémantické a syntaktické důsledky verbonominální transpozice sloves*, *Práce filologické* 26, 285—291; *Kritika dějin stylu*, *Jazykovědné aktuality* 13, 1976, 101 až 103; *Posuny v stylistické charakteristice jazykových prostředků a jejich kodifikace*, in: *Aktuální otázky jazykové kultury v social. společnosti*, Praha 1979, 109—121; *Jazyková správnost a stylová adekvátnost v překladech odborných textů*, in: *Kurs odborného ruského technického překladu*, Pardubice 1979, 15—53; *Klasifikace stylů*, *Jazykovědné aktuality* 16, 1979, 62—65; *O noremní, sémantické a stylistické adekvátnosti*

vátnosti překladu, in: Sborník přednášek celostátního semináře odbor. franc. technického překladu, Pardubice 1980, 19—66; *Čeština v technických textech*, Inform. bulletin krajské rady ČSVTS, Brno 1981, č. 4, 28—35; *O funkčním stylu literární kritice*, in: Umění a kritika, Brno 1980, 131—143 (pod jm. J. Jelínková); *Je jazykový purismus mrtvý?*, Universitas 82, č. 1, 38—41; *O nových předložkách*, Universitas 82, č. 2, 22—24 (pod jm. J. Balhar); *O spisovné normě a její kodifikaci*, Univ. 82, č. 3, 48—50 (pod jm. J. Balhar); *O slovesně jmenném vyjadřování*, Univ. 82, č. 4, 44—47 (pod jm. J. Balhar); *Vědec a přechodníky*, Univ. 82, č. 5, 30—33 (pod jm. J. Balhar); *O potřebě jednotné odborné terminologie*, Inform. bulletin krajské rady ČSVTS, 1982, 50—58; *O substantivní univerbizaci*, Univ. 82, č. 6, 45—48 (pod jm. J. Balhar); *Syntaktická funkce verbálních adjektiv ve spisovné češtině*, Makedonski jazik 32—33, 1981—82, 297—306; *Internacionální, či domácí termíny*, Inform. bulletin kraj. rady ČSVTS, 1983, č. 3, 59—66; *Kultura fyzikálního textu*, Seminární materiály katedry fyziky UJEP, Brno 1983, 3—53; *O češtině každodenní* (spolu s kolekt. autorů, asi 1/3 textu z jeho pera a spoluredakce), Brno 1984, 286 s.; *Text a množiny konkurenčních výrazových prostředků*, in: Stylistické otázky textu, Prešov 1984, 26—53; *Cizí výpůjčky a čistota jazyka*, Univ. 85, č. 1, 35—36 (pod jm. J. Balhar); *O funkci internacionálních prvků v jazyce*, Univ. 85, č. 2, 35—36; *Evropeismy versus svébytnost jazyka* (pod jm. J. Balhar), Univ. 85, č. 3, 26—27; *O českém názvosloví se zvláštním zaměřením k terminologii „netkaných textilií“* (spolu s J. Vlčkem), Textil 40, 1985, 203—205, 247—249; *Zásady veřejného vystoupení a jeho styl*, in: Klub práce s veřejností III, 1984, 22—33; *O slovanskosti češtiny*, Univ. 85, č. 4, 26—27 (pod jm. J. Balhar); *Rusismy ve spisovné češtině do Velké říjnové soc. revoluce*, Univ. 85, č. 5, 31—33; *Rusismy v češtině po Velké říjnové soc. revoluci (do r. 1945)*, Univ. 85, č. 6, 17—19 (obojí pod jm. J. Balhar); *Rusismy v češtině po roce 1945*, Univ. 86, č. 1, 34—37 (pod jm. J. Balhar); *Germanizace češtiny v 19. století?*, Univ. 86, č. 2, 33—35 (pod jm. J. Balhar); *Tažení proti germanismům v češtině ve 20. století*, Univ. 86, č. 3, 29—31 (pod jm. J. Balhar); *Jazyk a styl propagačních brožur a publikací*, in: Klub práce s veřejností IV, 1986, 21—36; *Čeština — jazyk variant?*, Univ. 86, č. 6, 25—27 (pod jm. J. Balhar); kap. *Podstatné jméno slovesné (verbální substantivum)*, in: Mluvnice češtiny 2, Tvarosloví, Praha 1986, 135—141; kap. *Přídavné jméno slovesné (verbální adjektivum)*, tamtéž, 141—146 (obojí pod jm. J. Balhar); *Jazyk a styl přednášek a jiných odborných vystoupení na veřejnosti*, in: Práce s veřejností na výstavách a veletrzích, Brno 1987, 28—37; *Potíže se složenými přídavnými jmény*, Univ. 87, č. 1, 50—51 (pod jm. J. Balhar); *Některé otázky tvoření názvosloví textilních výrobků z roun* (spolu s V. Merkle), Textil 43, 1988, 465—467; *Český jazyk a jeho užití v propagačních textech*, Brno 1989, 57 str.; *O principech tvorby a ustalování fyzikální terminologie*, Čs. časopis pro fyziku, sekce A, sv. 39, 1989, s. 172—187; *Pojem funkčního stylu v řečové stylistice*, in: Synteza w stylistyce slowiańskiej, Opole 1991, 13—19; , , , *litery hlaholu plná ústa*, Rok 5, 1991, 8—15.

Drobnosti: 1972: 18 jazyk. sloupků v Rovnosti; 1973: 16 sloupků v Rovnosti (kromě 3 všechny pod jm. O. Ševčík); 1974: 17 sl. v Rovnosti, 1 v Brněnském večerníku (všechny pod jm. O. Ševčík); 1975: 22 sl. v Rovnosti, (16 pod jm. O. Ševčík, 6 pod jm. J. Balhar); 1976: 10 sl. v Magazínu Nové svobody (pod zn. jb, bj, mj), 22 sl. v Rovnosti (pod jm. J. Balhar); 1977: 2 sl. v Nové svobodě (pod zn. mj), 22 v Rovnosti (14 pod jm. J. Balhar, 8 O. Ševčík); 1978: 13 sl. v Rovnosti (8 pod jm. J. Balhar, 5 O. Ševčík); 1979: 25 sl. v Rovnosti (18 pod jm. J. Balhar, 7 O. Ševčík); 1980: 17 sl. v Rovnosti (8 pod jm. J. Balhar, 9 O. Ševčík); 1981: 12 sl. v Rovnosti (7 pod jm. J. Balhar, 5 O. Ševčík); 1982: 5 sl. v Rovnosti (2 pod jm. J. Balhar, 3 O. Ševčík); 1983: 10 sl. v Rovnosti (pod jm. J. Balhar); 1984: 10 sl. (pod jm. J. Balhar); 1988: 8 jaz. zákampí (pod jm. J. Balhar); 1986: 4 sl. v Rovnosti (pod jm. J. Balhar); 1988: 8 jaz. zákampí (=JZ) v Lid. nov.; 1989: 11 JZ; 1990: 52 JZ; 1991: 51 JZ; 1992 (konec dubna): 16 JZ; od 1990 sloupky v LN.

JANA JELÍNKOVÁ, roz. Poláková, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 18. dubna 1936 v Praze. 1954—1959 studovala na filoz. fak. v Brně (učitelé F. Wollman, R. Mrázek) ruštinu a bulharštinu. 1966 získala PhDr. (dis. *Bolgarskoje bogomilstvo i jeho otgoloski v drevnej ruskoj slovesnosti*). Od 1959 působí na filoz. fak. v Brně. Absolvovala dva studijní pobyty v Bulharsku (1959—1960, 1967). Je členkou Literárněvědné společnosti při ČSAV.

Zabývá se zejm. mezislovan. vztahy ve starší lit. a ústní slovesnosti a studiem vzájemných relací lit. a folklóru. Je autorkou skript ze starší rus. lit. a folklóru. Přínosná je její analýza věd. díla A. N. Veselovského a D. S. Lichačova.

Bibliografie: *Některé ohlasy bogomilství ve staré ruské lit. a ústní slovesnosti*, SPFFBU, D 10, 1963, 81—98; *Materialy o razvitti dualističeskich skazok u slavjan*, Slavja 1965, 3, 456—468; *Povídka renesančního typu ve starší ruské literatuře a ústní slovesnosti*, SPFFBU, D 25/26, 1978/79, 79—90; *Ve službách paměti národa. K 80. nar. D. S. Lichačova*, SPFFBU, D 33, 1986, 127—129; *Čítanka z ruské literatury 11. — 18. stol.*, P. 1984, se Z. Dostálovou; *Čítanka z ruského folklóru*, P. 1990.

dk

DUŠAN JEŘÁBEK, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak., nar. 14. března 1922 v Brně. Na filoz. fak. v Brně vystudoval 1945—1949 češtinu a filozofii (učitelé mj. Ant. Grund a F. Wollman). Titul PhDr. získal 1949 na základě dis. *Karolina Světlá, básnířka kraje ještědského*, kand. filolog. věd dosáhl 1957, 1960 byl jmenován doc. (habil. práce *Vítězslav Hálek a jeho úloha ve vývoji české literární kritiky 19. století*), 1966 byl jmenován prof., doktorát věd o umění získal 1987 na podkladě spisu *Tradice a osobnosti* (knižně 1988). Od 1950 působí na filoz. fak. v Brně. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV (do 1988 byl dlouholetým předsedou výboru její brněnské pobočky), red. rady čas. Česká literatura, red. sborníku Brno v minulosti a dnes, komise pro dějiny Brna při Historickém ústavu ČSAV, red. rady spisů filozofické fakulty UJEP (1966—1968 ved. red.), 1966—1970 byl ved. red. SPFFBU, 1965—1966 byl proděkanem, 1966—1969 děkanem filoz. fak. 1961 přednášel jeden semestr na univ. v Greifswaldu.

Ve věd. práci se soustřeďuje na dějiny novodobé č. lit. Svůj badatelský zájem zaměřuje především k analýze ideově estetických kvalit lit. díla na širokém pozadí kulturněhistorickém a v těsném sepětí s dobovým myšlenkovým prouděním. Trvale se zabývá dějinami č. lit. kritiky (májovci, kritikou 90. let; z této oblasti je i jeho knižní monogr. o V. Hálkovi). Dlouhodobě poutá jeho pozornost osobnost a dílo K. Havlíčka (srov. zvl. jeho spis *Václav Vladivoj Tomek a Karel Havlíček v letech bachovské reakce*, 1979). Řadu studií věnoval tvorbě generace Nerudovy a Hálkovy, především otázkám realismu a romantismu, koncepci nár. lit., funkci lit. v nár. životě a zejm. polemikám májovců (srov. jeho stati o J. Nerudovi, K. Světlé, V. Hálkovi a Jos. Durdíkov). Ideová problematika je v popředí pozornosti v jeho studiích vztahujících se k období nár. obrození (o cirk. reformních snahách v osvěcenských Čechách, o K. Havlíčkovi aj.). Komparatisticky jsou založeny jeho práce o č. lit. vztazích k Slovensku v 2. pol. 19. stol. Převážně lit. 19. stol. se týká i jeho editorská činnost; vydal šestisvazkové spisy V. Háлка, dále pořídil edice F. M. Klácela, B. M. Kuldy, I. Herrmana, Z. Wintra, Jos. Merhauta, V. K. Jeřábka, K. Klostermanna, R. Těsnohlídka a M. Hýska. Vedle dějin č. lit. od začátku své publikační činnosti věnuje pozornost dějinám č. divadla, dramatu a div. kritiky (srov. zvl. jeho studie o B. Václavkovi). Studium jednotlivých jevů novodobé č. lit. zužitkoval v syntetických pracích napsaných v posledních patnácti letech; jsou to: *Průvodce po dějinách české literatury* (spolu s Jos. Hrabákem a Zd. Tichou, 1976, 1983³), skriptum *Česká literatura od konce obrození do roku 1918* (1980, 1985³) a skriptum *Česká literatura od roku 1945 do poloviny let osmdesátých* (1988), které D. Jeřábek red. a jehož je spoluautorem.

Bibliografie: Výběrový soupis v SPFFBU, D 29, 1982. Větší práce tam neuvedené: *Rudolf Těsnohlídek: Nocí a dnem*. Výbor z díla (uspořádal a napsal úvodní

studii, s. 9—21). P. 1982: *Zapomenutá publicistika Rudolfa Těsnohlídka*. Česká literatura, 31, 1983, s. 111—125; *Rudolf Těsnohlídek a brněnské divadlo*. In: 100 let českého profesionálního divadla v Brně — Thalia brunensis centenaria. B. 1984, s. 15—26; *O základech naší obrozenské kultury*. Česká literatura, 33, 1985, s. 156—159; *Karel Klostermann: Mlhy na Blatech*. Doslov *Lidé a krajiny Karla Klostermanna*. P. 1985, s. 351—358; *Výchovný román Vítězslava Háška a Goethův Vilém Meister*. Česká literatura, 34, 1986, s. 109—122; *K výročí Máchovu*. Česká literatura, 35, 1987, s. 334—340; *Koncepce národní literatury u H. G. Schauera*. SPFFBU, D 34, 1987, s. 17—24; *Tradice a osobnosti*. B. 1988, 141 s.; *In memoriam Arna Nováka*. Duha, 3, 1989, č. 3, s. 17—18; *Česká literatura na Moravě ve čtyřicátých a padesátých letech 19. století*. In: Sborník z XVIII. symposia v Mikulově 1988. B. 1989, s. 25—32; *Arne Novák a jeho pojetí tradice v české literatuře*. In: Kapitoly z dějin české literární historie. Václavkova Olomouc 1987. Olomouc 1989, s. 127—136; *Masaryk a krásná literatura*. Universitas, 2³, 1990, č. 3, s. 34—36.

K.P.

RICHARD JEŘÁBEK, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 14. května 1931 v Rožnově pod Radhoštěm. Po maturitě ve Valašském Meziříčí studoval v letech 1950—1955 na filoz. fak. v Brně národopis a dějiny umění u A. Václavíka, A. Kutala, V. Ríchtra aj. Od 1953 asist., od 1958 odb. asist. etnografického semináře, 1962 habilitace na základě monogr. *Karpatské voraštví v 19. stol.*, 1968 jmenován a ustanoven prof. etnografie a folkloristiky na filoz. fak. v Brně. Od 1959 stojí v čele národopisného pracoviště, z něhož se mu podařilo na čas vytvořit samostatnou katedru etnografie a folkloristiky (1964—1970) a nyní Ústav evropské etnologie (od ledna 1991). Je členem Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore (od 1964) a voleným zástupcem Československa v její stálé radě (od 1990), Union Internationale des Sciences Anthropologiques (od 1964), European Association of Social Anthropologists (od 1991), dopisujícím členem Verein für Volkskunde ve Vídni (od 1991), delegátem Čs. výboru European Cultural Foundation (od 1991), členem autorského kolektivu Internationale Volkskundliche Bibliographie (od 1971), členem různých vědeckých a redakčních rad (Český lid, Národopisná revue, Umění a řemesla) aj.

Slavistický zájem signalizovaly už počátky jeho odborné činnosti, do nichž spadají četné recenze pols., luž., ukraj. a jihoslov. literatury. Komparativní slavistické hledisko uplatňoval ve studiích o některých složkách materiální kultury, zvl. o vodním transportu a obchodu na terénech Moravy, Slovenska, Polska a Ukrajiny. Na srovnávacím základě jsou založeny též příspěvky o některých tématech z duchovní, zejm. výtvarné kultury lidu, ikonologie a ikonografie (lidové masky, lidová a zlidovělá malba, grafika a plastika). Podstatná část těchto prací byla publikována v zahraničí (Schweizerisches Archiv für Volkskunde, Etnografia Polska, Deutsches Jahrbuch für Volkskunde, Polska Sztuka Ludowa, Prace Etnograficzne aj.) nebo v mezinárodních sbornících (Ethnologia Slavica, VII mezdunarodnyj kongress antropologičeskich i etnografičeskich nauk, Kontakte und Grenzen aj.). Zvláštní pozornost věnoval charvátské kolonizaci na Moravě a jejímu odrazu v lid. kultuře; své dílčí studie o problematice charvátského kulturního vlivu, o nástěnné malbě a o písemnictví o jihoslovanských osadnících včlenil do antologie *Moravští Charváti — dějiny a lidová kultura* (1991). V širokých interetnických spojitostech se pokusil hledat vztahy lid. kultury slovanských národů navzájem a ke kulturám neslovanských etnik (např. v obšírném hesle pro Dictionary of Art, London — New York).

Zúčastnil se mnoha věd. kongresů, konferencí a symposií, mj. ve všech slovanských zemích, procestoval takřka beze zbytku území osídlená Slovany a publikoval z těchto cest rozmanité reportáže a zprávy. Problematice slovanské etnologie věnoval pozornost ve svém pedagogickém působení a uskutečnil s posluchači několik odb. exkurzí po celém Polsku, Lužici a Bulharsku a části Ukrajiny, Běloruska a Ruské federace (Předkavkazsko, Ivanovská oblast, Moskva).

Pro národopisnou slavistiku mají význam též některé bohemisticky orientované studie, např. pokus o souborné zpracování národopisné rajonizace a diferenciacie č. zemí *Ethnische und ethnographische Gruppen und Regionen in den böhmischen Ländern* (17.—20. Jahrhundert), in: *Ethnologica Slavica* 19, 1987.

Bibliografie: Richard Jeřábek. Bibliografická příloha Národopisné revue č. 2, 1991, 30 s. (398 záz.n.); *Fifth International Directory of Anthropologists*, Chicago and London 1975, 184; *Kdo je kdo* 91/92, Praha 1991, 369; *Československý biografický slovník*, Praha 1992, 278.

D.H.

ALENA JEŘÁBKOVÁ, PhDr. Nar. 23. března 1934 v Bratislavě. V letech 1952—1957 studovala národopis a dějiny umění na filoz. fak. v Brně u A. Václavíka, A. Kutala, V. Ríchtra aj. Poté absolvovala ještě obor knihovnictví na Institutu osvěty a novinářství UK v Praze. Pracovala jako odb. knihovnice v brněnské Státní věd. knihovně (1957—1962) a v Krajské knihovně Jiřího Mahena (1972—1976), od 1976 učí odb. předměty na stř. knihovnické škole v Brně. Na filoz. fak. v Brně působí nepřetržitě od 1962 jako externí učitelka a přednáší vývoj tradičního lid. oděvu č. a sl. ve slovan., resp. evr. kontextu. Své výklady může opírat o četné poznatky z cest po většině evr. zemí.

Kromě příspěvků bibl. a knihovnických (z nichž je pro národopis nejvýzn. *Soupis bibliografii české a slovenské etnografie a folkloristiky vydaných v letech 1945—1963*, 1965) publikuje práce o problematice lid. kroje na Moravě v širších územních a kult. souvislostech např. studie *Delimitace regionálních typů lidového oděvu na rozhraní Valaška a Moravského Slovenska* (1968—1969); *Typy mužských pokrývek hlavy na Valašsku, jejich lidové názvy a návrh odborné terminologie* (1985).

Bibliografie: RočBU 1964—1968, 445. Z dalších, tam již nezachycených prací, zejm. ještě *Tři příspěvky k ikonografickému studiu lidových krojů* (spolu s R. Jeřábekem), ČL 56, 1969; *Kroj a odívání*, in: R. Jeřábek s kol., *Proměny jihomoravské vesnice. Národopisné studie z Brumovic*, B. 1981: *Über einige brachliegende ikonographische Quellen zur Volkstrachtforschung in Slowenien in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts* (spolu s R. Jeřábekem), ES 22, 1990.

D.H.

JIRÍ JIRÁČEK, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 2. 12. 1924 v Praze. Studoval v letech 1945—1949 na filoz. fak. UK (učitelé L. V. Kopeckij, B. Trnka) ruštinu a angličtinu. V letech 1950—1956 působil jako středoškolský profesor, od 1956 pracuje na MÚ v Brně. 1965 získal věd. hodnost CSc. (dis. *Názvy osob s příponami řeckého a latinského původu v současné ruštině*), 1970 se habilitoval (spis *Substantiva s internacionálními sufixy v ruštině*), 1973 jmenován doc., 1981 dosáhl věd. hodnosti DrSc. (dis. *Internacionální sufixace nominální v současné ruštině*) a v témže roce jmenován prof. rus. jaz. na filoz. fak. v Brně, 1981—1889 vč. ved. kat. rus. jaz. Od r. 1990 v důchodu. Je členem věd. společnosti Societas Linguistica Europaea. Aktivně se zúčastnil v zahraničí řady mezinárodních lingvistických symposií. Ve shodě s úkoly čl. rusistů se účastní práce v MAPRJAL; vystupoval na kongresech ve Varně (1973), ve Varšavě (1976), v Berlíně (1979), v Praze (1982), v Budapešti (1986), v Moskvě (1990) a na konferencích nár. rusistických asociací u nás, v Bulharsku a v Jugoslávii. Byl alter-nujícím předsedou č. komise pro obhajoby kandidátských prací, členem federální komise pro obhajoby doktorských prací, školitelem pro věd. přípravu v oboru rus. jaz., členem předmětové rady pro rus. jaz. a lit. při MŠMT ČSR, 1973—1986 členem red. rady čas. *Československá rusistika* a od 1989 je členem red. rady berlínského čas. *Russistik*.

J. Jiráček je věd. činný hlavně v oblasti rus. lexikologie a slovtvorby se zvl. zřeteltem k internacionálnímu lexiku a dále v oblasti rus. morfologie. Jde mu především o strukturní charakteristiku zkoumaných lexikálních jevů v plánu morfematickém i slovtvorném, všímá si systémových souvislostí a zákonitostí derivačních a vždy přitom soustřeďuje pozornost nejen na ruštinu, ale také na češtinu i ostatní slovanské a některé další evropské jazyky. Zkoumal nejprve funkci pejorativních přípon (1955), sufixů *-ist/-ista* (1958) a *-tor* (1961), postupně rozšířil okruh svého bádání na substantiva s dalšími příponami řec. a lat. původu (1968) a poté i na substantiva s ostatními internacionálními derivačními morfémy (1967). Toto své bádání zobecnil svou charakteristikou postavení internacionálních a internacionálních sufixů v souč. ruštině ve vztahu k slovům a příponám domácím (1969, 1988). Zabýval se rovněž otázkami produktivity subst. s internac. suf. subst. a adj. ve všech souč. slovan. jaz. (1972, 1983). Pozornost věnoval i akcentuaci (1968, 1975, 1988) a speciálně se obíral distribucí přípon *-istsk-*, *-ističesk-* a *-ističn-* u adjektiv souč. rus. jaz. (1987). Vyvrcholením dosavadních výzkumů jsou jeho syntetické monogr. *Internacionální sufixy suščestvitel'nych v sovremennom russkom jazyke* (1971) a *Adjektiva s internacionálními sufixálními morfými v současné ruštině* (1984). V dalším období se zabýval mj. otázkami intralingvální a interlingvální perintegrace (1985). Zkoumal v porovnávacím pohledu i některé otázky morfologické, zejm. deklinační systém substantiv (1988) a kategorii jejich gramatického rodu (1990); zasahoval rovněž do oblasti morfonologie (1981, 1984, 1988). J. Jiráček byl také členem autorských kolektivů pro sestavení celostátních vysokoškolských učebnic (*Orfografija, punktuacija i knižno-pis'mennaja reč' russkogo jazyka*, 1979; *Morfologija russkogo jazyka*, v tisku). Studentům rusistiky je určeno jeho skriptum *Morfologie ruského jazyka I. Substantivum* (1986).

Kromě uvedené činnosti zasahoval J. Jiráček také do otázek metodických (1956, 1976) a terminologických (1965, 1987). Sřídem jeho zájmu byla mj. i oblast stylistiky (1974) a dále interference čes. a rus. jaz. (1972, 1973, 1976, 1979). V minulosti se účastnil jako spoluautor vypracování učebnic pro pedagogické školy (1958, 1960) a byl činný i překladatelsky.

Bibliografie: Bibliografický soupis prací J. Jiráčka do 1984 vč. viz v SPFFBU, řada A, 1985, 10—14. O něm viz ještě: Roč. UJEP 1976—1985, 347, Roč. UJEP 1986 až 1987, 203. Z dalších jeho prací viz zejm.: *K otázce postupného rozšíření substantiv se sufixy -izm a -ist v ruštině* (ActaOl 1985, 77—86), *K voprosu o divergencii i omonimii slovoobrazovatel'noj formy* (ČsR 1985, 12—15), *Dead'jektivnyje složnyje slova s al'-evymi sufixsal'nymi morfami* (SPFFBU, ř. A, 1987, 45—49), *K probleme opisanija slovoobrazovatel'noj charakteristiky slavjanskoj lingvističeskoj terminologii* (In: *Sopostavitel'noje izučenije slovoobrazovanija slavjanskich jazykov*, Moskva 1987, 161 až 164), *Nacional'noje i internacional'noje v slovoobrazovatel'noj sisteme jazyka (Na materiale russkogo i češskogo jazykov)* (SPFFBU, ř. A, 1988, 131—133), *K posunům v akcentuačnim typu ruká* (ČsR 1988, 145—148), *Sklonenije suščestvitel'nych v sovremennom russkom jazyke v sopostavlenii s češskim (s morfologičeskoj točki zrenija)* (BullR JL 29, 1988, 145—163), *K voprosu nekotorych sčivogov v akcentuacionnoj sisteme kodificirovannogo russkogo literaturnogo jazyka sovetskogo perioda* (SPFFBU, ř. A 1989/90, 31—36), *K voprosu o grammatičeskom rode internacional'nych suščestvitel'nych v russkom jazyke po sravneniju s češskim i nemeckim jazykami* (Russ, No 1, 1990, 33—40), *K voprosu o raschoždenijach v oblasti grammatičeskoj kategorii roda u suščestvitel'nych v russkom i češskom jazykach* (SPFFBU, ř. A, 1991, 31—40, (s A. Svobodovou:) *K posunům v akcentuačnim typu cená* (SPFFBU, ř. A, 1992, 85—91).

A.B.

FRANTIŠEK JORDÁN, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 21. října 1921 v Polešovicích, zemř. 2. června 1979. 1945—1950 studoval na filoz. fak. v Brně češtinu a dějepis (učitelé R. Urbánek, J. Macůrek aj.). Titul PhDr. získal 1953, hodnost CSc. 1962. Ještě za studii působil jako výpomocný smluvní asist. v hist. semináři, 1949—1950 jako asist. a odb.

asist. 1950—1951 pracoval jako odpovědný red. hist. publikací v nakl. Rovnost v Brně 1. 7. 1951 se vrátil na filoz. fak. a byl jako odb. asist. pověřen přednáškami z novodobých čsl. dějin. 1964 se habiil. pro novodobé čsl. dějiny, 1972 byl jmenován mř. prof., od 1959 vedl až do své smrti katedru hist. a archivnictví. Byl ved. Kabinetu pro dějiny UJEP a předsedou jeho věd. rady, členem Věd. kolegia historie ČSAV a Národ. komitétu historiků ČSSR. 1960—1962 zastával funkci proděkana filoz. fak.

F. Jordán byl činný jako funkcionář Matice moravské, Čsl. hist. společnosti, jako člen Komise pro dějiny Rakousko-Uherska, smíšené čsl.-něm. komise historiků při ČSAV a Komise pro dějiny města Brna. Zahraniční pobyty Rakousko (1958, 1969), NDR (1959, 1967), Jugoslávie (1968). Přednášel v Greifswaldu, Lipsku, Kyjevě, Vídni.

Za svou činnost v nár. osvob. hnutí a za veřejnou práci byl F. Jordán vyznamenán čsl. medailí Za chrabrost, řádem Rudé hvězdy, obdržel pamětní medaili k 20. výročí osvobození Československa, pamětní plaketu ÚV NF k 50. výročí vzniku ČSR a byla mu udělena Krajská cena Bedřicha Václavka za vědu (1970).

Těžisko Jordánova věd. zájmu se soustřeďovalo na tři základní oblasti novějších dějin: na problematiku dějin dělnického hnutí, na dějinné vztahy č.-jihoslovan. a č.-sl. a na otázky polit., nár. a kult. dějin Moravy v 19. a 20. stol.; v jeho badatelském úsilí přitom postupně sílila tendence k vzájemnému prolínání naznačených tematických okruhů a k syntetičtějšímu pojetí. Z oblasti dějin dělnického hnutí publikoval četné studie, zejména z jeho počátků, které završil monogr. *Problémy rozkolu dělnického hnutí v českých zemích na umírněné a radikály v osmdesátých letech minulého stol.* (1965). Problematice vývoje dělnického hnutí zůstal věren i později a rozvíjel ji v širších dobových souvislostech mnohonárodnostní monarchie. Podílel se autorsky na publikacích *Z dějin dělnického hnutí na Brněnsku* (1956), *K dějinám dělnického hnutí v Rakousko-Uhersku a v Rusku v letech 1867—1917* (1979). Z výzkumů v zahraničí vytěžil pro tuto problematiku práci *Materiály k dějinám dělnického hnutí v Brně v 60. letech 19. stol.* (1979).

Z okruhu jeho doktorské disertace vyšlo několik prací o č.-charvat. vztazích v 16. až 19. stol. Vlastní prožitky z protifašist. odboje ve Slovinsku jej vedly nejen k publikování historicky zpracovaných vzpomínek, ale k hlubšímu zájmu o novější č.-slovenské vztahy, zvl. v průkopnické studii *Češi a Slovinci v 19. a počátkem 20. stol.* (1970). V souvislosti s přípravou dějin univ. v Brně publikoval studie mapující tuto problematiku z hlediska č.-slovan. vztahů. Ze zájmu o slovan. problematiku vzešla také jeho raná práce *Mladá česká obrozenecká generace na Moravě a štúrovci před březnem 1848* (1956). Informoval rovněž o rozvoji jugoslávské historiografie.

Vývoji Moravy v 19. a 20. stol. věnoval hlubší pozornost nejprve v souvislosti s výzkumem dělnického hnutí, posléze se studiem dějin brněnské univ., z něhož kromě kolektivního díla *Dějiny university v Brně* (1969), vytěžil i řadu podnětných studií, upozorňujících na podmíněnost univ. otázky na Moravě také širšími národnostními i polit. souvislostmi v celé monarchii. *Dějiny university v Brně* se podobně jako jeho podstatná účast na zpracování syntézy *Dějiny města Brna 2* (1973) a na publikaci *Uherské Hradiště. Dějiny města* (1981), v nichž zpracoval období 19. stol., staly konkrétní průpravou k přípravě syntetického zpracování dějin Moravy, které v posledních letech jeho ved. výzkumného kolektivu vedl. Organizačně i metodologicky pro tento úkol připravil půdu několika konferencemi (1972, 1974) a referáty (*Stav zpracování a perspektivy studia dějin Moravy*, 1972).

Bibliografie: *Historické katedry*, in: Vám poděkování a lásku Vám, 1960, 230—234; *Z pracoviště katedry československých, obecných a pomocných věd historických na filozofické fakultě brněnské univerzity*, in: Brno v minulosti a dnes 2, 1960, 63—75; Roč.BU 1964, 68—71; Roč.UJEP 1964—1968, 417—422; Roč.UJEP 1968 až 1975, 673—684; Roč.UJEP 1976—1986, 322; Universitatis Brunensis 1919—1969. B. 1969, 92; SPFFBU, C 28, 1981, 7—29.

F.H., jm

JOSEF KABRDA, PhDr., řádný profesor filoz. fak. MU. Nar. 3. 2. 1908, zemř. za stud. pobytu v Ankaře 27. května 1968. Dbor dějepis a zeměpis vystudoval na fil. fak. KU v letech 1925—1930. Slovan. dějiny studoval u prof. J. Bidla, dějiny Blízkého východu a orient. jazykovědu u J. Ryčky. 1934—1937 jako stipend. bulh. vlády pobýval na univ. v Sofii, studoval turecké listiny k dějinám balkánských národů. 1937—1939 a 1945—1946 studoval orientalistiku v Paříži. Habil. na fil. fak. MU v Brně 1936 a 1937 obdržel venia docendi pro dějiny jihových. Evropy a Blíz. východu. Přednášky a cvičení z této specializace konal na ped. fak. a fil. fak. MU. Od r. 1966 stál v čele Kabinetu balkanistiky a hungaristiky a vypracoval jeho vědecký program. Byl členem Čs. hist. společnosti, Čs. společ. orientalistické, Kruhu moder. filologů aj. Významně se podílel na výsledcích XXV. mezinár. kongresu orientalistů v Moskvě. Svou autoritou a činností umožnil rozvoj mezin. spolupráce v době 50. a 60. let (jedinečná je jeho koresp.).

Hlavní oblastí K.-ova vědec. zájmu bylo studium problematiky turec. nadvlády na Balkáně, dějiny balkánských národů a vývoj vztahů našich národů s národy této oblasti. S pronikavým úspěchem se setkala již první tištěná K.-ova studie o otázce „ráji“. Na základě širokého rozboru pramenů právní povahy do pol. 18. stol. dokázal, že kategorie „rája“ je sociální (*Raja*, in: Izv. na Istor. druž. v Sofija, Sof. 1937). Jedinečné jsou K.-ovy průkopnické studie o vztahu patriarchy k turecké moci a k poddanému pravoslavnému obyvatelstvu. *Berát vidinského metropolitu Josefa z r. 1763* (1938), *Sur le bérats des métropolités orthodoxes dans l'ancien Empire ottoman au XVIIIe siècle* (Sofija 1939). Je trvalou Kabrdovou zásluhou, že pro hist. vědu (a nejen pro ni!) objevil plný význam kádíjských registrů (sidžillů) s řadou různých typů tureckých listin (fermany, hůdžety, béráty apod.), zvl. jejich vypovídací hodnotu pro studium dějin hospodářských, sociál. a právních v 17. a 18. stol. Další oblastí K.-ova věd. zájmu bylo studium problematiky feud. renty na Balkáně — *Contribution à l'étude de la rente féodale dans l'Empire ottoman*, in: SPFFBU C 1963, 1965 a 1966. Vývojem feud. renty se K. zabýval zvl. v posledním období své bohaté vědecké činnosti. Zkoumal dávky z vín a medu, normativní předpisy zdanění zeměděl. produktů v 15.—18. stol., dále se zabýval vývojem fiskál. povinností poddaných z bravu, skotu a z pastvin, provedl přesnou diferenciaci povinností a dávek, přispěl k poznání geneze a vývoje těchto dávek. Zvl. pozornost si zaslouží K.-ova studie o feudálním desátku (ošürü). Je zásluhou Kabrdovou, že objasnil vznik a vývoj celého systému feudálních dávek a povinností poddaných (srv. SPFFBU C 1963, 1965, 1971, 1966). Své celoživotní bádání o postavě pravoslavné církve za turecké nadvlády na Balkáně završil rozsáhlou syntetickou monografií *Le système fiscal de l'Église orthodoxe dans l'Empire ottoman. Sous le jours des documents turcs* (Brno, 1969).

Další oblastí K.-ova soustředěného studia, publikační a ediční činnosti jsou osmanské zákoníky — kánunnáme, jejichž význam v celé šíři pro poznání dějin správních, právních, sociálních a kult. balkánských národů vpravdě teprve objevil. Jeho studie heuristické, interpretační a ediční mají průkopnický charakter. Ve svých srovnávacích studiích dospěl nejdále z evropských turkologů. Z řady studií, edic zákoníků, připravených s příslušnou akribií, doprovázených faksimilovou a překladovou přílohou, uveďme tu alespoň nejvýznamnější: *Les codes (kanunname) ottomans et leur importance pour l'histoire économique et sociale de la Bulgarie* (in. Sb. v čest na akad. N. V. Michov, Sof. 1959), *Kodet turkes (kanunname) në lidhje me Shqipërinë dhe rëndësia e tyre për historinë Kombëtare* (Tirana 1958), *Turecké pramene vztahující se na dějiny tureckého panstva na Slovensku* (HC 1956), *Le code ottoman (kanunname) de Lamia* (SPFFBU C 1961; řecký překlad Ellinika 17, Soluň 1960), *Zakonopoloženije ob Amfisse* (Vostoč. istoč. narodov Jugo. Vostoč. i Centr Jevropy I, Moskva 1964) aj. Obsáhlou srovnávací studii k tureckým zákoníkům a o jejich významu pro poznání hospod. a správněprávních, soc. a kult. dějin balkán. a podunaj. oblastí, značně rozpracovanou, nedovolovala dokončit neúprosná Nemesis.

Rovněž dvě další syntetizující monografie, již takřka dokončené, nemohl Kabrda předat odborné veřejnosti. Jde o studii o vývoji bulharské historiografie a jejího vztahu k tureckým pramenům a o obsáhlou srovnávací studii k tureckým zákoníkům a k jejich významu pro poznání hospod. a soc. vývoje v balkánských a podunajských sandžacích Osmanského imperia.

Velmi bohatá byla K.-ova referentská a recensní činnost o jihoslovanské, bulharské, turecké, maďarské turkologii a historiografii. Pro potřeby studentů se významně podílel na přípravě a vydání skript z dějin národů jihovýchodní Evropy (díl I—II, 1963, 1966), na syntéze Dějiny Jugoslávie (1970) aj.

Bibliografie: F. Jordán, F. Hejl, Historické katedry (sb. Vám poděkování a lásku vám, Praha 1960, s. 220—234; M. Rejnuš, Vědecká práce na katedře dějin SSSR, střední a jv. Evropy; sb. Brno v minulosti a dnes I, 1959, 213 a n.); RočUJEP 1964, 71 n; RočBU 1964—1968, 1969, 422 n; Universitas Brunensis 1919—1969, Brno 1969, 107, 119, 120—121, 125; F. Hejl, Za profesorem Josefem Kabrdou, RočBU 1964 až 1968, s. 39—42; R. Pražák, Josef Kabrda, SPFFBU C 1969, 7—25; F. Hejl, Josef Kabrda, medallonek in Slavica na Univerzitě J. E. Purkyně v Brně, 1973, s. 192—195. Úplnou bibliografii Kabrdových studií, edic, recenzí sestavil R. Pražák a uveřejnil v SPFFBU C 1969, str. 26—30.

F.H.

FRANTIŠEK KALOUSEK, PhDr., řádný prof. filoz. fak. MU. Nar. 20. 12. 1901 v Bučovicích, zem. 5. 4. 1988 v Brně. Původním povoláním byl odb. učitelem. Od 1925 byl činný jako archeolog-amatér. Po zřízení ústavu pro prehist. a protohist. při univ. v Brně vystudoval 1932—1938 prehistorii (vedle hist. a dějin umění) u prof. E. Šimka. Na základě dis. Šňůrová kultura na Moravě získal 1945 doktorát filoz. Již v květnu 1945 přešel z učitelské služby jako asist. E. Šimka na univ. v Brně. 1946 začal externě přednášet pravěké dějiny na nově zřízené ped. fak. v Brně, na niž 1949 přešel a byl tam jmenován mř. prof. Zpočátku vedl pravěké odd. hist. semináře, pak se stal ved. katedry hist. (1950—1953), děkanem ped. fak. (1950—1952) a prorektorem univ. (1952—1953). 1953 byl ministerstvem školství převeden na filoz. fak., kde externě přednášel i 1949—1953. Po odchodu prof. Šimka na odpočinek působil 1958 až 1970 jako ved. katedry prehist., člen věd. rady FF (1954—1970) a univ. (1950—1953, 1958—1961). Na filoz. fak. působil též jako člen státních zkušebních komisí, předseda rigorosní komise pro obor archeologie a jako školitel věd. aspirantů. 1966 byl jmenován řádným prof.

F. Kalousek se významně podílel na organizaci archeol. činnosti na Moravě i v celostátním měřítku. Od 1925 byl členem Mor. archeol. klubu (1940—1953 jednatelem). Stál též u zrodu Čs. společ. archeol. při ČSAV (1956), v níž byl členem ústř. výboru a po několik let zastával funkci předsedy mor. sekce. 1958—1970 byl členem archeol. oborové komise a věd. rad Archeol. ústavů ČSAV v Praze a SAV v Nitra, a členem komisí pro obhajobu kand. a doktorských dis. Pracoval též v přípravném výboru expozice Velká Morava, která se konala v hlavních městech většiny evr. států. Byl členem přípravného výboru mezinár. archeol. kongresu v Praze (1966) a zúčastnil se řady věd. sympozií v ČSSR. Vedle cest spojených s výstavou Velká Morava (Vídeň, Mohuč, Stockholm, Berlín, Wrocław 1965—1968) a účasti na mezinár. kongresu věd prehist. a protohist. v Hamburgu (1958) vykonal 2 jednoměsíční cesty do Polska (1958) a do SSSR (1961).

Obsáhla je i red. činnost F. Kalouska. Byl členem red. rady Obzoru prehist. (1946), Z dávných věků (1947—1949), edice Památníky naší minulosti (1964—1970), výkoným red. Zpráv Čs. spol. archeol. (1956—1958).

Za dlouholetou věd.-ped. a veřejně polit. činnost byl F. Kalousek jmenován zasloužilým učitelem (1967), byl vyznamenán stříbrnou plakétou ÚV KSC k 20. výročí Února (1968), stříbrnou plakétou Mor. muzea (1968), stříbrnou medailí k 50. výročí UJEP (1969), pamětní medailí k 50. výročí KSC a k sedmdesátinám obdržel zlatou pamětní medaili UJEP (1971) aj.; 1978 byl jmenován čestným občanem města Břeclavi.

V odb. činnosti se F. Kalousek zaměřoval především na terénní archeol. výzkumy. Prováděl mj. vykopávky i na některých slovan. lokalitách (velkomor. pohřebiště v Šardičkách — 1926, mladohradištní pohřebiště v Kobeřicích — 1927, slovan. mohyly ve

Strážovicích a v Kojátkách — 1927, 1935), z nichž k nejzajímavějším patří mladohradištní pohřebiště se 130 hroby ve Vícemilicích (1932—1938). Na ped. fak. začal provádět s posluchači výzkum velkomor. hradiska ve Znojmě-Hradišti (1949—1951), v němž pak pokračoval v letech 1954—1957. Když se stal ved. katedry prehist. na FF, orientoval věd.-výzk. činnost tohoto pracoviště zcela na výzkum velkomor. hradiště v Břeclavi-Pohansku. Mimo získávání pramenného materiálu pro věd. práci byl tento výzkum spojen s prováděním terénních praxí posluchačů archeologie, které se staly nedílnou součástí ped. činnosti katedry. F. Kalousek vybudoval řadu laboratoří (dokumentační, fotografickou, keramickou, chemicko-fyzikální, spektrografickou a rentgenologickou) a rozvíjel též spolupráci s odborníky přírodověd. disciplin — antropologie, osteologie, botaniky, petrografie a jiných.

Pedagogicky působil F. Kalousek na velmi širokém úseku. Přednášel o paleolitu, neolitu, eneolitu, o slovan. osídlení ČSSR a o dějinách archeologie. Vychoval značnou část dnešní starší a střední generace mor. archeologů; někteří jeho žáci působí též v Čechách a na Slovensku.

Vlastní věd. činnost zaměřoval F. Kalousek původně na oblast eneolitu a později na slovan. období. Ve starší práci *Německá věda ve službách nacistické protislovan. propagandy* (B. 1948) odhalil nevěd. a šovinist. podstatu učení Kossinova a něm. rasistických teorií. Na různosti aspektů v řešení otázky původu Slovanů, jejich kultury, vztahu k Avarům a Vikingům prokázal tendenci něm. vědy ve službách něm. expanzivní politiky vůči stř. a vých. Evropě. V novějších člancích informoval věd. veřejnost o výsledcích výzkumu ve Znojmě-Hradišti a v Břeclavi-Pohansku; v tomto směru vykonal i velkou práci popul. ve veřejných přednáškách, v člancích v denním tisku, v rozhlasových projevech a v televizi. Hluběji se F. Kalousek zamýšlel nad otázkami velkomor. architektury a nad problémem slovan. družin. 1971 vydal obsáhlou monogr. Břeclav-Pohansko I, velkomoravský kostelní hřbitov, představující vzornou publikaci nálezové situace i nálezového fondu, která je výsledkem metodicky promyšleného úsilí několika let.

Bibliografie: Podrobný životopis a úplný seznam prací F. Kalouska uveřejnili B. Dostál a J. Vignatiová v SPFFBU E 16, 1971, 7—27.

B.D.

KRYSTYNA KARDYNI-PELIKÁNOVÁ, dr. hab., DrSc., samostatná věd. pracovnice Ústavu slavistiky ČSAV. Nar. 17. srpna 1930 v Lodži, Polsko. Studovala pols. fil. v Lodži (1950—1953) a Krakově (1953—1955); učitelé S. Skwarczyńska, S. Pigoń. 1955 obhájila magisterský, 1969 doktorský titul. 1988 se habilitovala na Varšavské univ. Diplom doktora habilit. humanitních věd byl nostrifikován jako doktorát věd o umění (1989).

K. Kardyni-Pelikánová se vdala za Čecha Jarmila Pelikána a odjela do Brna (1956). 1960—1988 vedla externě lektorát z polš. a semináře z pols. lit. a stylistiky na filoz. fak. Vyučovala jako lektorka polš. na univ. v Olomouci (1963—1966). Od 1971 pracuje v ČSAV.

Náplní věd. zájmů Kardyni-Pelikánové jsou č.-pols. lit. vztahy v 19. a 20. stol., srovnávací genologie a překladatelská problematika. Ve svých pracích (např. monogr. *Kontakty literackie polsko-czeskie w dobie powstania styczniowego*, 1975, *Karel Havlíček Borovský w kręgu literatury polskiej*, 1986) usiluje nejen o zaznamenání, vymezení a zařazení významnějších lit. faktů a jevů, ale také o určení podmínek pro přisvojování slovesných děl v cizím prostředí a o postižení toho, do jaké míry je kult. tradice činitelem organizujícím (nebo mařícím) působivost díla v novém lit. kontextu: pols. pro č. a č. pro pols. lit. Její studie byly tištěny v č. a pols. odb. čas. Publikovala také několik desítek recenzí a článků v odb. čas. a denících. Je spoluautorkou hesel ve slovnících: *Slovník spisovatelů. Polsko* (1974), *Slovník literárních směrů a skupin* (1976), *Slovník literární teorie* (1977).

Bibliografie: *Styky J. E. Purkyně s časopisy Tygodnik Literacki a Denni-*

ca-Jutrzenka, Sl. sb. 1962, č. 2, 78—89; *Nieznane listy Antoniego i Julii Wojkowskich do J. E. Purkyniego*, SPFFBU, D 11, 1964; *Z dziejów recepcji K. Havlička w Polsce w dobie powstania styczniowego*, SPFFBU, D 13, 1966, 69—84; „*Księgi narodu*“ A. Mickiewicza w czeskim ruchu radykalno-demokratycznym w dobie powstania styczniowego, *Prace Polonistyczne* 1967, 212—229; *Karolína Světlá wobec powstania styczniowego*, SPFFBU, D 15 1968, 53—62; *Echa obchodów millenium cyrylometodejskiego w literaturze polskiej (Przyczynek do genezy dramatu „Popiel i Piast“ M. Romanowskiego)*, SPFFBU, D 16, 1969, 141—149; *Powieści polityczne J. I. Kraszewskiego w Czechach w okresie powstania styczniowego*, *Acta Universitatis Palackianae, Slavistika* III, 1972, 49—57; *Inscenizacja „Śmierci na gruszy“ Witolda Wandurskiego w Brnie a czeska awangarda* in: *Na křižovatce umění*, B. 1973, 319—329; *Czescy tłumacze Norwida*, *Prace Polonistyczne* 1973, 1—38; *Polská moderna*, *Slavia* 1973, č. 4, 438—443; *Doslov* in: *Leon Bielas, Slavná jako Sarajevo*, P. 1973; *Moderní metody interpretace romantismu v souvislosti s národním a společenským děním ve slovanstých zemích*, *Slavia* 1974, č. 2, 193—195; *Utopie i antyutopie v literaturze ozeskiej*, *Prace Polonistyczne* 1975, 95—115; *Leopold Staff a Stanislav Kostka Neumann*, *ČL* 1975, č. 4, 320—328; *Panoramické powieści chłopskie w Czechach i w Polsce na przełomie XIX i XX wieku („Naši“ J. Holečka, „Do třetího a čtvrtého pokolení“ J. Herbena, „Rok na vsi“ A. i V. Mrštíkova a „Chłopi“ W. S. Reymonta)*, *Slavia* 1975, č. 3, 259—273; *Lilla Weneda“ Slowackiego wobec mitu Słowianina o golebim sercu (Z dziejów recepcji RKZ w Polsce)*, *Prace Polonistyczne* 1976, 187—207; *Téma „Literatura a revoluce“ v polské literární vědě*, in: *Literatura a revoluce*, B. 1976, 271—275; *Poválečné polské překlady české poezie*, *Časopis Slezského muzea, série B*, 1976, č. 1, 87—89; *Doslov* in: *Jan Józef Szczepański, Osudný podzim*, P. 1976; „*Chłopi*“ W. S. Reymonta w czeskich przekładach, *Prace Polonistyczne* 1977, 89—108; *Patos i drwina. Lucjan Siemięński i Karel Havlíček wobec „Powieści minionych lat“ Nestora*, SPFFBU, D 23/24, 1976/77, 51—63; *Baladická tvorba Petra Bezruče a polská sociální balada*, in: *Frygickou čapku mám*, B. 1978, 201—207; *Reymontowskie echa w twórczości V. Martinka*, *Zwrot* 1978, nr 5, 13—16; *Wolkrova poezie argumentem v polské diskusi o proletářské literatuře*, *Štafeta* 1980, 6—9; *O recepcji dzieł Jana Kochanowskiego w Czechosłowacji*, *Zwrot* 1980, nr 7, 52—54; *Recepce Trenů Jana Kochanowského v Československu*, *ČL* 1980, č. 6, 52—54; „*Treny*“ Jana Kochanowskiego w czeskich i slowackich prekladach, *Rocznik Świętokrzyski Kieleckiego Towarzystwa Naukowego* 1981, 347—368; *Překládala Božena Němcová hru Edmunda Chojeckého „La Florentine“?*, in: *Václavkova Olomouc 1978*, *Acta Universitatis Palackianae* 1982, 165 až 171; *Model a funkce literatury v pojetí polských romantiků (spolu s J. Pelikánem)*, SPFFBU, D 29, 1982, 49—56; *Karel Havlíček Borovský a polská literatura*, *Slavia* 1982, č. 3—4, 384—396; „*Poznałem Krym Twój...*“ J. S. Machar wobec „*Sonetów krymskich*“ A. Mickiewicza, *Prace Polonistyczne* 1982, 77—96; *Celestýn Liposlav Frič*, *ČL* 1982, č. 1; *Proměny lyrického subjektu v Závařově tvorbě*, *Kulturní měsíčník* 1983, č. 2, 56—58; *Polské adaptace Haškova Švejka*, in: *České drama v epoše socialismu*, *Opava 1982*, 87—88; *K problematice vývoje modernismu a avantgardy v literaturách západních a jižních Slovanů*, in: *Československá slavistika 1983*, 59—70 (spolu s J. Pelikánem); *Společnost galicijnske w humoreskach Haška*, *Slavia* 1983, č. 3—4, 378 až 383; *Slovenský, český a polský literární kontext Mahenova „Janoška“*, in: *Jiří Mahen — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky*, B. 1983, 48—57; *Úloha metafor ve Fučíkových reportážích* in: *Živý odkaz Julia Fučíka*, P. 1983, 274—297; „*Hospodská historka*“ jako gatunek i tworzywo literackie, *Pamiętnik Słowiański* t. 33, 1983, 203 až 219; *Czesny tłumacze Norwida*, in: *Norwid. Z dziejów recepcji twórczości*, Warszawa 1983, 453—463; *Polskie przekłady „Chrztu św. Włodzimierza“ K. Havlička*, *Pamiętnik Słowiański* 1984, 59—93; *Čtyřikrát o polské poezii*, *Literární měsíčník* 1984, č. 6, 66—68; *Julius Slowacki, Věda a život* 1984, č. 9, 643—646; *Wyznaczniki gatunkowo-gawędy w „Pamiętnikach“ Jana Chryzostoma Paska*, SPFFBU, D 32, 1985, 83 až 93; *Nezval v Polsku*, in: *Vítězslav Nezval*, B. 1986, 156—160; *Dwa spojrzenia na powstanie listopadowe w literaturze czeskiej*, in: *Dziedzictwo literackie powstania listopadowego w literaturach obcych*, Warszawa 1986, 107—126; *K problematice ohlasu Máchova díla v Polsku*, *ČL* 1986, č. 1, 33—48; *K otázce překládání textů se stylizací nářečného projevu*, in: *Tradice lidové slovesnosti v současné literatuře*, *Opava 1987*,

85—93; *Halasovo dílo v Polsku*, in: František Halas, B. 1987, 254—261; *Bánsnik sociální revoluce* (W. Broniewski), Literární měsíčník 1987, č. 10; *Hra na detektivku. K otázkám geneze a výstavby Povídek z jedné a druhé kapsy*, in: *Kniha o Čapkovi*, P. 1988, 204—224; *Arabska, Hospodská historka, Medailon, Romanetto, Rozhlásek, Soudnička, Sloupek, Zagadnienia Rodzajów Literackich* 1988, 241—255; *K otázce pojímání polské literatury na Těšínsku jako literatury regionální*, in: *Čtyřicet let literatury v Severomoravském kraji (1945—1985) a aktuální problémy regionalismu*, Opa-va 1989, 85—87; *Tłumaczenie „Wesela hrabiego Orgaza“ Romana Jaworskiego w świetle českých dějeň do stworzenia prozy awantgardowej*, Slavia 1990, č. 3; „Máj“ K. H. Máchy wobec polskiej powieści poetyckiej in: *Studia o literaturach i folklorze Słowian*, 1990.

dp

PETR KARLÍK, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 11. února 1951 v Uh. Hradišti. Studoval na filoz. fak. v Brně češtinu a němčinu, mj. u M. Grepla, J. Chloučka aj. Po studiích zůstal na fak. jako interní aspirant. Titul PhDr. získal 1976 a hodnost CSc. 1980. Od 1977 působil na fak. jako asist., poté jako odb. asist., 1985 byl jmenován doc. pro obor č. jaz. Šest let pracoval ve vedení LŠSS, 1983—1987 jak jako její ředitel; 1982—1984 absol. studijní stáž na univ. v NSR. Do 1987/1988 byl v Řezně jako stipendista Humboldtovy nadace.

Ve věd. činnosti se zabývá otázkami č. skladby. Výzkum funkcí kondicionálu ho přivedl k zájmu o obecné otázky vztahu morfologických a syntaktických kategorií. Hlubšímu poznání modální stavby věty věnoval několik studií, kladl si otázku, zda č. měla a dosud má konjunktiv, vymezil význam kondicionálu minulého a pokusil se o charakteristiku tzv. způsobu platností propozičního obsahu. Promýšlel také s M. Greplem komplikované otázky vztahu syntaktické a sémantické struktury věty a v knižní monogr. *Gramatické prostředky hierarchizace sémantické struktury věty* (1983, s M. Greplem) propracoval konstrukt deagentizace a dekauzativizace. Inspirován teorií mluvnických aktů, pokusil se dále o charakteristiku optativnosti. Úvahy o komunikativních funkcích a jejich indikátorech ho přivedly k obecněji koncipovaným článkům o vyjadřování záměrů tzv. osamostatněnými větami vedlejšími a o souvět- ných indikátorech komunikativních funkcí. Zabýval se mj. obecnými teoreticko-metodologickými otázkami výkladu souvětí ze sémantického hlediska, klasifikací souvětí s větou obsahovou a kategorizační účinkových vět.

Vydal (1986, 1989²) učebnici *Skladba spisovné češtiny* (spolu s M. Greplem). Práce podává systematický výklad stavby č. věty a souvětí z hlediska syntaktického, sémantického a komunikativně funkčního. Kromě toho se autorsky podílel na zpracování akademické *Mluvnice češtiny III. Skladba* (P. 1987).

Bibliografie: RočUJEP 1976—1985, 343. Z prací tam nezachycených viz: *Česká konverzace* (B. 1978; skriptum); *K otázce klasifikace struktur s propozičním participantem*, SPFFBU, A 27, 1979, 175—184; *Tzv. že — výpovědi a jejich funkce*, SaS 1979, 5—10; *K problematice optativnosti*, OtSlovSynt IV/2, B. 1980, 49—52; *Morfologický a syntaktický modus*, SPFFBU, A 29, 1981, 59—71; *Má čeština konjunktiv?*, SPFFBU, A 30, 1982, 123—130; *Cvičení z českého jazyka II* (B. 1982, skriptum; s M. Čejkou a Z. Rusinovou); *Výklad souvětí ze sémantického hlediska*, JA 1986, 35—36; *O větách relativních*, JA 1986, 81—82; *Souvětné struktury s propozičním participantem*, SPFFBU, A 35, 1987, 79—92; *Vyjadřování příčinně-následkových vztahů v češtině*, Přednášky z českého jazyka, literatury a historie. B. 1987, 17—23; *Sedesátiny Miroslava Grepla*, ČJL 1988—1989, 1—9; *Relativní věty z hlediska reference*, SPFFBU, A 36, 1988, 59—66; *Typy příčinně-následkových vztahů a jejich vyjadřování*, SPFFBU, A 37, 1989, 000—000; *Ilokuční potenciál podmínkových souvětí*, SaS 1989, 000—000; *Podmínková souvětí v mluvním aktu*, NŘ 1989; *Učte se s námi skladbě češtiny*, P. 1992 (spolu s M. Greplem).

R.V.

ADOLF KELLNER, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 27. března 1904 ve Štamberku, zem. 31. května 1953 v Brně. Byl odchovancem brněnské filoz. fak. kde studoval romanistiku a u V. Vondráka, Fr. Trávníčka aj. slovan. filologii. Zde získal titul PhDr. (1929). Po absol. strávil kratší dobu na studijní stáži v Krakově a poté byl zaměstnán jako prof. gymnázií v Brně. 1945 byl povolán na filoz. fak. v Brně zprvu jako mř., pak jako řádný prof. slovan. jazykovědy. Vyvíjel organizačně věd. činnost i mimo fak. jako zakladatel a ved. brněnské pobočky akademického ÚJČ, jako člen Slezského studijního ústavu a dialektologické komise Matice moravské, sborníku, Našeho Valašska, SPFFBU ap.

Kellner byl dialektolog a do věd. lit. vstoupil studií o nářečí lučivňanském. Této problematice pak zůstal věren v celém svém věd. díle, které obsahuje řadu dílčích studií o nářečích č. (konkrétně mor., sl. a pol.). Jeho knižní monogr. *Štamberké nářečí* (1939) a zejm. *Východovalašská nářečí I, II.* (1948, 1949), razila nové cesty dialektologickému bádání a probouvala nový typ nářečních monogr., který se pak mohl stát vzorem pro jiné podobné práce. Kellner se intenzivně zabýval i teoretickými a metodologickými otázkami v oboru dialektologie, poučen po této stránce jazykové zeměpisnou školou románskou i funkčním a strukturním pojetím jazyka v duchu Pražské školy. Obecně teoretické problematice dialektologické věnoval např. úvahu o jazykovém zeměpise a jeho významu pro studium jazykového vývoje; nejen materiálově popisně, ale především problémově pojal své studie o pomezích jazycích a pomezích jazykových jevech v měřítku slovan. a o formování jaz. hranic. Hutnou syntézou jeho názorů na dialektologickou práci přináší konečně učebnice *Úvod do dialektologie* (1954).

A. Kellner konal mimo přednášky z oboru č. jaz. a dialektologie i srovnávací přednášky z fonologie a morfologie slovan. jaz., dále speciální přednášky o jednotlivých slovan. jaz. a vychoval na fak. kromě dobře připravených středoškol. prof. i řadu mladých věd. kádrů a zasloužil se tak o rozvoj slavistiky na fak.

Bibliografie: SPFFBU, A 2, 1954, 95—97; Adolfu Kellnerovi. Sborník jazykovědných studií, Opava 1954: ČsPr, 223.

R.V.

ZDENĚK KLANICA, PhDr., DrSc., doc. Nar. 28. 11. 1938 v Troubsku. Studium hist. zahájil na filoz. fak. MU 1955 u J. Šebánka a F. Hejla, prehist. u E. Šimka a F. Kalouska 1956 tamtéž. Promoval s vyzn. 1960. Pak nastoupil v Archeol. ústavu ČSAV v Brně jako odb. asist. na výzkumu v Mikulčicích, kde byl 1963—1973 zástupcem ved., 1975—1990 ved. výzkumu. V té době vedl i další výzkumy slovan. nálezů na Hodonínsku: sídliště ze 7.—10. stol. v Mutenicích, pohřebiště ze 7.—11. stol. v Nechvalíně, pohřebiště a sídliště z 8.—11. stol. v Prušánkách, pohřebiště ze 6. stol. v Lužicích. Kand. dis. obhájil 1972. 1974/5 stáž v Archeol. ústavu AV SSSR v Moskvě, 1975—1990 ved. slovan. odd. Archeol. ústavu ČSAV v Brně, 1983/4 stáž v Römisch-Germanisches Zentralmuseum v Mohuči. Habil. 1985, doc. 1986, DrSc. 1987.

Svoji teor. práci zaměřil na řešení otázek slovan. osídlení, publikoval více jak 200 článků v odb. časopisech. K hlavním pracem patří: *Předvelkomoravské pohřebiště v Dol. Dunajovicích*, StAÚ Brno 1972; *Velkomoravské řemeslo*, Liberec 1972; *Práce klenotníků na slovan. hradištích*, StAÚ Brno 1974; *Počátky slovan. osídlení našich zemí*, P. 1986.

Napsal řadu věd.-popul. článků, bohatá je i jeho činnost scénaristická. Vedle telev. filmů se zvláště intenzivně věnoval od 1965 výstavnictví. Vytvořil scénář výstavy *Velká Morava ve Vídni 1966*, do 1968 se podílel na přípravě výstav v Mohuči, Wrocławu, Stockholmu a Berlíně. 1970 připravil výstavu o výsledcích výzkumů v Mikulčicích s příslušným katalogem, reinstalovanou 1985. Nový scénář sepsal 1971 k výstavě *Velká Morava v Leningradě s reinstalacemi v Moskvě a Kyjevě* (1972), později v Sofii (1979), Londýně (1982) a v Praze (1985). Organizačně a autorsky zajistil výstavu v Liberci (1972) a v Plzni (1975) zaměřenou na výsledky výzkumů v Mikulčicích.

Na filoz. fak. MU realizoval Z. Klanica speciální výběrové přednášky ze slovan. archeologie 1985—1987; oponoval řadu dipl. a dis. prací a byl školitelem věd. aspirantů.

Bibliografie: Předvelkomoravské pohřebiště v Dolních Dunajovicích (P. 1972); Velkomoravské řemeslo (Liberec 1972); Práce klenotníků na slovanských hraděch (P. 1974); Počátky slovanského osídlení našich zemí (P. 1986). Napsal nebo redigoval vydání katalogů výstav Velká Morava ve Vídni a Mohuči (1966), v Leninradě (1971), v Moskvě a Kyjevě (1972), Sofii (1979) a v Londýně (1982).

J.V.

HELENA KNESELOVÁ, PhDr., odb. as. ped. fak. Nar. 1. června 1953 v Brně. 1971 až 1976 studovala na filoz. fak. UP v Olomouci češtinu a ruštinu (učitelé M. Komárek, M. Zahrádka). Po skončení studia působila na střední škole, od 1986 je odb. as. na ped. fak. (kat. souč. čes. a slov. jaz., lit. a didakt. jaz.; kat. bohemistiky). Vyučuje didaktiku čes. jaz. a slohu a morfologii současné češtiny. 1987 získala na filoz. fak. MU v Brně titul PhDr.

Odbornou práci orientuje do oblasti didaktiky čes. jaz. a slohu. 1986—1989 se podílela na řešení výzkumného úkolu zaměřeného na vyučování nauce o slovní zásobě a tvoření slov v 5.—8. roč. ZŠ. Výsledky jsou publikovány ve sbornících ped. fak.

OK

JOSEF KOLEJKA, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 7. 3. 1924 v Brně. 1943 byl po maturitě totálně nasazen ve zbrojním průmyslu. 1945—1949 studoval na filoz. fak. v Brně dějepis a filozofii. Jeho učitelé byli mj. M. Novák a J. Macůrek. Rok pobýval na univ. v Krakově. Hodnost CSc. byla udělena 1959 na základě obhajoby dis. *Dělnické rady na Ostravsku-Karvinsku, Dąbrowsku a Horním Slezsku 1917—1920* (1960). Na základě spisu *Slovanská idea v 19. a 20. stol.* se habilitoval a byl jmenován doc. (1963). 1986 dosáhl hodnosti doktora hist. věd a 1987 byl jmenován prof.

Věd. dráhu zahájil 1948 jako asist. Slovanského ústavu při filoz. fak. 1953—1961 působil jako ved. brněnské pobočky Historického ústavu ČSAV, která se orientovala na starší a novodobé dějiny Moravy. Zde vznikaly jeho první studie a monografie z dějin Moravy a Slezska: *Tzv. moravský pakt 1905* (1956), *Revoluční dělnické hnutí na Moravě a ve Slezsku 1917—1921* (1957), *České národní hnutí na Moravě 1848 až 1871* (1960) a již zmíněné *Dělnické rady*.

Seminář prof. Macůrka stimuloval J. Kolejku k zájmu o dějiny Ruska a SSSR, Polska a Slovanstva vůbec. Po řadě dílčích studií vydal knihu *Slavjanskije programy i ideja slavjanskoj solidarnosti v XIX i XX vekach* (1964), která jej podněcovala k rozvinutí širšího studia národnostní otázky ve stř. a jhv. Evropě. Pokusem o souhrn názorů představitelů mezin. soc. hnutí na řešení národnost. otázky v období 1848 až 1917 jsou dvě práce: monogr. *Národnostní programy pro střední a jhv. Evropu. Z dějin socialistické teorie národa* (1971) a studie *Národnostní otázka v programu socialistických stran za I. světové války* (1972).

Na tyto práce navazují další studie o „východní“ neboli „balkánské otázce“ opět většinou z hlediska zájmů představitelů I. a II. internacionály a zároveň s cílem poznat návrhy demokratů a socialistů balkán. zemí. Završením tohoto studia je kniha *Balkánská otázka 1908—1914* (1979).

Třetí období Kolejкова úsilí o poznání národnostní problematiky v prostoru stř. a jhv. Evropy představují knihy *Národnostní princip a internacionalismus 1789 až*

1860. *Vznik marxistické teorie národnostní otázky a zahraniční politiky* (1984) a *Národy habsburské monarchie v revoluci 1848—1849* (1989).

Součástí všech uvedených prací je studium konkrétních národních otázek: polské, srbské, chorvatské nebo makedonské. Těm věnoval i samostatnou pozornost.

Odb. veřejnost byla seznamována s výsledky Kolejkových prací z jeho referátů na svět. hist. kongresech, mezinár. konferencích, zvl. slavistických a balkanistických, z publikací v zahraničí a z autorových vystoupení na jednáních mezinár. komisí historiků a slavistů.

Bibliografie: (Úplná do r. 1984): SPFFBU, C 31, 1984, 7—24. Z prací následujících viz zejm.: *Národnostní otázka v Evropě v 50. a 60. letech 19. století a její odraz v programech politické emigrace*, SIFP 6, 1985; *Národnostní otázka v programu I. internacionály*, SHS, 1, 1986; *Evropské „obrazy Ruska“ z konce 18. a první pol. 19. stol.*, SIFP, 6, 1988; *Tzv. druhé Rusko 1760—1848*, SIFP, 5, 1989; *Polská otázka a Rusko v programu I. internacionály*, SIFP, 6, 1989.

F.H.

ZDENĚK KONEČNÝ, PhDr., CSc. doc. na filoz. fak. Nar. 6. března 1929 v Olšanech u Vyškova. Zem. 15. srpna 1970 v Brně. V letech 1948—1952 vystudoval filoz. fak. v Brně, 1953 získal titul PhDr., 1958 CSc. a 1960 se habilitoval pro obor nejnovějších slovan. dějin. Od 1962 až do své smrti působil jako doc. na filoz. fak. v Brně.

Z. Konečný náležel k nejnplodnějším historikům mladší generace. Ačkoliv jeho první studii byl *Příspěvek k problematice moravskoslovenských obchodních vztahů v první polovině 16. století* (1952), obrátil se záhy k novým a nejnovějším dějinám, kde vynikl nejprve při studiu dějin dělnického a odborového hnutí na Moravě a ve Slezsku a ohlasu rus. revoluce z roku 1905. Sem patří např. jeho monogr. *Hornické odborové hnutí na Ostravsku 1893—1914* (1960), edice *Materiály k hospodářským a sociálním poměrům ve Slezsku v letech 1870—1914* (1959) a *Materiály k hospodářským a sociálním poměrům ve Slezsku a na Ostravsku v letech 1918—1938* (1960), účast Konečného na velké akademické edici *Prameny k revolučnímu hnutí a ohlasu první ruské revoluce v českých zemích v letech 1905—1907*, 1—2 (1959, 1962) i řada časopiseckých studií z této tematiky (např. *Morava, Slezsko a Halič v předvečer první ruské revoluce 1900—1904*, 1958; *Zur Machtstellung Oesterreich-Ungarns am Vorabend der russischen Revolution 1905 bis 1907*, 1959).

Značnou pozornost věnoval Konečný také meziválečnému období. Napsal o něm monogr. *Revoluční hnutí v Československu a jeho vztahy k SSSR* (1960) i některé dílčí studie, např. *Příspěvek k hospodářským vztahům československo-sovětským ve dvacátých letech* (1960); *Lid Československé republiky a desáté výročí VŘSR* (1961); *K problematice obchodních vztahů mezi Československem a Rumunskem v letech 1919—1931* (1966, spolu s P. Hradečným); *Czechoslovak-sovietiskij torgovij dogovor 1935 g.* (1967, spolu s F. Mainušem); *Umowa handlowa między Polską i Czechosłowacją z 1925 roku* (1968). Meziválečné období zpracoval i pro *Dějiny univerzity v Brně* (1969). Intenzivně se zabýval i dějinami druhé světové války, zejména problematikou válečných zajatců a pracovní nasazených. Kromě zdařilé monogr. *Pracovní nasazení válečných zajatců a obyvatel Evropy v ČSR 1939—1945* (1967) napsal četné studie na toto téma společně s F. Mainušem (→).

Na základě sbírky vzpomínek sovětských vojáků na osvobození Československa v roce 1946 vydal Z. Konečný spolu s F. Mainušem řadu vzpomínkových edic, např. díla *Vybojovali nám mír* (1961) a *Nezapomenutelné jaro* (1965). Regionální význam měly jejich edice *Kronika osvobození Jihomoravského kraje* (1962) a *Osvobození Severomoravského kraje* (1962). Účasti Rumunů na našem osvobození se zabývaly jejich práce *Rumunská armáda v bojích za našu slobodu* (1963, spoluautor P. Beneš) a *Prietenia cehoslovaco-romană* (1969).

Z. Konečný vydal skriptu *Kapitoly z dějin kavkazských, středoasijských a pobaltských národů Sovětského svazu I*, Kavkaz (1967) a až posm. vyšla jeho studie *Zá-*

stupci Podkarpatské Rusi v poslanecké sněmovně (1970) a monogr. *Stopami minulosti. Kapitoly z dějin Moravy a Slezska. Svazek I do roku 1781* (1979, spoluautor F. Mainuš).

Dílo Z. Konečného náleží k nejcennějším složkám poválečné čsl. historiografie, zejm. na poli studia našich vztahů k národům SSSR.

Bibliografie: SPFFBU, řada C 1969.

R.P.

MILAN KOPECKÝ, PhDr., DrSc., člen korespondent ČSAV, prof. filoz. fak. Narodil se 14. května 1925 v Brně. Studoval v letech 1945—1948 č. a ruš. na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Vilikovský, F. Wollman). Doktorát získal 1949 disertací *Gogol' kak filosof*, 1959 titul kandidáta věd prací *Překlady z italské renesanční a německé reformaçní literatury od Mikuláše Konáče z Hodiškova*. 1962 se habilitoval prací *Literární dílo M. Konáče z Hodiškova*, 1973 byl jmenován ř. prof., 1980 obhájil doktorskou disertaci *Pokrokové tendence v české literatuře od konce husitství do Bílé hory*, 1988 byl jmenován členem korespondentem ČSAV. V letech 1948—1953 učil jako středošk. prof. v Břeclavi. Od 1. února 1953 působí na filoz. fak. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV, kde vykonával (1960—1970) funkci věd. tajemníka její brněnské pobočky a poté až dosud předsedy medievalistické sekce. Od 1966 je předsedou Muzejního spolku v Kralicích n. Osl. a zasloužil se v této funkci o vybudování Památníku kralických tiskařů. Od 1. 9. 1969 do 30. 11. 1972 vykonával na filoz. fak. funkci proděkana, od 1. 7. 1971 také funkci úřadujícího děkana a od 15. 9. 1972 do 31. 8. 1976 byl děkanem fak. Od 1976 do 1990 byl ved. katedry č. a sl. lit. a lit. vědy na filoz. fak. a od 1984 koordinátorem sdružení bohemistických kateder na UJEP. Byl členem věd. kolegia věd o umění ČSAV a předsedou nebo členem několika komisí ministerstva školství a ČSAV.

M. Kopecký redigoval sbor. *Rodné zemi* (1958) a *O barokní kultuře* (B. 1968), periodikum *Z kralické tvrže* (1967—1979), byl předsedou red. rady revue *Universitas* (1968 až 1969), redigoval *Triolog o kralické minulosti* (1972), sbor. *K 150. výročí úmrtí Josefa Dobrovského* (1979) a *Literární Bílovice I, II* (1983), spoluredigoval *Literárněvědné studie* (1972) a *Slavica na UJEP v Brně* (1973). Od 1965 je členem a od 1976 předsedou red. rady SPFFBU, řada D, od 1973 předsedou red. rady pro vydávání *Johannis Amos Comenii Opera omnia*, od 1983 šéfred. mezinár. cizojaz. revue *Acta Comeniana*, od 1985 předsedou red. rady čas. *Studia Comeniana et historica* a od 1989 členem red. rady čas. *Česká literatura*.

V letech 1963—1964 byl hostujícím docentem v Berlíně. Byl na studijním, event. přednáškovém pobytu v Jugoslávii, Polsku, v SSSR, Rakousku, NSR, ve Švýcarsku, Itálii, Holandsku, Bulharsku, v Norsku a ve Francii. Za zásluhy o zkoumání a propagaci č. knižní kultury i za podíl na organizování jubilejních akcí byl vyznamenán medailí „500 let polygrafie“ (1968) a za činnost komeniologickou mu byla udělena medaile „I. A. Comenii iubilaeum gentium“ (1970). Je nositelem zlaté medaile filoz. fak. a stříbrné medaile UJEP, je jejím vzorným učitelem. 1985 byl jmenován Zasloužilým učitelem.

Rusistické badatelské východisko M. Kopeckého ustupuje od 1953 specializaci bohemistické. Přitom však i nadále sleduje mezislovan. souvislosti, zejm. č.-pols. a vůbez západoslovan. Jeho recenzování soudobé lužickosrb. produkce je důsledkem jeho kontaktů s lužickosrb. prostředím. Hlavní oblastí odborné práce M. Kopeckého je starší č. lit. Svou pozornost sice věnuje všem jejím periodám, ale hlavně se zabývá obdobím renesance a baroka. Zde si vyhledává zjevy dosud málo prozkoumané a témata dosud nezpracovaná, přičemž k zobecnění a k teoretickým závěrům se dostává zpravidla po rozboru rozsáhlého, zcela nebo zčásti dosud neznámého materiálu. Pokud jde o č. lit. období renesance, zaměřil se nejdříve na tvorbu Mikuláše Konáče z Hodiškova. Po krit. edici jeho *Pravidla lidského života* (1961) vydal o něm monogr. (1962). Konáčovskou tematiku neopustil ani v dalších letech: podařilo se mu objevit

a zhodnotit dosud neznámý tisk *Zrcadlo múdrosti* (1967), napsal o svém zjištění předlohy Konáčovy *Knihy o hofekování ve Speculu* španělského spisovatele (1967) a své bádání o Konáčovi syntetizoval v knize *Humanista z Vysočiny* (1971). Kopecký se zaměřil též na tvorbu Velešlavínovu a jeho družiny (spis 1962) a na některé jiné spisovatele (např. na Tobiáše Mouřenína z Litomyšle, z jehož tvorby pořídil edici, na Bartoloměje Paprockého z Hlohov aj.). Přínosem Kopeckého je nález, rozbor a edice milostných básní 16. stol. (1961), jeho rozbor dramatické tvorby předbělohorské (*České humanistické drama*, 1986), jeho studie o staroč. facetiích (*Komu ženu svou poručiti a jiné kratochvilné rozprávky*, 1986), o působení antiky na č. kulturu, o č. reformační postilografii, o kralické Písni Salomounově aj. Jeho práce, založené na zasvěcené analýze a interpretaci soudobých lit. teorií, obsahují náčrt nové koncepce č. lit. epochy renesance, srov. knihy *Pokrokové tendence v české literatuře od konce husitství do Bílé hory* (1979) a *Český humanismus* (1988).

Pokud jde o lit. baroko, byl Kopecký iniciátorem a libretistou výstavy *Barokní tisk* (autor katalogu, 1968) a organizátorem věd. konference o baroku (1967) v Brně. Připravil k vyd. výbor barokní poezie *Kapka rosy tekoucí* (1968, 1969²), výbor ze slezských homiletiků (1970), edici *Zdoroslovička* F. Kadlinského (1971), napsal monogr. o V. B. Jestrábském (1969) a vydal jeho *Vidění* (1973), zabývá se B. Balbínem a nově přeložil jeho „obranu“ (1988). V řadě studií se zabývá tvorbou J. A. Komenského, podílí se edičně na díle J. A. Komenského, zejm. na sv. 3/1978 a 4/1983. Ve všech pracích ho zajímají především uměl. prostředky barokní lit., vztah baroka umělého k pololid. a tvorbě lid. a vliv barokní kultury na č. kulturu novodobou. V mnohých pracích z období renesance a baroka sleduje Kopecký mezislovan. vztahy. Psal též o vzniku a vývoji cyrilometodějské tradice, o poměru slovan. humanistů k tradicím svých zemí, o rozvoji humanismu a renesance a soudobého světského divadla v slovan. zemích, o č. překladech z Lermontovova díla aj.

Výsledky svého bádání syntetizoval Kopecký v několika studiích, např. o staroč. hist. beletrii (1967), o starší bratrské lit. (1967), v knihovněném skriptu (1965, 1970,² 1973³, 1975⁴, 1977⁵) a ve vysokoškol. učebnici *Úvod do studia staročeských rukopisů a tisků* (1978) a v dalších učebních textech: *Starší české drama* (1981, 1987²), *Výbor ze starší české literatury* (s J. Hošnou, 1984), *Starší slovenská literatura* (1985), *Starší česká a slovenská literatura* (1982, 1987²), ve studiích pro LŠSS. Kopecký není zaměřen jenom na lit. epochy feudalismu. Z novoč. lit. vydal některá díla Hájkova, Herbenova, Kuldova a Kosmákova. Většinou jde o tzv. moravské autory, jimž věnoval pozornost i v čas. statích. Kromě toho psal příležitostně také o Máchovi, o Šafaříkovi a o problémech sl. lit. Rozsáhlá je rovněž Kopeckého činnost recenzentsko-referentská.

Bibliografie: Soupis prací M. Kopeckého do 1983: M. Horáková ve SPFFBU, D 32, 1985, 12—23. Tam je na 7—12 také medailón K šedesátinám M. Kopeckého od K. Palase. Z důležitých prací od 1984: *Výbor ze starší české literatury* (skriptum 1984, s J. Hošnou); *The Creative Art of Comenius in the Process of Education and Upbringing*, in: Symposium Comenianum 1982, Uh. Brod. 1984, 119—123; *Beležki kám Paistevata „Istorija slavjanobolgarskaja“*, *Ezik i literatura* 29, 1984, č. 5, 88—90; *Vejstunpnyj syn a Bludnyj syn*, SPFFBU, D 31, 1984, 57—64; *K českému literárnímu baroku*, in: *Přednášky na LŠSS*, B. 1984, 96—103; *Starší slovenská literatura* (skriptum, 1985); *Domov a svět Jana Amose Komenského*, B. 1985; *Le Manualník de J. A. Comenius*, *Acta Comeniana* (dále jen: AC) 1985, 137—149; *Zwei Jubiläen Stanislav Součeks*, AC 1985, 205—208; *I vsički drugi da razberat. Osobenosti na češkata kyrilometodievska tradicija*, *Za bukvite*, Sofija 1985, č. 10, 6; *K teorii pohádky*, in: *Aktuální otázky literatury pro mládež a jejího studia*, P. 1985, 42—48; *Nad předmluvou Jakuba Petrozelina*, *Z kralické tvrže* 12, 1985, 1—6; *Zrození písně*, *Rok* 1985, B. 1985, 62; *Karel Čapek v Brně*, *Universitas* 1985, č. 5, 3—7; *Die Hohenfurther Liederhandschrift (H 32) von 1410*, *Opus musicum* 1985, č. 6, I—VI, s M. Štědrónem; *České humanistické drama*, P. 1986; *Komu ženu svou poručiti a jiné kratochvilné rozprávky*, B. 1986; *Jan Jakub Canis, Knižka o studiu práva*, B. 1986, s J. Nechutovou; *Česká obdoba Dalmatinovy bible*, in. 16: stoletje v slovenskom jeziku, književnosti in kulturi, Ljubljana 1986, 227—237; *Deutschsprachige Darstellungen der tsche-*

chischen Literatur im ersten Drittel des 19. Jahrhunderts, Zeitschrift für Slawistik 1986, 518—525; *Nezval a starší česká literatura*, in: Vítězslav Nezval — spoluvůrce pokrokové kulturní politiky, B. 1986, 113—121; *K 500. výročí knihtisku v Brně*, Z kralické tvrze 13, 1986, 8—14; *Starší česká a slovenská literatura* (skriptum 1987, 2. vyd.); *Starší české drama* (skriptum 1987, 2. vyd.); *Liteerárněhistorický význam našich prvotisků*, in: Knihy v Brně a na Moravě, Brno 1987, 83—91; zde; též *Úvodem* 9—14; *Jaroslav Ludvíkovský (1895—1984)*, AC 1987, 209—212; *Česká literatura epochy renesance*, in: Přednášky z českého jazyka, literatury a historie, B. 1987, 77—82; *K rytířské tematice epochy renesance*, SPFFBU, D 34, 1987, 7—16; *K traktátu O učení V. Krasnického*, Z kralické tvrze 14, 1987, 1—5; *Baroko* (16 pasáží v diskusi), Opus musicum 1987, č. 6, 161—175; *Literatura humanismu a reformace na Moravě*, Duha 1987, č. 3, 5—7; *Český humanismus*, P. 1988; *Bohuslav Balbín, Rozprava krátká, ale pravdivá*, P. 1988; *Kleinepik des tschechischen Humanismus*, in: Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern, Köln-Wien 1988, 425—440; *Ferdinand Strejček a ročenka Chudým dětem*, SPFFBU, D 35, 1988, 43—62; *Balbínovo „tractatio“ a Pelclova edice*, LF 1988, 120—124; *Václav Kosmák*, in: 700 let Tvarožná u Brna, Tvarožná 1988, 168—172; *Literatura v Balbínově Rozpravě krátké, ale pravdivé*, SČeH 1988, č. 35, 44—63; *J. V. Andreae a J. A. Komenský: literární analogie a difference*, SČeH 1988, č. 35, 160—168; *Vztah Manualníku ke 4. a 5. dílu Kralické bible*, Z kralické tvrze 15, 1988, 1—6; *Pojmy učitel a žák (In memoriam František Hrubý 1887—1943)*, B. 1988, 25—27; *Komenskýs Fortuna und ihre literarischen Analogien*, AC 1989, 111—119; *Jubileum první české periochy*, SČeH 1989, č. 37, 130—133; *Přehled dějin starší české literatury II* (skriptum 1989, s J. Hošnou); *J. A. Komenský v kontextu literatury 17. století*, SČeH 1989, č. 38, 126—133; *Moje literární desítka*, Universitas 1989, č. 4, 47—50; *K historii starší literatury*, in: 18. mikulovské sympozium Z literární historie jižní Moravy, Brno 1989, 13—23; *Arne Novák a ročenka Chudým dětem*, Z kralické tvrze 16, 1989, 1—17; *Stanislav Souček*, in: Kapitoly z dějin české literární historiografie, Olomouc 1989, 99—111; *Výsledky vědy*, Universitas 1990, č. 1, 49—51; *Sv. Sv. Kiril i Metodij — patroni na Evropa*, in: Svobodna kniha, Sofija 1990, 1; *Humanismus, renesance a reformace v českých zemích*, SČeH 1990, č. 41, 29—40; *Clověk učený, ale hlava přenepokojná (Ke 400. výročí smrti P. Kyrmezera)*, VVM 1990, 87—90; *Stanislav Souček a ročenka Chudým dětem*, Z kralické tvrze 17, 1990, 90—98; *Historie a současnost kralického Muzejního spolku*, Z kralické tvrze 17, 1990, 108—110; *Nový zákon v Manualníku J. A. Komenského*, in: Filologia e letteratura nei paesi Slavi, Roma 1990, 161—173.

id

PAVEL KOŠTUŘÍK, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. MU. Nar. 15. září 1946 v Brně. Studoval prehist. u prof. F. Kalouska na FF UJEP. Absol. 1970 po obhájení dipl. práce *Pozdněengelské osídlení Moravy*, která vyšla později zkráceně tiskem něm. (StAÚ Brno I/6, P. 1973). Hodnost CSc. získal 1981 na FF UJEP na základě publikované dis. *Neolitické sídliště s malovanou keramikou u Jaroměřic nad Rokýtnou* (StAÚ Brno VII/1, P. 1979). Působil na katedře prehist. jako asist. (1972—75), později jako odb. asist. (1975—dosud). Je členem Čs. společ. archeologické při ČSAV, Muzejní a vlastivěd. společnosti v Brně. Zúčastnil se několika mezinár. sympozií v Polsku, NDR, Maďarsku a Rakousku, kde referoval o problematice mor. neolitu a eneolitu; při té příležitosti studoval též v tamějších muzeích.

Ve výuce se P. Košťufík orientuje na přednášky a semináře z neolitu, eneolitu a terénní praxe; vede též semináře z dějin pravěku. Ve věd. práci se specializuje na problematiku neolitu a eneolitu. Podílel se na výstavbě výzk. stanice v Těšetických-Kyjovicích a později převzal vedení tamějšího výzkumu po V. Podborském (1985). K slovan. archeol. přispěl zachraňovacím výzkumem hradiska Kramolína prováděném 1971—77 ve spolupráci se Západomor. muzeem v Třebíči; bylo tam prozkoumáno mladohradištní opevnění a slovan. sídlištní objekty (Přehled výzkumů

1971, 36—37, tab. 35—43; SPFFBU E 18/19, 1973/4, 195—209, tab. XXIX—XXXVI — s O. Kosem). Celkem vypublikoval přes 100 titulů, z toho 2 samostatné monogr. a jednu se spoluautory (Pravěk Třebíčska, B. 1986).

Bibliografie: RočUJEP 1968—75, 670—671; RočUJEP 1976—85, 330—331.

J.V.

MARIE KOUTNÁ, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 16. července 1902 v Brně, zem. 5. 9. 1979 v Brně. Slavistiku a germanistiku studovala na filoz. fak. UK v Praze (1922—1924) u F. Pastrnka, V. Franceva aj. Studia dokončila na filoz. fak. v Bratislavě. 1927 tam získala PhDr. obhajobou disertace *Tišivská Alexandreis, hláskoslovný a tvaroslovný rozbor*. 1927—1928 studovala srbochorvátštinu v Bělehradě a u. A. Běličce a P. Popoviće, ruštinu u S. M. Kul'bakina a R. Košutiće. Při svém působení na gymnáziích v Mukačevě (1928—1930), v Břeclavi (1930—1935) a v Tišnově (1935—1945) pořádala kursy srbochars. a rus. jazyka. Po osvobození působila zpočátku jako lektorka ruštiny na filoz. fak. v Brně, na Vysoké škole sociální a na JAMU v Brně. Od 1951 byla pověřena přednáškami ze staré rus. lit. a lit. 19. stol. na filoz. fak. v Brně, kde setrvala až do svého odchodu do důchodu (1963).

Věd. zájmy M. Koutné byly široké: jazykovědné, pedagogicko-metodické i literárněvědné. Ač ji učitelská praxe vedla k problematice vyučování slovan. jazykům, její odb. zájem platil spíše lit. hist., a to jak č. a rus., tak mezislovan. ve srovnávacím pohledu. Přínosem pro čs. rusistiku jsou její studie o Kantémirových satirách z posledních let, zvláště *Úloha parodie ve vývoji satirické literatury* a monogr. o parodii, která zůstala v rukopise.

Bibliografie: RočUJEP 1964, 103; *Josef Uher*. Úvodní studie k výboru z díla, Tišnov 1940; *Eliška Krásnohorská a A. S. Puškin* in: Ročenka Dobročinného komitétu, B. 1947, 131—134; *Satirik Antioch Kantemir*, in: Fr. Wollmanovi k sedmdesátinám, B. 1958, 88—89; *K otázce vztahů mezi literaturou staroruskou a česko-církevně-slovanskou*, in: Sborník odpovědí na voprosy po literaturovedeníju. IV. Mezdunarodnyj s'jezd slavistov, Moskva 1958, 10—14.

vá, dk

OLDŘICH KOVÁŘ, PaedDr., odb. asist. ped. fak. Nar. 13. září 1957 v Plzni. 1976 až 1980 studoval na ped. fak. v Brně češtinu a občanskou nauku (učitelé P. Hauser, Z. Zapletal). Po skončení školy působil rok na studijním pobytu na katedře č. jaz. a lit. na ped. fak. UJEP Brno. 1981 získal na téže fak. titul PaedDr. Od 1982 pracuje jako asist. a odb. asist. na katedře č. jaz. a lit. Ve své práci se orientuje na problematiku lit. pro mládež a didaktiku lit. výchovy na I. st. ZŠ. Podílí se na tvorbě sborníků, skript z didaktiky literární výchovy.

Bibliografie: *K otázkám kritiky dětské literatury v tisku* (Aktuální otázky literatury pro mládež a jejího studia, P. 1985, 110—111); *K otázkám vývoje literární výchovy ve vztahu ke společenskému dění* (Literatura-mládež-škola 2, Sb PedF UJEP, Sv. 106, 1988, 57—63).

HK

ZDENĚK KOŽMÍN, PhDr. CSc., prof. filoz. (pův. ped.) fak. Nar. 28. února 1925 v Hněvčicích. 1945—1949 studoval na fil. fak. UK v Praze češtinu a filozofii (učitelé J. Muškařovský, J. B. Kozák). 1949 získal titul PhDr. Učil na zákl. a stř. školách ve Starém Jičíně a v Břeclavi. Od 1956 působil na ped. fak. v Brně. 1962 mu byla udělena hodnost kandidáta filologických věd (dis. *Styl Vančurovy prózy*, tiskem 1968). 1967 byl jmenován docentem pro obor novější české literatury (dis. *Stylové problémy současné prózy*, tiskem jako *Umění stylu*, 1967). Věnoval se estetice, stylistice, lit. teorii a krit. Přispíval do *Hosta do domu*, *Plamene*, *Orientace*, *Literárních novin* a dalších čas. 1970 musel z polit. důvodů odejít z ped. fak. a působil do 1985 na gymnáziu v Zastávce u Brna. Odešel do důchodu a věnoval se věd. a lit. práci. 1990 byl rehabilitován a opět působil na ped. fak. 1991 přešel na fil. fak., prof. habilitace 1991.

Bibliografie: *Dvacet let ped. fak. Univerzity J. E. Purkyně v Brně, 1966*, 53—54; Roč. UJEP 1964—1968; 503—504; Slovník českých spisovatelů, red. J. Brabec. Toronto 1982. Z jeho prací 80. let viz zejm.: *Interpretace básní* (P. 1986, 167 skripta); *Čas a prostor Halasovy lyriky* F. Halas spolutvůrce pokrokové kulturní politiky, Brno 1987, 121—128; *Stylové modelace prózy* Kniha o Čapkovi, P. 1988, 305—324; *Komenský básník* (Studia comeniana et historica 19, 1989, č. 38, 153—157); *Čapkovu umění portrétu* (Zpravodaj SBC 1989, č. 27, 30—45); *Časovne modelácie pri Karlu Čapku* (Sodobnosť 89, XXXVII, 6—7, 689—694); *Da bi svet ne bil tuj — O Janu Skácelu* (Sodobnosť 89, XXXVII, 10, 946—950); kniha *Zvětšeniny ze stylu bratří Čapků* (B. 1989, 260); *K interpretaci Čapkovy prozaického textu* (Český jazyk a literatura 40, 5, 152—161); cyklus statí o tvořivém slohu ve škole (Český jazyk a literatura, 1982 až 1988); *Umění básně*, (B. 1990).

ji

JOSEF KRAJEC, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 27. září 1923 ve Zvolenu. 1945—1948 studoval na filoz. fak. v Brně ruštinu, filozofii a němčinu. Po studiích působil jako středošk. prof. na stř. ekonomické škole ve Svitavách. Od 1952 do 1976 pracoval jako odb. asist. a ved. katedry cizích jaz. na VAAZ v Brně. 1967 PhDr., 1970 získal hodnost kand. ped. věd. 1976 se habil. 1977 byl jmenován doc. pro obor teorie vyučování rus. jaz. Byl členem představenstva Československé asociace rusistů, představenstva České asociace ruštinářů a členem red. rady čas. *Ruský jazyk a Ruština v teorii a praxi*.

Věd. zájem J. Krajce je zaměřen na teorii a praxi vyučování cizím jaz. a na vyučování č. jako cizímu jaz. Z této oblasti publikoval též v zahraničí. Zúčastnil se aktivně kongresů MAPRJAL a řady mezinár. rusistických konferencí v zahraničí i v ČSFR. Řídil celostátní výzkum v oblasti zdokonalování vzdělávání v cizích jazycích na ZŠ.

Bibliografie: Roč. UJEP 1976—1985, 393—394. Z prací tam nepojatých zejm.: *Vospitatel'naja rol' učitelja ruskogo jazyka v čechoslovackich školach*, Studie rusistické V, 1987, 13—19; *Učitel ruského jazyka a technické prostředky*, Studie rusistické VI, 1990, 7—14.

Dol

OLDŘICH KRÁLÍK, PhDr., prof. Nar. se 9. června 1907 v Kroměříži. Zem. 20. srpna 1975 v Olomouci. Studoval na filoz. fak. v Brně v letech 1925—1929 (učitelé F. Trávníček, A. Novák). Doktorát filozofie získal 1931; 1946 se habil. pro č. lit. na filoz. fak. v Brně monogr. o Otokaru Březinovi. Hodnosti doktora filologických věd dosáhl 1958 na UK prací ze srovnávací textologie (o V. Vančurovi, I. Olbrachtovi a P. Bezručovi). 1936—1946 učil na gymnáziích, od 1946 působil na filoz. fak. Palackého univ.

v Olomouci, od 1966 jako prof. 1966—1970 byl členem věd. rady Ústavu pro českou literaturu, od 1968 byl hlavním red. sbor. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. V roce 1967 mu byla udělena krajská cena Petra Bezruče.

O. Králík začínal jako lit. a div. kritik, lit. hist. obsáhl od středověku po současnost. Důvěrně se vyrovnal s velkými zjevy č. lit. 19. a 20. stol. (Máchou, Nerudou, Šaldou, Březinou, Bezručem, Olbrachtem, K. Čapkem, Vančurou — až k Wolkrovi, Nezvalovi, Závadovi a Holanovi). Textová krit. v kombinaci s chronologizací básnické tvorby umožňuje Králíkovi vnikat do vnější a vnitřní geneze díla a osobnosti, do kontinuity jejich vývoje, poznávat je v dosud neuzavřeném procesu tvoření, zbavovat je konvencí, pozdějších nánosů, mystifikací. Jeho závěry a hypotézy nutily zaujímat stanovisko, vyvolávaly plodný neklid, inspirovaly jiné badatele. Také při interpretaci staroč. legendistiky uplatnil svou metodu lit. stratigrafie a otevřel nové výhledy na samy počátky č. písemnictví.

Bibliografie: *Bibliografie vědecké publikační činnosti za léta 1946—1956 a Bibliografie vědecké publikační činnosti za léta 1956—1965.* Další práce: *Křížovatky Nerudovy poezie*, P. 1965; *Slavnickovské interludium. K česko-polským kulturním vztahům kolem roku 1000*, O. 1966; *Sest legend hledá autora*, P. 1966; *F. X. Šalda a Jaroslav Vrchlický. Příspěvek k velkému talentu*, Ol. 1967; *Od Radima ke Kosmovi*, P. 1968; *Historická skutečnost a postupná mytizace mongolského vpádu na Moravu roku 1241*, Ol. 1961; *Demystifikovat Máchu*, Os. 1969; *V příšeří české protohistorie. Kus metodologie a polemiky*, P. 1969; *Labyrint dávných dějin českých*, P. 1970; *Nejstarší rodokmen české literatury*, P. 1971; *První řada v díle Karla Čapka*, Os. 1972; *Filiace vojtěšských legend*, P. 1971; *Archetyp Zádouštiny*, Ol. 1972. Edice: *Bezruč, P.: Slezské písně. Historický vývoj textu* (spolu s V. Fickem a L. Pallasem), Os. 1967; *Bezruč, P.: Čtenáři veršů*, Os. 1967; *Palacký, F.-Macháček, S.: Geschichte der schönen Redekünste bei den Böhmen. Dějiny české slovesnosti* (spolu s J. Skaličkou. Předmluva a překlad textu), Os. 1968; *Mácha, K. H.: Pouť krkonošská*, Trutnov 1968; *Nejstarší legendy přemyslovských Čech* (uspořádání, předmluva, poznámky), P. 1969.

ms

ANTONÍN KRATOCHVIL, PhDr., doc. filoz. fak. Nar. 31. srpna 1924 v Brně. Po maturitě na klasičtém gymnáziu si zapsal v roce 1945 obory dějepis a češtinu na filoz. fak. Masarykovy univerzity. Nejvíce na něho působil Jan Vilíkovský, Bohdan Chudoba a Ant. Grund. Byl kulturním redaktorem Spolku posluchačů filozofie a předsedou sekce Klubu lidových akademiků. Od roku 1947 pracoval jako redaktor kulturní rubriky Lidové obrody.

Dne 30. dubna 1948 byl rozhodnutím Akčního výboru vyloučen z fakulty a ze studia na všech vysokých školách Československé republ.

Uplatnil se jako vedoucí redaktor kulturní rubriky Lidové obrody. Před hrozícím zatčením byl nucen z politických důvodů uprchnout 17. ledna 1952 přes Vídeň do Falkensteinu a později do Mnichova. Od r. 1952 byl členem rozhlasové stanice Svobodná Evropa. Pracoval ve vědecko-výzkumném oddělení a redigoval pořad Studentské vysílání Za železnou oponou se blýská a Kroniku úpadku. Studoval na univerzitě a r. 1954 dosáhl doktorátu filozofie (Dr. phil.). V r. 1967 se stal členem i evropské redakce Hlasu Ameriky.

Při úředních či soukromých návštěvách v USA a Kanadě přednášel na univerzitách a kolejších o českém ždanovismu. Dne 30. června 1975 udělali dr. Kratochvilovi Papežská vysokoškolská univerzita koleg Nepomucenum v Římě titul Magister honoris causa za zásluhy o prohlubování studia křesťanské literatury. Od r. 1985 se Ant. Kratochvil stává vedoucím redakce Rozhlasové univerzity Svobodné Evropy. Od března 1990 přednáší exilovou literaturu na Západočeské univerzitě v Plzni. Od října 1990 i na fil. fak. MU v Brně. Dne 6. června 1991 se habilitoval na MU v Brně a byl jmenován a ustanoven docentem české literatury. Dne 30. září 1991 byl jme-

nován členem vědecké rady Západočeské univ. v Plzni. Je členem Svazu svobodných německých autorů. Od r. 1965 je víceprezidentem a generál. tajemníkem exilového PEN-clubu.

S Jiřím Kovtunem založil a redigoval v Mnichově edici krásné literatury Lucernička (1952—62) a Kamenný erb (1956—64). Po smrti prof. Roberta Vlachy editoval do r. 1975 Sklizeň svobodné tvorby. V letech 1954—57 byl vedoucím redaktorem Hlasu exilu. V r. 1958 obnovil vydávání olomoucké Archy a tuto literární revui redigoval.

Publikuje v exilových listech: Studie (Řím), Nový život (Řím), Proměny (Švýcarsko), Archa (Mnichov), Nové obzory (Mnichov), Demokracie v exilu (Mnichov), Paternoster (Videň), Národní politika (Mnichov) a v cizojazyčných revuích (např. Criticon).

Uspořádal a komentoval antologii exilové prózy *Peníz exulantův* (Mnichov 1956) a *Knihu esejů* (Mnichov 1959). V roce 1962 vydává *Knihu setkání* (Univerzity of Oklahoma, USA, 1962), literární medailónky a vzpomínky na Masarykovu univerzitu a její osobnosti. Řadu studií věnoval tvorbě zakázaných a vězňených autorů (srov. jeho stati o Janu Čepovi, Miladě Součkové, Ferdinandu Peroutkovi, Bedřichu Svatošovi, Bedřichu Fučíkovi, Janu Zahradníčkovi a další). Na paměť tří básníků — politických vězňů (V. Renče, Z. Rotrekla, J. Palivce) vydal již v r. 1976 pro Sixty-Eight Publishers knížku *Via dolorosa*, v úvodní kapitole analyzoval atmosféru 50. let. V letech 1973—77 vyšla trilogie *Zaluji*, hrůzné memento, chorobopis padesátých let. Seznam spisovatelů a vědeckých pracovníků, kteří byli souzeni a věznění.

Jako spisovatel a myslitel se A. Kratochvil přihlásil k badatelské řadě vyznačené jmény Vařica a Kalista svými díly o českém baroku. *Knihu Oheň baroka* (Mnichov 1984) vyhlásil časopis Demokracie v Exilu v r. 1984 za Knihu roku. V r. 1989 vychází v mnichovském nakladatelství Erasmus-Caasser obsáhlá, bohatě ilustrovaná kniha *Das Böhmisches Barock*. A. Kratochvil jí doplnil bílá místa v historii barokního písemnictví, jezuitského školství a filozofie.

Bibliografie: *Krédó konvertity* (esej, LD, únor—duben, Brno 1948), *Modlitba domova v díle Jana Čepa* (esej, Mnichov 1952), *Peníz exulantův* (Mnichov 1956), *Poutník neznámých oceánů* (Mnichov 1959), *Revisionism and ots Liquidation in Czechoslovak Literature 1957—60* (Chicago 1960), *Knih setkání* (literár. medailóny, Norman, USA 1962), *Bibliografie krásné české literatury v exilu, únor 1948—květen 67* (otisk ze Studií, Roma 1968, část přetištěna ve Studentu 4, Praha 1968), *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei, Geschichte und Analyse der Entwicklung bis zur Gegenwart* (Mnichov 1968), *Dichter ohne Heimat* (Mnichov 1970), *Básníci ve stínu šibenice* (Řím 1976), *Literární scéna v Československu* (Proměny 10, 1973, 2, s. 41—44), *Umiková oblast-dětská literatura* (Studie, 61, 1979, 60, s. 434—436), *Deset let normalizačního vývoje české a slovenské literatury* (Studie, 1979, 64, s. 269 až 275), *Návrat Josefa Kostohryze* (Studie, 1981, 76/77, s. 413—415), *Tentokrát jinak o českém baroku* (Paternoster, 1987, 17, s. 106—109), *Rekvie pro Jitřenku* (Mnichov 1979), *Abendgespräche mit Luis Trenker* (Mnichov 1980, rozšíř. 1982) *Philosophia perennis* (Mnichov 1982, spolu s prof. K. Máchou), *Zaluji*, (I. *Stalinská justice v Československu*, Haarlem 1973, Praha 1991, II. *Vrátit slovo umičeným*, Haarlem 1975, Praha 1991, III. *Cesta k Sionu*, Haarlem 1977, Praha 1991), *Via dolorosa* (Toronto 1977, Brno 1991), *Oheň baroka* (Mnichov 1984, Brno 1991), *Das Böhmisches Barock* (Mnichov 1989).

af

MARIE KRČMOVÁ, PhDr., CSC., doc. filoz. fak. Nar. 24. prosince 1940 v Brně. Po absol. brněnské filoz. fak., kde studovala češtinu a ruštinu a rozšiřovací fonetiku mj. u K. Ohnesorga, A. Lamprechta aj., našla od 1962 umístění v brněnské pobožce ÚJČ ČSAV zprvu jako stipendistka (do 1964), pak jako věd. aspirantka (do 1969) a věd.

asist.; od 1971 přešla na filoz. fak. v Brně jako odb. asist.; 1966 získala titul PhDr., 1972 hodnost CSc., a 1988 byla jmenována doc. pro č. jaz.

Odborným zaměřením začínala jako fonetička č.; této disciplíně se průběžně věnuje a příležitostně z ní publikuje a vytváří učební texty. Má hluboké školení dialektologické, z něhož vyrostly na jedné straně její práce týkající se proměn národního jazyka v současné době a studia sociolingvistická, na druhé straně pak práce zabývající se stylem a stylistikou. V tomto oboru také působí při výuce. Vedle toho se zabývá otázkami didaktickými; je spoluautorkou dvou středoškol. učebnic a několika učebních textů pro cizince. Soustavně se věnuje také popularizaci jazykovědy a otázkám jazykové kultury; je spoluautorkou publikace *O češtině každodenní* (1984). Je spoluautorkou vysokoškolské učebnice stylistiky češtiny (1990).

Bibliografie: RočUJEP 1964—1968, 456; RočUJEP 1968—1975, 752; RočUJEP 1976—1985, 343—344. Z prací tam nezachycených zejm.: *K teritoriálně podmíněné diferenciaci městské mluvy*, SPFFBU, A 22—23. 1974—1975, 59—69; *České nářeční texty*. P. 1976 (spoluautorka); *Vývojové tendence běžně mluveného jazyka střední Moravy*. Příspěvky pro VIII. mezinárodní sjezd slavistů, P. 1978, 1—11; *Vytváření jazyka pro běžnou komunikaci*. Současná vesnice, B. 1978, 50—62; *Rozvíjení poznání a jazyka v předškolním věku*. P. 1979 (spoluautorka); *K interferenci jazykových struktur v mluvních aktech*. Revoluční proměny jihomoravského venkova, B. 1981, 239—244; *O češtině každodenní*, B. 1984 (spoluautorka); *Vytváření české ortoepické normy a její kodifikace*. Přednášky LŠSS, B. 1984, 23—30; *K formování běžně mluveného jazyka v moravských městech*, SPFFBU, A 34, 1986, 61—69; *On the Shaping of Everyday Speech in Moravian Towns*. Reader in Czech Sociolinguistics, P. 1986, 123—137; *Sprache und lokale Gemeinschaft*. Das Dorf im Prozeß der gegenwärtigen Veränderungen, B. 1986, 167—178; *Komunikativní zřetel ve vyučování češtině — mateřskému jazyku*, B. 1986, 143—150; *Problémy české ortoepie*. Přednášky LŠSS, B. 1987, 24—31; *K variabilitě současné češtiny*. Dynamika současné češtiny z hlediska teorie a praxe, P. 1988, 127—135; *Tradiční dialekt v současnosti*, SPFFBU, A 36, 1988; *Stylistika češtiny*, P. 1991 (spoluautorka); *Metajazykovost slovesného umění*, Konfrontačný a komparatívny výskum jazykovej a literárnej komunikácie, Ba. 1991, 27—39 (s J. Chloupkem).

R.V.

JARMILA KREJČÍKOVÁ, PhDr., doc. filoz. fak. Nar. 18. října v Praze. V letech 1969—1974 studovala na filoz. fak. UJEP v Brně (učitelé J. Šebánek, S. Dušková) obor archivnictví, 1974 obhájila titul PhDr., 1982 pak titul CSc. Od ukončení studií (1974) působí jako učitelka na filoz. fak. UJEP, 1988 byla jmenována doc. pro obor pomocné vědy hist. Je členkou Mezinárodní komise pro diplomatiku při CISH, členkou komise pro vydávání středověkých historických pramenů při ČSAV. Byla na delších studijních pobytech v Itálii (1978, 1986).

Věd. zájem J. Krejčkové se zaměřuje na oblast pomocných věd hist., zejm. na diplomatiku a sfragistiku. Je vydavatelkou edice Č. diplomatáře pro léta 1278—1310; v řadě studií souvisejících s přípravou edice zkoumala vývoj Listin druhé pol. 13. stol. na území Č. státu. Významné je skriptum *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky* (1987) a monogr. *Základy české sfragistiky* (1989).

Bibliografie: Roč. UJEP 1976—1985, 322; 1986—1987, 191.

zb

MEČISLAV KRHOVN, PhDr., CSc., odb. asis. filoz. fak. Nar. 6. 1. 1907 v Trembovli v Polsku, nyní SSSR, zem. 12. 7. 1982 v Brně. Vystudoval češtinu, dějepis a zeměpis na filoz. fak. v Brně (1928—1933). Později si rozšířil aprobaci o polštinu (1946) a ruštinu (1947). 1935 byl promován doktorem filozofie. Svě literárněvědné vzdělání a věd.

průpravu nabyt především u A. Nováka. Po absol. učil jako středoškolský prof., později byl zástupcem ředitele na č. gymnasiích a učitelských ústavech v Novém Bohumíně, ve Spišské Nové Vsi, v Lučenci a v Brně. Po II. svět. válce působil jako lektor na Jagellonské univ. v Krakově (1946—1947). 1948—1949 pracoval v redakci cizojaz. slovníků při Slovanském ústavu ČSAV v Praze. Později přednášel na Pedagogickém institutu v Brně (1959) a od 1960 na filoz. fak. v Brně. 1972 odešel do důchodu.

Odb. slavistický zájem vedl M. Krhouna k několikerému studijnímu pobytu v Polsku, Rusku a na Ukrajině. 1967 získal hodnost kan. věd o umění na základě dis. Básnické dílo Jurije Feďkovyče. Byl členem redakce čas. Ruský jazyk (od 1954).

Ped. činnost M. Krhouna byla zaměřena na dějiny staré rus. lit. do 18. stol., na ruský folklór a na metodiku vyučování. Ve své věd. práci se věnoval dějinám ukrajinské a bělorus. lit., zejm. vztahům ukrajinsko-ruským a bělorus.-ruským.

Bibliografie: RočUJEP 1968—1975, 777. Z významnějších studií: *Češi a počátky běloruského národního a literárního hnutí v prvním desetiletí 20. století*, SPFFBU, D 1964, s. 49—57; *Jaroslav Zatloukal a Zakarpatská Ukrajina*, in: *Oktober a ukrajinská kultura*, Prešov 1968; *Náčrt vývoje běloruské literární vědy*, SPFFBU, D 1971, s. 177—184; *Malý slovník ruských spisovatelů I—II*, B. 1970, spolu s M. Vlašínovou.

az, M.M.

JIRÍ KRYSŤÝNEK, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 16. ledna 1913 v Ostravě-Michálkovicích. Studoval na filoz. fak. v Brně v letech 1932—1937 češtinu a němčinu (učitelé: Frank Wollman, Arne Novák). Doktorátu filoz. (obor slovan. filol. a dějiny moderních lit.) dosáhl 1952. V letech 1955—1960 absol. externí aspiranturu ze srovnávacích dějin slovan. lit., hodnosti kandidáta fil. věd dosáhl 1960. Habilitoval se 1962, od 1. června 1963 byl jmenován a ustanoven doc. V letech 1937—1954 působil jako středošk. prof. na různých stř. a odb. školách. 1954 přešel na filoz. fak. v Brně jako odb. asist. katedry slavistiky. Byl členem Literárněvědné společnosti při ČSAV. Dvakrát se zúčastnil kursu pro zahr. slavisty ve Varšavě (1956, 1963), letního semináře v Sofii (1965) a semináře pro zahr. slavisty v Jugoslávii (1968), na individuálních studijních pobytech byl ve Vratislavi (1965, 1970, 1972) a v Sofii (1971). V letech 1970—1976 byl ředitelem Letní školy slovan. studií při filoz. fak. UJEP v Brně. Do důchodu odešel 1. března 1978, zem. 10. 6. 1991 v Brně.

J. Krystýnek přednášel jednak souhrnně o slovan. lit., jednak o lit. pols., bulh. a srbocharv. a o problematice srovnávací lit. vědy slovan. Ve své vědeckovýzkumné činnosti se zaměřoval v první řadě na mezislovan., zvláště v č.-pols. lit. vztahy, na problematiku regionální lit. tvorby na Moravě a v č. i pols. Slezsku. Zabýval se otázkami tzv. slovan. myšlenky v hist. a lit. vývoji slovan. národů. Ve spise *Dějiny polsko-českých literárních vztahů* (1966) podrobně vykreslil působení pols. lit. a její recepci v č. zemích v letech 1914—1930, tedy v období předtím nedostatečně zpracovaném, a začlenil je do celkového obrazu č.-pols. lit. vztahů.

Bibliografie: Výběrový soupis prací v RočUJEP 1964, 86, RočBU 1964—1968, 467, a RočUJEP 1968—1975, 781—782. Z prací do těchto soupisů nepojatých: *Boj za osvobození balkánských Slovanů v bulharské literatuře 19. století*, SBB, B. 1976, 195 až 203; *Osobnost a dílo Franka Wollmana (K nedožitým devadesátinám)*, Slavia 1978, 2, 113—121; *Zapomenutý Bezručův epigon*, SPFFBU, D 30, 1983, 29—34.

J.P.

JARMILA KRYSŤYŇKOVÁ, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 6. listopadu 1943 ve Zlíně. 1960—1965 studovala na filoz. fak. v Brně ruštinu a češtinu. Po studii působila jako učitelka na stř. škole, od 1971 odb. asist. peda. fak. v Brně. PhDr. 1969, hodnost CSc. 1985. 1990 jmenována doc. pro obor teorie vyučování rus. jaz.

Ve své práci se zaměřuje na teorii vyučování rus. jaz. V posledním období se věnuje zejm. problematice výchovného působení (zvl. estetickému) ve výuce rus. jaz. Členka ČAR. Aktivně se zúčastnila kongresů MAPRJAL a řady mezinár. i domácích rusist. konferencí a symposií. Výkonná red. sbor. katedry rus. jaz., ped. fak. 1982 až 1985 členka věd. týmu, zabývajícího se výchovnými problémy ve vyučování rus. jaz., 1985—1988 členka týmu, zkoumajícího problémy výuky rus. jaz. na ZŠ.

Bibliografie: RočUJEP 1968—1975, 829; RočUJEP 1976—1985, 394. Z prací tam nepojatých zejm.: *Odborné texty z ruštiny pro posluchače oborů matematika — fyzika*, P. 1976 (skriptum); *Programované učení*, Komenský 100, 1975—1976, 612 až 618; *Nejčastější chyby budoucích učitelů ruštiny při pedagogické praxi*, RJ, 27, 1976 až 1977, 252—256; *A. N. Arbuzov — dramatik socialistické etiky*, RJ, 27, 1976—1977, 290—294; *Gercenův spolubojovník*, ČsR, 22, 1977, 185—186, *K problematice práce se slovní zásobou v 8. r. ZDŠ*, RJ, 28, 1977—1978, 361—367; *První ruský revolucionář*, RJ, 29, 1978—1979, 289—292; *A. N. Arbuzov jako dramatik harmonie*, SlavSlov. 15, 1980, 163—168; *K problematice současné scénické interpretace Čechovových dramát*, Studie rusistické III, 1982, 141—155; *Estetická výchova ve výchovně vzdělávacím procesu*, Studie rusistické IV, 1984, 23—24; *K problematice vospityvajuščego obučeniija russkomu jazyku*, Sbor. VI. kongres MAPRJAL, P. 1986, 176—182; *K probleme vospityvajuščego vozdejstvija na urokach russkogo jazyka*, Studie rusistické V, 1987, 43 až 50; *K problematice výchovného využití osnov a učebnic ruského jazyka pro 5. — 8. ročník základní školy*, Studie rusistické VI, 1990, 69—81.

Kra

VÁCLAV KRÍSTEK, PhDr., prof. filoz. fak. UK v Praze. Nar. 30. srpna 1918 v Ostravě, zemř. 9. září 1979 v Praze. Vystudoval filoz. fak. v Brně a působil na ni po 1945 jako asist. slovan. semináře. Poté odešel do Olomouce, 1951 se tam habilit. a pracoval do 1958 jako doc. VŠP a filozof. fak. UP. 1960 byl jmenován prof. UK v Praze a na její filoz. fak. vedl katedru č. a sl. jazyka. Po několik let pracoval v diplomatických službách. Byl členem red. Naší řeči, Českého jazyka a Slezského sborníku.

V. Krístek byl svým odb. zaměřením bohemista; orientoval se především na jazyk současný. Do věd. lit. vstoupil prací z č. stylistiky, příspěvky k analýze jazyka K. M. Čapka-Choda. Přispěl dále k poznání jazyka J. Fučíka, stylu novinářského a funkčního rozpětí stylu odb. Byl spolured. a spoluautorem sbor. z jungmannovských konferencí a hlavním red. a spoluautorem popularizačního spisku *Josef Jungmann dnešku* (1975); o Jungmannovi psal kromě toho i do odb. čas. Z oblasti č. slovtvorby a lexicologie otiskl studii o expresivních slovních dvojicích rýmových. Spolupracoval na *Slovníku spisovného jazyka českého*.

Vlastním těžištěm Krístkovy badatelské činnosti byl výzkum mluvy profesionální a slangové. Po dílčích sondách z tohoto vědního úseku publikoval výsledky svého bádání v publikaci *Ostravská hornická mluva* (1956). Kromě toho se Krístek zamýšlel nad potřebou přehodnocení i sl. jaz. tradice a navrhl kritéria pro periodizaci č. jaz. vývoje. Byl hlavním red. *Slovníku staročeského* (vychází průběžně).

Bibliografie: *Slovanská filologie na UK*, P. 1968, 335; NŘ 61, 1978, 251 až 254 a 63, 1980, 86—88.

R.V.

DANUŠE KŠICOVÁ, PhDr., DrSc., docentka fil. fak. v Brně, nar. 26. dubna 1932, 1951—1956 studovala ruštinu a češtinu (učitelé F. Wollman, A. Závodský aj.). 1968 získala titul PhDr., 1970 obhájila kand., 1991 doktorskou dis. Od 1956 působí na fil. fak. v Brně. Je členkou Literárněvědné společnosti při ČSAV, Obce českých překladatelů, ČAR, Českého komitétu slavistů, zúčastňuje se mezinárodních sjezdů slavistů a mezinár. konferencí, je zvána k přednáškám na zahraničních univ. Je členkou fak. výzkumného týmu řešícího genolog. problematiku ve slov. a západoevr. lit.

Věd. zájem D. Kšicové je soustředěn na oblast lit. komparatistiky a poetiky: vedle zkoumání binárních lit. č.-rus. vztahů (např. monogr. *Ruská poezie v interpretaci F. Táborského*, 1979, kompendium *Ruská literatura 19. — počátku 20. stol. v českých překladech*, 1988) se do centra jejího bádání postupně dostala komparatisticky pojatá problematika lit. genologie — zvl. žánru poémy. V monogr. *Poéma za romantismu a neoromantismu* (1983) uplatnila při zkoumání žánrových elementů bás. artefaktu zvl. epochy secese aspekt typologicko-srovnávací a interdisciplinární přístup (vztahy lit., výtv. umění a hudby). Podílela se na připravované celostátní učebnici *Ruská literatura 19. stol.* Sestavila bohatě komentovanou ant. *Russkaja poezija na rubeže 19—20vv.* (1990).

Bibliografie: RočBU 1964, 103; RočUJEP 1964—1968, 474; RočUJEP 1969 až 1975, 777; RočUJEP 1976—1985, 349—350. Z dalších prací tam nepojatých zejm.: *Ruská secesní poéma*. SPFFBU, D 27, 1980, 83—93; *Puškinskije tradicii i antitradicii v poemach V. Chlebnikova*. Zagadnienia rodzajów literackich 25, 1/48, 1983, 45—57; *Secese v poezii přelomu století*. Sl 1, 1984, 14—28; *Jugendstil v dramaturgii A. P. Čechova*. *Der Jugendstil im dramatischen Schaffen von A. P. Tschekow*, Slawisches Seminar der Univ. Tübingen, 1985, 121—124; *Romantičeskije poemy I. S. Turgeněva*, Slavica 23, Debrecen 1986, 213—226; *Das musikalische Princip der „Symphonien“ von A. Belyj*. Zagadnienia rodzajów literackich, 1986, 47—57; *I. S. Turgeněv v české literatuře 19. stol.*, Sl 55, 1986, 4, 397—405; *Poémy I. S. Turgeněva*, SPFFBU D 33, 1986, 45—53; *Úskali současných českých překladů ruské literatury*, Překlad včera a dnes, Slov. spis., B. 1986, 329—334; *Básník něhy a lásky*, Doslov k sb. I. S. Turgeněv, První láska a jiné povídky, P. 1986, 160—174; *Genologická problematika v estetickém systému V. G. Bělinského*. SlavSlov 1987, 4, 343—348; *Romantičeskije poémy I. S. Turgeněva*, Slavica Pragensia 27, UK 1987, 41—49; *F. Nicše i M. J. Lermontov*, Studia Slavica Hungarica, Budapešť 33/1—4, 1987, 119—129; *Secese v díle M. Gorkého*. M. Gorkij a dnešek, Ol. 1987, 36—43; *K. D. Balmont — básník impresionismu a secese*, Čs. rus. 1988, č. 3, 108—115; *Recepce A. S. Gribojedova v české literatuře*. Materiály k česko-slovensko-sovětským lit. vztahům, Ol. 1988, 86—106; *Čapkovy cestopisy*, SPFFBU, D 36—37, 1990, 7—16; *Ruská moderna*, Sl 57, 1988, 75—84; *Poetika ruské a české romantické poémy*, Čs. slavistika 1988, P. 1988, 165—176; *Kategorija vremeni v estetičeskoj sisteme M. Bachtina*, Čs. rus. 4, 1989, 200—206; *Secese v dramatice A. P. Čechova*, Slavica Pragensia 31, Lidský talent, P. 1989, 95—106; *Poetika ruskoj i češskoj romantičeskoj poemy*, Čs. rus. 1990, 3, 135—139; *Poetika secesní poezie*, Sl 58, 1989, 1—2, 65—70; *Poetika poemy i jeje filosofsko-estetičeskije resursy*, Litteraria humanitas I., B. 1991; *Problematika ruskogo modernizma*, Litteraria humanitas II., B. 1993; *Fenomen secessiona v ruskoj i avstrijskoj dramaturgii na rubeže stoletij*, Wiener Slavistisches Jahrbuch, 1990, *Literaturnyj secession — jenomen neoromantizma*, Slavica Wratislaviensia XLIX, 1990, 93—100; *A. S. Puškin v českých překladech*, Slavica VII, Acta Universitatis Palackanae Olomucensis, 1990, 81—87; *Poetika rannego tvorčestva Anny Achmatovoj*, Sl 59, 1990, 1, 35—42; *Stil' modern v dramaturgii A. P. Čechova*, Opera Slavica, B. 18, t. II, A. P. Čechov, *Werk und Wirkung*, Wiesbaden, 1990, 777—790; *K. D. Balmont i E. A. Poe*, Studia Slavica Hungarica, Budapest 1993; *Folklor v mlodej twórczosci A. Achmatowej*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Slavica Wratislaviensia, 1993, *Secese and Art Nouveau*. Dušan Jurkovič and Ch. R. Mackintosh; *Scotland and the Slaves*, Nottingham 1993, 123—130; *Poetika besedy v romane Dym I. S. Turgeněva*, Zagadnienia rodzajów literackich, 34, 1—2, 1993, 73—81.

JIRÍ KUDRNÁČ, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 25. října 1953 v Hradci Králové. 1973—1978 studoval češtinu a angličtinu na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Hrabák, D. Jeřábek, M. Suchomel). Od 1978 pracuje na filoz. fak. jako odb. instruktor, asist. a odb. asist.; 1987/1989 byl lektorem č. na Škole slovanských a východoevropských studií Londýnské univ. 1981 dosáhl titulu PhDr.

Od konce sedmdesátých let publikuje lit. kritiku v denním tisku, recenze věd. prací v odb. čas. a sbor. Spolupracoval s Čsl. rozhlasem na pořadech z kult. dějin Brna. Hlavní badatelský zájem věnoval č. lit. a kritice přelomu 19. a 20. stol.

Bibliografie: viz zejm. *K problematice české literatury devadesátých let*, Universitas 1978, 2, 51—55; *Josef Dobrovský v pojetí Arna Nováka*, (sb.) K 150. výročí úmrtí Josefa Dobrovského, B. 1980, 167—178; *Mahen ironik*, in: Jirí Mahen — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky, B. 1982, 57—62; *Česká dekadence. Příspěvek k hledání jejího typu*, SPFFBU, D 29, 1982, 69—74; *Vladimír Houdek*, in: Literární Bílovice I, 1982/2, Bílovice n. Svit. 1983, 7—19; *Dva básníci a tradice. Nad novými sbírkami Jana Skácela a Oldřicha Mikuláška*, SPFFBU, D 30, 1983, 53 až 62; *Česká literatura v sedmdesátých letech*, in: O české a slovenské literatuře, B. 1983, 218—245; *Glosa ke Karáskovým Zazděným oknům*, SPFFBU, D 32, 1985, 149—154; *Komplexní analýza uměleckého díla I*, P. 1986, člen autorského kol.; *Z typologie české literatury devadesátých let*, SPFFBU, D 34, 1987, 25—35; *skriptum Česká literatura od roku 1945 do poloviny let osmdesátých*, B. 1988, spoluautor; *The significance of Czech fin-de-siècle criticism*, in: Decadence and innovation. Austro-Hungarian life and art at the turn of the century, London 1989, 88—101; *Vteřiny duše. Drobná próza české secese*, P. 1989, úvod a uspořádání; *František Kaván, Přesýpání nálad*, Hradec Králové 1989, úvod a uspořádání, edice textu s N. Obrtelovou; *Literární Morava 1890*, Host 1, 1990, č. 2; *Karel Kamínek mezi dramatem a prózou*. In: Litteraria humanitas. Genologické studie I, B. 1990.

vk

JOSEF KURZ, PhDr., prof. filoz. fak. UK v Praze. Nar. 3. února 1901 v Praze. Zemř. 6. prosince 1972 v Praze. Románskou a slovan. filologii studoval na filoz. fak. UK v Praze (u F. Pastrnka, J. Zubatého aj.), kde získal i doktorát filoz. (1924). 1931—1935 působil jako lektor č. jaz. a lit. na univ. ve Varšavě, 1935—1945 byl členem kanceláře Slovníku jazyka českého ČAVU. 1939 se habil. na UK v Praze a 1945 byl jmenován prof. slovan. jazykovědy na filoz. fak. univ. v Brně. Zde působil 11 let; 1956 byl povolán na filoz. fak. UK v Praze, kde působil až do 1969, kdy odešel do důchodu. Byl mř. členem ČAVU od 1948 a dopisujícím členem Královské české společnosti nauk od 1946 do 1952; od 1965 dopisujícím členem JAVU. Vyvíjel rozsáhlou činnost věd. organizační jako člen a předseda mnoha věd. institucí a orgánů a jako red. četných publikací a periodik (např. Slavie, Byzantinoslavie, řady Slavica Pragensia aj.). Za své životní zásluhy v oboru slovan. fil. byl vyznamenán 1963 bulh. řádem Cyrila a Metoděje I. stupně.

J. Kurz byl slavista širokého tematického záběru; jeho věd. zájmy se soustřeďovaly převážně do dvou ohnisek: do paleoslovenistiky a dějin slavistiky. V oblasti paleoslovenistiky, kterou pěstoval široce fil., věnoval pozornost především problematice starých památek, jejich textové kritice, fil. rozboru a edicím. Příspěvkem k Zografskému evangeliu vstoupil do věd. lit. a k památce se ještě vrátil zevrubným pojednáním, které vycházelo na pokračování ve Slavii (1930—1932). Trvale se do dějin paleoslovenistiky zapsal jako editor Assemanova kodexu (I. díl — fototypicky — s J. Vajsem, P. 1929, II. díl, přepis cyrilicí, samostatně 1955). K poznání stst. a csl. písemnictví i jejich rukopisného bohatství přispěl statemi o Životě Konstantinové a Životě Metodějově a o charvátsko-hlaholském zlomku žaltáře, nalezeném v Emauzském klášteře.

Ze zájmu o mluvnickou stavbu staroslověnštiny vytěžil především rozsáhlou roz-

pravu o členu a k této problematice se vrátil ještě několikrát statěmi kratšími. Pojednal dále o nominativu zájmena osobního 3. osoby, o infinitivu a větách s *da*, o tvarech zájmen *íže* a *ěsto*, o pravopisu předpon a rekonpozicí, o některých tvarech participia *preas. act.*, o spojování participiálních konstrukcí přechodníkových s verbem pomocí *a*, *i* atp., o imperativu aj. (viz výbor *Kapitoly ze syntaxe a morfologie staroslověnského jazyka*, 1972). Do lexikografie stsl. zasáhl jako hlavní red. a hlavní koordinátor velkého *Slovníku jazyka staroslověnského*, který vydává ČSAV (v sešitech od 1958).

Další okruh prací paleoslovenistických tvoří příspěvky charakterizující staroslověňštinu jako celek, načrtávající kult. hist. pozadí cyrilometodějské mise a vůbec staré csl. knižní vzdělanosti, jako třeba pojednání o překladatelské činnosti Metodějově a o významu činnosti Cyrila a Metoděje pro dějiny slovanské kultury, o církevní slovanštině jako mezinár. kult. jazyce Slovanstva, o stsl. základech naší písemné vzdělanosti atp. Programové a metodologické zaměření mají jeho úvahy o balkanologickém aspektu studiu staroslověňštiny. Hutnou syntézu svých názorů na staroslověňštinu uložil do *Učebnice jazyka staroslověnského* (1969).

Na úseku dějin slavistiky přitahuje Kurzův zájem stále znovu období jejích novodobých počátků v první pol. 19. stol., zvl. velké zjevy J. Dobrovského, P. J. Šafaříka a V. St. Karadžiče. Druhým ohniskem Kurzova věd. zájmu o dějiny slavistiky je období jagičovské a sám jeho hlavní reprezentant V. Jagić, jemuž věnoval několik studií a k jehož poznání přispěl i publikováním části jeho korespondence. Vedle toho napsal na čtyři desítky medailónků a nekrologů dalších slavistů činných v posledních sto letech; v některých případech jsou to rozsáhlé a zasvěcené analýzy věd. díla i s úplnou badatelovou bibl.

Metodologicky navazuje J. Kurz na dobré tradice přesné fil. práce v linii V. Jagić, F. Pastrnek.

Bibliografie: L. Řeháček, *Bibliografický soupis vědeckých prací prof. PhDr. Josefa Kurze, DrSc., s přehledem jeho činnosti*, P. 1968; ČsPr, 273 — 275; *Studia palaeoslovenica*, P. 1971, 7 — 16.

R. V.

ARNOŠT LAMPRECHT, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 19. října 1919 ve Stitíně, zem. 2. května 1985 v Brně. Po absol. brněnské filoz. fak., kde studoval češtinu a ruštinu, mj. u Fr. Trávníčka, V. Machka aj., byl po několik let zaměstnán jako středošk. prof., od 1950 pak působil na filoz. fak. v Brně postupně jako asist., odb. asist., od 1957 jako doc. a od 1962 jako prof. 1950 získal titul PhDr., 1955 hodnost CSc. (po interní vědecké aspiratuře) a 1970 hodnost DrSc., po dobu svého působení na fak. zastával řadu akademických funkcí, mj. též funkci prorektora univ. Byl externím ved. brněnské pobočky ÚJČ ČSAV, členem kolegia jazykovědy ČSAV, Čs. komitétu slavistů, členem red. rady Slova a slovesnosti a SPFFBU.

Pracovním zaměřením byl A. Lamprecht bohemista širokého srovnávacího záběru. Do věd. lit. vstoupil — po recenzích a zprávách publikovaných v odb. tisku od 1947 — 1951 jako dialektolog č. jazyka příspěvkem k hist. dialektologii opavské a k dialektologické problematice se pak znovu vracel v celém dalším badatelském díle. Z jeho pera pocházejí především celkové nebo dílčí popisy současného nářečního stavu v okrajových obcích na Hlučínsku, v lašských nářečích, na laško-východomor. pomezí, na širším Ostravsku apod.; načrtl dále problematiku jaz. zeměpisu lašského a prozkoumal vnitřní diferenciaci mor.-sl. dialektů i jejich zapojení do nár. jazyka. Jeho výzkum moderních č. nářečí vyvrcholil publikacemi *Středoopavské nářečí* (1953) a *Slovník středoopavského nářečí* (1963), v nichž je nářeční situace Lamprechtova rodného regionu zachycena vsuktu k všestranně, a *Čítanky České nářeční texty* (1976), kterou red. a do níž přispěl úvodní statí o vzniku a vývoji č. nářečí.

Tento diachronní syntetický náčrt z č. dialektologie byl připravován řadou dílčích

hist. orientovaných nářečních sond, po věd. prvotně např. ještě statěmi o vývoji měkkostní korelace souhláskové, o chronologii některých fonologických změn v lašských nářečích nebo o historické fonologii nářečí města Bavorova ve Slezsku, i celkovým pojednáním o vývoji č. hláskového systému se zvl. zřetelem k nářečím na Moravě a ve Slezsku.

Poznání č. jazyka věnoval nemalou pozornost i mimo pole vlastní dialektologie. Vedle spoluautorství popularizačního sbor. k otázkám jazykové kultury a správnosti *O češtině každodenní* (1984) se v pracích této orientace projevoval především jako hist. a fonolog. Série speciálních dílčích studií z hist. fonologie č. vyvrcholila v syntetické monogr. *Vývoj fonologického systému českého jazyka* (1966, 1968²). Širší jaz. bohemistice věnoval dále úvahy o předpokladech vzniku našich nár. jazyků, o některých vývojových perspektivách č. jazyka nebo o vztahu spisovného jazyka a nespisovných útvarů v č. Sumu poznatků o vývoji č. uložil do učebnice *Historický vývoj češtiny* (1977) a *Historická mluvnice češtiny* (1986, s J. Bauerem a D. Slosarem).

V koncepční linii svých vysokošk. učitelů uplatňoval ve své badatelské práci hledisko komparatistické a názíral č. na pozadí jejich souvislostí s dalšími jazyky slovan. a ty zase v genetických souvislostech ještě širších. Hodně pozornosti věnoval vztahům č. a sl., když několikrát pojednal o psl. genezi sl. Jeho další slavistické zájmy našly uplatnění v teoretické úvaze o přechodných dialektech a jejich významu pro poznání vzájemných vztahů slovan. jaz., o vlivu jazyka na jazyk, ale i o č.-něm. jaz. konvergencích, dále v pojednání o fonologickém vývoji polš. a vůbec celé západoslovan. oblasti, o fonologickém vývoji pozdní praslovanštiny ve východoslovan. oblasti, o fonologickém vývoji praslovanštiny i jeho chronologii, o vzniku a diferenciaci slovan. jazyků, o slovan. jaz. jednotě v době příchodu Cyrila a Metoděje na Moravu, o praslovanštině a etnogenezi Slovanů, o psl. morfologii aj. Důvěrná znalost slovan. nár. mu umožnila vypracovat návrh hláskoslovného dotazníku pro slovan. jaz. atlas, vyjádřit se k tomuto projektu i dalšími kvalifikovanými připomínkami a náměty a formulovat též v obecné a teoretické rovině úkoly jazykovědy na úseku slovan. dialektologie. Vyvrcholením Lamprechtovy věd. práce na poli jazykovědně slavistické komparatistiky je spis *Praslovanština* (1987) zachycující vývoj fonologického systému a morfologických koncovek až do období rozpadu psl. jednoty.

Daleko za hranice slovan. jazykovědy mířily jeho úvahy o vztahu ide. jazyků k jiným jaz. rodinám, které zahájil již v období své věd. mladosti poukazem na některé pozoruhodnosti indoevropsko-ugrofinských souvislostí. Přijal proto i teorii V. Illiče-Svityče o jaz. společenství nostratickém a po posouzení etymologického slovníku nostratických jazyků aplikoval její poznatky se zdarem k výkladu některých jevů ide. konsonantismu; s M. Čejkou sledoval vývoj nostratické hypotézy.

V posledním deceniu své věd. činnosti se opakovaně zamýšlel nad obecnou teorií jazyka a uvažoval o vztahu pojmu realita, odraz a znak.

Pracovně navazoval na tradice brněnské školy dialektologické i indoevropéisticky komparatistické. Metodologicky vycházel ze strukturního pojetí jazyka a z fonologických principů Pražské školy, které tvořivě domýšlel a rozvíjel.

Bibliografie: SPFFBU, A 27, 1979, 11 — 16, A 34, 1986, 139.

R. V.

VĚRA LAMPRECHTOVÁ, PhDr., CSs., věd. pracovnice ÚJČ ČSAV. Nar. 11. října 1925 ve Vsetíně. Studovala češtinu a filozofii na filoz. fak. UK v Praze, mj. u V. Vážného, V. Šmilauera. Od 1947 působila na ÚJČ ČSAV v Praze, 1950 — 1952 byla zaměstnána jako učitelka na střed. školách, 1952 — 1959 pracovala jako odb. asist. na filoz. fak. v Olomouci. 1950 přešla do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV a souběžně působí jako externí učitelka na filoz. fak. a ped. fak. v Brně.

V centru jejího badatelského zájmu je č. dialektologie. Účastní se terénního výzkumu mor. nářečí i příprav č. jaz. atlasu. Kromě toho vytěžila z této oblasti řadu dílčích studií, přispívajících k osvětlení syntaktické stavby moravských dialektů. Vyvrcholením tohoto výzkumného úsilí je samostatná monogr. *Studie o východomoravské nářeční větě* (1971). Psala též o interferenci jazykových útvarů v současnosti, o jazyce českých kramářských písní apod. Otázkám jaz. normy, správnosti a kultury věnovala mj. články o jaz. kultuře na Brněnsku a o aktuálních otázkách jaz. kultury a na 120 drobných příspěvků v denním tisku; byla též spoluautorka a spolured. sbor. *O češtině každodenní* (1984). Účastnila se několika edic, např. vyd. korespondence J. Dobrovského s K. G. Antonem (1959, s M. Krbcem), sedmi dramatek ze souborného vydání Sládkových překladů Shakespeara (1959 — 1964), třísvazkového výboru studií B. Václavka (1961 — 1963, s kolektivem), výboru z díla F. M. Klácela (1964, s V. Válkem a M. Komárkem). Publikovala portréty F. Bartoše a F. Trávíčka.

Pro jaz. praxi sestavila spolu s J. Pallasem sbírku diktátů a pravopisných cvičení (1971⁷). Je spoluautorkou několika učebnic č. jazyka.

Bibliografie: *Publikační činnost pracovníků ÚJČ ČSAV za léta 1963 — 1967*, P. 1968, 69; *RočUJEP 1964 — 1968*, 445 a 457. Z prací tam již nezachycených uvádíme: *K interpretaci nářeční věty* (OtSlovSynt II, 129 — 135); *K typičnosti a speci-fičnosti v nářeční skladbě*, SPFFBU, A 16, 1968, 37 — 46; *K interferenci jazykových útvarů současnosti*, SaS 1968, 369 — 379; *Několik glos k aktuálním otázkám jazykové kultury*. Kultura českého jazyka, Liberec 1969, 113 — 124; *K tzv. uvolněné mluvnické stavbě v nářečním projevu*, JazSt 1969, 120 — 133; *Některé funkce infinitivu v nářečních projevech*. Miscellanea linguistica, Os. 1971, 149 — 155; *Studie o východomoravské nářeční větě*, P. 1971; *Možnosti syntakticko-geografického členění západoslovanských jazyků*, SPFFBU, A 20, 1972, 123 — 132; *Tzv. neúplné výpovědi v nářeční syntaxi*, SaS 34, 1975, 193 — 199; *České nářeční texty*, P. 1976 (spoluautorka); *Městská mluva ve Vsetíně*, VVM 30, 1978, 285 — 296; *Vývojový pohyb v české tvaroslovné kodifikaci*. Aktuální otázky jazykové kultury v socialistické společnosti, P. 1979, 173 — 179; *Z historie jednoho okrajového typu hanáckého nářečí*, SPFFBU, A 27, 1979, 77 — 87; *O češtině každodenní*, B. 1984 (red., spoluautorka).

R. V.

ZDENKA LEONVIČOVÁ, odb. asist. ped. fak. UJEP. Nar. 18. dubna 1921 v Radslavicích, zem. 1988. Studia slovan. fil. zakončila na filoz. fak. v Leningradě 1961. 1968 rozšířila aprobaci rus. jaz. na filoz. fak. v Brně. Od 1950 působila jako odb. asist. na katedře slovan. fil. na Leningradské univerzitě. Od 1967 pracovala jako odb. asist. na ped. fak. v Brně. Byla členkou Mezinárodní asociace učitelů ruského jazyka a literatury.

Hlavním zájmem Z. Leonovičové byla metodika výuky cizích jazyků, zejm. výuka č. jaz. pro Rusy a rus. jaz. pro Čechy. Zvl. pozornost věnovala lexikologii rus. jaz. ve vztahu k č. (*Stilističeskoje ispolzovanije germanizmov v trilogii M. Pujmanovoj*, 1964; *K voprosu o perevode proizvedenij V. I. Lenina na slavjanskije jazyki*, 1970), zajímala se také o interferenční jevy (*Češskije vozvratnyje glagoly s časticej „si“ i ich sootvetstvija v russkom jazyke*, 1962).

Bibliografie: *RočUJEP 1964 — 1968*, 508, *RočUJEP 1969 — 1975*, 829.

Bc

JIRÍ LEVÝ, PhDr. a DrSc., doc. filoz. fak. Narodil se 8. srpna 1926 v Košicích, zemřel 17. ledna 1987 v Brně. Po středoškolských studiích absolvoval filoz. fak. v Brně, 1950 zde vykonal státní zkoušku z angličtiny a češtiny (již předtím zde dosáhl PhDr.). Jeho učiteli byli mj. K. Štěpaník a F. Wollman. Pak Levý působil jako odb. asist. a později doc. na katedře anglistiky v Olomouci, od února 1964 na katedře české literatury a lit. vědy v Brně. Kand. práci *Základní problémy teorie překladu* obhájl 1957, doktorskou dis. *Problémy srovnávací versifikace* 1964. V lednu 1966 byl navržen na jmenování prof. Za přednáškovým a studijním účelem navštívil Anglii, Francii, NSR, Polsko a SSSR.

Publikačně činný byl J. Levý od 1957. Jeho hlavním pracovním polem byla teorie uměl. překladu, v níž má zakladatelské postavení; po přípravných pracích (patří mezi ně obsáhlá kniha *České teorie překladu*, 1957) podal ucelený výklad překladatelství v knize *Umění překladu* (1963), která v několika převodech do jiných nár. jazyků pronikla i do zahraničí (organizační a řídicí činnost rozvíjel Levý mj. v překladatelské sekci Svazu čs. spisovatelů). Druhou hlavní oblastí jeho odb. práce byla teorie lit. Zde začal studiem versologické problematiky, v němž uplatňoval srovnávací zřetel, a postupně se propracoval k širším otázkám, týkajícím se zejména významové a syžetové výstavby lit. díla. Těžil při tom ze svého mimořádného přehledu nejnovějšího bádání ve světě; opíral se hlavně o nové exaktní metody výzkumu a samostatně je rozvíjel. Tím se přiřadil k mezinár. snahám o využití těchto postupů, usilujících o přesnější charakteristiku a hodnocení lit. díla. Neméně významné byly jeho studie informující českou odbornou veřejnost o současné lit. vědě v západních zemích (srov. zvl. knihu *Západní literární věda a estetika*, 1966). Obě uvedené hlavní větve badatelské činnosti J. Levého mají pro slavistiku především metodický význam, neboť se zabývají obecnými literárněvědnými otázkami. Čistě slavistické problematice věnoval Levý pozornost v několika statích versologických. V letech 1964 a 1966 zorganizoval na fil. fak. v Brně mezinár. konference o verši a redigoval dva sbor. příspěvků na nich přednesených (*Teorie verše I*, 1966, *II*, 1968).

Bibliografie: Člit 15, 1967, 274n. Z posmrtně vyšlých prací: *Bude literární věda exaktní vědou?*, P. 1971; *Paralipomena*, B. 1971; *Iskusstvo perevoda*, M. 1974; *Umjetnost prevodjenja*, Sarajevo 1982; *Umění překladu*, P. 1983.

J. H., K. P.

VĚRA LINHARTOVÁ, PhDr., doc. ped. fak. Nar. 22. února 1942 v Ivančicích. V letech 1959 — 1963 studovala na Ped. institutu v Brně češtinu-ruštinu-obč. nauku, 1967 — 1971 na filoz. fak. češtinu a ruštinu (učitelé J. Hrabák, J. Mandát), 1963 až 1971 působila na základních a stř. školách. Od 1973 odb. asist. na ped. fak. UJEP. V roce 1976 získala titul PhDr., 1981 hodnost kand. věd o umění, 1985 byla jmenována doc. pro obor č. a sl. lit. Je členkou Literárněvědné společnosti SAV v Bratislavě. Byla na delším studijním pobytu v Moskvě (1987).

Věd. zájem V. Linhartové se soustřeďuje na recepci sl. lit. v č. kult. prostředí, který vyústil v monogr. *Cesty k porozumění* (1985). V řadě statí sleduje tematicky rozvoj sl. lit. o SNP a vzájemné lit. a kult. styky v období mezi dvěma válkami.

Bibliografie: RočUJEP 1969 — 1975, 824; RočUJEP 1976 — 1985, 390; *Recepte slovenské literatury v českém prostředí* SbPPedF UJEP, 1982; *Vítězslav Nezval a Štefan Zžary*, in: *Vítězslav Nezval, spoluvůrce pokrokové kulturní politiky*, B. 1985, 151 — 156; *Přínos slezského regionu k česko-slovenským vztahům*, SbPPedF UJEP 1989; *Cesty k porozumění*, B. 1985; *Vyvrcholení národní osvobozenéckého boje v české literatuře*, SbPPedF UJEP 1985, 123 — 133; *K problematice regionální literatury*, in: *Sb. Z literární historie jižní Moravy*, Mikulov 1988; *Čítanka ze slovenské literatury I*, B. 1988; *Čítanka z evropského romantismu a préromantismu*, P. 1989 (spolu s K. Blahykovou).

LJUBOV LÍZALOVÁ, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. Nar. 14. května 1937 v Pskově (SSSR). Po provdání za čsl. stát. příslušníka se přestěhovala do Brna (1957) a studovala na filoz. fak. UJEP obor ruš.-angl. (1957 — 1962). Po absolutoriu zůstala ve svazku katedry rusistiky jako asist., poté jako lektorka, od 1970 byla ustanovena odb. asist., titulu PhDr. dosáhla 1977, věd. hodnosti CSc. 1989.

Jako rodilá Ruska byla od počátku zaměřena na ped. práci — výuku praktické ruš., a to se zvl. zřetelem ke zvukové stránce rus. mluveného projevu. Působila několikrát jako vyučující na krátkodobých kursech ruš., např. v Rakousku a v NSR; 1971 — 1972 byla na dlouhodobém pobytu na slovan. semináři univ. v Hamburku, kde vedla praktické kurzy rus. jaz. Sestavila skripta *Konverzační texty z ruštiny pro posluchače III. ročníku filoz. fakulty, obor ruština* (1968) a *Upražněníja po fonetike sovremennogo ruskogo jazyka* (1990).

Ve své odb. činnosti je zaměřena na problematiku fonetiky a fonologie současného rus. jaz. K této oblasti se váží skripta *Cvičení z fonetiky současného ruského jazyka* (1983), dále rigorózní práce *Některé otázky měkkostní korelace ruských souhlásek* (1976) a kand. dis. *Funkční zátíženost fonematických spojení t'a, t'o, t'u v současné ruštině* (1988). V poslední době je předmětem jejího zájmu především problematika větné intonace.

Bibliografie: RočUJEP 1964 — 1968, 471; RočUJEP 1968 — 1975, 768 — 769; RočUJEP 1976 — 1985, 347; *Upražněníja po fonetike sovremennogo ruskogo jazyka* (Brno 1990).

A. B.

JAROSLAV LUDVÍKOVSKÝ, PhDr., prof. klas. fil. a lat. medievistiky. Nar. 4. června 1895 ve Střelských Hořticích, zemř. 23. října 1984 v Brně. Na filoz. fak. UK v Praze studoval klas. fil. (1914 — 1918), PhDr. získal 1920 v Praze. Habil. se pro obor klas. fil. na UK 1926. Jako středošk. prof. působil v letech 1920 — 1928, 1928 byl jmenován mř. prof. klas. fil. v Bratislavě, řádným prof. tamtéž od 1934, 1937 — 1938 byl děkanem filoz. fak. Univerzity Komenského. Od 1939 působil na filoz. fak. v Brně. Byl členem Jednoty klas. filologů, Literárněvědné společnosti při ČSAV, Společnosti přátel starožitností, Muzejního spolku v Brně, dále členem redakce Listů filologických a Spisů filozofické fakulty UJEP. Byl vyznamenán Vlčkovou cenou 1936 za spis *Dobrovského klasická humanita*, dále zlatou medailí Univerzity Komenského, UJEP a Vysoké školy veterinární v Brně. Od 1969 byl nositelem Řádu práce.

S vlastní klas. fil. spojoval J. Ludvíkovský studia antických tradic, zejm. však studiem č. lat. psané lit. středověku, jehož výsledkem jsou četné zásadní práce o nejstarších č.-lat. legendách, o lit. doby Karla IV. a o díle J. A. Komenského. S tím souvisela jeho spolupráce na *Staroslověnském slovníku* ČSAV, na edici *Codex diplomaticus Bohemiae*, členství v komisi pro soupis a studium rukopisů při ČSAV, členství v red. radě *Slovníku středověké latiny v českých zemích* a vedení red. díla *J. A. Komenského*.

Bibliografie: LF 1965, 365 — 371; Zprávy Společnosti přátel starožitností, 1970, 30 — 35; SPFFBU, E, 1965, 9 — 20; sbor. *Classica atque mediaevalia Jaroslav Ludvíkovský octogenario oblata*, B. 1975, 13 — 15. Další práce: *Kristiánova legenda*, P. 1978, edice, překlad. jk, JN

LUDMILA MACKŮ, PhDr., odb. asist. ped. fak. Nar. 18. ledna 1946 v Kroměříži. Studium češtiny absolvovala na brněnské univerzitě; v letech 1963 — 1967 na ped. fak. (učitelé Z. Svěrák, J. Rambousek), v letech 1968 — 1974 na filoz. fak. (učitel

J. Hrabák). 1967 — 1975 vyučoval na zákl. šk. ve Vyškově, 1975 — 1978 na stř. škole v Brně, od r. 1978 působí na ped. fak. v Brně. PhDr. dosáhla v 1980 (dis. Česká středověká literatura v kulturním životě současného člověka).

Odborná činnost L. Macků se nejdříve orientovala na starší čes. lit. a její kulturní dědictví, později se soustředila na didaktickou problematiku. Zvýšený výzkumný zájem věnuje specifickým aspektům jazykového vyučování na středních odborných učilištích. Výzkumné poznatky zveřejňuje mj. i přednáškami pro pedagogickou veřejnost.

Bibliografie: Roč. UJEP 1976 — 1985, 390. Dále: *K rozvoji kultury jazykového projevu a estetické výchovy žáků v předmětu český jazyk a literatura*, SPPeF UJEP, 1986, 157 — 173; *Nepovinný předmět cvičení z českého jazyka ve školní praxi*, SPPeF UJEP, 1989, 51 — 60; *K profesní jazykové přípravě žáků tříletých učebních oborů*, ČJL, 1988 — 1989, 361 — 368; *Recepce a interpretace regionálních složek uměleckého textu jako součást jazykové a literární výchovy žáků SOU*, in: Regionální prvky v literatuře z didaktického hlediska (sborník z mezinár. konference, B. 1988, 154 — 162); *Język wykładu podręcznikowego a język uczniów*, in: Podręczniki literatury w szkole średniej — wczoraj, dziś, jutro (sborník z mezinár. konference, Poznań, 1989, 154 — 162).

HK

JOSEF MACŮREK, PhDr., DrSc., Dr. h. c. (1965 Univ. Wrocław), prof. filoz. fak., člen kor. ČSAV aj. Nar. 31. března 1901 v Chomýži u Holešova. Po maturitě na kroměřížském gymnáziu studoval hist. a zeměpis na filoz. fak. KU Praha pod ved. prof. J. Pekaře, J. Bidla, L. Niederleho aj. 1930 se habil., 1935 prof. slovan. dějin na filoz. fak. MU v Brně, kde 1957 — 1970 ved. katedry dějin stř., jihových. a vých. Evropy. 1948 — 1963 ved. brněnské pobočky Slovan. ústavu v Brně. Místopředseda komise slovan. dějin při mezinár. výboru hist. věd. aj., zemř. 20. dubna 1992 v Brně.

1923/24 studoval na univ. v Bukurešti, 1926/27 na univ. ve Lvově a Varšavě, 1929/30 na univ. v Paříži a v Rennes. Časté stud. pobyty ve Vídni, Budapešti, Bukurešti, Varšavě, Krakově, Stockholmu, Paříži aj. Shromáždil sbírku fotokopii k dějinám stř., jihových. a vých. Evropy studiem v zahr. i v našich, zejména sl. archívech. Zúčastnil se 8. a 10. svět. kongresu hist. věd v Curychu (1938) a ve Stockholmu (1960) a dalších význ. zahr. kongresů a konferencí.

Zpočátku se věnoval zejm. č.-rum. vztahům a rum. dějinám. (*Topografia romanească in Moravia și Slovacia*, Bulletinul geografiei 1, 1924, *Husitství v rumunských zemích*, ČMM 51, 1927, *Husitismul in România*, Revista istorică 14, 1928, *Vlivy byz.-slov. v dějinách rum. nár.*, ČNM 104, 1930, *Zjednotenie Rumunov*, 1929, *Rumunsko ve své minulosti a přítomnosti*, 1930, *Alexander Ypsilanti a Alexander Ion Cuza*, in: *Tvářcové dějin. 1936 aj.*). Později studoval pols. dějiny v širokých střevr. i jihovýchodovr. souvislostech (*Dozruchy pols. bezkráloví z r. 1567. Příspěvek k osvětlení snah habsburského rodu o získání koruny pols. v letech 1588 — 1594*, 1929, *Diplo-matické posláni Jana Druckera v Polsku v r. 1591*, VKČSN 1929, 1930, *Zápas Polska a Habsburků o přístup k Černému moři na sklonku 16. stol.*, 1931, *Čechové v pols. vojsku v Podněstří v letech 1531 — 1538*, ČMM 1931) a tyto jeho práce vyústily v monogr. *České povstání r. 1618 — 1620 a Polsko (1937)*, *Čechové a Poláci v 2. pol. XVI. stol. (1573 — 1589)*. *Tři kapitoly z dějin č.-pols. pol. vzájemnosti (1948)* a v syntézu *Dějiny pols. nár. (1948)*.

Nejen rum., ale i maď. dějin se dotýkají objevné Macůrkovy práce *Prameny k dějinám čsl. v knihovnách a archívech sedmíhradských*, VKČSN, tř. I, č. 6, 1924, 1925, *Nové příspěvky k dějinám čsl. z archívů a knihoven sedmíhradských*, tamtéž 1926, *Z rum. archívů*, Čas. archivní školy 6, 1928 aj. Z prací k maď. dějinám třeba vyzvednout kromě syntézy *Dějiny Madarů a uherského státu (1934)* Macůrkovy studie *Č. a uherské dějepiscectví v počátcích č. a maď. nár. obrození*, in: *Josef Dobrovský 1753 — 1953 (1953)* a *Z dějin č.-maď. spolupráce v letech 1849 — 1867 (Slov. přehled*

1969, též SPFFBU C 31, 1984). Neobyčejně cenný byl Macůrkův výzkum bohemik a silesiak v budapeštských archívech, o nichž psal ve studiích *Silesiaca v budapeštských archívech*, Slezský sbor. 1949, *Bohemika v maď. hist. lit. v posledním desetiletí*, ČMM 1950, *Bohemika v budapeštských archívech a jejich význam pro č. dějiny*, Věstník č. akademie věd a umění 1950 a *Nový výzkum bohemik v budapeštských archívech*, ČMM 1951.

Neobyčejně cenné je historiografické dílo J. Macůrka *Dějepisectví evr. východu* (1946), o jehož překladu uvažují v USA, a také jeho syntéza *Dějiny vých. Slovanů 1—3* (1947). V r. 1948 ještě vyšla Macůrkova stať *Dějiny Slovanstva — vědecký postulát či fikce?* ve sb. *Obrysy Slovanstva* (1948), avšak jeho grandiózně koncipované *Dějiny Slovanstva* byly po únoru 1948 v tiskárně rozmetány.

Po r. 1945 vyšly významné Macůrkovy programové studie, vztahující se k dějinám Moravy a Slezska, Šlo o studie *Slezsko a jeho význam v č. státě 14.—18. stol.*, in: Slezsko, č. stát a č. kultura, 1946, *Stav a úkoly č. bádání o minulosti Slezska*, Slezský sbor. 48, 1950, *Slezsko a jeho úloha ve vývoji č.-pols. vztahů na přelomu 15. a 16. stol.*, in: Č.-pols. sbor. věd. prací 1, 1955, *Problémy a úkoly hist. práce na Moravě*, ČMM 1947, a *Morava v zahr. politice č. státu*, in: *Morava v č. státě* (1948). Význ. je i Macůrkova syntéza *Rok 1848 a Morava* (1948) (VVM 1976). Macůrek podnítil také vyd. 5 sv. edice *Magna Moraviae fontes historici a redig. sbor.* *Magna Moravia* (1965), kam přispěl studií *La mission byzantine en Moravie au cours des années 863—885*. Cenné jsou i jeho regionálně zaměřené monogr. k mor. dějinám *Pod Hostýnem a Křídlem* (1975) a *Z minulosti východní Moravy v 18.—19. stol.* (1980), význ. i pro poznání č.-sl. vztahů. Těmto vztahům věnoval Macůrek již dříve své monogr. edice *Č. země a Sl. ve stol. před Bílou horou*, *Z dějin vztahů v oblasti zemědělství, řemesla, obchodu a vzájemné obrany* (spoluautor M. Rejnuš, 1958) a *Č. země a Slovensko (1620—1750)*, *Studie z dějin pol., hosp. a interetnických vztahů* (1969). Zároveň věnoval Macůrek mimořádnou pozornost otázce valašské a svůj rozsáhlý výzkum této otázky zužitkoval v monogr. *Valaši v západních Karpatech v 15. až 18. stol. K dějinám osídlení a hosp.-společenského vývoje jižního Těšínska, jihozápadního Polska, severozápadního Slovenska a vých. Moravy* (1959). V 60. letech se Macůrek znovu vrátil k rum. dějinám a napsal dílčí studie *K dějinám č.-rum. vztahů v nár. osvob. hnutí 19. stol.*, *Slov. hist. studie 6*, 1966, *Havlíček, Rieger, Palacký a Rumuni*, *Slov. přehled 1966*, *Kapitoly z dějin č.-rum. vztahů*, SPFFBU C 18, 1971—1972.

Jeho pramenná syntéza Češi, Slováci a Rumuni v minulosti (*Kapitoly z dějin vzájemných vztahů*) dosud nevyšla. Albánským dějinám věnoval Macůrek studii *Georg Skanderbeg*, SPFFBU C 14, 1967.

Řadu studií věnoval i rus. dějinám, např. *Význam a ohlas opětného sjednocení Ukrajiny a Ruskem z roku 1654* (in: *Věčná družba*, 1955) a *První český obraz Rusi „Kronika moskevská“ (z r. 1590) a jeho prameny* (*Slavia* 1962).

Macůrek je i autorem řady diplomatických studií o úloze č. listin v Uhrách, Polsku, na Ukrajině a v Moldavsku (*K otázce č. listiny a kanceláře na dvoře uherském v 2. pol. 15. stol. v letech 1486—1490*, *Hist. čas. 6*, 1958, *K otázce spisovné češtiny v Polsku v 15. a poč. 16. stol. — společně s M. Rejnušem — Slov. hist. studie 4*, 1961, *Působila č. listina na listinu moldavskou?*, SPFFBU C 13, 1966, *Č. a ukr. listina v 2. pol. 15. stol.*, SPFFBU C 15, 1968). Jediněným dílem, na němž se Macůrek podílel redakčně i autorsky, je syntéza *Češi a Poláci v minulosti 1—2* (1964, 1967). Opomenout nelze ani Macůrkovy srovnávací studie k dějinám humanismu v č. zemích, na Slovensku a v Polsku, z nichž uveďme *Humanismus u nás a v Polsku do Bílé hory*, in: *Humanistická konference, 1966, Humanismus v č. zemích a na Slovensku v 2. pol. 15. stol. a na poč. 16. stol.*, in: *Humanizmus a renezanca na Slovensku v 15. a 16. storočí*, 1967, *Humanizm na ziemach českich i polskich u okresie do Bialej Góry* (Sobótka 23, 1968). Z Macůrkových polonistických studií možno uvést ještě *Tažení husitů k Baltu r. 1433. Příspěvek k č.-pols. stykům* (Slezský sbor. 1952) a přehled tematiky *Čechové a Poláci v minulosti. Dosavadní stav výzkumu po r. 1945 a další úkoly* (tamtéž 1959).

Řada Macůrkových prací zůstala v rukopise, npř. práce *Češi a Poláci v dokumentech (15.—17. stol.)* či studie *Fluktuace obyvatelstva na východní Moravě v 16. až*

18. stol. Rozsáhlou rukopisnou práci *Úvahy o mé vědecké činnosti a vědeckých pracích* dokončil v r. 1987.

Josef Macůrek je zakladatelem široce zaměřeného studia dějin stř., jihových. a vých. Evropy u nás, na něž rozšířil předchozí úzce slavisticky zaměřené úsilí č. hist. vědy (J. Bidlo aj.). Kromě studia slov. dějin zdůraznil i nutnost studia rum. a maď. dějin. Při srovnávacím studiu zdůrazňoval zákl. důležitost domácího prostředí pro recepci cizích vlivů a význam výzkumu a edic pramenů. Obdobně přistupoval i k dějinám Moravy a Slezska, jež pokládal vždy za součást č. dějin, zdůrazňoval však jejich specifiku v rámci středoevr. dějin.

Bibliografie: M. Rejnuš, Bibliografie prací J. Macůrka, SPFFBU C 8, 1961, s. 551—557; F. Hejl in: Otázky dějin stř. a vých. Evropy 1, Brno 1971, s. 13—17; ČsPr, Praha 1972, s. 288—292; J. Válka, Josef Macůrek a poválečná historiografie Moravy, ČMM 110, 1991, 1, s. 5—17; V. Štastný, Devadesát let prof. Macůrka, Slovanský přehled 77, 1991, 1, č. 2—8; R. Pražák, Nestor č. historiků, Universitas 24, Brno 1991, 2, s. 76—77; Who's who. Kdo je kdo. Č. republika. Federální orgány ČSFR, 1, Praha 1991, s. 559.

R. P.

VÁCLAV MACHEK, PhDr., prof. filoz. fak., člen korespondent ČSAV. Nar. 8. listopadu 1894 v Úhlejově u Miletína, zemř. 26. května 1965 v Brně. Na filoz. fak. UK v Praze studoval klasickou filologii, bohemistiku a u J. Zubatého a O. Hujera též indoeuropeistiku. Po získání doktorátu (1921) pokračoval ještě dva roky ve studiích v Paříži u A. Meilleta. Poté působil jako středošk. prof., 1929—1931 byl členem akademického pracoviště Slovníku jazyka českého v Praze. 1931 se na filoz. fak. v Brně habil. pro srovnávací indoevropský jazykozpyt a působil tu zprvu jako doc., od 1936 jako mř. prof. Po léta byl ved. katedry starověké kultury, pak slavistiky, v období 1952—1954 zastával funkci proděkana filoz. fak. Byl členem ČAVU, KČSN, po vzniku ČSAV byl od 1953 jejím členem korespondentem. Působil jako red. řady věd. čas., např. LF, SPFFBU aj. Za zásluhy o vědu byl mu udělen Řád práce (1964).

V. Machek byl věd. činný na poli srovnávacího jazykozpytu indoevropského v celé jeho šíři, zejm. však z aspektu slavistického. Zkoumal soustavně vztahy a souvislosti slovanštiny s celkem indoevropského jazykového světa a zejm. s některými jeho větvemi. Jako znalec baltských jazyků věnoval především pozornost jaz. vztahům slovan.-baltským v dílčích studiích etymologických i v práci *Recherches dans le domaine du lexique balto-slave* (1934). Přispěl dále k poznání souvislostí slovan.-árských, slovan.-germán., slovan.-řec., slovan.-hetitských, slovan.-latin., slovan.-keltských.

Z oboru srovnávacího indoevropského hláskosloví věnoval pozornost mj. vzniku slovanského *ch* a *š*, tzv. baudoinovské palatalizaci velár v praslovanštině, psl. alternaci *q/u*.

Významné byly jeho práce o tvoření slov, o jménech tvořených sufixy *-tel-*, *-et-*, *-ogz/oga*, *-ont-*. Z tohoto tematického kruhu je zejm. důsažný cyklus studií z kmenosloví slovan. slovesa. V souboru úvah o slovan. slovese ve srovnávacím indoevropském rámci má důležité místo i pojednání o vzniku slovanského vidu slovesného a s ním zčásti související stati o slovesných předponách.

Základní doménou Machkovy věd. činnosti byla etymologie a výklady slov, jimž věnoval velké množství dílčích pojednání v čl. i zahraničním tisku. Jako nejvýraznější č. představitel směru „Wörter und Sachen“ pojednával s oblibou o skupinách slov tvořících věcný celek. Přitom nebyl veden pouze zřeteli jaz. sémantickými, ale zabral se vždy i do zevrubného studia příslušných reálií, např. zoologie při pojednání o jménech ryb a ptáků, botaniky při rozboru jmen rostlin, národopisu a zvykosloví při analýze slovan. terminologie svatební atp. Celý cyklus jeho prací je věnován složité problematice slovan. a indoevropské mytologie.

Všemi svými dílčími etymologickými studii se šlil k velké syntéze. Po metodolo-

gickém zamyšlení o problematice slovan. etymologických slovníků a principech jejich kompozice vydal rozsáhlý *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského* (1957, 1968), jímž jeho práce na tomto vědním úseku vyvrcholila.

Metodologicky navazoval na svého učitele J. Zubatého a O. Hujera; vedle toho byl ovlivněn „francouzskou školou“ a něm. směrem „slov a věcí“. Ve svých etymologických výzkumech pokládal za primární hledisko věcné a sémantické a připouštěl často různé „nepravidelné“ hláskové procesy, metateze, substituce, asimilace na dálku apod. V Machkových pracovních postupech měl významné místo zřetel k expresivní stránce zkoumaných jaz. jevů, již věnoval kromě stati časopisecké i samostatnou publikaci *Studie o tvoření výrazů expresivních* (1930).

Bibliografie: SPFFBU, A 12, 1964, 8 — 15; RočUJEP 1964 — 1968, 451; ČsPr, 295 — 297.

R. V.

FRANTIŠEK MAINUŠ, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 18. července 1925 ve Vršovicích u Opavy. Zem. 31. ledna 1991. 1950 absol. filoz. fak., obory historie, archivnictví a němčina. 1950 — 1952 pracovník Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a techn. práce v Brně. 1951 PhDr. 1952 — 1955 interní věd. aspirant, 1955 odb. asist. 1957 CSc. na základě dis. *Plátenictví na Moravě a ve Slezsku ve století po třicetileté válce*. 1961 habil. pracemi *Plátenictví na Moravě a ve Slezsku v 17. — 18. stol.* (1959) a *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. stol.* (1960). 1961 doc. 1981 prof. novější. obec. dějin. 1982 DrSc. Od 1978 ved. odd. archivnictví na kat. hist., archivn. a etnografie. 1973 — 1986 proděkan filoz. fak.

Ve své vědecké práci se zabýval zpočátku obdobím přechodu od feudalismu ke kapitalismu a z hosp. a sociál. dějin této epochy publikoval vedle uvedených dvou monogr. množství časopisec. studií, zabývajících se jednak manufakturní výrobou, jednak otázkami trhu a pracovních sil.

Jeho druhý badatels. okruh je zaměřen na osvobození Československa sovětskou a rumunskou armádou. Vesměs se Z. Konečným vydal tyto knihy: *Vybojovali nám mír*, 1961; *Bojovali za našu slobodu*, 1961; *Osvobození Severomoravského kraje ve světle kronik*, 1962; *Kronika osvobození Jihomoravského kraje*, 1962; *Rumunská armáda v bojích za našu slobodu*, 1963; *Nezapomenutelné jaro*, 1965; *Ve jménu přátelství (Rumunská armáda v bojích za osvobození)*, 1975; *Nezapomenutelná setkání*, 1980; *Prietenia cehoslovaco-romana*, 1969.

Dalším předmětem jeho zájmu se stala problematika života českého obyvatelstva v odtrženém pohraničí za nacistické okupace, zkoumání osudů válečných zajatců za druhé světové války v říši, národnostní politika nacistů vůči válečným zajatcům a cizím pracovníkům (ve zvýšené míře se zabýval situací na polském území), nasazení české mládeže na zákopové práce v posledních fázích války a práce slovenských občanů v Německu a na území protektorátu. Tyto studie jsou zpracovány rovněž vesměs s Z. Konečným a zvláštní pozornost věnovali oba autoři sovětským, francouzským, anglickým a italským válečným zajatcům. Kromě časopisec. studií se zabývá touto problematikou monogr. *Dějiny Stalagu v Českém Těšíně (1941 — 1945)*, 1979, a *Obozy jenieckie na Górnym Śląsku (Z dziejów stalagu cieszyńskiego)*, 1969.

Zpracování problematiky totálního nasazení českého obyvatelstva završil knižními monografiemi *Totální nasazení (Češi na pracích v Německu 1939 — 1945)*, 1970, a *Totálně nasazení (1939 — 1945)*, 1974.

F. Mainuš se rovněž výrazně účastnil zpracování dějin brněnské univerzity (*Dějiny univerzity v Brně*, 1969), byl vedoucím autorského kolektivu dvou syntetic. prací o dějinách celnictví (*Historie celnictví v ČSSR*, 1977, a *Celnictví v Československu, minulost a přítomnost*, 1982) a spolu s Z. Konečným zpracoval populární práci o dějinách Moravy (*Stopami minulosti. Kapitoly z dějin Moravy a Slezska*, sv. I, do r. 1781, 1979).

Je členem red. rady Slezského sborníku, členem smíšené čs.-polské komise histo-

riků, členem Vědecké archivní rady při ministerstvu vnitra ČSR, úzce spolupracuje se Slezským ústavem ČSAV v Opavě aj.

Bibliografie: Jordán, F. — Hejl, F.: Historické katedry, in: Vám poděkování a lásku Vám, P. 1960, 220 — 234; RočUJEP 1964, 69 — 70; RočBU 1964 až 1968, 420 až 421; RočUJEP 1968 — 1975, 673 — 682; Universitas Brunensis, 1919 — 1969, B. 1969, 110 — 111, 113 — 114; SPFFBU, C 32, 1985, 9 — 17.

Z dalších jeho prací viz zejm. *Těšínské veletrhy v letech 1775 až 1782*, Slsb, 53, 1955, 305 — 339; *Janovické harrachovské plátenické podnikání v letech 1746 — 1756, popř. 1756 — 1778*, Slsb, 54, 1956, 468 — 494, 55, 1957, 392 — 411, 461 — 480; *Památná místa protifašistického boje v Jihomoravském kraji*, P. 1978; *Die Nationalitätenpolitik der Nazis gegenüber den Kriegsgefangenen und Fremdarbeitern*, SPFFBU, C 11, 1964, 157 — 194 (spolu s Z. Konečným).

Jaj

JIRÍ MALÍŘ, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 10. června 1949 v Gottwaldově. V letech 1967 — 1972 studoval na filoz. fak. UJEP v Brně (učitelé F. Jordán a J. Hrabák) dějepis a češtinu, Asist. na katedře č. lit. (1973 — 1974), poté aspirant na katedře hist., archivnictví a etnografie. PhDr. 1975, po obhájení kand. dis. *Lidová strana na Moravě v letech 1896 — 1909* získal titul CSc. (1981). Od 1976 asist., později odb. asist. Publikovaná monogr. *Vývoj liberálního proudu české politiky na Moravě* (1985) se stala základem pro jmenování doc. (1987). Je členem ČSHS při ČSAV, oborové komise věd. kolegia hist. pro dějiny kapitalismu a imperialismu, tajemníkem Matice moravské a tajemníkem red. ČMM. Byl na kratších stud. pobytech v NSR (1986, 1987).

Věd. zájem J. Malíře se soustřeďuje na čsl. dějiny 19. a 20. stol. a na některé metodologické a historiografické otázky. Kromě učebních textů publikoval zejm. práce k problematice polit. diferenciace č. společnosti a vzniku polit. stran, např. *Vznik, vývoj a rozpad politického hnutí Mladá Morava* (1977), *Poměr moravské lidové a národní strany svobodomyšlné (mladočeské)* (1985), *Působení politického realismu na Moravě v letech 1906 — 1914* (1987). Monogr. *Vývoj liberálního proudu české politiky na Moravě* (1985) dosáhla mezinár. ohlasu. J. Malíř věnoval pozornost i otázkám č.-sl. vztahů v minulosti: *Problematika česko-slovenské vzájemnosti v 80. a 90. letech 19. století v dosavadní české a slovenské historiografii* (1976 — 1977), *O poměru české buržoazní politiky na Moravě k československé vzájemnosti na přelomu 19. a 20. století* (1980). V souvislosti se zkoumanými problémy si všímá také metodologických a historiografických otázek: *K obsahu pojmu československé dějiny* (1982).

Bibliografie: RočUJEP: 1976 — 1985, 319 — 323; 1986 — 1987, 189 — 191. Z dalších prací: *Zu einigen Entwicklungszügen der tschechischen liberalen Parteien vor 1914*, SPFFBU, řada C, 1988; *Purkyně a české národní snahy na Moravě na počátku 50. let 19. století*, (sbor.) XVII. Mikulovské symposium, 1988; *Zur Problematik des tschechischen bürgerlichen Vertretung im mährischen Landtag in den Jahren 1861 — 1913*, (sbor.) Bürgertum in der Habsburgermonarchie, 1990; *Morava na přelomu, K formování národního vědomí na Moravě v letech 1848 — 1871*, ČMM 1990; *Bürgertum in Mähren zwischen Prag und Wien*, (sbor.) „Durch Arbeit, Besitz, Wissen und gerechtigkeit“, 1992.

LV

JAROSLAV MANDÁT, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 10. dubna 1924 v Choryni, zemř. 27. března 1986 v Brně. 1945 — 1949 absol. filoz. fak. v Brně, obor ruština a franština (mj. u F. Wollmana a S. G. Vilinského). 1950 dosáhl titulu PhDr. Po krátkodobém působení jako středošk. prof. stal se asist. na rektorátní katedře rus. jaz. (1952), pak byl interním aspirantem (1954 — 1957) a posléze odb. asist. teh-

dejší kat. rusistiky brněnské univ. 1960 získal hodnost kand. věd. Od 1964 byl na základě habilitace ustanoven doc. rus. lit. Byl členem Literárněvědné společnosti při ČSAV.

Práce J. Mandáta vyrůstaly ze silné vnitřní badatelské potřeby zaplnit bílá místa na mapě poznání obecného lit. procesu. Ve své věd. činnosti obsáhl dějiny rus. lit. od jejich počátků až do konce 19. a poč. 20. stol. V lit. historických a historiografických, komparatisticky pojatých pracích se zabýval postupně jak poezií, genezí uměl. díla, tak otázkami lit. a folklorních vztahů. Z této oblasti vzešla jeho první knižní publikace *Lidová pohádka v ruském vývoji literárním* (1960). Ve svém heuristickém výzkumu sledoval problematiku binárních č.-rus. lit. vztahů v průběhu 19. stol. a na přelomu 19. a 20. stol., psal objevené studie přispívající k dějinám č. rusistiky a slavistiky, zkoumal epistolární dědictví v oblasti mezislovan. vztahů, publikoval lit. historii zapomenuté autobiografie rus. spisovatelů (Mamina-Sibirjaka, Guseva-Orenburského, Mačeta, B. Zajceva, D. L. Mordovceva a M. Krestovské-Kortovcové). Objevná heuristická činnost J. Mandáta si získala pozitivní uznání sov. lit. vědy.

Zabýval se systematicky dvěma okruhy problémů. První okruh představovala teorie a dějiny folklorismu 19. stol., druhý dominantní okruh problémů — problematika lit. genologie, teorie a dějiny rus. prózy konce 18. a 19. stol., zvl. poetika rus. románu a proměny lit. směrů. Výrazem dané věd. intence byla zasvěcená studie o evoluci rus. sentimentalismu. V práci *Ruská sentimentální povídka* (1982—1983) podal hloubkovou analýzu rus. sentimentalismu, zvl. jeho novelistiky, tj. od 60. let až po 90. léta 18. stol., resp. po počáteční desetiletí 19. stol. Studie představuje promyšlený výklad tematických vrstev zkoumaného lit. směru i jednotlivých děl, jejich poznání přispělo k prohloubení teorie evropského sentimentalismu.

Úhrnem Mandátova mnohaletého zkoumání žánrových zvláštností lit. evoluce a úvah nad myšlenkovými proudy rus. a evr. romanopisectví, zvl. pak nad uměl. tendencemi rus. kritického realismu (Gončarov, Turgeněv, Dostojevskij aj.), byla nedokončená monogr. *Ruský epistolární román* (1985).

Bibliografie: RočBU 1964, 103—104, RočUJEP 1964—1968, 474; RočUJEP 1968—1975, 777; RočUJEP 1976—1985, 350; souhrnně SPFFBU, D 31, 1984, 7—12.

M. M.

BOHUMIL MARČÁK, PhDr., CSc., věd. pracovník filoz. fak. Nar. 1. prosince 1924 v Olomouci. 1953—1958 studoval na UK novinářství a češtinu. 1965 získal hodnost CSc. (školitel J. Hrabák). Od 1945 působil jako novinář v Naší pravdě (Zlín) a od 1946 v Rovnosti, 1965—1969 jako šéfredaktor; 1968 založil Rt — moravský večerník (dnes Brněnský večerník). Byl členem red. rad periodik (zejm. Československý novinář, Index — jehož byl spoluzakladatelem, Výber z domácej a zahraničnej tlače). 1969—1985 působil na filoz. fak. v Brně. Po 1968 byl řadu let nucen publikovat pod cizími jmény (Jaromír Dufek aj.).

Marčákova věd. práce je věnována dějinám č. žurnalistiky na Moravě od pol. 19. do pol. 20. stol. a s nimi spjatými otázkami v díle žurnalistů a spisovatelů, s ohledem na úlohu Brna v čl. lit. kontextu. Podnětná je Marčákova interpretace Rovnosti z 20. let jako tribuny lit. avantgardy (a jeho příspěvky k interpretaci tehdejší tvorby A. Černíka, J. Seiferta, F. Halase a B. Václavka) a jeho zkoumání souvztažnosti lit. a výtvarných složek mor. revuí.

Bibliografie: RočUJEP 1976—1985, 339; z prací tam nepojatých zejm.: *Bedřich Václavek a Rovnost*. Bibl. B. 1961; *K opomíjené činnosti Bedřicha Václavka v stranickém tisku*, ČLit 9, 1961, 195—207; *Z časů boje. Bibl. přehled činnosti Bedřicha Václavka a Františka Halase v redakci Šlehů*, B. 1982; *Julius Choráz — myšlenky a podněty*, B. 1963 (s J. Dufkem); *Bedřich Václavek a Šlehy*, in: Bedřich Václavek, B. 1963; *Jan Krejčí a Soupis článků Jana Krejčího o divadle*, in: Počátky české marxistické divadelní kritiky, P. 1965 (s J. Čutkou); REED (= B. Václavek):

Knihy z Ruska a o Rusku (edice), B. 1965; *Avantgarda a dělnický list*, in: *Cesty k dnešku*, B. 1966; *Čtyři máje Františka Halase* (edice), B. 1967 (s L. Kunderou); *Dvě moravské epizody Ivana Olbrachta*, B. 1967; *Čtení o Luhačovicích* (edice), Luhačovice 1969; *Poznámky k týdeníku Jana Ohérala*, in: *Literárněvědné studie*, B. 1972; *František Halas. Poznámky a hypotézy*, *Pamiętnik słowiański* 22, 1972, 3—17; *K literárnímu odkazu Dieblova měsíčníku*, *VVM* 24, 1972, 145—152; *Veselé listy — poznámky k vzniku a vývoji*, *VVM* 32, 1980, 39—52; *K počátkům zpravodajství denního tisku o strážnických slavnostech*, *NA* 17, 1980, 265—275; *Tři časopisy z počátku století*, *SPFFBU*, D 29, 1982, 95—103; *Ještě k prehistorii vzniku Lišky Bystroušky*, *Literární Břilovice* 1, 1982, sv. 1, 8—13; *Dotyk s evropskou literární a výtvarnou avantgardou*, in: *Brno mezi městy střední Evropy*, B. 1983; *Zapomenutá publicistika Rudolfa Těsnohlídka*, *Literární Břilovice* 4, 1984, 10—13; *Výpověď o jedné exkluzivní revui*, *VVM* 36, 1984, 31—41 (s B. Gabrielovou); *Výtvarné umění v brněnských meziválečných časopisech*, *Bulletin Moravské galerie v Brně* 39, 1985, 48—53 (s B. Gabrielovou); *Příspěvek k analýze časopisu pro umění Blok*, *Bulletin Moravské galerie v Brně* 40, 1986, 64—70 (s B. Gabrielovou); *Opomenuté stránky z činnosti meziválečné levice*, *VVM* 38, 1986, 15—22 (s B. Gabrielovou); *Brněnský beletristický a obrázkový týdeník Neždele* (*Bulletin Moravské galerie v Brně* 41, 1987, 78—84, s B. Gabrielovou); *Marginálie k mladosti*, in: *František Halas — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky*, B. 1987; *Tři literárněhistorické soupisy Bedřicha Beneše Buchlovana*, in: *XVIII. mikulovské sympozium 1988*, B. 1989; dále red. řadu bibl. a příležitostných tisků, zejm. faksimile vyd. tzv. brněnského zlomku ze 16. stol. *Ze staré milostné poezie* (B. 1975).

jku

IVO MARTINEC, PaedDr., odb. asist. ped. fak. Nar. 14. února 1955 v Brně. 1974 až 1978 studoval na ped. fak. UJEP v Brně češtinu a dějepis (učitelé P. Hauser, Z. Zapletal). Po ukončení studia působil na základních školách, od 1982 je odb. asist. na ped. fak. (kat. čes. jaz a lit., kat. lit. pro mládež, kat. bohemistiky). Vyučuje českou mluvnici, zvl. syntax současné češtiny.

Odbornou aktivitu zaměřuje na jazyk literatury pro mládež, především otázky syntaxe a stylu.

Bibliografie: *K jazyku dětské literatury*, sb. *Aktuální otázky literatury pro mládež a jejího studia*, SPKM — Albatros, Praha 1985, 104—107; *Tradice pohádkové tvorby a aspekty jazykové výchovy*, SbPPedF UJEP 1988, 89—98.

OK

ANTONÍN MÁTL, PhDr., věd. pracovník ÚJaL ČSAV. Nar. 2. ledna 1909 v Lysicích, zem. 16. července 1978. Byl odchovancem filoz. fak. v Brně, kde studoval klasickou a slovan. filologii a srovnávací jazykozpyt indoevr. 1949 zde získal titul PhDr. Působil zprvu jako středošk. prof., posléze jako věd. pracovník na akademických pracovištích stsl. a slovan. etymologického slovníku. Souběžně byl pověřován jako externí spolupracovník přednáškami a cvičeními na filoz. fakultách v Praze a v Brně a na ped. fak. v Brně.

V centru Mátlova věd. výzkumu byla srovnávací slovan. jazykověda v širším zářímání indoevr., zvl. úsek etymologie. Z této věd. oblasti vytěžil výklad stsl. hapax legomen *vbroštati se, a porpřiti se*, sémantickou analýzu nejstarších vrstev slovan. substantivních kmenů souhláskových, objasnění slov *dobytek* a *statek*, příspěvek k etymologii č. názvů botanických i důkaz, že údajné starorus. *vermije* je

chyba místo *veršije*. Byl dále spoluautorem tří velkých lexikografických děl naší současné slavistiky, *Slovníku jazyka staroslověnského* (od 1958), *Základní všeslovan-ské slovní zásoby* a ukázkového čísla *Etymologického slovníku slovanských jazyků* (1966).

Pro ped. a didaktickou praxi publikoval úvahu o vývoji jazyka a příbuznosti ja-zyků, spoluautorsky se účastnil tvorby učebního textu *Vývoj českého jazyka a dia-lektologie* a učebnic pro školy druhého cyklu.

Bibliografie: ČsPr, 312.

R. V.

DIAMARA MIKESKOVÁ, PaedDr., CSc., odb. asist. ped. fak. Nar. 28. června 1935 v Lochnici (SSSR). 1953 — 1958 studovala na Gercenově státním ped. institutu v Le-ninradě dějepis a ruskou literaturu. Po studiích (1958) působila do 1963 jako učitelka na stř. škole. 1965 byla přijata na ped. fak., na níž působí dosud. 1981 PaedDr., 1986 CSc. Ve věd. a odb. práci se zaměřuje na fonetiku ruš. a na praktická jaz. cvičení a reálie. 1982 — 1985 členka věd. týmu, zabývajícího se osvojováním rus. lexika na ZŠ. 1985 — 1989 členka týmu, zkoumajícího problémy výuky rus. jaz. na ZŠ.

Bibliografie: RočUJEP 1976 — 1985, 394. Z prací tam nepojatých zejm.: *O nekotorych tipičnych ošibkach v upotreblenii ruskoj leksiki v reči učitelej*, Studie rusistické III, 1982, 55 — 60; *Značeniej pravilnogo proiznošeniya v processe komunikacii*, Studie rusistické IV, 1984, 91 — 95; *Nepolnyje voprositelnyje predloženiya s sopostavitelnyj sojuzom „a“ v russkom i češskom jazykach*, Studie rusistické VI, 1990, 123 — 131.

Urb

MIROSLAV MIKULÁŠEK, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 14. března 1930 v Ro-sicích u Brna. Již v době studií na filoz. fak. v Brně (1949 — 1953), obor ruština-češ-tina (učitelé: F. Wollman, A. Grund, J. Hrabák aj.) byl asist.-knihovnikem slovan. semináře (1952), poté postupně asist. (1953), věd. aspirantem (1955) a odb. asist. (1960); 1956 — 1960 absolvoval věd. aspiranturu na Leningradské státní univ. a obhájil tu kand. dis. z dějin sov. komedie 20. — 30. let 20. stol. Po habil. se od 1964 stal doc. rus. a sov. lit. Působil jako hostující doc. na univ. v Greifswaldu (1965 — 1966), externě přednášel na kat. dějin a teorie divadla UK v Praze (1966 — 1967, 1970 až 1972, 1977 — 1979). 1978 získal hodnost doktora věd o umění a 1980 byl jmenován prof. Od 1975 vykonával funkci zastupujícího ved. katedry a od 1982 vedoucího katedry rus. a sov. lit. a slovan. lit. Je členem red. rad čas. *Slavia* a *Slavica Slovaca*, Literárněvědné společnosti při ČSAV, Čs. věd. společnosti pro estetiku při ČSAV, v letech 1978 — 1990 byl členem Čs. komitétu slavistů, od 1983 — 1990 členem Svazu českých spisovatelů, nyní členem Obce českých spisovatelů.

Mnohaletá ped. činnost se projevila nejen ve výchově učitelských kádrů (pro potřeby výuky napsal spolu s L. F. Jeršovem skripta *Ruská sov. lit. I., SPN, P. 1982, II., SPN, P. 1985*), ale i ve vedení věd. aspirantů a mladých věd. pracovníků. Koor-dinuje a orientuje věd. výzkum mezikatedrového týmu řešícího problematiku obecně lit. genologie ve slovan. a západoevrop. lit. Byl iniciátorem (od 1973) řady fak. věd. konferencí a mezinárodních sympozií věnovaných rus. a slovan. lit. a teoretickým otázkám genologie i kat. edice *Litteraria humanitas*.

Ve své vědeckovýzkumné činnosti se zabývá dějinami, genologií a estetickoteore-tickou problematikou č. a rus. lit. a kultury (dramatikou, prózou, poezií, div., kategoriemi i evolucí humoru a satiry, tvůrčími lit. směry, styky a vztahy i literár-

něvědnou metodologii) ve slavistickém i širším evr. aspektu a kontextu. V návaznosti na eidologicko-komparatistické pojetí svého učitele F. Wollmana, vycházejícího metodologicky z historicko-srovnávací školy A. Veselovského, rozvíjí pozitivní badatelské tradice č. srovnávací vědy slavistické a uplatňuje prohloubené lit. genologické, strukturně typologické zkoumání genetické existence ideografických, morfologických a žánrových jevů uměl. procesu: poetika obsahových forem i konstrukčních dominant žánrových odrůd komediálního umění v 20. st. je zkoumána v monogr. Puti razvitija sovetskoi komedii 1925 — 1934 gg. (1962) a zvl. v monogr. Pobednyj smech (Opyt žanrovo-sravnitel'nogo analiza dramaturgii V. V. Majakovskogo; 1975, sledující genetickou existenci dramatického tvaru v toku času a v širším evropském kontextu); v knize Socialistická revoluce a sovětská literatura (1979) je provedena analýza tvůrčího novátorství a žánrově stylových tendencí sov. lit. na pozadí svět. lit. procesu; v medallónu V. Majakovskij (1982) je interpretována životní cesta i tvůrčí básn. osobnost V. Majakovského v lit. antropol. vazbách i dějinných lit. souvislostech; studie Myšlenkové a tematické spektrum soudobé sov. dramatické tvorby obsažená ve sb. Současné sov. lit. (P. 1984, spoluautoři M. Zahrádka a D. Žváček) je nástinem tvůrčích osobností sov. dramatiky a jejich žánrově stylových proudů.

V 80. letech rozšířil svůj badatelský rádius o zkoumání sémantických, esteticko-filozof., i lit. antropologických vrstev lit. artefaktu a procesu; zkoumání lit. zákonitostí a proměn morfologických konfigurací žánrově stylového organismu i formací lit. epochy 20. stol. našlo výraz v syntetických pracích sledujících evoluci žánrově stylových proudů rus. a evrop. lit.: v monogr. Umění životní pravdy (rukopis 1988) i v řadě studií Román Mistr a Markétka M. Bulgakova a gnose (1988), Mýtus v struktuře románů Č. Ajtmatova (1987), Pohyb románu — proměny realismu (1987), Fenomen avtobiografizma i intencija k morfologičeskomu sintezu v narrativnoj sisteme sovremennoj prozy (1989) aj. proniká k hlubšímu poznání struktury a morfologie zkoumaných děl, jejich žánrově stylových souvislostí a ideově uměl. vazeb umělce a jeho tvůrčího produktu s realitou i s filoz. systémy minulých epoch i současnosti. Stále patrněji se projevuje v jeho lit. věd. i metodol. orientovaných pracích intence k širší kulturněfilozof. interpretaci pohybu slovesného a kult. dění závěru 20. stol. (Kultura v kleštích civilizace Romboid, 1990/; Čas analýz a syntéz /Slavia 4, 1988/). Akcentuje nutnost spojení hist. poetiky, resp. srovnávací lit. genologie se sémantikou, strukturální antropologií a filozofií lit. žánrů a druhů v rámci moderně pojaté hermeneutiky umožňující komplexní poznání a interpretaci fenoménu literárnosti. Výsledky svého bádání zveřejňoval systematicky na Mezinárodních sjezdech slavistů (1968, 1973, 1978, 1983, 1988), na kongresech MAPRJAL (1982, 1986, 1990), republikových spisovatelských konferencích a sjezdech i na zahraničních sympoziích (Zagreb, Jena, Berlin, Oxford, Bristol, Regensburg, Wrocław, New York, Harrogate, Moskva, Boston aj.).

Bibliografie: RočBU 1964 — 1968, 474; RočUJEP 1968 — 1975, 778 — 779; RočUJEP 1976 — 1985, 350 a ve SPFFBU D 37, 1990. Z významnějších studií tam nepojatých: *Idejnoje i žanrovoje svojeobrazije romana M. Bulgakova Master i Margarita*, Čs. přednášky 1990 (MAPRJAL) Moskva 1990; *Fenomen avtobiografizma i intencija k morfologičeskomu sintezu v narrativnoj sisteme sovremennoj sovetskoi literatury*, Sbor. přednášek z mezinár. sympozia MAPRJAL v Regensburgu, Hamburg 1992; *Mif v morfologičeskoj i semantičeskoj tkani romanov Čingiza Ajtmatova*, sbor. Slavist. institutu ve Wrocławu, 1991; *Žanrovaja i morfologičeskaja sistema dramaturgii Majakovskogo*, Russian Literature (North-Holland), XXVII-I, 1990, 53 — 68; *Sovremennyy mir, russkaja literatura i zadači literaturovedenija* (spolu s W. Beitzem), Moskva 1990; *Sovetskaja literatura — chudožestvennaja epocha v istorii iskusstva XX veka*, in: Vestnik Moskovskogo universiteta, ser. 9, 1989, č. 6; *Semiotic Aspects of Gnostic Mythology in the System of Prose Narration: Bulgakov's Master and Margarita*, Sb. na počest 65. výročí narození prof. E. Wedela, Regensburg, 1991; *Žánrová polyfonie a myšlenkový svět soudobé sovětské dramatické tvorby*, P. 1990 (skripta).

JARMILA MIKULÁŠKOVÁ, PhDr., odb. asist. ped. fak. Nar. 6. května 1933 ve Slavkově. V letech 1953 — 1958 studovala na filoz. fak. MU v Brně češtinu a ruštinu (mj. u F. Trávníčka a J. Bauera), v r. 1966 dokončila tamtéž studium španělštiny. Po absolutoriu působila krátce na škole 2. cyklu, poté na jazykové katedře VŠZ v Brně a přechodně jako red. univ. časopisu (U). 1968 získala titul PhDr. Je členkou Jazykovědného sdružení a Obce překladatelů. 1967 byla přijata na ped. fakultu.

Hlavním předmětem jejího odb. zájmu se stala historickosrovnávací slovan. syntax. Zaměřila se především na syntaktickou problematiku staré č. a zkoumala ji důsledně v širokém komparatistickém rámci. Zvl. pozornost věnovala sémantice některých spojek a partikulí nazírané z hist. aspektu, v dalším období pak zejm. analýze staročeských impersonálních konstrukcí a jejich vývoji. Po vynuceném odchodu z fak. (1970) pracovala několik měsíců jako dokumentátorka na rektorátní katedře jazyků, od 1972 vykonávala svobodnou uměl. činnost (v evidenci Čes. lit. fondu) — zabývala se překládáním uměl. lit., původní tvorbou, externě spolupracovala s řadou moravských divadel, s dabingovým studiem ČTV, s literárnědramatickou red. Č. rozhlasu aj. Po rehabilitaci se na podzim 1990 vrátila na kat. bohemistiky ped. fak. MU.

Bibliografie: *Staročeské až*, LF 8 (1960), s. 253 — 258 a LF 9 (1961), s. 37 až 43; *Sémantika částice až z hlediska historického*, Slavica (1973), s. 362 — 371. Z překladů a adaptací div. her, kniž. publikací, telev. filmů aj.: *M. Bulgakov, Ivan Vasiljevič*, (1975), Večerní Brno 1973; *A. Makajonok, Konec malého apoštola*, (1975), Večerní Brno 1972; *V. Krasnogorov, Kde zimostráz nekvete*, (1979), Večerní Brno 1980; *F. Abramov — J. Ljubimov, Dřevění koně*, Divadlo brň Mrštíků 1981; *V. Krasnogorov, Malé tragédie*, Divadlo na provázku 1985; *A. Nuršaitchov, Muž bez příjmení*, (P. 1986); *N. Oganěsov, Záhada starého sejfu* (P. 1987); *G. Gulla, Hannibal, syn Hamlikarův* (P. 1988); *S. Zonin, V hlubinách Atlantiku* (P. 1990); *V. Rasputin, Hodiny francouzštiny*, Českosl. rozhlas 1983; *Černý mustang*, ČTV 1978; *F. Skorina*, ČTV 1980; *Othello*, ČTV 1988 aj. Z původních prací: *Ruslan a Ludmila (féerie na motivy stejnojmenné Puškinovy poémy)*, SD Ostrava 1985; *Kouzelníkův klobouk (scénická pohádka)*, SD Ostrava 1989; *Co dokáže jeden člověk*, Scéna 1984, č. 15; povídky otiskované v různých periodikách, lekt. posudky na div. hry, rozhlasová pásma etc.

sž

EVA MINÁŘOVÁ, PhDr., CSc., doc. ped. fak. MU. Nar. 5. března 1943 v Blansku. V letech 1960 — 1965 studovala na filoz. fak. brněnské univ. (učitelé A. Lamprecht, R. Mrázek) češtinu a ruštinu. Po ukončení studií (1965) vyučovala na stf. odb. učilištích, od 1970 působí na ped. fak. v Brně. 1973 získala titul PhDr., 1981 CSc. a 1985 byla jmenována a ustanovena doc. č. jaz.

Věd. práce E. Minářové se nejdříve soustřeďovala na dialektologii a zkoumání městské mluvy, později se orientovala na stylistiku č. jaz. Ve statích a studiích přispěla k analýze a charakteristice funkčních stylů současného č. jaz., zejména publicistického. Zabývá se také výzkumem slangu.

Bibliografie: RočUJEP 1968 — 1975, 824; RočUJEP 1976 — 1985, 390; z prací tam nezachycených: *Příspěvek k poznání městské mluvy v Blansku*, SPFFBU, 1974 až 75, 235 — 238; *Obrazné vyjadřování v publicistice*, SPPedF UJEP, 1982, 37 — 47; *K povaze vyjadřovacích prostředků publicistického stylu*, in: *Stylistické otázky textu*, Prešov 1984, 87 — 93; *Expresivita jako aktivní stylistický prostředek publicistiky*, SPPedF UJEP, 1986, 45 — 51; J. Chloupek a kol., *Stylistika češtiny*, SPN, Praha 1990 (spoluautorka).

HK

CTIBOR NEČAS, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 26. července 1933 v Rakvicích. 1952 — 1957 studoval obor dějepis a češtinu na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Macůrek, J. Kabrda aj.). 1957 — 1960 působil jako středošk. prof. na školách v Ostravě. 1960 přešel na Ped. institut v Ostravě a 1962 na Ped. institut v Brně. Od 1981 působí na filoz. fak., kde 1990 jmenován doc.; 1992 prof. a DrSc.

Zpočátku zkoumal hosp., sociální a polit. dějiny ostravského regionu od konce 19. stol. do 1945 (kand. dis. *Revoluční mládežnické hnutí na Ostravsku*, 1966 a monogr. *Vítkovické železářny v době národní nsvobody*, 1970). Autorsky se podílel na monogr. *Dějiny Ostravy*, 1967 a na publikacích *Čtení o Ostravě*, 1964 a *Čtení o revíru*, 1969.

Druhou oblastí Nečasovy vědecké činnosti byla problematika pronásledování Cikánů za nacistické okupace (monogr. *Nad osudem českých a slovenských Cikánů*, 1981, *Andr'oda taboris*, 1987). *Aušvicate hi kher baro*, 1992 a *Společenská problematika Romů v minulosti a přítomnosti*, 1992).

Hlavní badatelský zájem Nečas orientoval na studium polit., hosp. a věd. vztahů mezi č. zeměmi a oblastmi stř., jihových. a vých. Evropy. Analyzoval postoje č. buržoazní politiky k pronikání rakousko-uherského imperialismu na Balkán (monogr. *Balkán a česká politika*, 1972). Stanovil rozsah vývozu č. kapitálu do oblastí s převáž. slovan. obyvatelstvem (monogr. *Na prahu české kapitálové expanze*, 1987). Studuje rovněž úlohu č. a pols. inteligence v Bosně a Hercegovině, kde je mu modelem příklad působení úředních lékařek 1890 — 1918 (monogr. *Mezi muslimkami*, 1992).

Rozsáhlá je rovněž Nečasova přednášková a referenční činnost na mezinár. konferencích, na jednáních komisí historiků aj.

Bibliografie: Pedagogická fakulta Ostrava — 15 let, O. 1968, 78 — 80. 20 let pedagogické fakulty UJEP v Brně, B. 1966, 62 — 63. Roč. UJEP 1964 — 1968, 513. Roč. UJEP 1968 — 1975, 837 — 838, Roč. UJEP 1976 — 1985, 327 a 398. Roč. UJEP 1976 — 1985, 327 a 398.

Z dalších jeho prací zejm.: *Aneksija Bosne i Hercegovine i češka buržoaska politika*, Prilozi 11 — 12, 1975 — 1976, 99 — 112; *K počátkům české kapitálové expanze na slovanský jih*, Osječki zbornik 16, 1977, 171 — 183; *La discriminazione e la persecuzione degli Zingari slovacchi negli anni 1939 — 1945*, Lacio drom 14, 1978, 2, 2 — 6; *Notes sur le destin des Tsiganes tchèques*, Études Tsiganes 26, 1980, 3, 8 — 11; *Lo sterminio degli Zingari slovacchi negli anni 1944 — 1945*, Lacio drom 17, 1981, 1, 11 — 14; *Die tschechischen und slowakischen Roma im Dritten Reich*, Zeitschrift für bedrohte Völker 12, 1981, 80, 62 — 64; *The Czech Gypsies during the Nazi occupation*, Journal of the Gypsy Lore Society 2, 1982, 1, 69 — 75; *Le caratteristiche demografiche degli Zingari moravi agli inizi del XX secolo*, Lacio drom 19, 1983, 5, 27 — 29; *Nepoznato pismo Cehinje B. Keckove*, Hercegovina 3, 1983, 355 — 358; *Jihoslovanská problematika v procesech s českými velezrádci*, in: *Velezizdajnički proces u Banjaluci*, Banjaluka 1987, 423 — 427; *Dr. med. J. Olszewska, lekarka urzędowa w Tuzli*, Sobótka 42, 1987, 4, 661 — 667; *Dr. med. T. Krajewska, lekarka urzędowa w Dol. Tuzli i w Sarajewie*, Archiwum historii i filozofii medycyny 50, 1987, 1, 75 — 98; *Delatnost služebnih lekarki u Bosni i Hercegovini*, Istorijски zbornik 9, 1988, 91 — 110; *Na pragu česko-slovenskih finančních stikov*, Zgodovinski časopis 43, 1989, 49 — 57; *Iz Banjaluke u Prag*, Istorijски zbornik 10, 1989, 61 — 84; *A cseh tökeexpanzió küszöben*, Világtörténet 2, 1989, 39 — 48; *Une portraitiste des Tsiganes d'Auschwitz II - Birkenau*, Études Tsiganes 36, 1990, 1, 31 — 34. *A Auschwitz il y a une grande prison*, Cahier de Littérature Orale, 30, 1991, 15 — 35.

F. H.

VLADIMÍR NEKUDA, PhDr., DrSc. Nar. 23. května 1927 ve Vícenicích. Studoval 1947 — 1951 na filoz. fak. v Brně hist., klas. archeologii a latinu (učitelé: R. Holinka, G. Hejzlar aj.). 1952 získal doktorát filoz., 1964 hodnost kand. hist. věd. Působil nejdříve jako středoškolský prof., 1959 — 1989 v Moravském muzeu v Brně jako vedoucí hist.-archeolog. odd. Na filoz. fak. UJEP externě přednášel hist. archeologii 1964 — 1980. Hodnost DrSc. získal 1991.

V. Nekuda je zaklad. moderní hist. archeologie na Moravě. Věd. se orientoval zejm. na výzkum zaniklých středověkých osad, drobných středověkých opevnění a na problematiku středověké keramiky; těmto otázkám je věnováno 5 jeho monogr.: *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu*, 1961; *Pfaffenschlag — zaniklá středověká osada u Slavonic*, 1975; *Mstěnice I — zaniklá středověká ves u Hrotovic*, 1985; *Středověká keramika v Čechách a na Moravě*, 1968 (s K. Reichertovou); *Hrádky a tvrze na Moravě*, 1981 (s J. Ungrem).

Nekudovy dlouholeté terénní výzkumy v Pfaffenschlagu a ve Mstěnicích odhalily pozůstatky starších slovan. osad z mladohradištního období. To ho přivedlo k řešení otázek slovan. archeologie, které uplatnil i v mezinárodní spolupráci při výzkumu slovan. hradiště v Berlíně-Špandavě a při zpracování starších výzkumů slovan. osad z Berlína-Mahlsdorfu a Kaulsdorfu.

Na základě svých terénních výzkumů vytvořil V. Nekuda dvě výstavy o zaniklých středověkých vesnicích, z nichž prvá — „Zmizelý život“ — byla instalována 1967 až 1970 v Brně, Londýně, Birminghamu, Berlíně, Bonnu, Stuttgartu, Záhřebu, Schaffhausenu, Linci, Varšavě, Poznani, Krakově a Vratislavi, druhá — „Středověká vesnice na Moravě ve světle archeologických výzkumů“ — se od 1981 dočkala reinstalací v Kremži, Linci, Waidhofenu, Würzburgu, Göttingenu, Braunschweigu, Vratislavi, Štětíně, Glogově, Berlíně a Basileji. Tyto putovní výstavy byly spojeny s řadou popul. i věd. přednášek V. Nekudy na zahr. univerzitách, věd. ústavech, sympoziiích a kongresech.

V. Nekuda vynikl též jako organizátor věd. života. Od 1970 stojí v čele Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně, jejíž činnost povznesl na vysokou úroveň. Je iniciátorem každoročních konferencí archeologů středověku, jichž proběhlo již dvacet a z nichž vzešlo 17 ročníků sborníku *Archeologia historica*, jehož je V. Nekuda výkonným red. (od 1976), stejně jako *Vlastivědného věstníku moravského* (od 1969), Časopisu Moravského muzea v Brně, odd. věd společenských a Vlastivědy moravské.

Bibliografie: Do 1987 viz ČMMB, vědy společenské 72, 1987, 264 — 266.

J. V.

IVAN NĚMEC, PhDr., odb. asist. ped. fak. Nar. 30. ledna 1943 v Brně. V letech 1960 — 1965 studoval na filoz. fak. v Brně češtinu a ruštinu (učitelé: J. Hrabák. D. Jeřábek). PhDr. dosáhl 1981. Působil na stř. škole (1966 — 1972), od r. 1973 odb. asist. na katedře č. jaz. a lit., později kat. č. lit. a umění pro mládež ped. fak. MU. Jako ext. učitel pracoval na JAMU (teorie verše) a na filoz. fak. MU (kat. teatrologie). Zabývá se převážně teorií lit. a lit. a divadelní kritikou. Zájem o čes. drama a divadlo spojuje se zájmem o umělec. přednes. Z toho vyplývá jeho častá činnost v porotách recitačních i divadelních soutěží a přehlídek, činnost lektorská, členství v komisi teorie a kritiky SČDU, později v sekci slova při Divadelní obci, v oborové radě pro umělec. přednes.

Publikuje v denním a odb. tisku recenze a divadelní kritiky, jako spoluautor se podílel na vysokošk. učebních textech o četbě mládeže za obrození (kapitoly o divadle a dramatu), v samostatných studiích se zabýval kompozicí prózy, zpracovává slovníková hesla o hereckých osobnostech, metodicky jsou zaměřeny jeho stati o umělec. přednesu a kult. mluvy, v knižní monogr. se soustředil na poetiku románů Z. Pluhaře, spoluprac. s Čs. televizí a rozhlasem jako scenárista.

Bibliografie: *Funkce opakujících se motivů v kompozici některých románů Zdeňka Pluhaře*. SbP PedF UJEP, 1980, s. 137 — 152. *Některé problémy dětského přednesu na základních školách*. SbP PedF UJEP, 1981, s. 119 — 126. *Nad kompoziční výstavbou dvou verzí Pluhařova románu Modré údolí*. SbP PedF UJEP, 1982, s. 113 — 138. *O úloze a významu dramaturgie*. In: *Tvorba pásma*, ed. Umělec. přednes, Praha 1983, s. 7 — 12. *K současné dramatické tvorbě*. ZM, XXIX, 1985, č. 9, s. 554 až 558. *O přístupu k básnickému textu z hlediska uměleckého přednesu*. SbP PedF

UJEP, 1987, s. 105 — 117. *Tříkrát o uměleckém přednesu* (metodický list). OKS, Hodonín 1989, 21 s. *Příspěvky k poetice románů Zdeňka Ptuháře*. Spisy PedF UJEP, sv. 39, Brno 1989, 166 s. *Technika a kultura řeči*. MĚKS, Brno 1990, 31 s. *Postavy brněnského divadla III.* (Slovníková hesla: Bittová Iva, Kirchnerová Magdalena, Donutil Miroslav, Vránová Miriam, Derfler František, Grygar Jan, Dvořák Zdeněk), Brno 1991.

jr

MILOŠ NOHA, PhDr. Nar. 26. října 1901 v Jaroměři. Studoval slovan. filologii na filoz. fak. v Praze a v Brně u O. Hujera, J. Zubatého aj. 1921 — 1931 byl asist. slovan. semináře filoz. fak. v Brně, kde 1924 získal titul PhDr.

V době svého brněnského působení zabýval se srovnávací slovan. jazykovědou a dějinami slavistiky. Do prvního z těchto tematických okruhů patří zejm. práce z oboru praslovan. a srovnávacího slovan. hláskosloví, jako články o slovan. nosovkách nebo studie o vývoji likvidových souhlásek v slovan. jazycích a některé stati etymologické. Do druhého tematického okruhu patří především jeho pojednání o Dobrovském a rozbor díla V. Vondráka. Sem věcně spadají i jeho bibl. přehledy čsl. produkce jazykovědné.

Po odchodu z Brna se zprvu věd. odmíchl; druhou fázi publikační činnosti zahájil statí o číslicích a pokračoval v ní pojednáním o poloze posesiv v staroslověnštině. Vyvrcholením Nohovy věd. činnosti na poli slovan. fil. je *Srbochorvátsko-český a česko-srbochorvátský kapesný slovník s mluvnicí a paradigmatickou* (1963, 1967⁴).

Bibliografie: CsPr, 341.

R. V.

ARNE NOVÁK, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 3. března 1880 v Litomyšli, zem. 26. listopadu 1939 v Poličce. Syn Terézy Novákové a klas. filologa Josefa Nováka. Studoval germanistiku, bohemistiku a slavistiku na filoz. fak. v Praze (učitelé: J. Gebauer, J. Jakubec aj.), ve studijním roce 1901/1902 pobýval na univ. v Berlíně. Po doktorské dis. *Klopstockův vliv na poezii českého národního obrození* se habilitoval (1906) na pražské filoz. fak. spisem *Menzel, Boerne, Heine a počátkové kritiky mladoněmecké pro dějiny německé literatury*, rozšířil (1910) monogr. *Jan Neruda* svoji habilitací i na dějiny lit. č. 1921 se stal prof. filoz. fak. univ. v Brně. Ve školním roce 1924/1925 byl děkanem filoz. fak., dvakrát (1938 a 1939) zvolen rektorem univ. Byl členem řady věd. společností cizích i domácích, přispíval do mnoha odb. i beletristických čas. Důležitá je jeho dlouholetá pravidelná spolupráce s Lidovými novinami.

Jako lit. historik soutřeďoval se A. Novák nejprve na studium literatury něm., zvláště na básnictví něm. klasicismu, na dílo Lessingovo a na okruh Mladého Německa. Později se těžiško jeho zájmu přesunulo na lit. č., zvláště 19. stol. Věnoval pozornost J. Dobrovskému, K. H. Máchovi, družině májovců, autorům generace ruchovsko-lumírovské a básníkům devadesátých let. Č. lit. studoval se stálým zřetel k evr. lit. kontextu; vedle vztahů k lit. něm. sledoval zejména souvislosti s lit. severskou, franc. a rus. Svoji výchozí metodu sociologicko-pozitivistickou postupně překonával duchovně orientovanými metodami, zejména vlivem studia F. Brunetièra, W. Diltheye a B. Croceho, ale i G. E. Lessinga a F. X. Šaldy. Od doby první svět. války uplatňoval větší měrou tradiionalistické hledisko při výkladu č. lit. dějin a rozšiřoval svůj zájem i na vynikající zjevy starší č. lit. (Hus, Blahoslav, Komenský). V posledních letech života pronikal v jeho pohledu na č. lit. zvýšený zřetel k sociální funkčnosti slovesné tvorby (zejména ve studii *Ruchovci a Lumírovci v bojích proti křivdě a za právo*). Svoji schopnost syntetického pojetí lit.

procesu v minulosti a přítomnosti prokázal několikerým zpracováním dějin č. lit., do nichž pojal i ústní slovesnost; ve čtvrté, definitivní verzi *Přehledných dějin literatury české* dovedl výklady od epochy církevněslovanské až do roku vydání díla (1939).

Podstatný byl podíl A. Nováka na vývoji č. lit. kritiky od přelomu stol. do konce třicátých let. Navazoval na podněty F. X. Šaldy zvláště ve vztahu k poezii devadesátých let, z níž oceňoval především dílo A. Sovy a O. Březiny. Z pozdějšího období jej zaujalo dílo O. Theera, V. Dyka, K. Čapka, I. Olbrachta aj., pozornost věnoval i tvorbě brněnské Literární skupiny. Smysl pro výtvarné a hudební umění prokázal zvláště svým esejem *Praha barokní* a statemi o Leoši Janáčkovi. Posmrtně vydaný výbor rektorských projevů Arna Nováka z let 1938 a 1939 (*Zoufalství a víra*) je svědectvím jeho statečného občanského postoje vůči domácí reakci i okupantům.

Bibliografie: Soupis vědecké a kritické činnosti Arne Nováka (P. 1940).

dj

BOŘIVOJ NOVÁK, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 11. července 1906 v Letovicích, zem. 6. června 1973 v Brně. V letech 1929—1933 studoval na filoz. fak. brněnské univ. obor ruš.-č. Jeho učitelé byli mj. B. Havránek a F. Trávníček. Ještě za studií (1931) se stal asist. slovan, semináře a byl jím až do uzavření č. vysokých škol 1939. Za okupace vyučoval na obchod. akademii v Brně. Po osvobození působil jako lektor ruš. na filoz. fakultě (1945—1946), 1946—1948 jako vyučující češtiny na univ. v Leningradě. 1947 dosáhl titulu PhDr., od 1948 pracoval nepřetržitě na filoz. fak., 1956 byl ustanoven doc., 1965 prof. Od 1959 byl ved. katedry rus. jaz. a tři roky také proděkanem (1959—1962), 1969 byl zvolen děkanem fakulty. Účastnil se domácích i zahraničních konferencí a kongresů. Zastával postupně řadu významných funkcí v celostátních, ministerských, brněnských univ., pak aj. komisích a institucích. Jeho zkušeností z poválečného pobytu v SSSR bylo využito v oblasti reorganizace čsl. vys. školství. Byl členem red. Spisů filoz. fak.

B. Novák jako jeden z mála čsl. rusistů aprobovaných již před 2. svět. válkou uplatňoval zejm. po 1945 v plné šíři své znalosti a schopnosti především v činnosti ped. Zasloužil se nemalou měrou o vybudování čsl. vysokoškol. rusistiky vůbec.

Význ. byla Novákova spoluúčasť na několika reprezentativních věd. edicích. Z doby předválečné, kdy se sám zaměřoval spíše na lit. a folklór (sbírání), nutno vyzvednout jeho podíl na 4. vyd. přehledných dějin č. lit. A. Nováka a zčásti i na jiných bohemistických a slavistických publikacích. V období po 2. svět. válce přinesl čsl. rusistice cenný vklad svou red. i překladatelskou činností na přípravě a vydání několika sbor., seznamujících lingvistickou veřejnost s poznatky sov. vědy (např. *Sovětská diskuse o základních otázkách jazykovědných*, 1951; *O jazyce literárních děl*, 1952). Zejm. však vykonal B. Novák celostátně důležitou zásluhou prací svou účastí v širší radě šestičlenného *Velkého rusko-českého slovníku* (1952—1964): spolu s M. Někrahovou zde prováděl konečnou úpravu všech hesel a jejich korektury.

Individuální odb. badatelská činnost Novákova těžila především z poznatků nabytých při jmenované týmové práci a zaměřovala se hlavně na lexikologii a lexikografii, zčásti také na úseky jiné. Zevrubně se teoreticky zamýšlel nad problematikou ekvivalence v překladovém slovníku a jejích stylizačních možnostech ve vztahu k realitám. Sledoval akcentuační stránku rus. slovní zásoby, jmenovitě substantiv (1951, 1964). V několika cenných pojednáních přispěl k poznání dějin čsl., speciálně pak brněnské slavistiky a rusistiky (1958, 1968, 1969).

Bibliografie: RočUJEP 1964, 102; RočUJEP 1964—1968, 472; ČsPr, 342—343; z dalších tam nezachycených prací: *Předválečná jazykovědná rusistika na čsl. univerzitách*, ČsRus 13, 1968, 268—272; *Slavjanskoje jazykoznanije*, in: Universitas Brunensis 1919—1969, B. 1969, 48—75, ve spolupráci s kolektivem.

BORIS NOVOTNÝ, PhDr., CSc. Nar. 8. září 1922 v Brně, zem. 11. ledna 1983 tamtéž. 1948 — 1954 vystudoval dějiny umění a prehist. u prof. E. Šimka a F. Kalouska na filoz. fak. MU v Brně. Od 1952 působil v Archeol. ústavu ČSAV v Brně. Hodnost CSc. získal 1963 na základě dis. *Morava v XI. a XII. století ve světle archeologických pramenů*. Provedl několik desítek záchranných výzkumů z různých období pravěku a rané doby dějinné na Moravě. Systematicky se věnoval výzkumu slovan-ských hradišť ve Strachotíně, Rokytné, Sudoměřicích, Spytihněvi, v Hradci u Opavy a na Pohansku u Nejdku; zpočátku se podílel též na výzkumu v Mikulčicích. Svě teor. úsilí zaměřil zejm. na problematiku břetislavských hradišť. Na základě svých výzkumů ve středověkých městských jádrech se věnoval i středověké archeologii, kterou přednášel na filoz. fak. UJEP v Brně v letech 1961 — 1965.

Bibliografie: AR 35, 86 — 88.

J. V.

LUBOMÍR NOVÝ, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 15. dubna 1930 v Třebíči. 1949 až 1953 studoval na filoz. fak. v Brně filozofii a ruštinu (učitelé M. Novák, F. Wollman). Od 1952 působil jako asist. (1958 — odb. asist.) na filoz. fak. 1960 obhájil kand. práci, 1964 jmenován doc. dějin filoz. a ved. kat. (do 1970), 1969 členem Mezinár. filoz. institutu v Paříži. Člen Čsl. sociolog. společnosti při ČSAV, 1965 — 1969 člen věd. kolegia filoz. a sociol. ČSAV. Od 1970 věd. pracovník, 1946 — 1948 studoval na franc. lyceu v Nimes, 1964 — 1965 na studijním pobytu v NSR. 1987 přednášel v NDR. Od 1990 je ved. katedry filozofie.

V rámci svého základního zaměření na filozofii (*Filozofie v neklidné době*, 1965), na dějiny čes. filoz. a social. a na hist. marx. myšlení (*Marx v NSR*, 1967) věnoval značnou pozornost dějinám rus. myšlení. Napsal diplom. práci o Pisarevovi, v 50. letech přednášel dějiny rus. filoz., zpracoval myslitelské portréty Lomonosova, Gercena, Černyševského, Tolstého a Dostojevského. V souvislosti s analýzami Masarykova myšlení (např. *Filozofie T. G. Masaryka*, 1962) sledoval i jeho vztahy k rus. kultuře.

Bibliografie: Roč. UJEP 1964; Roč. UJEP 1964 — 1968; Roč. UJEP 1968 až 1975; Roč. UJEP 1976 — 1985. Z dalších prací zejm.: *Fenomén Ruska v Masarykově filozofii*, Slovan, přehled 1969, č. 3., 201 — 208; *Dialektika vnitřního a vnějšího v Labyrintu světa*, SČeH, XIII, 1983, č. 26, 95 — 97; *Práce a čas v Didaktice Komenského*, SČeH, XV, 1985, č. 30, 33 — 36; *Cesta literárního hrdiny a životní dráha člověka (o J. Lotmanovi)*, SPFFBU, B 34, 1987, 55 — 59.

J a S

KAREL OHNESORG, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 11. března 1906 v Praze, zemř. 1976. Studoval na filoz. fak. UK (1924 — 1928) románskou a klasickou filologii, pedagogiku a estetiku u O. Kádnera, O. Zicha aj. Po absol. působil jako středošk. prof. v Praze. 1928 získal titul PhDr. 1933 — 1936 studoval jako mř. posluchač na filoz. fak. v Praze pro specializaci ve fonetice u J. Chlumského a B. Hály. Od 1936 do 1939 působil jako nehonorovaný asist. ve fonetické laboratoři UK, 1945 — 1951 byl asist. ve fonetickém ústavu UK a 1951 — 1954 (po habil. 1950) doc. V této funkci přešel 1955 na filoz. fak. v Brně, kde působil od 1957 do 1971 jako prof. (1959 — 1962 ved. katedry romanistiky a fonetiky). Hodnost DrSc. získal 1958. Mimo brněnskou filoz. fak. byl pověřen přednáškami na filoz. fak. v Olomouci (1951 — 1957) a na JAMU (1959 — 1964). Byl členem red. jazyk. řady SPFFBU. Podnikl četné studijní a přednáškové zájezdy do Polska, NDR, Jugoslávie, Rumunska, NSR, Itálie, Francie.

Jádrum věd. díla Ohnesorgova byly práce z oboru fonetiky obecné i speciální, zpracovávané metodou experimentální; jeho zájem se postupně koncentroval na

výzkum dětské řeči. Studie, které ze svého oboru publikoval, se zčásti opíraly též o materiál č., resp. i další slovan. Svě pedolinguistické výzkumy uložil do publikací: *O mluvním vývoji dítěte* (1948), *Fonetická studie o dětské řeči* (1948), *Druhá fonetická studie o dětské řeči* (1959) a *Naše dítě se učí mluvit* (1976²). Kromě toho byl autorem více než stovky věd. studií dílčích, např. o melodii veršové, o A. Frintovi aj.

Bibliografie: SPFFBU, A 14, 1966, 9 — 12; A 24, 1976, 7 — 10; Slovánská filologie na UK v Praze, P. 1968, 340.

R. V.

KARLA ONDRÁŠKOVÁ, PhDr., CSc., odb. asist. ped. fak. Nar. 29. března 1945 v Kojetíně. V letech 1962 — 1967 studovala na filoz. fak. v Brně češtinu a ruštinu, v roce 1972 dokončila studium polštiny. Do praxe nastoupila jako učitelka základní školy. Od 1974 odb. asist. na ped. fak. Soustavně se věnuje didaktice mateřského jazyka a slohu zvl. na 1. stupni zákl. školy. 1980 získala titul PhDr., 1988 titul CSc. na základě kand. dis. zabývající se možnostmi rozvoje vyjadřování žáků mladšího věku.

Odborný zájem K. Ondráškové se soustřeďuje na didaktiku mateřského jazyka. Kromě hlavního a soustavně sledovaného cíle odb. prací (rozvoj vyjadřování) si klade i širší cíle výchovné. Aktivně se zúčastňuje věd. konferencí u nás a v PLR. Druhou oblastí zájmu K. Ondráškové je uměl. překlad. Je členkou Sdružení českých překladatelů. Zaměřuje se hlavně na překládání dětské lit. z polštiny, spolupracuje s nakl. ALBATROS.

Bibliografie: RoČUJEP 1976 — 1985, 390; z prací tam neuvedených: *Niepoprawne środki morfologiczne w języku mówionym uczniów młodszych klas szkoły podstawowej w Brnie i okolicy*, in: Acta Universitatis Wratislaviensis, No 916, Wrocław 1988, s. 127 — 133; *Funkcja pytań nauczyciela w kształceniu językowym w klasach początkowych w ČSSR*, in: Acta Universitatis Wratislaviensis, No 953, Wrocław 1988, s. 95 — 106; *Charakteristika komunikativní situace po příchodu žáků do základní školy*, in: Komunikativní zřetel ve vyučování mateřskému jazyku. Sborník referátů z mezinárodní konference, B. 1986, 87 — 91.

HK

JAROSLAVA PAČESOVÁ, PhDr., DrSc., prof. Nar. 27. ledna 1928 v Brně. Na filoz. fak. v Brně vystudovala angličtinu, italštinu, fonetiku mj. u J. Vachka, K. Ohnesorga aj.; slov. filologii se věnovala u A. Kellnera a V. Machka. Od r. 1952 interní členka fakulty jako as., odb. as. (od 1956), doc. (od 1965) a prof. (od 1979). PhDr. 1953, CSc. 1961, DrSc. 1978. V letech 1962 — 1989 ved. katedry romanistiky a fonetiky, zemř. 22. listopadu 1992.

Vedle prací z germánské a románské jazykovědy se zřetelem k fonetice a fonologii publikovala práce i ze slovan. filologie; její disertace (PhDr.) je věnována malohánáckým nářečím, další studie fonetice makedonštiny. Nejvíce pozornosti věnovala pedolinguistice, kde se vydatně opírá též o materiál český; vedle dílčích studií z této disciplíny publikovala knižní publikace *The Development of the Vocabulary in the Child* (1968) a *Řeč v raném dětství* (1979).

Bibliografie: SPFBU, A 36, 1988, 17 — 24.

R. V.

LUDMILA PACNEROVÁ, PhDr., CSc., věd. pracovnice ČSAV, Nar. 20. července 1925 v Třebíči. Vystudovala češtinu a latinu na filoz. fak. v Brně. Po učitelském působení na stř. školách byla zaměstnána v brněnské pobožce ÚJČ ČSAV. Externě spolupracovala s filoz. fak. a s ped. fak. v Brně.

L. Pacnerová pracuje věd. na poli stsl. jazyka a staré č. Přispěla k syntaxi infinitivu v staroslověštině, vydala cyrilský rukopis *irmologia*, ale zejm. se věnovala stsl. lexikografii jako spoluautorka akademického *Slovníku jazyka staroslověnského* (od 1958 v sešitech) a jednosvazkového slovníku *Staroslavjanskij slovar'* (má vyjít v Moskvě).

Těžisko její práce o staré č. je ve vydávání textů. Po edici zlomků staroč. Komestora se soustředila k systematickému průzkumu středověkých č. památek psaných charv. hlaholicí; postupně je vydávala a otiskovala k nim komentáře a dílčí pojednání i celkový jejich přehled. Syntézu výsledků svého bádání uložila do monogr. *Staročeské hlaholské zlomky* (1986). Je přední a v současné době vlastně jediná naše specialistka v oboru č. hlaholismu.

Práce L. Pacnerové vynikají mimořádnou fil. akribií a spolehlivostí interpretace.

Bibliografie: ČsPr, 351. Z dalších prací tam nezachycených zejm.: *Další zlomek staročeského Komestora*, LF 7 (82), 1959, 138—139; *Číselné značky pro tisíce v stč. hlaholském Komestoru*, Sl 1968, 587—589; *Třeboňské zlomky stč. hlaholského Komestora*, LF 1971, 64—68; *L-ová přičestí ve staré češtině (ve smyslu modálním a pasívním)*, OtSlovSynt III, B. 1973, 377—379; *Cizí vlastní jména ve staré češtině*. Jazykové symposium 1971, B. 1973, 43—45; *Česká hlaholská literatura v klášteře Na Slovanech*, Z tradic slovanské kultury v Čechách, P. 1975, 155—161; *Neznámý cyrilský rukopis irmologia v knihovně Národního muzea v Praze*, Sbor. NM v Praze, řada C, 1977/4, 65—70; *Stč. hlaholský Pasionál*, LF 1976, 211—220; *Hlaholský zlomek stč. výkladu hebrejských jmen*, Miscellanea Brunensia, P. 1979, 115—126; *Staročeské hlaholské zlomky* (krit. vyd. P. 1986); *Hlaholice v české písařské praxi*, LF 1989, 30—40; *Staročeský hlaholský zlomek Pasionálu sign. 1Dc 1/19 z knihovny Národního muzea v Praze*, LF 113, 1990, 293—302; *Staročeský hlaholský zlomek Zlaté legendy sign. 1Dc 1/20 z knihovny Národního muzea v Praze*, LF 113, 1990, 303—313; *Die Hohenfurter Bibel (bible Vyšebrodská). Eine tschechisch-glagolitische Handschrift*, Sbor. z konf. „Iluminovane rukopisy doby husitské“, Praha 29. 1.—1.2. 1991 (v tisku).
R. V.

KAREL PALA, PhDr., CSc., věd. pracovník filoz. fak. Nar. 15. června 1939 ve Zlíně. Po absol. Vysoké školy ruského jazyka a literatury v Praze, kde studoval mj. u B. Ilka, A. Dostála aj., pobýval studijně (1962—1964) v oddělení matematické a aplikované lingvistiky v ÚJČ ČSAV v Praze; od 1964 působí jako věd. pracovník na filoz. fak. v Brně se specializací pro matematickou lingvistiku a strojovou lingvistiku. Zde získal titul PhDr. (1967) a hodnost CSc. (1973).

Předmětem jeho výzkumných prací je syntax a sémantika jazyka s použitím metod algebraické lingvistiky a samočinných počítačů. Publikoval studie o homonymii podmětu a předmětu a podmětu a doplňku, o aktuálním členění, o náhodném generování vět. Experimentální povahu měla automatická syntaktická analýza českého textu. Hodně pozornosti věnoval sémantice sloves, a to jak jejich klasifikaci vůbec, tak i vztahu jejich sémantických skupin k aktuálnímu členění větnému a konkrétně též slovesům pohybu; analyzoval rovněž sémantiku předložek. Zasáhl dále do problematiky poetického jazyka a textu soubornou úvahou o „konfliktu“ mezi gramatikou a poetikou a statemi o generování verše a o lid. písni, její sémantice i jejím „dokumentačním záznamu“.

Obecněji jsou pojaty některé studie sémantické. Pojednal také o procedurální gramatice pro č. Syntakticky je orientována stať o propozici, návrh syntaktického analyzátoru č., pojednání o syntaktické analýze pádů aj. Analýza textu a automatická klasifikace jazykových jednotek jsou další témata Palova věd. zájmu.

Bibliografie: RočUJEP 1964 — 1968, 451; RočUJEP 1968 — 1975, 753; RočUJEP 1976 — 1985, 344. Z prací tam nezachycených zejm.: *Popis významů českých sloves označujících emocionální reakce*, SPFFBU, A 32, 1984, 99 — 119 (se Z. Sáčovou); *Sémantická analýza předložek v češtině*. Přednášky LŠSS, B. 1984, 50 — 52; *Česká morfologie a syntax v PROLOGU*. Sbor. semináře SOFSEM '87, Ba 19, 147 — 151 (spoluautor); *Syntactic Analysis and Case Frames*, SPFFBU, A 36, 1988, 73 — 78; *Logická analýza přirozeného jazyka* (1990, spoluautor); *Základy výpočetní techniky pro filology*, skriptum, B. 1989 (s K. Halasovou); *Česká syntax v PROLOGU*, SPFFBU, A 37, 1990, 111 — 120; *Počítačová lexikografie a čeština*, SaS 53, 1992, 41 — 48 (spoluautor); *Ještě k Vědeckým a technickým možnostem české lexikografie*, SaS 54, 1993, 64 — 67 (spolu s E. Hajičovou); *Czech Stem Dictionary for IBM PC*, Conference on Computational Lexicography, Balatonfüred, September 1990 (spolu s K. Osolsobě).

R. V.

KAREL PALAS, PhDr., doc. filoz. fak. Nar. 24. srpna 1931 v Budišově u Třebíče. Vystudoval (1950 — 1955) na filoz. fak. v Brně češtinu a ruštinu (učitelé zvl. A. Grund, J. Hrabák). Hodnost kand. fil. věd získal 1960 (dis. *Konvergentní a divergentní tendence v české literatuře 17. a 18. století*). Habil. se 1965 (habil. spis. *K problematice krajové pololidové literatury 18. století*), doc. byl jmenován 1966. Od 1953 je zaměstnan na filoz. fak. v Brně, nejprve jako asist., potom jako interní věd. aspirant, odb. asist. a doc. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV a Matice moravské; 1965 — 1969 vykonával funkci tajemníka redakce Spisů filoz. fak. brněnské univ. a Sborníku prací filoz. fak. 1970 — 1976 a 1990 — 1992 ved. katedry č. lit. a lit. vědy. Od 1976 je členem red. rady SPFFBU, od 1977 její výkonný red. Je členem výboru brněnské pobočky LVS při ČSAV.

Ve věd. práci se zpočátku věnoval problematice jazykového stylu (studie o jazyce 'T. Novákové), potom se soustředil k čes. lit. barokní, zvláště pololidové, a k lit. národního obrození se zvláštním zřetelem k lit. dění na Moravě. Do této oblasti patří jeho studie o regionalismu, práce o vztazích mezi lit. a pololid. tvorbou v období vládnoucí protireformace (některé z nich vyšly v zahraničním odb. tisku) a stati zabývající se ohlasy baroka v novoč. poezii. K syntetickému pohledu se propracoval v publikaci *K problematice krajové pololidové literatury 18. století* (1970). Ve výzkumné i recenzní činnosti se soustřeďuje k lit. nár. obrození (přehled vývoje obrozenecké lit. v jím redigovaném skriptu *O české literatuře*, 1974, 1983³, studie věnované Dobrovskému, Jungmannovi, Mikšíčkovi, Krameriovi). Vedle toho se zabýval dílem předních osobností dnešní lit. věd. bohemistiky (D. Jeřábek, M. Kopecký). Věnoval se i činnosti editorské; podílel se na vydání děl L. Blatného, K. Klostermanna, J. Mahena, V. Mrštíka, G. Preissové, M. J. Sychry, R. Těsnohlídka a výboru z českých próz s milostnou tematikou *Mámnivá noc*. Pořídil krit. vyd. *Básnických překladů Hanuše Jelínka* (spolu s V. Válkem). Byl členem kolektivu, který red. Ročenku Univerzity J. E. Purkyně v Brně 1976 — 1985 (B. 1987).

Bibliografie: RočUJEP 1964, 91, RočBU 1964 — 1968, 462, RočUJEP 1968 až 1975, 762, RočUJEP 1976 — 1985, 339. Větší práce do uvedených soupisů nepojaté: *Doslov k Lišce Bystroušce R. Těsnohlídka*, B. 1957, 217 — 222; *K jazykovému vývoji v povídkové a románové tvorbě Terézy Novákové*, in: Studie ze slovanské jazykovědy, P. 1958, 459 — 468; *K otázce regionalismu v české literatuře 17. a 18. století*, in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, P. 1958, 413 — 422; *O regionalismu v české protireformační literatuře*, in: Sborník odpovědí na voprosy po literaturovedení, M. 1958, 184 — 186; *Pololidové básnictví a kancionálová píseň*, in: O barokní kultuře, B. 1968, 75 — 85; *Teorie verše II* (sbor.), B. 1968, red. s J. Levým; *Dějiny Brna I*, B. 1969, autorská spolupráce; *Dobrovského Geschichte a Jungmannova Historie* (sbor.) K 150. výročí úmrtí Josefa Dobrovského, B. 1979, 41 — 70; *Paměti Matěje Mikšíčka*, SPFFBU, D 29, 1982, 57 — 65; *K šedesátinám prof. Dušana Jeřábka*, SPFFBU, D 29, 1982, 7 — 10; *Filip Sigmund a jeho cestopis*, SPFFBU, D 31, 1984, 83 — 88; *Krameriova cesta do Arábie*, SPFFBU, D 32, 1985, 119 — 123; *K šedesátinám prof. Milana Kopeckého*, SPFFBU, D 32, 1985, 7 — 12; *K jubileu Milana Kopeckého*, LF 108, 1985, 168 — 170.

vk

EVA PALLASOVÁ, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. v Brně. Nar. 26. června 1955 ve Šternberku. Na filoz. fak. v Brně vystudovala češtinu a latinu, mj. u A. Bartoňka, R. Večerky aj. Po absol. zůstala v jejím svazku jako věd. aspirantka, asist. a odb. asist. 1980 získala titul PhDr., 1988 hodnost CSc.

E. Pallasová vyučuje na filoz. fak. i na ped. fak. základy jaz. slavistiky a staroslověnštinu a vývoj č. Věd. se věnuje paleoslovenistice, zejm. stsl. syntaxi, z níž publikovala příspěvky o slovosledu a o modalitě nutnosti.

Bibliografie: *Postavení přívlastku v staroslověnských památkách biblických*, SPFFBU, A 30, 1982, 69 — 81; *Problematika tzv. voluntativní modalitty v staroslověnštině*, SPFFBU, A 34, 1986, 41 — 53; *Příspěvek k stsl. syntaxi: Modální slovesa „iměti“ a „chotěti/chytěti“*, Československo-bulharské kulturní vztahy, B. 1990; *Sémantika možnosti a nutnosti v staroslověnštině*, Sl 60, 1991, 40 — 50.

R. V.

JIRÍ PAVELKA, PhDr., doc. filoz. fak. Nar. 28. srpna 1949 v Bělotíně. Na filoz. fak. absol. češtinu a filozofii (učitelé mj. J. Hrabák, M. Kopecký). Doktorát filoz. 1974. Na filoz. fak. působí od 1973. 1981 obhájil kand. dis. *Umělecký obraz v literatuře*, 1988 byl jmenován doc. pro obor dějiny č. lit. V letech 1979 — 1982 působil jako lektor č. na univ. v Bělehradě a od 1988 do 1990 jako stipendista Fulbrightovy nadace na nebraské univ. v Omaze, USA.

Pavelkova bibl. obsahuje dvě monogr., dvě knižní edice, tři univ. učebnice (spoluautorství) a více než 250 článků, studií, knižních doslovů a kritik i recenzí v odb. a denním tisku. Poznatky ze své lit. krit. činnosti shrnul v portrétech několika současných spisovatelů. Dějinami moderní č. lit. se zabývá v četných studiích. V monogr. *Hledání místa v dějinách* (1983) vložil vliv první a druhé světové války a společenského násilí na vývoj č. poezie 20. stol. Orientuje se na výzkum uměl. obrazu a metafory; tomuto tématu věnoval svou kand. dis. využívající metod současné lingvistiky, sémiotiky a pragmatiky, několik časopiseckých studií a monogr. *Anatomie metafory* (1982), která je první a dosud jedinou čl. publikací o tomto základním prostředku umění. Další oblastí jeho zájmu je literárněvědná metodologie a systematika, o nichž pojednal za spoluúčasti I. Pospíšila ve vysokošk. příručkách *Úvod do literární vědy* (1979) a *Základní problémy literárněvědné metodologie* (1986). Se svými referáty vystoupil na věd. konferencích v zahraničí (Bělehrad, Londýn, Lincoln, Kearney).

Bibliografie: Roč. UJEP 1976 — 1985, 339; *Anatomija metafory*, Referativnyj žurnal 1985, serie 3, č. 1, 95 — 99; *Poezia migrado de Jiří Karen*, (Doslov) in: J. Karen, Flugilhava stono, Fonto, Chapecó-Sc.-Brazilo 1985, 213 — 221; *A Comparison of the Prose Works of K. M. Čapek-Chod and Vladislav Vančura*, in: Karel Matěj Čapek-Chod, Londýn 1985, 150 — 160; *K problému společenského násilí v starší české literatuře*, SPFFBU, D 32, 1985, 25 — 29; *Básník věrného a statečného srdce*, LM 14, 1985, č. 7, 49 — 52; *K nedožitým narozeninám Jiřího Levého*, Universitas 19, 1986, č. 4, 100 — 102; *Básník kritické reflexe*, (Doslov) in: I. Odehnal, Oko za oko zpěv za zpěv, B. 1986, 239 — 243; *Nezvalovy „zpěvy míru“*, in: Vítězslav Nezval — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky, B. 1986, 59 — 67; *Cesta Jiřího Karena za příběhy*, (Doslov) in: J. Karen, *Sázka na člověka*, P. 1986, 102 — 109; *Rodokmen české poezie let 1970 — 1984*, SPFFBU, D 33, 1986, 79 — 88; *O vlastenectví v literární tvorbě Svatopluka Čecha*, LM 16, 1987, č. 5, 120 — 123; (Doslov) in: O. Vyhliďal, *Svatá rodina*, P. 1987, 55 — 61; *F. Halas „v řadě“*, in: František Halas — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky, B. 1987, 206 — 221; *Česká literatura od roku 1945 do poloviny let osmdesátých*, B. 1988, dotisk 1989, 13 — 32, 44 — 76, 97 — 127 (skriptum); *Syntýzy Vladimíra Holana*, LM 17, 1988, č. 4, 51 — 54; *Macharova filozofie dějin v cyklu Svědomím věků*, SPFFBU, D 35, 1988, 33 — 42; *Josef Kainar a formování mladé básnické generace v letech 1938 — 1940*, ČL 36, 1988, č. 6, 495 — 504; *Textové výrazové prostředky*, in: O interpretácii umeleckého textu, Nitra 1989, sv. 11, 120 — 161.

M. K.

JARMIL PELIKÁN, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 23. listopadu 1928 v Rovečném. V letech 1950 — 1952 studoval polonistiku a rusistiku na filoz. fak. v Brně. Ve studijní roce 1952/1953 pokračoval na Varšavské univ. a v letech 1953 — 1955 na Jagellonské univ. v Krakově, kde získal hodnost magistra filoz. z oboru pols. fil. Od 1955 na filoz. fak. v Brně, od 1992 v penzi. Kand. práci obhájil 1962, habilitoval se 1969 na filoz. fak. v Brně. Studijní pobyty v zahraničí: na Jagellonské univ. (1958/1959), na Varšavské univ. (1966/1967), 1972/1973 působil jako lektor č. na univ. v Sofii.

J. Pelikán konal přednášky, semináře a cvičení z dějin pols. lit., z úvodu do pols. kult. dějin a z překladatelské problematiky. Ve speciálních přednáškách se zabýval dějinami slovan. lit., teoretickými otázkami lit. hist., dějinami pols. dramatu a div. a čsl.-pols. kult. vztahy. Ve vědeckovýzkumné práci se zaměřoval především na evoluci pols. lit. a kultury 19. a 20. stol., na komparatisticky pojatou analýzu multilaterálních mezoslovan. kult. vztahů, zvláště lit. a div., na problematiku lit. genologie a morfologické proměny prozaických a dramatických žánrů ve slovan. lit. Zpočátku se hlouběji zabýval otázkami recepce slovesné tvorby, její podmíněnosti a proměnami v domácím i zahraničním kontextu. Monogr. *Recepcja twórczości Juliusza Słowackiego w literaturze i społeczeństwie polskim w latach 1849 — 1867* (1963) proti dosavadnímu mínění prokázala, že i před monogr. A. Małeckého o J. Słowackém (1867) byl o básnická díla tohoto rev. romantika v progresivních složkách společnosti projevován velký zájem, výrazně svědčící o těsné souvislosti mezi vznikem a způsobem vnímání lit. děl a vývojem celé nár. pospolitosti. Kniha *Juliusz Słowacki wśród Czechów* (1973) uplatňuje nejnovější komparatistické postupy při sledování lit. recepce v cizím prostředí. Proti dřívějšímu zdůrazňování působení, pronikání do zahraničí práce podtrhuje význam strany přijímající, přisvojující, která vytváří více či méně příhodné podmínky, živnou půdu pro možnost recepce a působení v novém prostředí. Pols. dramatu a div. věnoval J. Pelikán několik skript a publikace *Nástin dějin polského divadla* (1988) a *Slovník polských dramatiků*. Nejnovější práce *Purkyňova spolupráce s Poláky* (1990) zvýraznila jednu z nejkrásnějších stránek čsl.-pols. součinnosti v hist. vzájemných vztahů.

Bibliografie: Výběrový soupis RočUJEP 1964, 86, RočBU 1964 — 1968, 467, RočUJEP 1963 — 1975, 782, RočUJEP 1976 — 1985, 350 a souhrnně v SPFFBU, D 35, 1988, 139 — 145. Významnější práce do uvedených soupisů nepojaté: *Polská literární genologie*, in: Sborník referátů a sdělení z III. celostátní polonistické konference, O. 1986, 145 — 151; *Purkyňe a Poláci*, Universitas 1987, 2, 9 — 15; *Theatrum militans. Polské divadlo za druhé světové války*, SPFFBU, D 34, 1987, 93 — 100; *Purkyňova spolupráce s Poláky*, in: Z česko-polských jazykových a literárních styků, P. 1988, 103 — 112; *Z česko-polských literárních vztahů*, in: Polská krásná literatura v Československu, B. 1988, 5 — 21; *Purkyňův humanistický odkaz*, in: J. E. Purkyňe a jeho význam pro společenské vědy, B. 1988, 5 — 19; *Nástin dějin polského divadla* (1988), *Purkyňova korespondence s Poláky* (1990).

I. H.

PAVEL PEŠTA, PhDr., odb. asist. filoz. fak. (do 1961), nar. 11. května 1933 v Brně. Na filoz. fak. v Brně studoval v letech 1951 — 1956 češtinu a dějepis (učitelé J. Hrabák, A. Závodský). PhDr. získal 1967 (dis. práce *Příspěvky k problematice české meziválečné satiry*). Od 1956 byl asist., později odb. asist. katedry českého jazyka a literatury na brněnské filoz. fak. 1961 přešel do brněnské pobočky Ústavu pro českou literaturu ČSAV (dnes Ústavu slavistiky ČSAV). Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV (několik let je členem výboru její brněnské pobočky) a Muzejního spolku v Brně.

Za svého působení na filoz. fak. se zabýval ze srovnávacího hlediska starší č. lit. (veršovanou epikou 14. stol.) a lit. 2. pol. 19. stol. Zvláštní pozornost věnoval moravským spisovatelům generace J. Herbena a Fr. Táborského a jejich vztahům ke Slovensku. Po přechodu do Ústavu pro českou literaturu ČSAV se zaměřil na dějiny

moderní lit. (avantgarda, B. Václavek, meziválečná satira). Podílel se i na některých kolektivních dílech, zvláště na *Slovníku českých spisovatelů* (1964) a na edici pramenů *Avantgarda známá i neznámá* (I 1971, II 1972). V lit. krit. činnosti se zabývá poválečnou č. prózou, příležitostně recenzuje i práce a překlady ze slovanských literatur.

Bibliografie: *Rýmové a veršové shody Alexandreidy a Vévody Arnošta*, SPFFBU, D 3, 1956, 83 — 90; *František Táborský — věrný přítel Slovenska*, Valašsko 7, 1958, 10 — 12; *Herbenův Čas a Slovensko v letech devadesátých*, in: Rodné zemi, B. 1958, 442 — 445; *Ze vztahů Františka Táborského k literárnímu Slovensku*, Sl. lit. 1959, 48 — 56; *Poznámky o veršovaných „románech“ v české literatuře 14. století*, SPFFBU, D 7, 1960, 36 — 58; *Bedřich Václavek a soudobá česká satira*, in: Bedřich Václavek, B. 1963, 143 — 160; *Dvě odpovědi ve sborníku k V. sjezdu slavistů*, in: Slavjanska filologija II, Sofija 1963, 26 — 27 a 98; *Dvě poznámky k vývoji Václavkova světového názoru a jeho pojetí úkolů literatury*, in: Václavkova Olomouc 1962, Os. 1964, 228 — 232.

K. P.

VLADIMÍR PODBORSKÝ, PhDr., DrSc., prof. FF MU v Brně. Nar. 10. září 1932 v Malhostovicích. Studoval na FF MU prehist. u E. Šimka a F. Kalouska a hist. u R. Holinky a J. Macůrka. Absol. 1956 po obhájení dipl. práce *Osidlení Moravy lužickým lidem stupně slezského a platěnického* (SPFFBU E 1, 1956). Hodnost CSc. získal 1963 na základě dis. *Jihomoravská halštatská sídliště* (Fontes Archeologici Pragenses 9, 1965; SPFFBU E 15, 1970 a E 17, 1972) a hodnost DrSc. 1991 po obhajobě dis. *Těšetice-Kyjovice IV. Rondel osady lidu s mor. malovanou keramikou* (B. 1988). Habil. 1968 na FF MU spisem *Morava v pozdní době bronzové a na prahu doby železné*, vyd. 1970 něm. 1990 jmenován prof. prehist. archeol. Od 1955 trvale působí na katedře archeol. FF MU, kde prošel funkcí asist. (1955 — 1960), odb. asist. (1960 — 1969), doc. (od 1. 6. 1969) a prof. (od 15. 6. 1990). Přednáší dějiny pravěku pro posluchače hist. oborů (přisl. skriptá 1979, 1981, 1989), pro archeology vede přednášky a semináře o neolitu, době bronzové a halštatské v rámci ČSFR i celoevr. a výuku metodologie věd. práce. Působil jako examinátor v rigorosních komisích a ve státních zkušebních komisích pro obor archeol. Je předsedou oborové rady PGS pro obor archeol., předsedou komise pro obhajoby kand. dis. prací a členem komise pro obhajoby doktorských dis. prací v oboru archeol. Od 1. 1. 1990 zastává funkci proděkana FF MU, je členem věd. rady MU a věd. rady FF MU.

V. Podborský je členem České společnosti archeologické a předsedou mor. pobočky ČSA (Moravskoslezského archeologického klubu), Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a členem Österreichische Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte. Byl dlouholetým výkonným red. SPFFBU řady E, současně je předsedou red. rady Spisů FF MU. Absol. tříměsíční studijní stáž na univ. v Kyjevě, kde přednášel o svých výzkumech (1968). Vykonal několik studijních a přednáškových cest do Polska, Německa, Rakouska, zúčastnil se řady mezinár. symposií doma i v zahraničí.

Ve věd. práci se orientoval nejprve na problémy lužické kultury, později na otázky středoevr. halštatu a posléze na výzkum mor. neolitu, resp. kultury s mor. malovanou keramikou. K této problematice zaměřil i svou terénní činnost v Těšeticích — Kyjovicích, kde vybudoval se svými spolupracovníky význ. archeologické pracoviště, jehož výsledky pro studium neolitu jsou obecně uznávány doma i v zahraničí. Hodnocení tohoto výzkumu jsou věnovány čtyři (Těšetice-Kyjovice 2 — 4, B. 1985, 1987, 1988; Fontes Archeologici Pragenses 9, 1965) z osmi jím publikovaných monogr. (z toho dvě s dalšími spoluautory). Ke slovan. archeol. přispěl V. Podborský prací na slovan. výzkumech katedry ve Znojmě-Hradišti (1954 — 57) a na Pohansku u Břeclavi (1959 až 1960) a zejm. výzkumem časně slovan. žárového pohřebiště ve Staré Břeclavi (SPFFBU E 6, 1961), pasážemi o slovan. problematice v širěji koncipovaných publikacích (Dějiny pravěku 1979, 1981, 1989; Pravěk Znojemska 1972), příspěvky do

diskuse o datování znojenské rotundy (Universitas 1988; SPFFBU E 32, 1988), jakož i činností recenzní.

Bibliografie: Sb. Vám poděkování a lásku Vám, Praha 1960, 235; RočUJEP 1964, 67; RočUJEP 1964 — 1968, 414; RočUJEP 1968 — 1975, 671 — 672; RočUJEP 1976 — 1985, 331. B. D.

IVO POSPÍŠIL, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 14. května 1952 v Budišově u Třebíče. Studoval na filoz. fak. v Brně ruštinu a angličtinu (1970 — 1975), po studiích zůstal na fak. jako asist. 1975 získal titul PhDr. 1980 obhájl kand. dis. *Ruská románová kronika*. 1986 byl jmenován doc. pro obor rus. a sov. lit.

Věd. zájem I. Pospíšila se koncentruje na problematiku lit. teorie, oblast lit. genologie (zvl. románu), teorii a metodologické aspekty a postupy literárněvědného bádání i na časopiseckou lit. kritiku věnovanou zvl. současné sov. próze. Ve svých tematicky spjatých monogr. *Ruská románová kronika* (1983) a *Labyrint kroniky* (1986) provedl zánrově strukturální analýzu výstavby románové kroniky, zvl. struktury syžetu, komplexu jeho formativních elementů. Publikuje odb. stati a recenze v odb. čas., denním tisku. Podílí se na věd. výzkumu katedrového kol. řešícího genolog. problematiku ve slov. a západoevrop. lit. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV, ČAR.

Bibliografie: RočUJEP 1968 — 1975, 779; RočUJEP 1976 — 1985, 350. Z prací tam neuvedených zejm.: *Slovník slovanských spisovatelů, B. 1984* (s I. Dorovským, M. Mikuláškem, J. Pelikánem); *Osnovnyje ponjatija teorii literatury, P. 1986*; *Základní problémy literárněvědné metodologie, B. 1986* (s J. Pavelkou); *Komplexní analýza uměleckého díla, P. 1986* (spolu s J. Kulkou, P. Jiráčkem, J. Kudrnáčem, P. Mackem a L. Soldánem); *Ruská literárněvědná metodologie 19. a počátku 20. století, P. 1988*; studie: *Idyla, elegie, kronika a moderní literatura, SPFFBU, D 32, 1985, 197 — 201*; *Puškinův „John Tanner“ — jeho kontext, smysl a funkce. ČsRus 3, 1986, 106 — 111*; *Der Metaroman und seine Elemente in der sozialistischen Literatur, Zeitschrift für Slavistik 2, 1987, 268 — 275*; *Problém genologických koncepcí, Sl. lit. 4, 1988, 298 — 313*; *V. G. Bělinский a genologické aspekty literární kritiky, Slav. Slov. 2, 1988, 132 — 137*; *Problém autorského typu: Fadděj Bulgarin. Slav. Slov. 4, 1988, 366 — 384*; *Stabilita kronikového vidění světa, Člit 2, 1988, 97 — 108*; *Autor a vývoj žánrů: N. S. Leskov, ČsRus. 1, 1988, 13 — 20*; hesla (autorů rus. a sov. lit.) v *Slovníku světových literárních děl, P. 1988, I.-II.*; *Metodologické přístupy v pracích V. G. Odi-nokova, ČsRus. 2, 1989, 86 — 90*; *Problém počátku a zakončení ve velké epice M. J. Saltykova-Sčedrína, ČsRus. 4, 1989, 194 — 200*; *Michail Bachtin a tzv. vývojový román, in: Bachtinové inšpirácie, Bratislava 1989, 75 — 89*; *Žánr jako bezprostřední výraz autorovy osobnosti. Deník spisovatele F. M. Dostojevského a Šlépěje J. Demla, Sl. lit. 4, 1990, 338 — 349*; *Jedna česko-ruská literární spirála, ČsRus. 5, 1990*; *Some Comments on Contemporary Slavonic Genology, Zagadnienia rodzajów literachich, XXXIV, 1 — 2, 1993, 91 — 100.* M. M.

JOSEF POULÍK, PhDr., DrSc., prof., akad. Nar. 6. srpna 1910 v Jiřikovicích. Studium prehist. zahájil externě na filoz. fak. MU v Brně u E. Šimka a promoval na filoz. fak. UK v Praze u J. Eisnera (PhDr. 1946). 1961 získal hodnost DrSc., 1962 se habil. na FF UJEP v Brně, 1966 byl tamtéž jmenován prof.; 1968 se stává členem-kor. ČSAV, 1972 akad. Svou odb. činnost zahájil v pravěkém odd. Mor. muzea v Brně, odkud přešel 1942 do nově zřízené pobočky Archeol. ústavu v Brně, jehož se stal ředitelem (1945 — 1990).

J. Poulík se od počátku zaměřil na slovan. archeol., k níž se vztahují jeho základní terénní výzkumy (Brno-Líšeň, Dolní Věstonice a zejm. Mikulčice) a vedle desítek věd. studií a článků i 5 monogr.: *Staroslovanská Morava*, P. 1948; *Jižní Morava — země dávných Slovanů*, B. 1948/50; *Staří Moravané budují svůj stát*, Gottwaldov 1960; *Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích*, P. 1963; popul. *Pevnost v lužním lese*, P. 1967; *Mikulčice — sídlo a pevnost knížat velkomoravských*, P. 1975. Jeho zájem o celý pravěk demonstrují jeho popul. věd. knihy *Pravěké umění*, P. 1956 a *Z hlubin věků*, P. 1956.

Velkou věd. propagační práci vykonal J. Poulík vytvořením výstavy Velká Morava, která byla v průběhu 60. — 80. let instalována kromě Brna a Prahy v řadě význ. evr. měst (Atény, Vídeň, Mohuč, Wroclaw, Stockholm, Berlín záp. i vých., Leningrad, Moskva, Kyjev, Sofia, Londýn).

Rozsáhlá je Poulíkova věd. org. činnost v Čsl. nár. archeol. komitétu, v Archeol. oborové komisi, v Čs. společnosti archeol., v presidiu ČSAV, ve věd. radách UJEP (od 1959), FF UJEP v Brně (1976 — 1990) a dalších institucí, v komisi pro obhajoby kand. a doktor. dis. atd. V mezinárod. měřítku vystupoval jako člen Stálé rady Mezinár. unie prehist. a protohist. věd a jako člen Stálé rady Mezinár. unie slovan. archeol. Naši vědu reprezentoval J. Poulík na svých četných služebních cestách po evr. i mimoevr. zemích a účasti na nespočetných věd. sympoziích, konferencích a kongresech. Jeho věd., věd.-org. a popul. práce byla oceněna udělením členství v četných zahr. akademiích a různými vyznamenáními, medailemi, řády a čestnými uznáními od institucí různého stupně.

Na filoz. fak. UJEP v Brně realizoval J. Poulík 1961 — 1979 speciální výběrové přednášky ze slovan. archeol., vystupoval jako oponent dipl. a dis. práci.

Podrobněji byla jeho činnost zhodnocena v PA 1970, 1980, 1985 a v AR 1970, 1980.

Bibliografie: Do 1970 viz PA 61/1, 1970, 9 — 14; 1970 — 1979 viz AR 32, 1980, 363 — 364.

B. D.

RICHARD PRAŽÁK, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 7. ledna 1931 v Jihlavě. Absol. filoz. fak. UK, kde vystudoval v letech 1950 — 1955 obor maď.-č. a obhájil dipl. práci *Dílo Józsefa Eötvöse před rokem 1848*. V letech 1955 — 1958 absol. na filoz. fak. v Brně interní aspiranturu pro obor obecné dějiny se specializací pro dějiny maď. kultury. R. 1960 obhájil pod vedením J. Macúrka kand. dis. práci *Maď. reformovaná inteligence na počátku nár. obrození a získal titul kandidáta věd*. R. 1965 obhájil habilitační spis *K č.-maď. kult. vztahům na počátku nár. obrození* a r. 1966 byl jmenován doc. pro obor obecných novověkých dějin se zaměřením k dějinám střed. a jihových. Evropy. Ustanoven doc. na filoz. fak. v Brně byl 1. října 1968. Od 1. prosince 1968 do té doby byl samostatným věd. pracovníkem kabinetu balkanistiky a hungaristiky při katedře hist. a etnografie; 1. října 1968 byl pověřen jeho vedením — a od 1. října 1990 je ved. ústavu střed., jihových. a vých. Evropy a od 1. 9. 1992 také ved. Semináře hungaristiky a ugrofinistiky FF MU v Brně. 1. června 1990 byl jmenován a ustanoven řádným prof. hungaristiky a ugrofinistiky na MU v Brně. V srpnu 1981 (a znovu 1986 a 1991) byl R. Pražák zvolen členem výkonného výboru Mezinárodní maď. fil. společnosti, v červenci 1985 (a znovu 1990) členem Mezinárodního ugrofinistického komitétu. Od r. 1971 rediguje bibl. čsl. hungaristiky, jež vyšla zatím v 6 sv. za léta 1966 — 1985.

R. Pražák pobýval studijně několikrát v Maďarsku a Finsku a zúčastnil se svět. kongresu hist. ve Vídni a v Bukurešti (1965, 1980), hungaristů v Budapešti, ve Vídni a Segedíně (1981, 1986, 1991), ugrofinistů v Syktyvkaru a Debrecíně (1985, 1990) slavistů ve Varšavě (1973) i mezinárodních konferencí o osvícenství (Cottbus a Göttingen 1983, Brusel 1987), o Matyáši Korvínovi (Székesfehérvár a Budapest 1990), o dějinách maď. div. (Budapest 1990), aj.

R. Pražák pracuje v oblasti obecných dějin i lit. vědy, ve slavistice, bohemistice,

slovakistice, hungaristice a ugrofinistice. Hlavním předmětem jeho věd. zájmu jsou č.-maď. vztahy od osvícenství do r. 1867 a typologie nár. obrození ve střed. a jihových. Evropě. K prvnímu okruhu náležejí zejména monogr. *Maď. reformovaná inteligence v č. obrození*, 1962, *Josef Dobrovský als Hungarist und Finno-Ungarist*, 1967, i monografie *Cseh-magyar párhuzamok*, 1991, a řada studií o národním obrození, z nichž uvedme *Palacký a Maďaři před r. 1848* (ČČM 1958), *Dobrovský a Maďaři* (Slavia 1968), *Č. umělci v Uhrách na přelomu 18. a 19. století* (Slovanský přehled 1969), *Dobrovský a Kazinczy* (SPFFBU D 17—18, 1971), *K působení č. hudebních a divadelních umělců v Uhrách na přelomu 18. a 19. století* (Otázky dějin střed. a východ. Evropy 2, 1975, jiná verze maď. Színháztudományi Szemle 1991), *K maď. reformnímu hnutí a jeho počátečnímu ohlasu v č. prostředí* (ČMM 1977, nová verze ČMM 1991), *Die Aufklärungsphase der tschechischen nationalen Wiedergeburt und Ungarn* (sb. Vermittlung und Rezeption, 1987) aj. K období 1849—1867 se váží studie *Jan Neruda a maď. lit.* (SPFFBU, D 5, 1958), *Češi a Maďaři v nerudovské Praze* (sb. Z doby Nerudovy, 1959), *Č. lit. mezi Maďary v letech 1849* (sb. Dějiny a národy, 1965, též maď. in: Tanulmányok a csehszlovák-magyar irodalmi kapcsolatok köréből, 1965), *Petőfi a č. literatura* (Život a dielo Sándora Petőfiho a Imre Madácha, 1973). K dějinám div. se váže studie *Madáchova Tragedie člověka a další maď. činohry na brněnském Nár. div. v letech 1884—1918* (Thalia brunensis centenaria, 1984). Syntetický ráz má studie *Typologie č.-maď. kult. vztahů do r. 1945*, in: Č.-maď. vztahy v hudbě, 1982 (maď.: 1945. év előtti cseh-magyar kulturális kapcsolatok történetének tipológiai áttekintése, Regio 1, 1990, č. 3). K druhému okruhu se váží zejména studie *Typologická charakteristika č. a sl. neologického hnutí ve srovnání s vývojem u Maďarů a Rumunů* (Československé přednášky pro VI. mezinárodní kongres slavistů, 1973, též německy rozšířené in: Aufklärung und Nationen im Osten Europas, 1983, a in: Letopis Instituta za serbski ludospyt, 1984), *Nár. obrození ve střed. a jihových. Evropě* (Úkoly historiografie střed., jihových. a vých. Evropy, 1973), *K typologické charakteristice nár. obrození ve střed. a jihových. Evropě* (Čsl. přednášky pro VIII. mezinárodní sjezd slavistů v Záhřebu, 1978, též francouzsky v Actes du VIIIe Congrès de AILC, 1980). Byl spolutvorem referátu *Die Typologie der nationalen Wiedergeburt in den Ländern Mittel- und Südosteuropas* (Problems of Continuity and Discontinuity in History, 1980, též Rapports 2, 1980) pro 15. svět. kongres hist. v Bukurešti. Za ČSFR byl R. Pražák přizván i k spolutvorství srovnávacích lit. dějin, kam napsal studii *La littérature tchèque a l'époque des Lumières, Le tournant du siècle des Lumières 1760—1820, Histoire Comparée des Littératures et Langues Européennes*, 1982. Je také autorem četných významných slavistických studií, např. *Dobrovský, Durych und die Universitätsdruckerei in Ofen*, Typographia Universitatis Hungaricae Budae, 1983, *Raně osvícenské myšlenkové předpoklady nár. obrození ve vých. části střed. Evropy se zřetelem k Ukrajině* (Československá slavistika 1983. Linguistika, historie. 1983), *Dobrovský und Schlözer* (Zeitschrift für Slawistik, 1985), *Dobrovský, Schlözer a Nestor* (Československá slavistika 1988), aj. Předmětem bádání R. Pražáka jsou i č.-sl. kult. a lit. vztahy, zde uvedme alespoň studii *Ke vztahu druhé bernolákovské generace a č. jungmannovské inteligence za nár. obrození* (Biografické štúdie, 1970, též Slavica Pragensia XVII, 1975). Zvláštní význam má i Pražákova činnost hungaristická a ugrofinistická, kde kromě precizní monografie a komentované edice k staršímu uherskému písemnictví 11.—14. století *Legendy a kroniky koruny uherské*, 1988 (v lednu 1991 získal za tuto práci hodnost DrSc.), a mezinárodně proslulé a již zmíněné něm. monogr. o J. Dobrovském jako hungaristovi a ugrofinistovi lze uvést alespoň průkopnickou srovnávací studii *Žánrový vývoj ugrofinské poesie v nejstarším předfeudálním období ze srovnávacího hlediska* (SPFFBU, D 27, 1980, viz též *Zu den kosmogonischen und ethnologischen Sagen und Mythen als der ältesten Genres der finnisch-ugrischen Poesie*, Congressus septimus internationalis fenno-ugristarum 4, 1990) i významný Pražákův podíl na díle *Slovník spisovatelů. Maďarsko*, Praha 1971, i řadu jeho předmluv a doslovů k dílům předních maď. autorů (Petőfi, Arany, Vörösmarty, Mikszáth, Jókai, Tersánszky, Szabóová, Lengyel, Déry aj.). V poslední době věnoval R. Pražák značnou pozornost i mezinárodním souvislostem vývoje staré maď. literatury, např. legendě o Svoradovi a Benediktovi i štěpánským legendám (SPFFBU, C 28 a D 28, 1981, Irodalomtörténeti Közlemények 84, 1980, Hungarian Studies 1, 1985), dataci

a typologickému zařazení uherských legend (Történelmi Szemle, 1982, Hist. štúdie XXVII/2, 1984), č.-uherským humanistickým vztahům v 16. a 17. stol. (Tanulmányok Dobossy László 70. születésnapjára, 1980, A Ráday Gyűjtemény Évkönyve 2, 1981, SPFFBU C 29, 1982, SPFFBU D 32, 1985 aj.), vztahu Komenského k Uhrám (Acta Comeniana 4/2, 1979) aj. Zabýval se i dějinami č. a sl. hungaristiky (např. in: A hungarológia múltja és jelene, 1983, Současný stav a úkoly čl. hungaristiky, 1985, A hungarológia oktatása 3, Budapest 1989, č. 5—6, Congressus septimus internationalis fennougristarum 1 B, 1990). Ve spojení s hungaristickou tematikou zkoumá Pražák i problematiku balkanistickou (kromě zmíněných studií o typologii nár. obrazů ve střed. a jihových. Evropě srov. např. jeho studii *Bogomilismus v Uhrách v 11. stol.*, Studia balkanica bohemoslovaca 1, 1970, a jeho studie o Josefu Kabrdovi (SPFFBU, C 16, 1970, a Studia balkanica bohemoslovaca 3, 1987). Stále významnější je i Pražákovo zapojení do mezinárodního výzkumu osvícenství (srov. tu např. jeho studie *Zur Problematik der Aufklärung und der Anfänge der sogenannten nationalen Wiedergeburt in Mitteleuropa*, sb. Sprache und Volk im 18. Jh., 1983, *Der Aufklärer Ferenc Kazinczy und die Slawen, Deutschen und Ungarn*, Berliner Beiträge zur Hungarologie 3, 1988, *Die böhmischen Länder, Belgien und die Reformen von Josef II.*, Études sur le XVIIIe siècle 15, 1988, *Die Aufklärungophase der tschechischen nationalen Wiedergeburt und Ungarn*, Die ungarische Sprache und Kultur im Donauraum, 1989).

R. Pražák se významně podílí i na výuce maďarštiny a obecných dějin, vydal zde spolu s J. Kabrdou a J. Kolečkou skripta *Dějiny národů střed. a jihových. Evropy v období velké franc. revoluce do roku 1918*, I, II, 1963, 1966, a samostatně *Sl. dějiny v období feudalismu*, 1974.

Pražákovo vědecké dílo se setkala kromě prvořadého uznání v Maďarsku i širšího mezinárodního ocenění a jeho práce byly kromě ČSFR a MR publikovány rovněž ve Finsku, Jugoslávii, Rumunsku, Polsku, NSR, Belgii aj. 1992 obdržel nejvyšší maď. vyznamenání pro občany, kteří nejsou maď. národnosti, Důstojnický kříž Řádu Maď. republiky.

Bibliografie: RočUJEP 1960—1964, Brno 1965, s. 71—76, RočUJEP 1964 až 1968, Brno 1969, s. 427—429, RočUJEP 1968—1975, Brno 1976, s. 699—702; Slavica na Universitě J. E. Purkyně v Brně, Brno 1973, s. 227—228. Celkové zhodnocení hungaristické práce R. Pražáka podal I. Fried, *A magyar kultúra brnoi konzulja, Richard Pražák tevékenysége* (Brněnský konzul maď. kultury. Činnost Richarda Pražáka), Napjaink, Miskolc 1977, č. 1. Viz též Hungarológiai Értesítő 2, Budapest 1980, s. 470—471, Irodalmi Szemle 32, Bratislava 1989, č. 2, s. 185—191 a A hungarológia oktatása 3, Budapest 1989, č. 5—6, s. 20—21, 25—26, M. Šmerda, Slov. přehled 77, Praha 1991, č. 1, s. 89, I. Fried, Nagyvilág, Budapest 1991, č. 4, s. 597 až 598; Who's Who. Kdo je kdo. Č. republika, Federální orgány ČSFR, II. Praha 1991, s. 771—772, I. Fried, in R. Pražák, Cseh-magyar párhuzamok, Budapest 1991, s. 143—151.

M. R.

HELENA PUCHLJAKOVÁ, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. Nar. 24. srpna 1910 v Moskvě. Po absolvování rus. gymnázia v Mor. Třebové 1928 studovala na Sorbonné francouzštinu (1928—1930); 1932—1937 studovala UK ruš.-franc. (učitelé mj. V. Francev, E. Ljackij). 1937—1939 působila na obchodní akademii v Ostravě, poté na téměř učilišti v Brně (1939—1949). Po 1945 učila na ped. fak. a na JAMU. 1952 přešla na filoz. fak., kde byla činná až do svého odchodu do důchodu (1970). Titul PhDr. získala 1946 (dis. práce *Lyrické motivy v dramatech A. A. Bloka*), věd. hodnost CSc. 1968 (dis. *Stylistika a sémantika společných českých a ruských slov*). Účastnila se několika jazykovéd. konferencí a kongresů, i zahraničních.

Puchljková byla činná po mnoho let především ped., zasloužila se o vybudování metodiky ruš. i systému lekt. cvičení vypracováním několika vysoce hodnotných vysokošk. učebnic z rus. konverzace, slovní zásoby, frazeologie, syntagmatiky, grama-

tiky. Kromě toho vybírala a sestavovala četné textové materiály o rus. a sov. kultuře a rus. reáliích a pracovala také hojně v oblasti překladatelské a konzultační.

Badatelská činnost Puchljakové se zaměřovala hlavně na srovnávací studium rus. lexika vzhledem k č., na lexikální sémantiku a stylistiku. Zpočátku podrobila rozboru hlavní poklesky středoškol. studentů v rus. písem. projevech (1951/52). Výsledky svých mnohem šíře založených materiálových výzkumů a minuciózní fil. heuristiky publikovala v několika statích (1964), zamyslela se nad přibuznými r. a č. pojmenováními z hlediska jejich nestejně sémanticko-stylistické platnosti (1967), pojednala o souvztažnosti shodných č. a r. názvů kalendářních a časových pojmů (1969) a rozebrala terminologii rostlin v č. a ruš., výrazové si blízkou (1971).

Bibliografie: RočUJEP 1964—1968, 472; z prací tam již nezachycených: *Schodnyje češskije i ruskije nazvanija kalendarnych ponjatij i vremennyje terminy*, SPFFBU, A 1969, 105—114; *Obščije ruskije i češskije nazvanija rastenij*, SPFFBU, A 1971, 97—109. *Rotaprintové učebnice: Sběrka cvičení z ruštiny*, P. 1957; *Krátký přehled česko-ruské frazeologie*, P. 1958; *Texty pro ruskou konverzaci*, P. 1960, 1962²; *Ruské konverzační texty a cvičení II*, P. 1977, 1987²; *Sběrka cvičení z morfologie ruštiny*, P. 1982; *Cvičení z ruské lexicologie*, P. 1984.

A. B.

JIRÍ RAMBOUSEK, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 26. prosince 1927 v Jihlavě. V letech 1947—1951 studoval na filoz. fak. KU v Praze češtinu a filozofii (učitelé: Vl. Šmilauer, A. Pražák). PhDr. dosáhl 1952. Hodnost kand. věd získal 1990 (kand. práci K vývoji české poezie v letech okupace předložil v lednu 1970, obhajoba však nebyla povolena). 1951—1962 působil jako učitel, 1962—1964 byl odb. asist. na Ped. institutu v Jihlavě, 1964—1973 na katedře (později odd.) č. jaz. a lit. na ped. fak. v Brně. 30. listopadu 1973 musel z fak. odejít, protože mu nebyla obnovena smlouva, a pracoval pak až do 31. prosince 1987 jako skladník, vrátný a topič a posléze jako 'účetní. Dnem 15. února 1990 se vrátil jako odb. asist. na kat. č. lit. a umění pro mládež na ped. fak. MU. Zabývá se č. lit. 20. stol. a příležitostně i lit. 19. stol. Je členem Literárněvědné společnosti.

V době, kdy mu bylo zakázáno publikovat, uveřejnil některé práce pod jménem své ženy PhDr. Soni Rambuskové (1928—1986). Od 1976 externě spolupracoval s čas. Věda a život. 1977—1988 přednášel v Kruhu přátel českého jazyka v Praze. Je spoluautorem a spoluredaktorem slovníkové příručky *Česká literatura 1918—1945*. Publikace byla vyrobena (515 s., 20 000 výt.), nebyla však převzata do distribuce a celý náklad byl zničen, Habil. 1991 na zákl. práce *Stati o české literatuře 20. stol.*

Bibliografie: *Dvacet let pedagogické fakulty UJEP*, 1966, 54 a *RočBU* 1964 až 1968, 504—505.

Z dalších tam nepojatých prací zejm.: *Interpretace meziválečné poezie na školách druhého cyklu.*, SPPedF, sv. 30, 1970, 65—92. *Dopisy Jiřího Wolkra příteli z gymnázia*, VVM, 27, 1975, č. 3, 262—268. *Kryptogram básnickovy smrti?*, pod jm. dr. Z. Grmolce, ČLit. 24, 1976, č. 2, 172—174. *Dvě máchovské kapitoly*, Českolipsko literární 4, 1981, Česká Lípa 1981, 69—104. *Jiří Mahen a Českolipsko*, mimoř. číslo řady Českolipsko literární, Česká Lípa 1982, 110 s. *Napsal František Halas báseň 28. říjen?*, František Halas — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky, B. 1987, 167—176. *O Olegu Susovi, kresleném humoru a Křížovnické škole čistého humoru bez vtipu*, sbor. Památce Olega Suse, samizdat, Praha-Brno 1988, 32—43. „*Dívčí románek*“ *Jarmily Haškové*, sbor. Literární dědictví a mládež, P. 1988, 70—72. *Dvě poválečná výročí Karla Čapka*, Zpravodaj Společnosti bratří Čapků č. 27, P. 1988, 55—66. *Jaroslav Hašek a Jihlava*, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny*, odd. věd. společ. č. 7, Jihlava 1990, 217—226; *J. V. Pleva ve Studentském časopise*, *Poznámka k prvnímu vydání Malého Bobše*, in: *J. V. Pleva — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky*, B. 1990, 59—66, 90—92; *O Jarmile Haškové a jejím „českolipském“ románu pro dívky*, Českolipsko literární 10, Č. Lípa 1991, 27—54; *Básník Josef Škvorecký*, SbP FF Slezské univerzity A 1, Opava 1991, 74—81; *Horovy básnické skladby z let 1939—1945*, SPPedF MU, sv. 118, Brno 1991, 91—112; *Teze dějin české literatury po druhé svět. válce*, Komenský 116, 6, 244—249; *Kdo je kdo v Ortenově generaci*, K české literatuře 1945—1948, ÚČSL — GUIDE, Brno 1992, 25—38. in

SIMEON ROMPORTL, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 3. února 1931 v Poličce. 1953 ukončil na filoz. fak. v Brně češtinu a ruštinu (učitelé F. Trávníček, J. Kurz). 1966 ukončil na téže fak. studium angličtiny a 1972 norštiny. Doktorát filoz. 1967. Kand. fil. věd 1968. 1963 — 1967 odb. pracovník VÚ pediatrického. Od 1967 odb. asist. kat. č. jaz. na ped. fak., doc. 1990.

Hlavním zájmem S. Romportla je ontologie jaz. a metodologie jazykovědy. V této perspektivě se orientuje především na problémy bohemistické a obecně slavistické. Začínal synchronně analytickými studii strukturními (1970), aby však překonal omezení daná tímto přístupem, obrátil se brzy k obecné sémiologii a k sémantice morfologicko-syntaktického pomezí (1978, 1986) a dospěl až k problematice morfologicko- a syntakticko-typologické (1976, 1986). Hledání determinanty jaz. typu vedlo jej dále k pohledu vývojovému, k zájmu o obecnou evoluční teorii (1985) a o starší období evr. jazykovědy. Tomu zasvětil řadu přehodnocujících studií (1989 aj.). Svými jazykovědně krit. analýzami se propracovává mj. k novému syntetickému pohledu na základy slovan. jazykovědy. Historický aspekt se u něho promítá i do jeho nově formulovaných zásad popisu synchronního (1987) a také do sféry jaz. kult. (1985).

Bibliografie: RočUJEP 1968 — 1975, 824 — 5; RočUJEP 1976 — 1985, 390; z prací tam neuvedených: *O jazykových strukturách integrovaných relací*, SbPedF UJEP, 1979; *Grafika, evoluce, norma*, SbFFBU, 1985; *O nejvýznamnějším směru současné evoluční teorie*, SbFFBU, 1985; *K pojetí teorie a metodologie přirozeného jazyka*, SaS, 1987; *Kořeny a smysl biologického myšlení A. Schleichera*, LF, 1989.

HK

ZDENKA RUSÍNOVÁ, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 13. června 1939 v Ostravě. Po absol. filoz. fak. v Brně, kde studovala češtinu a ruštinu, mj. u J. Bauera, A. Lamprechta aj., zůstala zaměstnána na této fakultě od 1961 postupně jako asist. a odb. asist., 1967 získala titul PhDr., 1985 hodnost CSc, 1992 se habilitovala.

Odb. zájem Z. Rusínové je obrácen k morfologii současné č. a k hist. tvoření slov. Začínala však jako dialektoložka. Většina jejích prací je věnována hist. tvoření slov v č. Po sérii dílčích studií o tvoření adverbii, kterou zahájila statí o adverbializaci předložkových výrazů, vydala monogr. *Tvoření staročeských adverbii* (1984). Spolupracovala na edici *Tisíc let české poezie* (1975).

Z. Rusínová se dále věnovala též č. jazyku současnému, a to problematice jeho slovo tvorby a morfologie v úvaze o vlivu slovo tvorného systému na systém morfologický a v pojednáních o distribuci alomorfů -i/-ové v nom. pl. maskulin životných vůbec a vlastních jmen zvlášť (1988). Frekventantům LŠSS byly určeny učební texty *Základní kurs češtiny pro cizince* (1971) a *Praktická cvičení z češtiny*. Autorsky se rovněž podílela na popularizační publikaci *O češtině každodenní* (B. 1984). Je autorkou učebních textů o české morfologii a slovo tvorbě.

Bibliografie: RočBU 1964, 99; RočUJEP 1964 — 1968, 451; RočUJEP 1968 až 1975, 453; RočUJEP 1976 — 1985, 344. Z prací tam nezachycených zejm.: *K distribuci alomorfů -i/-ové v nom. pl. maskulin životných*, SPFFBU, A 35, 1987, 71 — 78; *Vlastní jména osob a distribuce alomorfů -i/-ové v nom. pl. mask.*, in: *Dynamika současné češtiny z hlediska lingvistické teorie a školské praxe*, P. 1988; *Některé aspekty distribuce alomorfů (gen. a lok. sg. maskulin)*, SPFFBU, A 40, 1992, 23 — 31.

R. V.

TOMÁŠ SEDLÁČEK, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 25. února 1950 v Brně. 1968 až 1973 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé D. Jeřábek, M. Suchomel) češtinu a fi-

lozofii, studium ukončil diplomovou prací *Dílo Jiřího Ortena*. Působil na gymnáziu ve Zďáře nad Sázavou a na SPS stavební v Brně, od 1980 jako red. Čsl. rozhlasu v Brně. 1987—1990 pracoval jako odb. asist. filoz. fak. Je členem LVS při ČSAV a Lit. klubu SČS.

Zájem T. Sedláčka o soudobou č. prózu byl určen pravidelnou recenzní spoluprací s denním tiskem. Zabývá se vývojem č. prózy 70. let 20. století.

Bibliografie: *K problémům žurnalistické literární kritiky*, in: *Umění a kritika*, B. 1980, 209—212; *Přítomnost mladé literatury a literatura přítomnosti*, in: *Rok 1985*, B. 1985, 19; *K funkci regionálních prvků jihomoravské prózy 70. let*, (Sbor.) *Regionální prvky v literárním textu z didaktického hlediska*, B. 1988, 106—110.

vk

NADĚŽDA SIEGLOVÁ, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 28. února 1944 v Brně, 1961—1966 studovala na filoz. fak. UJEP v Brně (učitelé F. Tenčík a M. Kopecký) češtinu a ruštinu. Po studiích působila na stř. školách v Jedovnicích a v Brně. Od r. 1971 pracuje na ped. fak., 1972 promována PhDr. na fil. fak. (dis. *Básník a politika*), 1980 obhájila na téže fakultě titul CSc. (dis. *Počátky české socialistické literatury pro mládež*). 1985 jmenována doc.

V oblasti odb. práce se N. Siegllová zaměřuje na tvorbu pro děti a mládež od meziválečného období po současnost. Lit. tvorbě moravského regionu věnovala pozornost např. ve statích *K jihomoravské literatuře pro mládež* (sb. Spisovatel a současnost, P. 1986), *Literatura pro mládež, její teorie a kritika v Jihomoravském kraji po roce 1945* (sb. *Literatura — mládež — škola 2*, B. 1988) a *Přínos jižní Moravy české literatuře pro mládež (1945—1948)* (sb. *Z literární historie jižní Moravy*, Mikulovská sympozia, Břeclav 1989). Za čl. sekci IBBY se zúčastnila kongresů IBBY v Nikosii (1984) a v Tokiu (1986). V roce 1988 absolvovala studijní a přednáškový pobyt na Univerzitě J. W. Goetha ve Frankfurtu nad Mohanem.

Bibliografie: *RočUJEP 1968—1975*, 825; *RočUJEP 1976—1985*, 386—387; *RočUJEP 1986—1987*, 229. Z prací tam nepojatých: *Lidová pohádka v nakladatelství Blok*, *Tradice lidové slovesnosti v současné literatuře*, sb. referátů z věd. konference 27. Bezručovy Opavy, Opava 1987, 79—83; *20. kongres IBBY — Ohlédnutí a hlavní myšlenky*, sbor. *Literární dědictví a mládež*, P. 1988, 76—81; *Literatura pro mládež a četba mládeže od devadesátých let 19. století do první světové války*, P. 1990 (skriptum). *Nástin dějin literatury pro mládež a četby mládeže druhé poloviny 19. století*, P. 1991 (skriptum); *K teorii literatury pro mládež v letech 1945—1948*, *K české literatuře 1945—1948*, sb. referátů z věd. konference 34. Bezručovy Opavy, Brno 1992, 113—117.

ji

JOSEF SKULINA, PhDr., CSc., doc., věd. pracovník ÚJČ ČSAV. Nar. 2. března 1920 v Ostravě, zemř. 5. srpna 1991 v Brně. Studoval češtinu a ruštinu na filoz. fak. v Brně, mj. u Fr. Trávníčka, A. Kellnera aj. a po ukončení fak. (1948) působil jako středošk. prof. 1951 nastoupil místo asist. na filoz. fak. v Brně a odtud přešel do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV, kde byl zaměstnán postupně jako věd. aspirant a věd. pracovník různých stupňů; zároveň byl čas od času pověřován přednáškami na filoz. fak. 1952 dosáhl titulu PhDr., 1956 hodnosti CSc. a 1959 se habilit. pro obor č. dialektologie.

J. Skulina byl svým zaměřením dialektolog č. jazyka. Vedle práce na přípravě Českého jazykového atlasu publikoval z oboru i samostatné příspěvky, např. k nářeční diferenciaci východní poloviny hranického okresu nebo k historické dialektologii Hranicka; pojednal dále o diferenciaci moravskoslovenských nářečí a jejich vztahu k č. národnímu jazyku, zkoumal vznik a původ některých nářečních typů

a oblastí, např. nářečního typu hustopečského, nářečí na severovýchodní Moravě, nářečí spálovského, sledoval současné vývojové tendence lašských nářečí atp.

Zvláštní pozornost věnoval problematice míšení nářečí a jazyků na jaz. hranicích, popř. v souvislosti s migracemi obyvatelstva, kolonizací, např. v studiích o smíšených nářečích na pomezí moravskoslovensko-lašském, o vzájemných vlivech na pomezí dvou blíže příbuzných jazyků, o nářeční diferenciaci severního úseku moravskoslovenské oblasti se zřetelem k valašské kolonizaci.

Vedle speciálních nářečních monogr. výzkumů se zabýval též obecnější dialektologickou problematikou. Vyvrcholením Skulinovy dialektologické práce je publikace *Severní pomezí moravskoslovenských nářečí* (1964).

S výzkumem lid. dialektů venkovských souvisel i Skulinův zájem o městskou mluvu v oblastech, které podroboval nářečnímu výzkumu. Syntézu těchto výzkumů uložil do monogr. *Ostravská mluva* (1971).

Rozsáhlá byla Skulinova činnost recenzní a zpravodajská. Byl rovněž autorem několika desítek jazykových okének.

Metodologicky vycházel Skulina z Kellnerovy dialektologické školy; v popisu jazykových jevů uplatňoval hledisko strukturní, přihlížel však zároveň silně též k historikospolečenské situaci, v níž jazyk funguje.

Bibliografie: SPFFBU, A 2, 1954, 103 n.; M. Tylová, *Publikační činnost pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV za léta 1963—1967*, P. 1968, 91—93; Roč. UJEP 1964—1968, 455—456.

R. V.

ZDENĚK SMEJKAL, PhDr., doc. filoz. fak. MU. Nar. 12. ledna 1927 ve Veselí nad Moravou. V 1946—1952 studoval na filoz. fak. v Brně češtinu a ruštinu u F. Wollmana a A. Grunda. V 1952—1958 působil jako lektor č. jaz. a lit. v Polsku (Poznaň, Varšava). Absolvoval dvouleté studium teorie a dějin filmu. Učitelé: J. Toeplitz, A. Jackiewicz. Po návratu se soustředil na problematiku film. vědy.

PhDr. dosáhl 1968 na filoz. fak. MU. Po 1969 nebyl připuštěn k obhajobě kand. práce a byl zbaven možnosti přednášet. Povědomí oboru se udržovalo rozšířením úvodních proslavů k nepřetržitě pořádaným cyklům filmových projekcí. V lednu 1988 odešel do důchodu, od stud. roku 1990—1991 byl rehabilitován a jmenován docentem filmové vědy a ujal se přednášek pro řádné studium.

Z. Smejkal přitahovala metodologická problematika, zprvu lit. dějin včetně bádání versologických. Z této orientace na pols. a sov. vědu vychází Smejkal také ve své práci filmovědné. Při vytváření základů oboru věnuje pozornost problematice film. výchovy a k tomu účelu přeložil také řadu publikací. Sestavil speciální slovník rus.-č. a č.-rus. pro televizní pracovníky. Vlastní Smejkalovou specializací jsou dějiny filmu, zejm. č. Sleduje obecnější problémy teoretické, vývojové nebo hist.—estetické. K tomu přistupují i publ. seriály o vývoji svět. filmu po 1945, o vývoji č. a sl. filmu. Napsal většinu teoretických hesel sl. Malé encyklopedie filmu (1974). K hist. poetice č. filmu přispěl studiemi o díle Karla Zemana. Od praxe i teorie film. krit. přešel i k úvahám nad krit. dramatického umění, ke studii o audiovizální dokumentaci div. projevu (1981), k postřehům z pomezí filmu a divadla (1983), i k několika historiografickým pracím měřícím vývoj loutkového divadla Radost a Satirického divadla Večerní Brno.

V 70. letech věnoval pozornost i televizi (cyklus a seriál — 1974) i jejímu vztahu k ostatním dramatickým uměním. Na sklonku let 80. pracoval na vydání Dějin filmu J. Toeplitze. 1981—1986 se podílel na přípravě Dějin brněnského divadelnictví.

Bibliografie: Roč. UJEP 1964, 86; Roč. BU 1964—1968, 467—468; Roč. UJEP 1968—1975, 737—739; Roč. UJEP 1976—1985, 334; Roč. UJEP 1986—1987, 196. Z dalších prací: K vývoji a výsledkům bezručovské versologie (in: Čtvrtstoletí bezručovského bádání 1958—1983, Opava 1985, 34—38); Kříže a křížovatký Večerního Brna (in: Rok 1985, revue soudobé kultury, B. 1985, 38); 40 let Radosti (in: Sborník

ke 40. výročí LD Radost, B. 1989). *Trojí rozběh českého filmu*, in: J. Toeplitz: *Dějiny filmu sv. 1. 1885 — 1918*, P. 1989, 205 — 217; *Rozvoj historiografie českého a sloveského filmu v 60. letech*, in: *Filmový sborník historický*, sv. III. (v tisku).

sr

STANISLAV SOUČEK, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 7. května 1870 v Náchodě, zem. 30. prosince 1935 v Brně. Studoval na filoz. fak. UK v Praze bohemistiku a klasickou filologii (1888 — 1894, 1891/1892 ve Vídni). Z učitelů naň nejvíce působil J. Gebauer. 1905 získal doktorát filozofie dis. prací o F. M. Klácelovi. Jako středošk. prof. učil na gymnáziích v Olomouci, ve Dvoře Králové a v Brně (do 1920). Od 9. srpna 1920 do 30. prosince 1935 byl prof. č. jaz. a písemnictví na filoz. fak. v Brně, ve studijním r. 1930/1931 byl redaktorem brněnské univ. Byl řádným členem České akademie a Učené společnosti Šafaříkovy, dopisujícím členem Královské české společnosti nauk, čestným členem Jednoty českých filologů a Ústředního spolku jednot učitelských v zemi Moravskoslezské, předsedou moravskoslezského výboru Státního ústavu pro lidovou píseň a členem jiných věd. institucí. 1914 — 1935 byl spolured. Časopisu Matice moravské, 1921 — 1935 red. *Veškerých spisů J. A. Komenského*.

S. Souček patřil k zakladatelům brněnské bohemistiky a k jejím čelným představitelům v meziválečném období. Metodologické východisko Součkovy je pozitivistické, přesto velká část jeho lit. hist. odkazu zůstává cenná a podnětná. Kromě objevitelského přístupu k různým tématům je třeba vyzvednout hlavně Součkovy zvládnutí obsáhlého materiálu a důkladnost jeho zpracování. Namnoze nepřekonaný jsou dosud jeho studie o Štítném, Komenském a pololíd. tvorbě pobělohorské. Stále platí Součkovy rozlišení starých lid. a domněle lid. písní. Svůj význam neztratily jeho práce o Dobrovském, o básních Erbenových a Nerudových, o pohádkách B. Němcové, o pramenech Jiráskova románu *U nás*, o moravských buditelích Gallašovi, Klácelovi aj. a vůbec o obrození na Moravě. Souček zkoumal jako jeden z prvních u nás vztahy folklóru a písemnictví. Podrobně rozebral zejména *Rakovnickou vánoční hru* ve stejnojmenné monogr. (1929), kde od zevrubné analýzy pololíd. hry postoupil k výkladům o pobělohorské lit. a upravil tak cestu lit. hist. syntéze. Sám se k syntetické práci o staroč. lit. nedostal, přestože se k ní po léta připravoval svými podrobnými — dosud archivně dochovanými — univ. přednáškami.

Bibliografie: *Archív pro bádání o životě a spisech J. A. Komenského 1937*.

M. K.

BOŘIVOJ SRBA, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. MU, prof. div. fak. JAMU. Nar. 19. listopadu 1931 v Bílovicích n. Svit. Studoval 1951 — 1955 dramaturgii a divadelní vědu na JAMU. PhDr. dosáhl 1957 na filozof. fak. UK.

Hodnost CSc. mu byla přiznána 1990 za práci *Poetické divadlo E. F. Buriana*, kniž. vydání P-B. (1971). Učitelé: A. Kurš, J. Grossman. Za studií nastoupil dráhu div. dramaturga v Divadle bratří Mrštíkú, 1959 — 1967 v činohře St. divadla v Brně. 1967 se svými žáky založil divadlo Husa na provázku a po 5 let byl jeho uměl. vedoucím. Od 1963 pracoval jako věd. pracovník v Kabinetu pro studium českého divadla ČSAV. Od 1958 působil jako asist. a odb. asist. JAMU i jako ext. uč. teatrologie na filoz. fak. UJEP. Koncem 1970 mu byla veřejná činnost znemožněna. Na filoz. fak. se vrátil od stud. roku 1989 — 90, k 1. 9. 1990 byl zde jmenován a ustanoven doc. teorie a dějin div. a lit. Zároveň se stal na JAMU vedoucím ateliéru dra-

maturgie, scénaristiky a režie. Tam se 1991 habilitoval a byl jmenován prof. pro obor autorská výchova a dramaturgie a pro teorii a dějiny divadla. Současně přednáší externě na DAMU. Tak jako rozprostřel svou organizační i odbornou aktivitu do neobyčejné šíře, tak i jeho věd. výzkumná práce má mnoho rozměrů. V centru jeho pozornosti zůstává problematika dějin č. div. a jejich teor. reflexe i metodologie divadelní historiografie i teorie. Ve sféře č. div. se věnuje systematicky zejm. studiu nár. obrození, 2. poloviny 19. stol., období ČSR mezi dvěma válkami i nacistické okupace a zčásti i po 1945. Rozsáhlejší studie napsal o č. barokním lidovém div., o osvícenských div. reformách, o div. raného romantismu a biedermeieru, o div. koncepcích J. K. Tyla, o opeře Prozatímního divadla, o B. Smetanovi jako div. tvůrci, o scénografii 19. stol. Nemalá pozornost patří i č. avantgardě, zejm. dílu J. Honzla, J. Frejky a hlavně E. F. Buriana. Z nejnovějšího období směřuje v dílčích studiích k analýzám děl soudobých div. tvůrců — dramatiků, režisérů, scénografů. Zvl. intenzivně zkoumá otázky programového zaměření div. tvorby v jevištní interpretaci. V teorii div. se soustřeďuje na otázky správné stylové identifikace a klasifikace, na úlohu autorského subjektu v div. artefaktu, zkoumá proces lyrizace a epizace na moderní scéně. Po stránce metodologické jsou jeho postupy odvozovány od systému strukturalistické školy a přizpůsobovány zároveň poznatkům fenomenologicky zaměřené filozofie a estetiky.

Bibliografie: 60 publikovaných rozsáhlejších studií. Práce nejvýznamnější: Poetické divadlo E. F. Buriana 1971; Inscenační tvorba E. F. Buriana, 1939 — 1941, 1980; O nové divadlo (Nástup nových vývojových tendencí v českém divadelnictví v letech 1939 — 1945), 1988; E. F. Burian a jeho program poetického divadla (Výbor teoretických prací E. F. B., studie) 1981; Postavy brněnského jeviště (Umělci Národního, Zemského a Státního divadla v Brně. Český divadelní slovník; redig. spol. s E. Dufkovou 1984, 1989; zde i autorství 22 encyklopedických hesel; České romantické divadlo (1830 — 1851). Kapitola Československé vlastivědy IX [Umění], sv. 4 Divadlo, 1970, 75 — 99; České divadlo v Kajetánském domě na Malé Straně. (Kapitola Dějin českého divadla II, 1969, 269 — 281, 375 — 376); České divadlo za nacistické okupace a druhé světové války (1939 — 1945). (Kapitola Dějin českého divadla IV, 1983, 439 — 570, 623 — 637); Národní divadlo a jeho předchůdci /Slovník umělců divadel Vlastenského, Stavovského, Prozatímního a Národního/, 1988; zde 31 encyklopedických hesel. K historii fašistické perzekuce českého divadla v letech 1939 až 1945 /in: Otázky divadla a filmu I, 1970, 143 — 169/; Z osudů českých divadel za nacistické okupace (1939 — 1945) /in: Otázky divadla a filmu II, 1971, 191 — 236/; Světelné obrazy v Burianově inscenaci Evžena Oněgina v D 37 /in: Panoráma 2/1978, 1978, 41 — 55/; Úloha výtvarných prostředků v režisérském díle Miloše Hynšta /in: O současné české režii II, 1983, 295 — 340/; Jevištní výprava představení Smetanovy Libuše v Národním divadle z let 1881 — 1883, /in: Divadlo v české kultuře 19. století, 1985, 167 — 187/, Halasova adaptace Laforgueova Čteráka Pierota /in: František Halas — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky, B. 1988, 70 — 82/; Emil Franciszek Burian — twórca nowoczesnego teatru czeskiego /in: Slovo k upřímným přátelům národa českého, Pamietnik teatralny, Warszawa, 1989, seš. 1 [149], 135 — 150/; Les pieces phoniques d'Emil František Burian /in: Mouvemant Janáček, Vanves 1991, seš. 13 — 14, 58 — 71/; K problematice postavení autorského subjektu v divadelním artefaktu /in: Divadelní studie I, [JAMU] 1991, 17 — 32/.

sr

ZDENĚK SRNA, PhDr., CSc., prof. fil. fak. MU. Nar. 26. ledna 1929 v Brně. V 1948 až 1953 studoval na filoz. fak. MU div. vědu a češtinu u F. Wollmana a A. Závodského. Titul PhDr. získal 1953 diser. *Brněnská div. kritika mezi dvěma světovými válkami (1918 — 1939)*. 1952 nastoupil zprvu jako asist. na div. fak. JAMU, 1963 přešel jako odb. asist. na filoz. fak. MU. Zde získal 1966 hodnost kand. věd o umění, 1970 předložil habil. práci *O metodologických počátcích div. vědy*, kterou mu nebylo

umožněno obhajovat. Od 1977 zajišťoval dokončení zrušeného denního i dálkového studia div. vědy. 1981 byl jmenován doc. pro obor div. a film. věda. Od září 1985 byl opět pověřen vedením znovuzkříšeného odd. div. a film. vědy, 1988 dosáhl obnovení studia oboru. 1991 se habilitoval, k 1. 4. 1991 byl jmenován prof. teorie a dějin divadla. Od svého přechodu z JAMU přednáší tam externě dějiny světového div. Od r. 1990 je členem vědecké rady filoz. fak. MU.

Srnův odb. zájem se zprvu orientoval na div. kritiku. Po dis. práci jsou to studie z hist. div. krit. (1957), o kritických osobnostech (mj. kand. dis. 1966), úvahy teoretické (Krytka teatralna jako podmiot a przedmiot teatrologii — 1979, Kritika społutvůrcem divadla — 1982) i kritická praxe. Od 1954 píše do řady deníků a do odb. časopisů recenze i rozsáhlejší studie a souhrnné hodnocení jednotlivých scén i celku ěmor. divadelnictví po sezónách i ve větších čas. úsecích. S tématem div. kritiky vystoupil na řadě mezinár. konferencí doma i v zahraničí. Působení na JAMU přineslo Srnovi i spojení s praxí (dramaturgie Studia Marta, div. pedagogika, spolupráce s amat. i profes. divadly i v divadelnických organizacích), což se promítlo i do jeho přístupu k div. vědné problematice.

Speciální zájem o metodologii div. vědy vznikl po příchodu na fil. fak. při budování základu studijního oboru. Zde ve spolupráci s A. Závodským byl napsán první český Úvod do divadelní vědy (1965, rozš. 1971) a studie s metodol. analýzou německé Theaterwissenschaft (1970, 1971, 1972), o vztahu Zichovy Estetiky dram. umění k Theaterwissenschaft (1981), o dokumentaci jako metodě div. vědy (1981). Rada z nich byla přeložena a otištěna v zahraničí.

V oblasti teorie divadla věnoval pozornost herecké tvorbě (1979), herecké postavě (1971), úvahám o proměnách herectví (1977), o rozhlase a herectví (1983) o voicebandu (1976). Tyto Studie vznikaly v sousedství krit. i životopisných hereckých portrétů (serie hesel v Postavách brněnského jeviště). Sem patří i publikace o společenském poslání divadla (1963, 1975), o dramaturgii (1977, 1983), stejně jako studie o vnímání, diváku a posluchači (1979, 1981) ad.

V oblasti div. historiografie věnoval pozornost zejména č. div., z největší části jeho moravské či brněnské proveniencie, a to jak v konkrétních materiálových studiích (Mahenova činohra 1945 — 1984, Divadlo bratří Mrštíků 1945 — 1984), tak v metodologických zamyšleních (K problematice moravskoslezské div. historiografie — 1972; o zvukové dokum. k děj. č. div. — 1969; o metodol. probl. dějin brněnského div. — 1984).

Přeložil i podnítil vznik řady skript z dějin svět. div., byl redaktorem sborníků FF s teatrologickou tematikou. Autorsky i redakčně se podílel na dějinách brněnského divadelnictví 1874 — 1984.

Bibliografie: Do r. 1977 v Roč. UJEP 1964, 86; Roč. BU 1964 — 1968, 468; Roč. BU 1969 — 1975, 731 — 733; Roč. UJEP 1976 — 1985, 334; Roč. UJEP 1986 — 1987, 196. Z dalších tam nepojatých prací: Anděla Novotná. Heslo Postavy brněnského jeviště II, B. 1988, 641 — 647; Miroslav Částek. Heslo Postavy brněnského jeviště II, B. 1988, 708 — 713; Dobroslav Čech. Heslo Postavy brněnského jeviště II, B. 1988, 536 — 539; Marcela Večeřová. Heslo Malá galerie mladých. Divadelní šepty, B. 1988 č. 3 — 4, 86; Mimořádné poselství v mimořádné interpretaci. Zdeněk Junák. Program LIX, B. leden 1988, č. 5, 162 — 164; S mistry herectví. J. Karlík a E. Hradilová. Program LIX, B. 1988, č. 10, 364 — 367; Jistoty Aloise Hajdy. Program LIX, B. 1988, č. 10, 367 — 378; Nad odkazem, tradicí a současností brněnské teatrologie. Program LX, B. 1988, č. 1 — 2, 23 — 25, 56 — 57; Inspirovaná a inspiroující reflexe nad vývojem dramatu. (M. Lukeš Umění dramatu). Dramatické umění. P. 1988, seš. 2, 74 — 75; O umění a vědě. K novému vydání Zichovy Estetiky dramatického umění. Rovnost, B. 1988, č. 80, 6. 4. 88, 5; Zázraky se přece jen dějí. K jubileu Programu. Program LXI, B. 1989, č. 3, 92 — 93; Herecká stylizace. Zdeněk Černín. Program LXI, B. 1989, č. 2, 64; Podivuhodné proměny. Ladislav Lakomý. Program LX, B. 1989, 235; Náš současník Jan Hus. Zdeněk Dvořák. Program LX, B. 1989, č. 8, 285; Setkání absolventů brněnské teatrologie. Universitas 22, B. 1989, č. 5, 564 — 565; Poklona paní herečce. Zdena Herfortová. Program LXII, B. 1990, č. 5, 172 — 175; Skutečné divadlo je cosi víc. O teatrologii v Brně. Program LXII, B. 1990, č. 1, 5 — 8; O metodologii a systematické počátku divadelní vědy. Souhrn studií. B. 1990. Svazek separátů; K ná-

vrhu koncepce brněnského Zemského divadla. Program LXIII, B. 1991, č. 4, 130 — 132; Kompletní bibliografii připravil Seminář divadelní a filmové vědy na filoz. fak. MU k vydání r. 1993.

ZS

MAXMILIÁN STRMISKA, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 19. července 1961 v Brně. 1979 — 1983 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Kudrna, B. Šindelář) historii. 1983 PhDr. Od 1984 působí na filoz. fak.

Práce M. Strmisky jsou věnovány problematice dějin č. a angl. historiografie, např. *K otázkám české nemarxistické historiografie a filozofie dějin v letech 1918 — 1939* (1988).

Bibliografie: RočUJEP 1986 — 1987, 189, 191. Další práce: *Rebelující dav a anglická levicová historiografie* (1988); *Einige Bemerkungen zur Charakteristik englischer marxistisch orientierter Historiographie* (1988).

LV

MILAN SUCHOMEL, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. se 13. července 1928 v Brně, 1947 — 1951 studoval na filoz. fak. v Brně češtinu a filozofii (učitelé zvl. Ant. Grund a F. Wollman). Po studiích učil na stf. školách. Na filoz. fak. působí od 1953. Titulu PhDr. dosáhl 1986 na základě dis. *Studie o moderní české próze*; titul kandidát věd o umění získal 1973 na podkladě souboru statí o moderní č. beletrii, docentem byl jmenován 1990. Je členem Literárněvědné společnosti při ČSAV (řadu let pracuje jako člen výboru její brněnské pobočky), Estetické společnosti při ČSAV a Socialistické akademie (25 let byl tajemníkem její brněnské sekce jazykově literární). 1962 až 1970 byl členem red. rady čas. *Host do domu*, 1968 — 1970 členem ediční rady nakl. Blok.

V odb. práci se dlouhodobě soustřeďuje k moderní č. lit., zejm. k próze. Sem se řadí jeho studie o K. Čápkovi, L. Blatném, K. Konrádovi, M. Pujmanové, J. Glazarové a edice (výbory z díla L. Blatného, O. Theera, výbor z povídek s milostnou tematikou *Mámvá noc*); od sklonku 70. let se systematicky věnuje detailnímu výkladu díla J. Mahena. Ucelený obraz poválečné č. prózy vytvořil v kol. skriptu *Česká literatura od roku 1945 do poloviny let osmdesátých* (1988). — Dalším pracovním polem M. Suchomela jsou dějiny č. lit. kritiky. Nejvíce pozornosti věnoval ve studiích z 60. a 70. let teoretické a krit. činnosti B. Václavka. — V 50. a 60. letech se vedle práce lit. hist. soustavně zabýval i činností lit. krit. V ní postupoval od práce recenzenské k promyšleným syntetizujícím pohledům na současnou č. prózu, v nichž spojoval v ústrojnou jednotu významovou interpretaci posuzovaného výtvaru s jeho tvarovou analýzou a přihlížel přitom k širšímu kult. hist. kontextu.

Bibliografie: SPFFBU, D 35, 1988, 134 — 137. Větší práce tam nezařazené: *Halasovské elegie Františka Hrubína*. In: František Halas, spolutvůrce pokrokové kulturní politiky. B. 1987, s. 232 — 236; *Bludiště času, lásky a štěstí*. Doslov k edici Eduard Petiška: *Svatební noci... a jiné povídky*. P. 1987, s. 311 — 317; autorský podíl na skriptech *Česká literatura od roku 1945 do poloviny let osmdesátých*. B. 1988, red. D. Jeřábek /autor výkladů na s. 32 — 43 a 76 — 97/; *Ironický idylik Adolf Branařd*. Doslov ke knize Severní nádraží. Lazaretní vlak. P. 1989, s. 561 — 570; *Správa o Vladimíru Páralovi alebo Co ostalo z hry*. Romboid 24, č. 6, s. 49 — 52; *Třikrát o Indexu*. List pro literaturu 1, 1990, č. 4, s. 27 — 29; *Prozatím, zdá se, dosud sporný*. Doslov k románu Edvarda Valenty *Jdi za zeleným světlem*. P. 1990; *Mahenův dramatický paradox. Česká románová skutečnost 60. let*. Kritický sborník 1, 1990; *Umění dialogu a komunikace*. List pro literaturu, 1, 1990; *O Zertu Milana Kundery*. Most 1, 1990.

K. P.

FRANTIŠEK SVĚRÁK, PhDr., prof. ped. fak. Nar. 8. února 1906 ve Lhotě Rapotíně, zemř. 15. listopadu 1976 v Brně. Po studiu češtiny a francouzštiny na filoz. fak. v Brně u F. Trávníčka, B. Havránka aj. působil jako středošk. prof. 1948 habil. pro č. a sl. jazyk a byl téhož roku jmenován prof. č. a sl. jazyka na ped. fak. v Brně; tam byl ved. katedry filol. (1950 — 1968), poté do 1970 katedry č. jazyka a lit. Byl red. čas. ČJL, hlavním red. publikací sekce filol. na ped. fak., předsedou komise pro vydávání vysokošk. učebnic při MŠ (1958 — 1960), členem pravopisné komise věd. rady ÚJČ ČSAV atp.

Základní složkou věd. díla Svěrákova tvoří práce z oboru č. dialektologie. Z vlastního nářečního výzkumu v terénu vytěžil řadu poznatků o mor. nářečích a publikoval je jednak v dílčích studiích, jednak jako samostatné monogr. *Boskovické nářečí* (1941), *Karlovícké nářečí* (1957) a *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví* (1966); k nim se metodou práce i rozvržením látky přimyká popis městské mluvy *Brněnská mluva* (1971). Účastnil se vypracování *Dotazníku pro hanácká nářečí*. Několikrát přispěl k problematice dějin č. jazyka.

Oblíbeným Svěrákovým lit. útvarem byly drobnější lingvistické příspěvky k „výkladu slov“. S nimi úzce souvisí články z oblasti tvoření slov. Několika úvahami přispěl též k č. syntaxi, ojediněle i k morfologii.

Hodně pozornosti věnoval otázkám metodiky a vyučování mateřskému jazyku. Vedle pojednání o významu jazykové teorie při rozvoji vyjadřovacích schopností žáků, diskusního příspěvku o jazykových učebnicích, statí o metodice stylistiky nebo tvarosloví atp. se též zamýšlel nad uplatněním srovnávacího slovan. aspektu při vyučování češtině. Na poli aplikované lingvistiky a jazykové didaktiky se uplatnil jako spoluautor cvičebnic a učebních textů z č. jazyka, zejm. *Učebnice českého jazyka pro pedagogické školy I, II* (1956 a 1957) a *Vývoje českého jazyka a dialektologie* (1964), dále pak četných učebnic č. jazyka pro základní školy. Byl také spoluautorem *Metodiky českého jazyka a slohu pro dálkově studující na ped. institutech* (1963) a *Metodiky vyučování českému jazyku a slohu v 6. — 9. roč. ZDS* (1964).

Bibliografie: Jazykovědné symposium 1971, B. 1973, 265 — 270; RočUJEP 1964 až 1968, 504; RočUJEP 1968 — 1975, 825.

R. V.

VLADIMÍR ŠAUR, PhDr., CSc., věd. pracovník Ústavu slavistiky ČSAV. Nar. 30. prosince 1937 v Brně. 1956 — 1961 studoval na filoz. fak. v Brně č., ruš. a bulh. u R. Mrázka, V. Machka, J. Kabrdy, R. Večerky aj., 1961/62 postgraduálně bulh. na sofijské univ. Po absol. působil ve Státní věd. knihovně v Brně do 1969 (1965 — 1966 uvolněn jako lektor č. na univ. v Sofii), od 1970 přešel na etymologické pracoviště brněnské pobočky ČSAV, od 1992 odb. as. na univerzitě v Opavě. Externě konal výuku bulh. a sch. na filoz. fak. 1968 získal hodnost CSc. a titul PhDr.

Věd. je orientován na jazykovědnou bulharistiku a jugoslavistiku v komparatistických souvislostech balkánských. Zabývá se zvl. sémantickou morfologií a historickou fonologií. Těžiště jeho zájmu se přesouvá na slovan. etymologii, onomastiku a dějiny slavistiky. Je spoluautorem *Etymologického slovníku slovanských jazyků* (1980) a prvních sešitů *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského* (od 1990).

Bibliografie: K otázce ovlivnění dialektů jihoslov. balkánskými konvergenčními, Čs. předn. pro IV. mezinár. sjezd slavistů, P. 1968, 161 — 164; *Slovanské šurb*, SPFFBU, A 21, 1973, 11 — 14; *Etymologie slovan. přibuzenských termínů*, P. 1975; O významu zájmeného základu OV- a jeho vztahu k bulh. a maked. členu, Sl 1975, 233 — 239; O vzájemovzaji vostočnobolgarskich refleksov „e“ s protobolgarskim superstratom, SPFFBU, A 22 — 23, 1974 — 1975, 147 — 158; *Protobulh.-slovan. bilingvismus ve fonologickém systému bulharštiny*, SBB II, B. 1976, 304 — 324; *Zur Bedeutung der bulg. Präposition iz*, ZISl 1976, 814 — 819; *L'expression de la distri-*

butivité à l'aide de la préposition *po* dans les langues sud-slaves, *ĚtBalkTchéc* 1977, 74 — 79; *O domněle a skutečně přejatých zájmených příslovcích a partikulích*, *Sl* 1977, 113 — 119; *Kopa:kupa — kočka/kučka*, *Sl* 1977, 12 — 20; *Bálgarski etimologii*, *BálgEz* 1977, 346 — 353; *Slov. pi-*, *Etymologica Brunensia*, B. 1978, 79 — 120; *Orzga, oržsna, orbz?*, *Sl* 1978, 30 — 38; *Padětky*, *ZMK* 1978, č. 5, 490 — 495; *Pův. slovan. jat; jak se vyslovovalo?*, *SPFFBU*, A 25 — 26, 1977 — 1978, 79 — 85; *Zametki po slavjanskoj etimologii*, *ZfSl* 1979, 115 — 119; *Pasrřbz, pastorřbz, padřtki, pasynřbz*, *Miscellanea Brunensia*, B. 1979, 145 — 160; *Nechrtiv*, *EzL* 1979, Nr. 3, 87 — 88; *Ke genezi sloves typu baviti, slaviti*, *Sl* 1980, 19 — 25; *Etymologie rus. narostifsja a výrazů příbuzných*, *Sl* 1980, 208 — 214; *Dve balkanski nazvanija na dársveta*, *Sb. V. Georgiev*, Sofija 1980; *Jak klasifikovat bulh. nářečí?*, *SPFFBU*, A 29, 1981, 155 — 167; *Akad. Stefan Mladenov i zaemki*, *BálgEz* 1981, 196 — 198; *O deverbativním původu některých adjektiv (gluchř, slěpř, prostř, pustř aj.)*, *Sl* 1981, 52 — 60; *Za proischoda na jatovata granica v bálgarskija ezik*, *Přvi meždunar. kongres za bálgaristika 3*, Sofija 1981, 255 — 268; *Jak se původně vyslovovalo slovan. c, dz?* *Sl* 1981, 135 — 140; *K původu stč. adverbia pečně*, *LF* 1982, 95 — 97; *K poměru dz a z v jižní slovanštině* *Sl* 1983, 225 — 230; *Přspěvek k problematice bulh. slovesných časů*, *SPFFBU*, A 32, 1984, 155 — 167; *Je bulh. veče/veke z větje?*, *Sl* 1984, 12 — 15; *Původ pojmenování candáta*, *LF* 1984, 175 — 177; *Drecha*, *BálgEz* 1984, 155 — 156; *K původu názvů světových stran*, *Sl* 1985, 49 — 52; *Bulh. št, žd z tj, dj*, *Sl* 1985, 128 — 140; *C. zbrocený, stsl. broštený*, *Sl* 1986, 169 — 173; *Původ o- ve vsl. oleň, ozero*, *Sl* 1986, 378 — 383; *Balkánské etymologie*, *SBB III*, B. 1986, 235 — 241; *Razvitiето na mekostna korelacija v bálg. ezik*, *Vtori meždunar. kongres po bálgaristika — dokladi 2*, Sofija 1987, 219 až 230; *Jaká je pravidelná střídnice psl. ě v násloví?*, *Sl* 1987, 5 — 13; *K slovanškým inchoativům*, *Sl* 1987, 121 — 131; *Prvotní grafická podoba jména Vác(es)lav*, *Sl* 1987, 217 — 222; *K stč. malžen/manžel*, *Sl* 1987, 372 — 374; *J před zadními vokály v staroslověněštině*, *Sl* 1988, 250 — 263; *K původu adj. razlatyi*, *Sl* 1988, 403 — 405; *Za proischoda na starobálgarskata дума boljarin*, *Paleobulgarica* 1988, 115 — 121.

R. V.

IVAN ŠCADEJ, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 13. března 1922 v Lipči (SSSR). 1945 — 1948 studoval na filoz. fak. v Brně ruštinu a filozofii. Po studiích působil na gymnáziu v Brně jako středošk. prof. 1952 PhDr. 1952 — 1982 působil na ped. fak. v Brně. 1964 se habil., doc. 1970. Do 1982 byl členem předsednictva ČAR, členem red. rady čas. *Ruský jazyk a Ruština v teorii a v praxi*. Byl členem red. rady Lidového nakladatelství.

Věd. zájem I. Šcadeje byl zaměřen na současnou sov. lit., zejm. na její ideové výchovné a etické aspekty. Je autorem několika celostátních učebnic rus. a sov. lit. pro střed. školy. Zúčastnil se aktivně několika kongresů MAPRJAL i čestných mezinár. konferencí.

Bibliografie: Roč. UJEP 1968 — 1975, 829 — 830; Roč. UJEP 1976 — 1985, 394. Z prací tam nepojatých zejm.: *K otázce hodnocení literárních jevů*, in: *Sbor. IV. kongres MAPRJAL*, P. 1979, 241 — 244; *Tribun mira*, RJ, 31, 1980 — 1981, 241 — 246.

Kra

JINDŘICH ŠEBÁNEK, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 12. října 1900 v Písku, zem. 14. ledna 1977 v Brně. 1919 — 1923 studoval na filoz. fak. UK dějepis a zeměpis a 1920 — 1923 souběžně i na Státní archivní škole v Praze (učitel zejm. G. Friedrich). Po ukončení studií doktorátem filozofie (dis. *O Kryštofovi ze Švamberka, poznámky a příspěvky k dějinám českým let 1500 — 1534*) působil 1923 — 1937 jako archivář v Moravském zemském archivu v Brně, 1934 se habilitoval knihou *Archivy zrušených klášterů moravských a slezských* (1932) jako soukromý doc. pro pomocné vědy hist. na filoz. fak. v Brně, na níž pak 1937 — 1970 působil jako prof. uvedeného oboru a zároveň jako ředitel semináře paleografie a diplomatiky, resp. vedoucí oddělení archivnictví. 1948 — 1949 byl i děkanem fak., 1953 — 1959 ved. katedry hist., katedry dějin čsl., obecných a pomocných věd hist. 1958 získal hodnost doktora hist. věd obhajobou souboru studií k č. přemyslovské diplomatice. 1969 mu UP v Olomouci, kde byl 1945 — 1946 prvním děkanem na její filoz. fak., udělila čestný doktorát hist. věd. Byl členem Královské české společnosti nauk, České akademie věd a umění, Čsl. hist. společnosti a Matice moravské, jejímž byl po léta jednatelem a red. jejího čas. Byl předsedou komise pro vydávání středověkých pramenů při ČSAV a členem Věd. archivní rady ministerstva vnitra. Přednášel na mezinár. hist. kongresech v Curychu (1938), Stockholmu (1960) a ve Vídni (1965) a 1968 — 1973 na mezinár. kongresech pro diplomatiku v Brně, Fribourgu, Římě a Budapešti. Často byl zván k přednáškovým pobytům na zahraničních univ. Z jeho podnětu byla 1970 zřízena Mezinárodní komise pro diplomatiku, jejímž se stal viceprezidentem. Po odchodu do důchodu (1970) byl až do smrti zaměstnán jako věd. pracovník v Ústavu čsl. a světových dějin ČSAV.

Po raných pracích věnovaných nejrůznějším hist. a pomocněvědným problémům feudálního období se těžiško Šebákova věd. úsilí ustálilo již mezi dvěma svět. válkami v oblasti přemyslovské diplomatiky, jak o tom svědčí např. jeho studie o kanceláři olomouckého biskupa Dětřicha, o listinách přibyslavických, o falešné listině města Brna údajně z roku 1252 a zejm. pojednání o Bočkových padělcích v Moravském diplomatáři. K plnému soustředění na přemyslovskou diplomatiku došlo po osvobození, kdy se spolu se S. Duškovou ujal pokračování naší základní listinné edice — *Českého diplomatáře (Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae)*; pod jeho vedením byly 1962 — 1982 vydány svazky IV/1, IV/2, V/1, V/2, V/3 obsahující listiny z let 1241 — 1278. Při přípravě tohoto díla byl jednak vybudován diplomatářový aparát, jednak vznikly desítky přípravných a doprovodných Šebánkových studií, z nichž nejrozsáhlejší, vzniklé ve spolupráci se S. Duškovou, jsou *Kritický komentář k Moravskému diplomatáři* (1952), *Česká listina doby přemyslovské* (1956), *Panovnická a biskupská listina v českém státě doby Václava I.* (1961), *Listina v českém státě doby Václava I. u nižších feudálů a u měst* (1963) a *Das Urkundenwesen König Ottokars II. von Böhmen* (1968, 1969). Své diplomatické studie založil na Sichelově metodě srovnávání písma a slohu, kterou však organicky přizpůsobil přemyslovské listinné látce a kterou doplnil vytvořením nového metodického faktoru vztahu k listině, umožňujícího věd. postihnout společenskou funkci listiny. Kromě diplomatiky se z ostatních pomocných věd hist. zabýval zejm. paleografií; cenné je především jeho skriptum *Základy pomocných věd historických, I. Latinská paleografie* (3. vyd. 1978).

Bibliografie: Úplný soupis prací pro léta 1919 — 1959 viz SPFFBU, řada C, 1960, 289 — 295, pro léta 1960 — 1970 *Folia diplomatica*, 1971, 327 — 330. Výběrový soupis pro léta 1923 — 1981 viz Šebánek, J., Dušková, S.: *Výbor studií k Českému diplomatáři* (1981), 159 — 168.

V. V.

EMANUEL ŠIMEK, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 3. dubna 1883 ve Vatěticích u Sušice, zem. 16. června 1963 v Miřenicích. Studoval historii, zeměpis a prehistorii na UK v Praze (učitelé J. Goll a L. Niederle). Doktorát filoz. získal 1910 na základě

dis. *Archeologie a pobyt Langobardů v Čechách* (tiskem 1912). Habilitoval se roku 1921 na UK spisem *Čechy a Morava za doby římské* (1923). Mimoř. prof. byl jmenován 1931 pro nově zřízenou stolicí prehist. a protohist. na univ. v Brně, kde byl 1936 ustanoven řádným prof. Věd. hodnost DrSc. získal 1956. Po ukončení vysokých škol. studia působil krátce na gymnáziu v Praze. 1911 byl povolán do Ústřední komise pro ochranu památek ve Vídni, kde pracoval až do 1914. Navštěvoval přednášky M. Hoernesa a podílel se na red. pracích v *Jahrbuch für Altertumskunde* a v *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission für Denkmalpflege*. Těžisko jeho vědeckého působení bylo v práci ochranná. Jako první v č. zemích uplatňoval zásadu ochrany nejen drobných nálezů, ale i samých nalezišť v terénu. Současně pracoval na archeolog. výzkumech zejm. v oblasti slovan. Děvína. Po skončení války působil na reálkách v Praze. 13. 11. 1918 předložil Národnímu výboru návrh na zřízení státního archeolog. ústavu a na jeho základě byl povolán na ministerstvo školství, kde mu byl svěřen referát pro ochranu prehist. památek. Po habilitaci přednášel římskou archeolog. na UK. Současně působil jako expert Státního památkového úřadu a později jako státní konzervátor pro Čechy. Od 1931 se plně věnoval budování svého univ. ústavu a organizaci archeolog. dění v Brně a na Moravě. Po uzavření vysokých škol něm. okupanty byl penzionován a uchýlil se do soukromí. Za okupace neuvěřenil ani jediný článek a zásadně se neúčastnil něm. archeolog. sjezdů, na něž byl zván. Po válce se vrátil do Brna a za účinné pomoci F. Kalouska zahájil práci na znovuvybudování prehist. ústavu, v jehož čele stál až do důchodu 1958.

E. Šimek se aktivně zúčastnil organizace archeolog. činnosti. Byl členem Moravského archeolog. klubu (od 1909), v němž dlouhodobě zastával funkci předsedy (1935 — 1963). Byl též členem Společnosti čs. prehistoriků (1919 — 1956) a později členem Čs. společnosti archeolog. při ČSAV (1956 — 1963). Byl dlouholetým členem red. kruhu Památek archeologických (1952 — 1963), krátkodobě i *Obzoru prehistorického* (1950) a *SPFFBU* (1956). V letech 1947 — 1949 vytvořil a red. časopis *Z dávných věků*. *Geografickohist. zaměření* E. Šimka jej vedlo k četným studijním cestám. Kromě cest do Řecka, severní Itálie a jiných míst Středomoří podnikl čtyřměsíční studijní cestu po středním a jižním Německu (1921), několikaměsíční cestu do Francie a severní Itálie (1925), okružní cestu po Polsku (1927). Rakousko, Německo a Jugoslávii navštívil před druhou světovou válkou několikrát.

E. Šimek byl vyhraněnou věd. osobností. Větší terénní archeologické výzkumy neprováděl, omezoval se na průzkumy spojené nejvýš s drobnou sondáží, na sběry a zaměřování hradisek. Zabýval se však metodickými otázkami vedení vykopávek. Jeho publikace měly převážně ráz hist. nebo geografickohist.; archeolog. materiálu používal převážně jen k ilustraci dobového prostředí a k podepření hist. závěrů. Zaměřil se především na období laténsko-řím., k němuž se vztahují jeho základní práce (*Velká Germánie Klaudia Ptolemaia I—IV* 1930, 1935, 1949, 1953; *Keltové a Germáni v našich zemích*, 1934; *Poslední Keltové na Moravě*, 1958). Od doby svých studií zabýval se však též problematikou slovan. osídlení našich zemí, zejména ve spojitosti s hradišti. 1915 zahájil his.-topografický výzkum Děvína a dokazovala, že není jen *Dowinou* fuldských análů, ale též onou „nevýnosnou pevností“. Odmítal zároveň spojovat otázku Děvína s otázkou velehradskou. Zabýval se hradišti. Řadu problémů nově shrnul ve studii *Dudlebi, Volýňané, čeští Chorvaté a Čechové. Sjednocení dnešní České země a vznik českého národa* (1948). Novější výzkumy sice správnost některých Šimkových tezí nepotvrdily, zůstává mu však zásluha, že položil četné otázky raně středověké problematice Čech. E. Šimek se mimo jiné zasloužil o rozlišení nejstarší slovan. keramiky pražského typu. Monogr. práce o slovan. minulosti vznikly až za Šimkova brněnského působení. Studie *Západní Slované a Germáni* (1948) posuzuje na základě pramenů západní hranici slovan. osídlení v Evropě v průběhu téměř dvou tisíciletí. I když v závěrečné části řešil E. Šimek s hlubokým vlasteneckým zanicením otázku vztahu Čechů a Němců na konfrontaci názorů něm. vědců s realitou okupačních let, nedal se strhnout z pozic věd. objektivity a znovu v téže stati zdůraznil, že slovan. obyvatelstvo nebylo v našich zemích autochtonní. K slovan. problematice je zaměřena i Šimkova monografie *Chebsko — dnešní nejzápadnější slovanské území — v staré době* (B. 1954); dospěl v ní k závěru, že v hor-

ním Poohří sídlili Sedličané, kteří byli kmenem č. a nikoli srb. Práce byla oceněna cenou města Chebu.

Jako vysokoškol. učitel E. Šimek přednášel po řadu let sám veškerou látku z oboru prehistor. Teprve po 2. světové válce se v přednáškách omezil na protohist. období. Vychoval dnešní nejstarší generaci zčásti již zesnulých archeologů na Moravě, z nichž mnozí se věnují slovan. archeologii.

Bibliografie: Památky archeologické 42, 1946, 177 — 183; Zprávy Čs. společnosti archeologické 2, 1958, 30 — 31. V nich není zachycen poslední článek E. Šimka, *K etnogenezi slovanského osídlení jižních Čech a jihozápadní Moravy*, SbNM 79, 1960, 264 — 277.

B. D.

BEDŘICH ŠINDELÁŘ, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 7. července 1917 v Sarajevu. V letech 1936 — 1939 a 1945 — 1946 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Glücklich a R. Urbánek) němčinu a historii. PhDr. 1946, od 1971 doktor hist. věd. Od 1945 asist. v hist. semináři, 1953 doc., 1963 prof. Děkan filoz. fak. 1976 — 1980 Ved. red. ČMM 1952 — 1986. Věd. sekretář komise hist. ČSSR-NDR 1959 — 1982; předseda komise hist. ČSSR-Jugoslávie 1966 — 1971. Zasloužilý učitel (1979), vyznamenání Za obětavou práci pro socialismus (1983).

Věd. se jeho zájem soustředil postupně na oblast obecných dějin. Zaujala ho problematika procesů s čarodějnicemi: *Příspěvek k dějinám slezských procesů s čarodějnicemi se zvláštním zřetelem k procesům frývaldovským v letech 1651 — 1684* (1946), *Hon na čarodějnice* (1986). Pozornost věnoval i otázkám zběhlých poddaných: zejm. *Utěk poddaných z Čech na Moravu po třicetileté válce* (1985). Další okruh tvoří dějiny č. dělnického hnutí v jeho počátcích: *Přehled dějin dělnického hnutí na Moravě do hainfeldského sjezdu* (1954), *Několik kapitol k otázce českých dělnických spolků v zahraničí v letech 1876 — 1878* (1952, cena Osvobození města Brna). Dělnické hnutí v kontextu střední Evropy zachytila monogr. *Ohlas maďarské revoluce 1848 až 1849 na Moravě a ve Slezsku* (1957). Těžištěm práce B. Šindeláře se stala problematika období přechodu od feudalismu ke kapitalismu v záp. Evropě: *Comenius und der Westfälische Friedenskongress* (1963), zejm. pak monogr. *Vilém Oranžský* (1968) a *Vestfálský mír a česká otázka* (1968).

Bibliografie: Za 1946 — 1980 in SPFFBU, řada C, 1982, 13 — 19. Dále RočUJEP: 1968 — 75, 681; 1976 — 1985, 319 — 323; 1986 — 1987, 191. Z dalších jeho prací zejm.: *"The Bronze Rock of State Power" and its Problems*, *Historica* 1980; *Úvod do studia historie* (1981); *O úloze spojence z řad disidentské šlechty v prvních třech evropských buržoazních revolucích*, in: *Dějiny soc. Československa 1983*; *Tajné bratrstvo posenkruzerů, svobodní zednáři a ilumináti ve vztahu k osvícenství v 18. století u nás*, ČMM 1985.

LV

ANTONÍN ŠKARKA, PhDr., prof. Nar. 14. února 1906 v Brně, zem. 12. listopadu 1972 v Praze. Studoval na filoz. fak. brněnské univ. (1924/1925-1929/1930) slovan. a germánskou fil. Jeho učitelé byli S. Souček a V. Vondrák. 1932 získal PhDr. prací *Šest Palma Močidlanský, poeta český*. Od konce roku 1945 soukromý doc. pro dějiny č. lit. na filoz. fak. UK, 1950 — 1952 odb. asist., od 1952 do 1964 státní doc., od 1965 prof. pro obor staré č. lit. Působil jako středoškol. prof. (1931 — 1950), ale od 1945/1946 do 1. dubna 1950 měl trvalou věd. dovolenou: pověřen přednáškami a semináři na filoz. fak. v Praze, v Olomouci (zde do 1948/1949) a v Brně (od letního sem. 1946/1947 do konce školního roku 1950/1951). 1954 — 1962 byl externím věd. Kabinetu

filologické dokumentace při ÚČL ČSAV a sekretariátu red. rady pro vyd. Díla J. A. Komenského (ve funkci tajemníka 1965). Byl členem Matice české, Jednoty českých filologů, později Jednoty klasických filologů při ČSAV, Historického klubu, Společnosti přátel starožitnosti československých, Matice moravské, Literárněhistorické společnosti československé, později Literárněvědné společnosti při ČSAV, Československé společnosti historické, Společnosti Národního muzea v Praze, Společnosti přátel Lužice, později Sboru pro studium lužickosrbské kultury, Husovy společnosti, Biblické komise ČSAV, Komise ČSAV pro soupis a studium rukopisů; dále byl členem red. Památek staré literatury české, Archivu pro bádání o životě a díle J. A. Komenského (Acta Comeniana), Listů filologických zaniklého Českého časopisu historického, věd. red. Knihopisu českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století. Uskutečnil studijní nebo přednáškové pobyty v zahraničí (1933 — 1970) v Německu, Polsku a Nizozemí. Rada MNV v Nivnici mu udělila jako prvnímu svou pamětní medaili (1970).

Badatelským oborem Škarkovým byla starší č. lit., a to v celém svém rozsahu, ale s převahou kmenologie. Ve své věd. práci se hlavně zaměřil na zkoumání staroč. lit. z nových hledisek literárněvědných, sledujících především slovesné hodnoty lit. děl a jejich druhovou a společenskou specifčnost, dále na prohloubení kmenologického studia rozbořem tvorby Komenského, objevem nebo publikováním jeho dosud neznámých děl a pokusy o syntetický lit. hist. portrét Komenského; soustředil se také na prohloubení hymnologických studií rozbořem textů a vytyčením programu monumentálního souboru *Hymnorum thesaurus Bohemicus* a na přípravu moderních edic hymnologických. Je autorem prvního poválečného pokusu o novou syntézu staršího č. písemnictví v *Nástinu dějin starší české slovesnosti v období před rozkladem feudalismu I* (1955; předtím v stručnější verzi už 1953). V této práci se poprvé v rámci lit. vývoje v plné šíři přihlíželo k epoše písemnictví staroslovenského a k písemnictví lat. jako nedílným součástem našeho kult. dědictví.

Bibliografie: Theologická příloha Křesťanské revue 19, 1952, 147 — 153 a Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského 17, 57, 78 — 80; OSNND VI, 2, 1943, 744; LF 89, 1966, 171 — 174; tamtéž, 175 — 177 a LF 94, 1971, 233 — 235; SPFFBU, D 1972, 180 — 181; ČLit 1973, 303 — 304; SPFFBU, D 1988, 152 — 153. Z bibliografie uvádíme tištěné práce jenom za dobu studia a působení v Brně na středních školách a na filozofické fakultě (nejsoú zaznamenány recenze apod.): Jan Jakub Komárek, ČNM 101, 1927, 117 — 118; K staročeskému tzv. I. Sporu duše s tělem, LF 56, 1929, 32 — 36; Komenského píseň „Dobrý pane Ježíši“ a její předloha, ČMM 54, 1930, 198 — 205; Pikhartský netopýř Brosiova „Ohlášení“ a jeho anonymní polemika, ČMM 55, 1931, 58 — 74; K vydání „Husitského zpěvníku“, ČČH 38, 1932, 56 — 77; Několik poznámek k staré české hymnologii, LF 60, 1933, 320 — 342; Vzpomínka na Jana Vilikovského, Vyšehrad 2, 1946 — 1947, 24 — 25; Nekrolog Jana Vilikovského, ČMM 67, 1947, 175 — 186; Latinské kořeny naší středověké literární osvěty, Vyšehrad 3, 1947 — 1948, 102 — 106; Literatura bez autorů a bez generací, LF 72, 1948, 171 — 176; Poslední básně J. A. Komenského, in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, B. 1948, 393 — 404; Modlitba Kunhutina, Vyšehrad 4, 1948, 81 — 83; Hymnorum thesaurus Bohemicus, jeho plán a realizace. Kus národního programu, kus osobní zповědi, Cyril 73, 1948, 73 — 89; Doslov ke knize Jana Vilikovského Písemnictví českého středověku, P. 1948, 237 — 243; Z problematiky českého gotického básnictví: Veršovaná mystická homilie „Pláč Marie Magdaleny“ z Hradeckého rukopisu, ČČH 48 až 49, 1947 — 1948, 30 — 109; Nejstarší česká duchovní lyrika (edice), P. 1949; Josef Vařica, SISb 47, 1949, 267 — 282; Jan Vilikovský, Naše věda 27, 1950, 1 — 15; Problémy a úkoly, které souvisí s výzkumem starší české literatury ve Slezsku, SISb 48, 1950, 49 — 57; Dominikán Domaslav a čeští hymnografové jeho směru, VKČSN 1950, č. 6, 1951; Slavná a starobylá tradice naší literatury, Smena 6, 1952, č. 7; Jan Amos Komenský, Duchovní písně, P. 1952 (edice).

DUŠAN ŠLOSAR, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 18. listopadu 1930 ve Staříči. Po absol. filoz. fak. v Brně (1953), kde studoval češtinu a ruštinu mj. u A. Kellnera a F. Trávníčka, nastoupil jako odb. pracovník do brněnské pobočky ÚJČ ČSAV; odtud přešel 1959 na filoz. fak. v Brně jako odb. asist., od roku 1982 doc. a od r. 1990 prof. 1967 získal titul PhDr. a hodnost CSc. 1963/1964 byl lektorem č. jaz. v Greifswaldu, 1991/92 v Řezně, 1988/1989 hostujícím prof. v Münsteru. Je členem red. rady revue ROK a ř. A SPFFBU.

Věd. se věnoval zprvu č. dialektologii. Vedle přípravných prací pro atlas č. nářečí vytýčil z této oblasti i samostatné studie. Autorsky spolupracoval na antologii *České nářeční texty* (1976); jako recenzent se podílí na vydávání *Českého jazykového atlasu*.

Vedl cvičení a přednášky z hist. mluvnice č., vývoje č. jaz. spis. a staré č. Publikoval studie o vokalicke kvantitě a jejím vývoji v č., o starší č. interpunkci a jejích hist. proměnách, srovnal stč. stav se stavem staropol. apod. Hlavně se pak soustředil na výzkum hist. č. slovo tvorby a po dílčích studiích podal nástin č. slovo tvorby z hist. pohledu vcelku (1986). Opětovnou pozornost věnoval diachronnímu zkoumání slovo tvorby č. sloves a završil tyto studie monogr. *Slovo tvorný vývoj českého slovesa* (1981). Do slovo tvorby zasahoval též úvahami obecnějšího a teoretického rázu. Otiskl dále řadu výkladů starší terminologie hudební, zamýšlel se nad problémy textové kritiky a edičních principů a podílel se autorsky na učebním textu *Čítanka ze slovanské jazykovědy v českých zemích* (1982). Po dílčích průpravných studiích připravil s M. Čejkou k tisku krit. edici Blahoslavovy *Gramatiky české* (1991). Pro potřeby posluchačů zpracoval s J. Bauerem a A. Lamprechtem zprvu jako skriptum, posléze jako knihu učebnici *Historický vývoj češtiny* (1977), též jako *Historická mluvnice češtiny* (1986), učební text *Stará čeština pro archiváře* (1972, 1979²) a učební text *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti* (1979, 1982, spolu s R. Večerkou).

Věnoval se též popularizaci jazykovědných poznatků a otázek kultury mateřského jazyka a jeho vývoje v řadě článků i knižně (*Jazyčník*, 1985; *Tisíciletá*, 1990).

V tradici bádání o staré č. a o dějinách č. jaz. zachovává Šlosar ve svých pracích filol. akribii. Vychází zpravidla z analýzy přísně ověřených jaz. fakt, ale míří k zobecňujícím závěrům; osvědčuje přitom smysl pro postižení systémových souvislostí zkoumaných jevů a vyznačuje se logičností výkladu a schopností úsporné precizní formulace.

Bibliografie: RočBU 1964, 99; RočUJEP 1964 — 1968, 451 — 452; RočUJEP 1968 — 1975, 753 — 754; RočUJEP 1976 — 1985, 344. SPFFBU, A 39, 1991, 99 — 103; *Die Entwicklung der tschechischen Musikterminologie*, Aufbau, Entwicklung und Struktur des Wortschatzes in den europäischen Sprachen, Frankfurt a. Main-Berlin -Bern-New York-Wien 1993, 139 — 144.

R. V.

RUDOLF ŠRÁMEK, PhDr., CSc., ved. věd. pracovník Ústavu slavistiky ČSAV v Brně. Nar. 15. ledna 1934 v Ostravě. 1953 — 1958 vystudoval na filoz. fak. v Brně češtinu a ruštinu mj. u F. Trávníčka, J. Kurze aj., souběžně studoval srovnávací ide. jazykozpyt u V. Machka. Po absol. trvale zaměstnán v brněnských pobočkách ústavů ČSAV. Externě spolupracoval s filoz. a ped. fak. v Brně. Věd. organizačně je činný jako místopředseda Mezinár. komise pro slovan. onomastiku, předseda Onomastické komise ČSAV, člen red. rady OZ a člen International Committee of Onomastic Sciences.

Východí sférou Šrámkova věd. zájmu byla č. dialektologie. Účastnil se prací na přípravě *Českého nářečního atlasu*, zastupuje čl. dialektologii v mezinár. projektu celokarpatského dialektického atlasu; dialektologickým příspěvkem vstoupil i do věd. literatury a byl spoluautorem učebnice *České nářeční texty* (1977).

S pracemi dialektologickými úzce souvisí i hl. směr Šrámkova věd. usilování — onomastika. Organizuje soupis pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku a formuluje zásady lexikografického zpracování a interpretace toponymického materiálu.

Plodem této činnosti je rozsáhlá syntéza *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I* (1970) a *II* (1980) (s L. Hosákem) a autorská účast na kompendiu *Zeměpisná jména Československa* (1982). Kromě dílčích prací materiálových se od sedmdesátých let soustavně věnuje i teoretickému rozvíjení oboru, nastolil některé nové problémy a přispěl k jejich řešení. Metodologickým východiskem mu bylo mj. dílo Smilauerova a Svobodovo; záhy však našel vlastní cestu spojováním materiálových výzkumů a teoretické analýzy. Jeho aktivita na poli onomastiky je orientována k přípravě *Slovanského onomastického atlasu*. Autorsky se podílel na knize *O češtině každodenní* (1984).

Bibliografie: *Nářeční slovníček z východního Hlučínska*, Radostná země 1959, č. 1, 12 — 19; *Dva typy pomístních jmen na Hlučínsku*, SISb 1960, č. 2, 229 — 236; *Přecházení některých sloves mezi typy délat a mazat na Moravě*, SbMM 1961, 211 až 217; *Názvoslovní pluhu v lašských nářečích*, Radostná země 1961, č. 1, 8 — 15; *Působení neslovanského jazyka na české (lašské) nářečí*, SISb 1963, č. 2, 146 — 165, 368 — 397; *Moravskoslezská místní jména s Ne-*, Onomastické práce, P. 1966, 97 až 103; *Tschechisch-deutsche Beziehungen in Ortsnamen Nordmähren*, OSG 1967, 209 až 214; *Z toponymie na česko-polském pomezí na Těšínsku*, Onomastické práce, P. 1968, 207 — 216; *Deminutivní podoby moravskoslezských místních jmen*, I. slovenská onomastická konference, Ba. 1968, 111 — 138; *Komenského Mapa Moravy z roku 1627 po stránce onomastické*, J. A. Komenský, Opera omnia I, P. 1969, 243 — 265; *Tvoření obyvatelských jmen v nářečích na Moravě a ve Slezsku*, JazŠt 1969, 147 až 161; *Odvozování osobních jmen v toponymii severových. Moravy a Slezska*, SISb 1970, 174 — 180; *Moravskoslezská místní jména zakončená -nice, -novice/-ňovice*, SlavSlov 1970, 313 — 319; *Problematika tvoření deminutivních místních jmen v češtině*, Sl 1970, 377 — 398; *Die Entstehung und Herausbildung der sogen. toponymischen Kernlandschaft*, Forschungen zur. slaw. und deutschen Namenkunde, Berlin 1971, 14 — 27; *Toponymické modely a toponymický systém*, SaS 1972, 304 — 318; *Ke vztahu dialektologie a antroponomastiky*, Zborn. materiálův z III. slovenskej onomastickej konferencie, B. Bystrica 1972, 78 — 87; *Toponymické modely a toponymický systém*, IV. slovenská onomastická konference, Ba. 1973, 135 — 144; *Zum Begriff „Modell“ und „System“ in der Toponomastik*, ONOMA, Leuven, 1972/73, 55 — 75; *K pojetí substitute jako pracovní metody v toponomastice*, Zb. PedF v Prešove XII/3: Slavistika, 1973, 155 — 166; *Vznik jména Ostravy a připojených obcí*, Ostrava 6, Os. 1973, 279 — 292; *Na obranu lingvistiky a onomastiky zvláště*, Sbor. Čs. společ. zeměpisné 1973, 78 — 90; *K metodologii slovanských toponomastikonů*, ZMK 1975, 77 — 87; *Vztah onomastiky a dialektologie*, Onomastica Jugoslavica 1975, 35 — 40; *Slovotvorný model v české toponymii*, SaS 1976, 112 — 120; *Das onymische Merkmal*, Linguistische Studien A 13, Berlin 1976, 122 — 128; *Problematika studia přezdívek obcí*, NA 1977, 29 — 54; *K metodologii výzkumu toponymie na jazykové kontaktním území*, SlavPrag 1976, 35 — 42; *Slovanská onomastika a Slovanský onomastický atlas*, Příspěvky pro VIII. mezinár. sjezd slavistů, P. 1978, 107 — 117; *Místní jména v komunikativním procesu a pojetí jejich výkladu v toponomastikonech*, ZMK 1978, 327 až 334; *Zu den theoretischen Problemem der Namensforschung im Sprachkontakt*, ONOMA 1978, 388 — 401; *K poválečnému vývoji lašských nářečí*, SPFFBU, A 27, 1979, 89 — 95; *Teoretičeskije i metodologičeskije principy sostavlenija slavjanskich onomastičeskich slovaroj*, Principy razvitija slavjanskoj onomastiki, M. 1980, 68 — 75; *Das Problem der Selektion in der Namensforschung*, Linguistische Studien A 73/1, Berlin 1980, 43 — 49; *Pomístní jména typu „Za lesem“*, „Na nivě“, ZMK 1980, 638 až 650; *Pomístní jména na mapách velkých měřitek*, Sběr informací pro mapování, Gottwaldov 1980, 90 — 107; *Areál onymický a areál dialektový*, Nazewnictwo obszarów językowo mieszaných, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981, 157 — 166; *Zum Problem der Namenssubstitution im Sprachkontakt*, NI 1981, 1 — 20; *Das onymische und das appellative Objekt*, Proceedings of the 13-th Intern. Congress of Onomastic Sciences, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981, 503 — 511; *Zum Variationsprozeß im Benennungssystem*, NI 1982, 23 — 36; *Nářečí a jména*, Náš kraj, B. 1982, 63 — 85; *Kategorie času a propriální systém*, Onomastica 1984, 33 — 43; *Thesen zur toponymischen Integration*, Sprachkontakt im Wortschatz, Leipzig 1984, 9 — 18 (spoluautor); *Die Kategorie des Allgemeinen in der Namensforschung*, OZ 1985, 169 až 189, též *Der Eigenname in Sprache und Gesellschaft*, Leipzig 1985, 152 — 167;

Česká onomastika ve čtyřiceti svobodných poválečných letech, OZ 1985, 9 — 15; *K teorii literární onomastiky*, OZ 1985, 510 — 516; *Teorie onomastiky a roviny propriálního pojmenování*, SaS 1986, 16 — 28; *Die Stellung des onymischen Benennungsmodells in der Namenintegration*, OSG 1986, 29 — 35; *Anoikonymické objekty a jejich pojmenování*, IX. slovenská onomastická konference, Ba. 1987, 91 — 99; *Onymische Funktion und funktionale Namenforschung*, Festschrift till Th. Andersson, Stockholm 1989, 367 — 374; *Chrématonymický objekt*, Chrématonyma z hlediska teorie a praxe, B. 1989, 13 — 20.

R. V.

JAN ŠTURALA, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 8. listopadu 1955 ve Vsetíně. V letech 1974 — 1979 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé R. Mrázek, S. Žaža) ruštinu a němčinu. 1981 získal titul PhDr. Působí na filoz. fak. od 1979. V letech 1982 až 1985 lektor č. jaz. v Bělehradě, 1987 byl na delší studijní stáži v SSSR.

J. Šturala se věd. zaměřuje na syntax současné ruš.; 1992 získal věd. hodnost CSc. (dis. *Vyjadřování subjektivního stanoviska k obsahu sdělení*).

Bibliografie: *Konfrontační zkoumání tzv. komentářů k obsahu sdělení*, SPFFBU, řada A, 1989 — 1990, 69 — 74; *K diferenciaci výrazových prostředků jistotní modalit*, SPFFBU, ř. A, 1991, 41 — 48.

J. J.

FRANTIŠEK TENČÍK, PaedDr., doc. filoz. fak. Nar. se 24. října 1912 ve Vídni. Zem. 12. června 1974 v Brně. Studoval na ped. fak. v Olomouci. 1951 dosáhl hodnosti doktora pedagogiky, 1960 na filoz. fak. v Brně hodnosti kandidáta fil. věd. Habilitoval se 1963 pro obor dějin č. lit. se zvláštním zřetelem k lit. pro děti a mládež; doc. téhož oboru byl jmenován a ustanoven 1964. Učitelem a odb. učitelem byl F. Tenčík v letech 1931 — 1934 a 1936 — 1937 v Brně, referentem rozhlasu pro děti a mládež v Brně v letech 1938 — 1946, vedoucím estetického oboru Výzkumného ústavu pedagogického v Brně v letech 1946 — 1954. V letech 1954 — 1955 byl tajemníkem brněnské pobočky Svazu čs. spisovatelů, od 1955 odb. asist. Vyšší pedagogické školy v Brně. 1960 přešel na filoz. fak. UJEP, kde působil až do své smrti. Byl členem Literárněvědné společnosti při ČSAV, Společnosti pro estetiku při ČSAV, vedoucím redaktorem časopisu Štěpnice, Zlatý máj, členem ediční rady nakladatelství Blok, redigoval teoretickou knihovnici SNDK.

F. Tenčík se zabýval zejména teorií, historií a kritikou slovesnosti pro děti a mládež, dále teorií tvorby pro mládež založené na literárních podkladech (divadlo, loutkové divadlo, film). Značný význam má jeho spis *Četba mládeže v počátcích obrození* (1962). K prohloubení teoretických názorů na lit. pro mládež přispěl jeho výbor ze statí M. Majerové. Pochopení pro problematiku lit. pro mládež mělo původ i v tom, že F. Tenčík byl sám autorem knih pro děti a pořadatelem výborů z díla spisovatelů pro mládež.

Bibliografie: RočUJEP 1964, 93, a v RočBU 1964 — 1968, 464. Významnější práce do uvedených soupisů nepojaté: *Sovětská literatura pro děti a mládež*, P. 1953 (s kolektivem); *Práce s knihou*, P. 1954 (s kolektivem); *Úvod do studia literatury*, P. 1970 (s J. Hrabákem); *K otázce vzniku a vývoje mravoučné četby pro mládež*, in: O literatuře, P. 1958, 183 — 196; *Brněnské divadlo pro děti a mládež od včerejška k dnešku*, in: *Divadlo je divadlo*, B. 1960, 98 — 103; *Folklórní próza a četba mládeže*, SPFFBU, D 8, 1961, 146 — 156; *K česko-polským vztahům v oblasti literatury pro mládež na počátku 20. století*, SPFFBU, D 10, 1963, 107 — 110; *K otázce zvláštních funkcí slovesnosti pro děti a mládež*, ZM 13, 1969, 341 — 346; *Loutkové divadlo pro*

děti jako umění zvláštních funkcí, Československý loutkář 19, 1969, 190 — 196; *František Halas a dětství*, ZM 14, 1970, 567 — 572; *Nad dílem Kamily Sojkové*, Zlatý máj 15, 1971, 224 — 232; *Nad Skupovou Plzní 1971*, ZM 15, 1971, 596 — 602; *Umění dětem*, P. 1972; *Dvě polské publikace o literatuře pro děti a mládež*, SPFFBU, D 19, 1972, 115 — 117; *K otázkám materiálu a předmětu literárněhistorického zkoumání slovesnosti „pro děti a mládež“*, in: *Literárněvědné studie*, B. 1972, 377 — 386; *Nevšední vypravěčka a překladatelka*, ZM 19, 1975; *Slovníček literárních pojmů*, 1976, (převážnou část zpracoval L. Kundera); *Josef Věromír Pleva*, P. 1979 (k vyd. připravil P. Pešta).

jk, vk

FRANTIŠEK TRÁVNÍČEK, akademik, prof. filoz. fak. Nar. 17. srpna 1888 ve Špešově, zemř. 6. června 1961 v Brně. Studoval na UK v Praze germanistiku a slavistiku, mj. u F. Pastrnka, E. Smetánky aj.; zvláště silně na něho působil učitelství i svým vědeckým dílem J. Zubatý. Po absol. filoz. fak. byl činný jako středošk. prof. 1920 se na UK v Praze habilitoval a od 1921 byl povolán jako mř. prof. na filoz. fak. v Brně, kde zůstal až do své smrti (od 1927 jako její řádný prof.).

Po celou dobu svého působení na brněnské filoz. fak. vedl přednášky a semináře z oboru č. jazyka, a to současného i starého, přednášky ze staroslověnštiny a úvodu do slovanské filologie, po r. 1945 četl pro rusisty o rus. jazyce. 1932 — 1933 byl děkanem filoz. fak. a následujícího roku proděkanem, 1948 — 1959 zastával funkci rektora brněnské univ. Byl členem řady věd. institucí a organizací, mj. ČAV, kde pracoval jako sekretář dialektologické komise její III. tř., i nové poválečné ČSAV, v níž vykonával (1952 — 1956) funkci předsedy sekce jazyka a literatury. Organizačně se podílel na formování č. jazykovědné bohemistiky, slavistiky a obecné jazykovědy i jako člen red. kolegií Naší řeči, Slavie, SPFFBU ř. A.

F. Trávníček patřil k čelným zjevům č. bohemistiky v období meziválečném i po druhé světové válce. Byl neobyčejně věd. plodný. V řadě svých prací věnoval systematickou pozornost č. jazyku v celém jeho hist. rozsahu i v celé škále jeho strukturního a funkčního rozruznění. Do věd. lit. vstoupil článkem o přehlásce a — é v mor. nářečích (1911) a problematice dialektologické jsou věnovány i další práce z dob jeho věd. počátků. Celkový přehled č. nářečí podal v kn. *O českém jazyce* (1924), nářečí na Moravě v kn. *Moravská nářečí* (1926).

Důvěrná znalost lid. nářečí byla Trávníčkovi — vedle znalostí starých památek písemných — východiskem k výzkumům o dějinách č. jazyka a jeho mluvnické i hláskové soustavy. K řešení mnoha dílčích problémů z hist. č. mluvnice přispěl kromě článků v několika knižních *Příspěvcích k...* (ve 20. letech). Nejvýznamnější monogr. z tohoto vědního úseku jsou však *Studie o českém vidu slovesném* (1923) a *Neslovesné věty v češtině I. Věty interjekční* (1930), *II. Věty nominální* (1931). První z nich, Trávníčkův spis habilitační, obsahuje kromě výkladů naznačených jejím názvem i množství dalších poznatků z vývoje č. jazyka, např. zevrubné pojednání ze stč. syntaxe pádové. Zračí se tu již zřetelně autorův zájem o hist. syntax č., který vyvrcholil oběma monografiemi o neslovesných větách. V nich T. navázal na učení J. Zubatého a obsáhle je dokumentoval na materiálu z č. písemných památek i z dialektů. Syntézu jeho výzkumů o hist. češtině pak představují jeho knihy *Historická mluvnice československá. Úvod, hláskování a tvarosloví* (1935) a *Skladba* (1956), která vyšla jako III. díl kolektivní *Historické mluvnice české*.

Od počátku 30. let se T. stále více orientoval na současný jazyk spisovný. Tento jeho zájem dokumentují vedle četných statí časopiseckých mj. už jeho práce fonetické, *Úvod do české fonetiky* (1930 a 1932), *Správná česká výslovnost* (1935) a *Spisovná česká výslovnost* (1940). Snad nejvíce byl však širší veřejnosti znám jako nejvíce byl však širší veřejnosti znám jako lexikograf, jako spoluautor *Slovníku lexikograf*, jako spoluautor *Slovníku jazyka českého* (s P. Vášou, 1937, 1952⁴). Výsledky svých výzkumů mluvnického systému současně spis. češtiny zpracoval synteticky

po kratším náčrtu, který vyšel jako *Stručná mluvnice česká* (1941, 1945³) v objemném díle *Mluvnice spisovné češtiny I. Hláskosloví, tvoření slov, tvarosloví* (1948, 1951³) a *II. Skladba* (1949, 1951), které bylo nejrozsáhlejším popisem novoč. mluvnické soustavy do vyd. třídílné akademické *Mluvnice češtiny* a bylo přeloženo i do ruš. (1950). Velkou pozornost věnoval otázkám jaz. správnosti a kultury řeči, zejm. teoreticky v stati *O jazykové správnosti* (1942) a prakticky v nesčetných drobných poučeních otiskovaných po léta v denním tisku (výbor z nich *Jazykové zákampí*, 1961). Zasahoval rovněž do otázek č. stilistiky v brožurách *Umělecká mluva* (1954) a vyslovil se několikrát i k problémům vyučování mateřštině na školách, např. v pracích *Spisovná řeč a nářečí ve škole* (1931), *Mluvnické vyučování* (s V. Komárkem, 1932 a 1941), *O vyučování slohu* (1943).

K dokreslení věd. profilu F. Trávnička zbývá ještě připomenout jeho práce věnované významným zjevům naší i světové slavistiky. Zejm. ho opakovaně přitahovala osobnost J. Dobrovského a zasvěcené studie věnoval též J. Gebauerovi, J. Zubatému a dalším představitelům moderního slov. jazykovědy.

Metodologickým východiskem věd. díla F. Trávnička byla v podstatě mladogramatická koncepce jazyka v jeho hist. vývoji; v syntaxi navazoval vlivem J. Zubatého na proud etno-psychologický. V názorech na jaz. správnost se jeví pokračovatelem — na vyšší odb. úrovni — tradic č. jazykového purismu a brusičství. Tyto teoretické složky své věd. výzbroje se snažil v třicátých letech překonat příklonem k funkčnímu a strukturnímu pojetí jazyka v duchu Pražské školy. I s jejími zásadami se však radikálně a polemicky rozešel spisem *Český jazykový strukturalismus ve světle Stalinova učení o jazyce* (1951) a řadou statí. Neždařilý zůstal jeho vlastní pokus o ucelenou teorii jazyka v učebním textu *Úvod do marxistické jazykovědy* (1954), poplatněm zjednodušujícím ideologickým postulátům.

Bibliografie: *Soupis prací F. Trávnička a Fr. Wollmana k jejich padesátce* (P. 1938); *Soupis prací Františka Trávnička za léta 1938 — 1948*. Pocta F. Trávničkovi a Fr. Wollmanovi (B. 1948, 485 — 535); *Soupis prací akad. Františka Trávnička za léta 1948 — 1958*. Studie ze slovanské jazykovědy, P. 1958, 469 — 476; *Soupis prací akad. Františka Trávnička za léta 1958 — 1962*, SPFFBU, A 10, 1962, 231 — 234.

R. V.

JIŘÍ TRÁVNÍČEK, PhDr., odb. asist. filoz. fakulty. Nar. 9. února 1960 ve Vyškově. Na filoz. fak. vystudoval v letech 1979 — 1984 češtinu a dějepis (učitelé M. Suchomel, Z. Kožmín). Od roku 1991 je na katedře české a slovenské lit. a lit. vědy filoz. fak. MU v Brně, odb. asist. 1991 — 1992 uskutečnil postgraduální studium M. A. (Master of Arts) na School of Slavonic and East European Studies University of London.

Ve věd. práci se zaměřuje především na moderní č. lit. (z ní pak na poezii), na teorii lit. a metodologii lit. vědy i věd humanitních. Je autorem asi 160 studií, příležitostných článků, recenzí aj. v odb., oborových a kult. čas. i denním tisku. Je členem red. rad čas. *Iniciály*, *Slovenská literatura* a *Rok*.

Bibliografie: edice: výbor z básnické pozůstalosti Jana Zábrany *Jistota nejhoršího* (P. 1992). Studie: *Verš — význam, smysl, hodnota* (Nitra 1991), *Svědék v poezii Skupiny 42* (Estetika 1991), *Verš a interpretace* (Slovenská literatura 1990), *Básnický kontakt Ivana Blatného se Skupinou 42* (Česká literatura 1991), *Báseň jako vědomí krize* (Slovenské pohľady 1990), *Poezie období 1945 — 1948* (in: *K české literatuře 1945 — 1948*, B. 1992) aj.

P. J.

PAVEL TROST, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. UK. Nar. 3. října 1907 ve Sternberku, zemř. 6. ledna 1987 v Praze. Studoval na pražské něm. univ. mj. u Schwarze a Slottyho germánskou filologii a srov. jazykozpyt ide. Na UK získal 1934 titul PhDr. Po působení v Univerzitní knihovně v Brně přešel od 1948 na filoz. fak. v Olomouci, kde se 1949 habilitoval a 1951 byl jmenován docentem; souběžně přednášel i na filoz. fak. v Brně jako externista. 1956 povolán na filoz. fak. UK na obor srovn. ide. jazykozpytu a baltské filol. (od 1961 jako prof.). Byl členem red. rady *Philologica Pragensia*, *Travaux linguistiques de Prague* a ČMF.

Trostova věd. orientace byla velmi široká a slavistické zájmy tvořily toliko její menší část. Slavistický dosah mají některé jeho studie a úvahy obecné jazykovědné a teoretické, které se zčásti opírají o slovan., hlavně č. jaz. materiál, a v pracích s širší tematikou jazykové komparatistickou. V souvislostech baltistických pojednal mj. o řadě jevů z oblasti syntaxe i o baltoslovanské problematice vůbec. V rámci jazykových styků slovan.-germán. psal o něm. vlivech na slovan. jazyky obecné, ale i konkrétně o přízvuku č. slov v něm. nebo o něm.-č. kontaktech lexikálních, o kontrastivní fonetice č. a něm. apod. Slovan. jazykový materiál explikoval dále též ve studiích balkanologických. Jinak zasahoval do speciální slavistické problematiky jazykovědné jen příležitostně.

Teoreticky a metodologicky reagoval na moderní lingvistické proudy 20. stol., na jedné straně na Slottyho a Bühlera, na druhé straně na Pražskou školu, z jejichž podnětů vycházel především.

Bibliografie: SaS 1967, 440 — 446; 1977, 350 — 352; ČsPr, 479; Onomast. zpravodaj 1987, 19 — 21; LF 1987, 175 — 177.

R. V.

FRANTIŠEK UHER, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 5. prosince 1931 v Lučenci. V letech 1952 — 1956 studoval na fil. fak. v Brně (učitelé F. Trávniček, A. Lamprecht) češtinu a dějepis, v letech 1959 — 63 angličtinu. Po studiích učil na stř. školách a jaz. katedrách vysoké školy. Od 1972 působí na ped. fak.

Odb. zájem F. Uhra směřuje k bohemistice, ale snaha o teoretické, metodologické a konfrontační aspekty zkoumaných jaz. jevů umožňuje využití jeho prací v širším slavistickém měřítku. Pro derivatologii slovan. slovesa je cenná jeho monogr. *Slovesné předpony* (1987) a další studie o slovesném vidu. Srovnání charakteru verbálních prefixů v slovan. a neslovan. jaz. obsahuje např. práce *Die Beschreibung der verbalen Präfixe im slawistisch-germanistischen Forschungskontext* (1986). Konfrontace jaz. jevů v slovan. jazycích má didaktickou aplikaci ve zpracování učebnic (*Čeština pro Bulhary*, 1968). Zvl. zřetel věnuje F. Uher v této oblasti vztahu č. a sl. (*Slovenština*, 1986; *Slovenský jazyk pro studující učitelství na 1. stupni ZŠ*, 1988; *Úloha předmětu český jazyk a literatura při rozvíjení česko-slovenského jazykového kontaktu*, 1985; *Slovenský jazyk ve vyučování mateřskému jazyku v 2. — 5. roč. české ZŠ*, 1974, *Slovenština*, 1990 aj.).

Bibliografie: RočUJEP 1968 — 1975, 825 — 6; RočUJEP 1976 — 1985, 390; Z prací tam nepojatých: *K charakteristice předponových sloves v Jungmannově Slovníku česko-německém*, SbPFFBU 1976; *Ausgangspunkte und Kriterien der Interferenz*, in: *Deutsch als Fremdsprache* 16, 1979, 3; *K problematice slovotvorné kodifikace*, in: SPPedF UJEP, 1982; *Formální stránka slovesných předpon, předponových sloves a prefixace*, SPPedF UJEP, 1986; *Textové stereotypy, jejich třídění a využití ve škole*, SPPedF UJEP, 1987; *Deutsche und tschechische resultative Verbalpräfixe in der Theorie der Aspektualität*. In: *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik*, IV, 1984, 57 — 74.

HK

BLAŽENA URBANOVÁ, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 2. února 1929 ve Vítchově. 1947 — 1951 studovala na filoz. fak. v Brně ruštinu a češtinu. Po studiích (1951 až 1955) působila jako lektorka a poté odb. asist. univ. katedry rus. jaz. na přírod. fak. 1955 byla přijata na katedru fil. Vyšší školy ped. (nyní ped. fak.). PhDr. 1975, 1985 CSc., 1989 doc. pro obor rus. jaz. Ve své věd. práci se zaměřuje na morfologii a vývoj rus. jazyka. Věnuje se zejm. problematice adjektivních slovních spojení s rozvíjejícími substantivy v ruš. a č. 1982 — 1985 členka věd. týmu, zabývajícího se osvojováním rus. lexika na ZŠ, 1985 — 1989 členka týmu, zkoumajícího problémy výuky rus. jaz. na ZŠ.

Bibliografie: RočUJEP 1976 — 1985, 394. Z prací tam nepojatých zejm.: *K výzkumu osvojování ruské slovní zásoby v 5. ročníku ZŠ*, Studie rusistické IV, 1984, 41 — 58; *Adjektivnyje slovosocetanija s bespredložnymi pádežami sušestvitel'nych v ruskom i češskom jazykach*, Sbor. Filozofické studie XIV, 1986, 195 — 205; *Praktická cvičení z ruského tvarosloví*, B. 1979 (skriptum); *Cvičení z ruského tvarosloví*, B. 1987 (skriptum); *Adjektivní slovní spojení s předložkovým genitivem substantiv v ruštině a češtině*, Studie rusistické VI, 1990, 45 — 59.

Kry

JIRÍ VACEK, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. Nar. 19. října 1955 v Ledči nad Sázavou. V letech 1975 — 1980 studoval na Volgogradském státním pedagogickém institutu v SSSR (učitelé Z. A. Poticha, E. Šejgal) ruštinu a angličtinu. Po skončení studií působil na gymnáziu v Brně do 1982, kdy byl přijat na filoz. fak. 1983 získal titul PhDr. a 1990 dosáhl v Moskvě věd. hodnosti CSc. Absolvoval pětiměsíční studijní pobyt ve Velké Británii (1986 — 1987). Ve st. r. 1992/93 lektorem čes. jaz. v Indii.

J. Vacek pracuje vědecky v oblasti ruské slovtvorby, zkoumá zejm. sufixální odvozování názvů osob v současné ruštině v porovnání s češtinou. Výzkumu derivovaných názvů osob je věnována i jeho kand. dis. (1989).

Bibliografie: Roč. UJEP 1986 — 1987, 203. Z dalších jeho prací viz zejm.: *Ruská textová cvičebnice pro posluchače pedagogiky a historie* (Brno 1986, 86 s.; rotaprint); *Obščeje i speciifčeskoje v slovoobrazovanii nazvanij lic s suffiksom tel' v russkom i češskom jazykach* (ČsR 1989, 14 — 19), *Russkije nazvanija lic s suffiksom -ec i ich ekvivalenty v češskom jazyke* (RJ, 39, 1988/89, 341 — 347), *K univerbácii nazvanij lic v russkom jazyke po sravneniju s češskim jazykom* (Russ, 1989, № 2, 45 — 49)

J. J.

BEDŘICH VÁCLAVEK, PhDr., prof. filoz. fak. in memoriam. Nar. 10. ledna 1887 v Čáslavicích. Zem. 5. března 1943 v Osvětimi. Studoval v letech 1918 — 1921 na filoz. fak. UK češtinu a němčinu (učitelé: J. Jakubec, Z. Nejedlý, F. X. Šalda aj.). 1922 — 1923 studoval div. a lit. vědu v Berlíně u M. Herrmanna. PhDr. získal 1923 na UK na základě dis. *České světské písně zlidovělé*. 1938 podal na filoz. fak. v Brně habilitační spis *Písemnictví a lidová tradice* pro obor novější č. lit.; návrh na docenturu byl zamítnut z politických důvodů. Od 1923 působil B. Václavek v Brně nejdříve jako středošk. prof., později jako knihovník Zemské a univ. knihovny; 1933 — 1939 pracoval ve Studijní knihovně v Olomouci. Red. nebo spolured. Studentskou revui 1921 — 1922 (roč. 1), Pásmo 1924 — 1925 (roč. 1), Šlehy 1926 — 1927 (roč. 6 — 7), ReD 1927 — 1931 (roč. 1 — 3), Index 1929 — 1937 (roč. 1 — 9), Středisko 1934 (roč. 4), U 1936 — 1938 (roč. 1 — 3); v Sociologické revui red. 1929 — 1936 oddíl sociologie umění; dále red. sbor., výbory a edice: *Fronta*, *mezinárodní sborník soudobé aktivity* (1927), *Nový dům* (1928), *SSSR v československé poezii* (1936), *České písně*

kramářské (spolu s R. Smetanou, 1937), *Všemu navzdory* (1938), *Český národní zpěvník* (spolu s R. Smetanou, 1940), *F. Sušil, Moravské národní písně* (spolu s R. Smetanou, 1941), *Historie utěšené a kratochvilné* (1941), *Český listář* (posm. 1946), *Knihy satir* (spolu s D. Šajnerem, 1949), *České světské písně zlidovělé* (spolu s R. Smetanou, 1955); 1933 — 1938 red. 27 svazků Edice Indexu. Do služeb levicové kultury dal i svůj talent organizační. Byl prvním předsedou Brněnského Devětsilu; 1930 uvedl v život *Levou frontu*; 1935 podnítil vznik Bloku, „literární skupiny socialistických realistů v CSR“.

B. Václavek byl předním marx. lit. kritikem meziválečného období. V dvacátých letech se účastnil hnutí avantgardy. Ztotožnil se nejdříve s programem proletářské poezie, později s orientací poetistickou (ve „studii z přítomné české poezie“ *Od umění k tvorbě*, 1928). Dospívá k obhajobě dualismu čisté poezie a užitečné rev. práce, s odůvodněním, že umění ztratilo v kapitalistické společnosti sociální základnu, existuje v trapném provizoriu, a nemůže tedy být tím aktivním sociálním činitelem, jakým by být mělo. Tyto závěry vyslovuje ve „studii k sociologii umění a kultury“ *Poezie v rozpacích* (1930). Cílem této široce hist. založené práce bylo shrnout teoreticky výsledky moderního umění v konfrontaci s marxismem a pokusit se vybudovat vědu o umění na podkladě hist. materialismu, a tak naleznout také „pevná objektivní kritéria pro posuzování současného dění v umění“. Tehdy si už Václavek uvědomuje rozpory ve své koncepci a přiklání se k chápání proletářské lit., do jisté míry pod vlivem II. mezinár. konference proletářských spisovatelů v Charkově. Ohraničenost tohoto pojetí se pak pokouší překonat hledisky noetickými. V popředí jeho zájmu je básnické poznání skutečnosti, a tedy také poměr lit. ke skutečnosti. Nejde o reprodukci skutečnosti pod jménem realismu, ale o uměl. tvorbu reality, o konstituování reality tvorbou, o dialektický spor tvorby s realitou. Do samého centra tvorby se má dostat spisovatelova účast na proměně společenské skutečnosti. Tyto postuláty vcházejí do Václavkovy představy socialistického realismu. Nalézá v socialistickém realismu vyústění dosavadního vývoje, zdůrazňuje domácí č. předpoklady takového vývoje a jeho dovršení, chápe socialistický realismus jako syntézu proletářské poezie s antitezí poetismu; nevzniká mechanickým odvržením předchozích vývojových stupňů, nýbrž jejich krit. včleňováním; i v překonaném stádiu mají být rozpoznávány živé hodnoty a uchovány pro syntézu. Z těchto hledisek hodnotil představitele moderní č. poezie a prózy v krit. statích knihy *Tvorbou k realitě* (1937).

Také v lit. hist. uplatňoval Václavek zřetel k poznávacím a společenským funkcím lit. v marx. pojetí, krizi lit. dějepisu chtěl řešit příklonem k sociologické metodě. Lit. vývoj je mu součástí celkového vývojového procesu sociálního, a jeho poznání je tedy vázáno na poznání objektivních hist. tendencí, resp. dějinné potřeby a nutnosti. Nemínil přitom sledovat pouze obraz sociální skutečnosti v lit. dílech (v tematické složce), ale také jak působí na samu uměl. strukturu. Své názory realizoval Václavek v lit. hist. syntéze *Česká literatura XX. století* (1935) i monograficky, zvláště ve studii *Společenské vlivy v životě K. H. Máchy* (1938). Badatelský zájem Václavkův sahal od současnosti po klas. a starší č. lit., průkopnický význam mají jeho studie a edice o slovesnosti lid. a zlidovělé. Upoutala ho zejména pomezí oblast mezi lit. a ústní slovesností, sledoval cesty, jimiž umělá poezie přecházela do obecného vědomí a užívání, a vlivy působící opačným směrem. Důležitý je jeho přínos k výzkumu kramářské písně 17. — 19. stol. a společenského zpěvu ve stol. 19. a také dělnického folklóru v druhé pol. 19. stol. Překládal z něm. a ruš. (L. Frank, G. Keller, B. Kellermann, H. Mann, J. Wassermann, F. C. Weiskopf, F. Panfjorov aj.).

Bibliografie: *Bibliografie díla Bedřicha Václavka*, P. 1967.

ms

ANTONÍN VÁCLAVÍK, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 12. července 1891 v Pozlovicích u Luhačovic, zem. 4. prosince 1959 v Brně. Po studiu na vyšší reálce v Uherském Brodě do 1912 a absolvování kursu obchodní akademie v Praze 1913 byl subalterním

úředníkem, od 1919 ve službách min. školství a nár. osvěty v Bratislavě, kde působil do 1933 jako konceptní úředník a organizační síla v oboru lidového a výtvarného umění, 1922 vykonal doplňovací maturitní zkoušky na gymnáziu ve Skalici, po nichž byl přijat ke studiu zeměpisu, etnografie, etnologie a dějin umění na filoz. fak. v Bratislavě; 1925 dosáhl u K. Chotka doktorátu na základě knižní práce *Podunajská dedina v Československu*, věnované obci Charvátský Grób. Mezitím instaloval národopisné sbírky muzeí v Luhačovicích 1918, v Rimavské Sobotě 1920, ve Skalici 1922, v Uherském Brodě 1923, uspořádal sbírky Živeny v Turčanském Sv. Martině 1923 a národopisnou kolekci na Pražském hradě 1925 a sbírky Slov. vlastivědného muzea v Bratislavě 1929. Habilitoval se 1934, kdy působil jako vrch. komisař min. školství a nár. osvěty v Bratislavě a současně konal přednášky z etnografie a etnologie na filoz. fak. v Brně. Od 1939 byl věd. pracovníkem Slovákckého muzea v Uherském Hradišti. V letech 1945 — 1959 působil jako prof. filoz. fak. v Brně ve funkci ředitele semináře pro etnografii a etnologii, od 1950 vedoucího subkatedry etnografie.

Už zmíněná disertace o charvátských kolonistech na Slovensku vedla A. Václavíka ke studiu otázky o vlivu jihoslovenské kolonizace na jihozáp. Slovensku a na jižní Moravě (*Otázka jihoslovenské kolonizace v československém národopise*, 1933; *Jugoslavenke naseobine u Čechoslovačkoj*, 1932). Za svých slovenských pobytů až do jejich nedobrovolného ukončení 1939 měl možnost obeznámit se dokonale s lidovou kulturou a výtvarným uměním většiny národopisných regionů na Slovensku a z těchto znalostí vytěžil několik dílčích studií o malbách na ohništích, o lidových textiliích a dřevořezbách, ale především vydal dvě analytické práce: *Slovenské palice* (1936) o typologii pastýrských holí a *Tradicie ľudovej drevorezby* (1936) o výzdobě mandlovacích pístů; obě tyto nevelké, ale důkladné tematické monogr. — poznamenané vlivem funkčně strukturální metody — usilovaly o uplatnění srovnávacího principu, podobně jako pozdější články o lidových obřadech a obyčejích (*Přispěvky k studiu výročních obyčejů*, 1949 — 1950; *Od práce k lidovému obřadu a k lidovému umění*, 1960), o lidových textiliích (*Geneze obřadních plachet, koutnice a úvodnice*, 1958) a zejm. o základech naší lidové kultury (*Slovenské prvky v české lidové kultuře*, 1947). Václavíkovy představy o možnostech využití komparativních postupů při genetickém studiu lidové kultury jsou vtěleny především do jeho poslední, žel už posmrtně vydané knihy *Výroční obyčeje a lidové umění* (1959); její první verze vznikla už v první polovině 40. let pod názvem *Velikonoce v obyčejích a umění našeho lidu* a po přepracování v poválečných letech dostala titul *Kořeny lidového umění*. Avšak teprve třetí podoba rukopisu, nešťastně poznamenaná zásahy věd. redaktora a recenzenta, spatřila světlo světa. I přes porušení autorovy původní koncepce vyloučením některých částí rukopisu a včleněním cizorodých, vesměs nepravdivých a nevědeckých formulací poplatných ždanovovské estetice a ideologii, zůstává tato kniha svědectvím o Václavíkově šíři i hloubce znalostí lidové kultury slovanských i dalších národů jež nabyli nejen dlouholetým studiem odb. literatury, ale též studijním pobytem v Polsku a Německu ve 30. letech a několika cestami na Balkán, naposled ještě na sklonku života do Bulharska a Jugoslávie.

Z jeho základních prací s českou a moravskou tematikou vstoupila do povědomí slovanského národopisu rozsáhlá krajová monogr. *Luhačovské Zálesí* (1930) a obrazová publikace *Textile Folk Art* (1956), v jejíž textové části jsou obsaženy autorovy osobité názory na otázky vzniku a charakteru lidového umění.

Bibliografie: *Antonín Václavík /1891 — 1959/*. Bibliografická příloha Národopisné revue č. 1, 1991 /sest. R. Jeřábek/; o něm viz zejm. Jeřábek, R.: *Prof. Dr. Antonín Václavík*, EP 4, 1961, 333 — 339; Jeřábek, R.: *La théorie de l'art populaire dans l'oeuvre d'Antonín Václavík*, NVČ 35, 1967, 3 — 20; Jeřábek, R.: *Antonín Václavík a sebe/kritika*, ČL 78, 1991, 216 — 221; Jeřábek, R.: *Tendencje slawistyczne w dziele Antonína Václavíka*, *Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego MLI/30*, 1992, 113 — 117.

JAROSLAV VACULÍK, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 27. února 1947 ve Velkých Losinách, 1965 — 1970 absolvoval studium ruštiny a dějepisu na Univ. Palackého v Olomouci (mj. u Miloslava Trapla), na filoz. fak. UJEP obhájil 1976 PhDr., 1983 CSc. 1984 — 1985 studijní pobyt na Moskevské státní univ., 1985 — 1986 stáž v redakci Rovnosti. 1986 jmenován doc. čs. dějin. 1973 — 1982 působil na ped. fak. UJEP.

Věd. zájem J. Vaculíka se soustřeďuje na hist. č. minorit ve stř., jihových. a vých. Evropě a reemigraci jejich příslušníků po druhé svět. válce. Dvě monogr. věnoval volyňským Čechům: *Reemigrace a usídlování volyňských Čechů v letech 1945 — 1948* (1984, 1987) a *Volyňští Češi v protifašistickém zápase* (1987).

Bibliografie: RočUJEP 1976, 839, RočUJEP 1987, 38, 399, RočUJEP 1988, 17. Z dalších prací viz zejm.: *Počátky českého vystěhovalectví na Volyň, Český lid* 1987; *K reemigraci a usídlování Slováků z Rumunska v pohraničí českých zemí v letech 1946 — 1949, Slováci v zahraničí* 13, 1987; *Reemigrace Čechů a Slováků z Jugoslávie a jejich usídlování v pohraničí českých zemí v letech 1945 — 1950*, Bulletin ÚML UJEP 2, 1987; *Přesídlení Ukrajinců z Československa do SSSR v roce 1947*, Materiály ÚEF ČSAV 7, 1988; *Česko-slovenský poměr a poválečná sociální demokracie, Češi na Slovensku* 2, 1989; *Z kulturního života Čechů v Polsku ve třicátých letech*, Bulletin ÚML UJEP 3, 1989.

id

JOSEF VACHEK, PhDr., DrSc., prof. Univerzity 17. novembra v Bratislavě, nyní ve výslužbě. Nar. 1. března 1909 v Praze. Na filoz. fak. UK studoval bohemistiku a anglistiku, mj. u V. Mathesia, B. Trnky, M. Weingarta aj. Tam získal 1932 titul PhDr. 1945 se habilitoval pro obor angl. jazyka na filoz. fak. v Brně a působil tam — od 1946 jako prof. — do 1962, kdy přešel do ÚJČ ČSAV v Praze (a souběžně s tím přednášel na pražské filoz. fak.); od 1971 prof. na Univerzitě 17. novembra v Bratislavě (a paralelně s tím byl pověřován přednáškami na bratislavské filoz. fak.). Podnikl přednáškové zájezdy do Anglie, USA, SSSR, Polska a Rumunska. Je členem mnoha mezinár. věd. společností, např. Philological Society v Londýně, International Society of Phonetic Sciences, Linguistic Society of America aj. Byl a je zčásti dosud členem red. rad ČMF, SPFFBU (ř. A), JazA, Philologica Pragensia a řady publikací neperiodických.

Převážná část Vachkova věd. díla je anglistická a zčásti obecně lingvistická; na tomto vědním úseku věnoval opakovaně pozornost především rozvíjení fonologické teorie. A k fonologii je orientována i řada jeho výzkumů bohemistických, zčásti zaměřených i širě slavisticky. Postupně jej stále více přitahovalo dynamické pojetí fonologie; kromě dílčích studií mu věnoval soubornou knižní publikaci *Dynamika fonologického systému současné spisovné češtiny* (1968). Přispěl dále k typologické konfrontaci č. a sl. S otázkami fonetiky a fonologie souvisí též Vachkův trvalý zájem o problematiku písma, grafiky a pravopisu, o specifčnosti jazyka psaného atp.

K strukturálnímu popisu č. přispěl pojednáním o předložkách, o posesivních adjektivech a o negaci, již kromě toho věnoval velké místo v rozsáhlé srovnávací angl.-č. monogr. *Obecný zápor v angličtině a v češtině* (1947). Z jeho dalších bohemistických prací je třeba ještě připomenout stati o kultuře jazyka, o materiálových prostředcích stylistiky psané jaz. normy, o fonologické stylistice jaz. variet aj. Zasáhl též do problematiky překladatelské.

Své teoretické vzdělání a lingvistické zkušenosti uplatňoval J. Vachek rovněž na poli lingvistiky aplikované výzkumem akustičnosti uzavřených prostorů, audiometrického vyšetřování apod. Nemalý byl konečně Vachkův zájem o metodiku jazykového vyučování.

Metodologicky vychází Vachek ze zásad Pražské školy, jejímž byl členem a spolupracovníkem už od svých studentských let; její teoretické principy dále propracovává a tvořivě rozvíjí i v současné době. Kromě toho prostředkuje poznání vědeckého odkazu Pražské školy mezinárodní odborné veřejnosti v publikacích jako

Dictionnaire de linguistique de l'École de Prague (1960; rus. překlad 1964), *Prague School Reader in Linguistics* (Bloomington 1964), *The Linguistic School of Prague. An Introduction to its Theory and Practice* (1966), *Praguiana. Některé základní a méně známé pražské lingvistické školy* (1988) aj.

Bibliografie: Brno Studies in English 1969, 205 — 215; 1979, 23 — 28; SaS 1989, 468 — 471; NŘ 1989, 44 — 47.

R. V.

HUBERT VALÁŠEK, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 16. října 1949 v Těšově u Uh. Brodu. 1967 — 1972 studoval na filoz. fak. UJEP (učitelé S. Dušková, M. Flodr) archivnictví, 1978 obhájil titul PhDr. Po ukončení studii pracoval v SOA Brno jako instruktor pro podnikové archívy, od 1975 jako podnikový historik a archivář n. p. Adast Adamov. Od 1980 působí na filoz. fak. Je členem komise pro dějiny závodů v ČSFR a zasedá v poradním sboru pro jihomoravské podnikové archívy.

Věd. zájem se soustřeďuje na regionální dějiny a dějiny závodů, na počátky archivnictví na Moravě a v poslední době na problematiku modernizace archivnictví.

Bibliografie: Roč. UJEP 1976 — 1985, 322; 1986 — 1987, 191; *Dějiny Adamovských železáren a strojren v letech 1905 — 1945* (spolu s J. Mariánkovou), B. 1987; *Adamov a prosincová generální stávka 1920*, Adamov 1980; *Adamov v boji proti fašismu*, Adamov 1985; *Vědeckotechnická revoluce a perspektivy soudobého archivnictví v ČSSR*, in: Mikulovské sympozium XV, 1985, 234.

zb

VLASTIMIL VÁLEK, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 16. června 1931 v Olomouci. V letech 1950 — 1955 studoval na filoz. fak. v Brně č. a ruš. (učitelé mj. A. Grund, J. Hrabák). Od 1954 působí na filoz. fak., 1966 dosáhl titulu PhDr. (dis. *K problematice memoárů jako literárního žánru*), 1975 hodnosti kandidáta věd o umění (dis. *Poválečná česká memoárová literatura*), 1982 jmenován doc. pro obor nová česká literatura. Byl věd. tajemníkem brněnské pobočky Literárněvědné společnosti při ČSAV, od 1988 je jejím předsedou. Dlouholetý člen red. rady revue Universitas.

V odb. práci se zaměřuje na novou č. lit. Z počátku se soustřeďoval k osobnosti a dramatické tvorbě V. K. Klicpery. Svůj pracovní zájem postupně rozšířil o studium moderní lit. Z této oblasti věnuje nejvíc pozornosti lit. faktu, zvl. všestrannému výzkumu č. a sl. memoárové lit. 20. stol., orientovanému lit. hist. a lit. teoreticky. Odtud publikoval řadu studií v odb. tisku, v nichž se zabýval memoáry jako lit. žánrem a poetiku memoárů. Do zkoumání o memoárech přinesl nové teoretické poznatky, které syntetizoval v monogr. *K specifičnosti memoárové literatury* (1984); práce stanoví znaky memoárového žánru a jeho místo v lit., klasifikuje memoáry a určuje jejich frekvenci. Je spoluautorem skript *Česká literatura od roku 1946 do počátku let osmdesátých* (1988) a čítanek ze sl. lit. Věnuje se také práci ediční: viz např. krit. vyd. *Básnických překladů Hanuše Jelínka* (1983, s. K. Palasem); je editorem či spolueditorem děl F. M. Klácela, V. Háčka, Z. Wintra, I. Herrmanna, J. Sumína, V. K. Jeřábka, J. Merhauta, J. Mahena, M. Hýska, K. Dvořáčka, M. Elpla, A. a V. Mrštíkú, O. Theera, R. Těsnohlídka, K. Klostermanna a souboru *Doba Josefa Mánesa v zrcadle literatury* (1982).

Bibliografie: Roč. UJEP 1964, 93; Roč. BU 1964 — 1968, 464; Roč. UJEP 1968 až 1975, 763; Roč. UJEP 1976 — 1985, 339. Z prací tam nepojatých uvádíme: *Z korespondence Václava Klimenta Klicpery s druhou manželkou Annou Klicperovou-Trnkovou*, in: LA 5, 1970, 235 — 273; *Několik poznámek ke spisu J. Dobrovského Literarische*

Nachrichten, (sbor.) K 150. výročí úmrtí Josefa Dobrovského, B. 1980, 151 — 165; *Frekvence poválečné české memoárové literatury*, SPFFBU, D 28, 1981, 7 — 17; *Časové aspekty v memoárové literatuře*, SPFFBU, D 29, 1982, 205 — 213; *Jakubcovo hodnocení Vlčkových Dejin literatury slovenskej*, in: O diele Jaroslava Vlčka a Františka Votrubu, Martin 1982, 116 — 120; *Obraz Julia Fučíka v memoárové literatuře*, in: Štěpán Vlašín a kol., *Živý odkaz Julia Fučíka*, P 1983, 177 — 198; *Zamyšlení nad problematikou hereckých memoárů*, SPFFBU, D 30, 1983, 63 — 74; *Nová slovenská literatura*, in: O české a slovenské literatuře, B. 1983, 272 — 402; *Vztah memoárové literatury k literatuře dokumentární*, SPFFBU, D 31, 1984, 137 — 144; *Základní vývojové tendence slovenské poválečné poezie*, in: Přednášky LŠSS, B. 1984, 104 — 110; *Kompoziční složky memoárové literatury*, SPFFBU, D 32, 1985, 203 — 208; *Zamyšlení nad vzpomínkovou literaturou určenou mládeži*, in: Aktuální otázky literatury pro mládež a jejího studia, P. 1985, 75 — 79; *Úvahy nad nezvalovskými memoáry*, in: Vítězslav Nezval — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky, B. 1986, 161 — 170; *Obraz Františka Halase v memoárové literatuře*, in: František Halas — spolutvůrce pokrokové kulturní politiky, B. 1987, 237 — 248; *Obraz poválečné slovenské memoaristiky*, SPFFBU, D 34, 1987, 71 — 84; *Portrét a charakteristika v memoárech*, SPFFBU, D 35, 1988, 83 — 95; *Poválečné české memoáry posledního období*, in: Přednášky z českého jazyka, literatury a historie, B. 1987, 100 — 105; *Očima těch druhých. Obraz Karla Čapka v českých memoárech*, in: Štěpán Vlašín a kol., *Kniha o Čapkovi*, P. 1988, 360 — 386; *Vteřiny duše*, P. 1989 (edice s N. Obrtelovou).

id

ANTONÍN VAŠEK, PhDr., CSc., věd. prac. ČSAV v Brně, od 1992 prof. ped. fak. Nar. 25. září 1925 v Zubří. Na filoz. fak. v Brně stud. češ. a angl. mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Vachka aj. 1951 — 1958 asist. a odb. asist. filoz. fak. v Brně, 1958 až 1987 odb., věd., a samostatný věd. pracovník brněnských poboček ČSAV v Brně; souběžně působil jako externí pracovník na filoz. a ped. fak. PhDr. 1953, CSc. 1960, habil. 1965 (doc. jmenován 1966). Zkoumal jazyk č. menšiny v Rumunsku a č. osídlení v USA. Je členem mezinár. lingvistických společností Research Committee on Sociolinguistics International Sociological Assotiation (a od 1982 členem red. rady čas. Sociolinguistics) a Societas Linguistica Europaea a mezinárodní komise pro studium jazykových kontaktů při Mezinárodním komitétu slavistů.

Vaškova odb. činnost se člení do dvou základních okruhů. Časově ranější je jeho práce dialektologická; věnoval se především mluvě rodného Valašska, kromě tradičních témat hláskoslovných, morfologických a lexikologických též na úseku syntaxe. Účastnil se příprav *Českého jazykového atlasu* a díla *Obščeslavjanskij lingvištičeskij atlas*, podal výklad dialektologických termínů ve *Slovníku slovenské lingvistické terminologie I, II* (1977 a 1979), psal o životě a díle některých českých dialektologů.

Studium valašských nářečí na Moravě přivedlo Vaška ke zkoumáním celokarpatským a jejich výkladu kontaktové lingvistickému. Psal dílejší stati o kolonizaci a jazyku, o izolovaném jazyku, o bilingvistu, diglosii a jaz. kontaktech v Karpatech, o jaz. interferenci a střídání jaz. kódu, materiálové pak prozkoumal jaz. kontakty slovan.-neslovan., slovan.-rum., č.-sl. a obecně balkánské. Jeho karpatologické studie vyvrcholily monografií *Jazykové vlivy karpatské salašnické kolonizace na Moravě* (1967) a účasti na přípravě a vydávání týmového díla *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas* (zatím 3 sv. 1981, 1987 a 1988).

Kromě toho se zabýval též problematikou č. národního jazyka jako celku a jeho vývojovými tendencemi. Z jeho pera pocházejí rovněž popularizující „sloupky“ v denním tisku o otázkách jazykové správnosti a kultury.

Metodologicky vyšel z dialektologické školy Kellnerovy a jejich koncepcí strukturně a funkčně lingvistických a dále je rozpracovává.

Bibliografie: M. Tylová: *Publikační činnost pracovníků ÚJČ ČSAV za léta 1963 — 1967*, P. 1968, 126 — 127; RočUJEP 1964 — 1968, 456 — 457. Z prací tam nepojatých zejm. *On the Subject and Method of Linguistic Carpathology*. Actes du Xe Congrès International des Linguistes, Bukurešť 1969, 599 — 603; *Some Remarks on Sociolinguistics in Monolingualism and Plurilingualism*. Giornate internazionali di Sociolinguistica, Řím 1969, 871 — 879; *Ogar*. Miscellanea linguistica, Ol. 1971, 73 — 77; *Nekotoryje zamečanija o metodike raboty nad Obščeslavjanskim lingvističeskim atlasom na territorii češskogo jazyka*. BullOLJa, M. 1970, 213 — 219; *Karpatskije izolirovannyje jazyki i Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas*. Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas, Kišiněv 1976, 10 — 15; *On Slavic-Roumanian Linguistic Contacts* (Folia Linguistica 1971, 156 — 168); *Lingvističeskaja karpatologija. K voprosam kontaktnoj lingvistiky karpatskoj jazykovoj oblasti* (VJa 1976, 2, 17 — 23); *On the Problem of the Isolated Language* (Folia Linguistica 1976, 85 — 124); *On One Case of Language in the Immigrant* (Onomata 1988, 586 — 599); *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas*. Voprosnik, M. 1981, vyp. I, Kišinev 1989, *Vstupitelnyj vypusk*, Skopje 1987, vyp. II, M. 1988, vyp. III, Warszawa 1991 (spoluautor).

R. V.

VLADIMÍR VAŠKŮ, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 15. října 1933 v Luhačovicích. V letech 1952 — 1957 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Šebánek, S. Dušková) archivnictví a dějepis. 1957 zde dosáhl vysokoškolské kvalifikace prom. hist., PhDr. 1966, hodnosti kand. hist. věd 1967. Od 1956 působí na filoz. fak., zprvu jako asist., od 1961 jako odb. asist., od 1990 jako doc. Je členem Matice moravské a Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně.

Věd. se zabývá především č. diplomatikou, a to jak středověkou přemyslovskou, tak zejména novověkou. V diplomatice přemyslovské se podílel na přípravách k edici *Českého diplomatáře*, a to jednak doplňováním diplomatářového aparátu, jednak řešením otázky, jak lze aplikovat Sichelovu metodu srovnávání písma a slohu na listiny č. panovníků z konce 13. a počátku 14. století. (*K otázce individuálního stylu v listinách Václava II. a Václava III.*, 1960). Spolu s S. Duškovou vydal jeden svazek diplomatáře (*Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*, V/4, 1993). V diplomatice novověké se soustředil na typologický a genetický rozbor písemností zeměpanských správních institucí č. státu 16. — 18. stol., a to zejm. v přehledné studii *Česká královská kancelář a kancelářská zařízení jiných stěžejních institucí státní zeměpanské správy v letech 1526 — 1848* (1965, 1971, 1984) a v monogr. *Studie o správních dějinách a písemnostech moravského královského tribunálu z let 1636 — 1749* (1969). V řadě studií, zejm. v monogr. *Panovnické konfirmace pro moravské kláštery v 18. století* (1981) se zabýval novověkými úředními revizemi středověkých a raně novověkých listin. Spolu s vytvářením konkrétních poznatků o novověkých písemnostech řešil i problémy metodické, např. ve studii *Nejstarší radní protokol moravského tribunálu — k otázce vztahu mezi úředními knihami a aktovým materiálem* (1966). Zabýval se i jednou z ústředních otázek č. sfragistiky — problematikou svatováclavské pečeti. Z jeho prací vztahujících se k dějinám Moravy je nejvýzn. stať *Poddanské nepokoje na Moravě v letech 1705 — 1706* (1983).

Bibliografie: RočUJEP 1964, 71, RočUJEP 1964 — 1968, 417, RočUJEP 1968 až 1975, 682, RočUJEP 1976 — 1985, 323, RočUJEP 1986 — 1987, 191. Z prací tam nepojatých viz. zejm.: *Příspěvek k otázce svatováclavské pečeti*, SPFFBU, řada C, 1958, 26 — 39, *Usilí Starého Brna o právo nazývat se městem*, Forum Brunense, 1990.

Jaj

VĚRA VAŘEJKOVÁ, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 7. března 1931 v Brně. 1950 až 1955 vystudovala na zdejší filoz. fak. češtinu a ruštinu (učitelé Ant. Grund a J. Hrabák). 1954 — 1956 asist. Vysoké školy ruského jazyka v Praze, 1956 — 1961 středoškolsk. prof. Od 1961 odb. as. na ped. fak. Členka Literárněvědné společnosti při ČSAV, členka výboru brněnské pobočky Společnosti přátel knihy pro mládež. 1966 získala titul PhDr., 1969 předložila k obhajobě kand. dis. práci. Obhajoba nebyla povolena z polit. důvodů, 1971 v rámci tzv. normalizace byla z fak. propuštěna. Pracovala rok na rektorátě UJEP, dále v družině mládeže, od 1976 v administrativě. Na základě rehabilitace se vrátila na ped. fak. (1990). Obhájením dis. práce Žánrová problematika bajky získala hodnost CSc. (1990). 1991 doc. na zákl. habil. spisu Na pomezí literární vědy a literární výchovy.

Ve věd. práci se orientovala na zkoumání adaptací starších lit. děl pro současné čtenáře, zejm. pro mládež, a odtud na problematiku žánrů, zvl. malých forem, na jejich podobu v lit. pro mládež a na interpretaci textů, při níž uplatňovala i hledisko genologické. Prozkoumala v hist. souvislostech druhovou specifičnost bajky a věnovala se otázkám mod. pohádky. Interpretaci pochopila i jako klíčovou otázku lit. výchovy a zpracovávala její problematiku pro potřeby zákl. školy. Své pojetí lit. výchovy formulovala teor. v článcích a studiích a popularizovala v přednáškové činnosti pro učitele zákl. škol. Pro potřebu učitelů a studentů byla určena kol. slovníková příručka Česká literatura 1918 — 1945, na níž se podílela autorsky i red. Kniha byla vtištěna (1970), ale pro jména autorů a výběr hesel nebyla převzata do distribuce a celý náklad byl skartován. V recenzích sledovala novinky lit. pro děti v čas.

Bibliografie: Dvacet let pedagogické fakulty UJEP, 1966, 55 a RočBU 1964 až 1968, 504 — 505. Práce tam nepojaté: *Interpretace uměleckých textů v hodinách literární výchovy*, sb. Jazyk-literatura-škola, B. 1967, 85 — 104; *Žánrová problematika bajky*, ČJL, 1966/67, 7; *Glosy k přítomnosti pohádky*, ZM, 1967, 10; *Na počátku byla Matylda*, ZM, 1967, 10; *Alegorie v bajce*, sb. K minulosti i dnešku literatury, B. 1969, 79 — 107; *Učitel literární výchovy*, ČJL, 1970/71, 3; *Uplatnění žánrového hlediska v práci s texty v literární výchově*, sb. Jazyk-literatura-škola II, B. 1970, 43 — 63; *Čapkovské inspirace*, ZM, 1971, 5; *Literárněteoretická východiska práce s texty pověstí v 6. třídě*, ČJL, 1970/71, 6; *Žánrová problematika balady*, ČJL, 1971/2, 9. *Tlumočník v Labyrintu světa*, ZM, 1990, 9; *Pohádky Jiřího Mahena*, PdF MU Brno, 1992; *Čapkův pohádkový místopis*, Bulletin Společnosti bratří Čapků č. 31, 1992 aj.

jr

RADOSLAV VEČERKA, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 18. dubna 1928 v Brně. Po absol. filoz. fak. v Brně, kde studoval češtinu a ruštinu mj. u J. Kurze, A. Kellnera, V. Machka a F. Trávníčka, zůstal na fak. od 1950 postupně jako asist., odb. asist., doc. (od 1964) a prof. (od 1990). 1953 získal titul PhDr., 1958 hodnost CSc., 1987 DrSc. 1968/69 a v zim. semestru 1984/85 byl hostujícím doc. a prof. v Erlangen, 1990/91 v Münsteru, 1992 lektorem v Rezně. Je členem Českého komitétu slavistů, členem komise pro čsl. slovník při Mezinárodním komitétu slavistů; byl výkonným red. SPFFBU, A, a red. řady příležitostných publikací a sborníků.

Večerka je věd. činný v oboru paleoslovenistiky, slovan. jazykovědné komparistiky a dějin slavistiky.

Staroslověnštinu zkoumá především z hlediska jazykovědného, zvl. syntaktického. Otiskl z tohoto oboru několik desítek statí, např. o syntaxi pádů a číslovek, o slovosledu, o voluntativní modálnosti, o rodové kongruenci, o některých typech souvětí aj., a vydal i monogr. *Syntax aktivních participií v staroslověnštině* (1961). Jako několikasvazkovou syntézu tohoto celoživotního úsilí zpracovává dílo *Altkirchen-slawische Syntax*, z něhož dosud vyšel I. díl *Die lineare Satzorganisation* (1989) a II. díl *Die innere Satzstruktur* (1993). Kromě syntaxe se zabývá též stsl. lexikografií jako člen red. kolektivů *Slovníku jazyka staroslověnského* (od 1958), jedno-svazkového slovníku *Staroslavjanskij slovar'* (vychází v Moskvě; též spoluautor úvodu) a *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského* (od 1990).

Další okruh Večerkových věd, zájmů paleoslovenistických tvoří problematika staroslověnštiny jako nejstaršího slovan. jazyka spisovného v souvislostech kulturně histor. a literárních. Přechod od čistě lingv. prací k tomuto okruhu tvoří příspěvky o vztahu staroslověnštiny k řečtině, vedle pojednání o asymetrickém modelu řec.-stsl. překladové ekvivalence zejm. též úvahy o řec. podílu na formování staroslověnštiny jako spis. jaz. a syntetická studie souhrnná. Přispěl rovněž k problematice vlivu latiny na staroslověnštinu. Celkový přehled stsl. jaz. a písemnictví na naší půdě na kulturně hist. pozadí naskicoval v publikaci *Slovanské počátky české knižní vzdělanosti* (1963), ale vedle toho se dílčími otázkami — např. bohemismy v I. stsl. legendě Václavské, stylem Života Konstantinova a Metodějova, Kyjevskými listy nebo lat. legendou Kristiánovou ze slavistického hlediska — zabýval ještě i ve speciálních studiích. Rozebrał dále poválečné práce č. filol. o této problematice a věnoval jí dílčí studie o přínosu Cyrila a Metoděje k čl. kultuře a dále celkové pojednání o staroslověnštině jako spis. jaz. Velké Moravy i přehledný nárys velkomoravského písemnictví. Prozkoumal rovněž lit. souvislosti přemyslovských Čech s Velkou Moravou a velkomor. kořeny stsl. písemnictví v Českém knižectví vůbec a podal přehled stsl. písemnictví v Čechách souhrnně, mj. i v učebním textu *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti* (1979, 1982²; spoluautor). Pojednal o čl.-bulh. lit. stycích v raném středověku, objasnil kořeny charv. redakce církevní slovanštiny a přispěl k poznání toho, jak se formovala rus. redakce staroslověnštiny. A podal konečně celkovou periodizaci nejstarších lokálních typů staroslověnštiny a její charakteristiku z funkčně stylového hlediska. K paleoslovenistickým pracím kulturně-hist. zaměření přiřazuje se i jeho autorská účast na kolektivní edici a překladu pramenů k dějinám Velké Moravy *Magnae Moraviae fontes historici I—IV* (1966, 1967, 1969, 1971). Připravil v několika vyd. skriptum stsl. textů jako spoluautor, samostatně též *Staroslověnské texty* (1937). Sumu poznatků o staroslověnštině uložil do učebnice *Staroslověnština* (1984).

Večerkovy práce ze srovn. slovan. jazykovědy se týkají převážně syntaxe, resp. syntaktické morfologie, jen ojediněle též hist. fonologie. Jsou pojaty z větší části jako studie slovan. generálně komparatistické, zčásti balkanistické a zčásti konečně bohemistické, rusistické nebo bulharistické v širším slovan. zářámování. Otázky slovan. hláskosloví a lexikologie řešil přehledně v *Úvodu do etymologie* (1975 jako skriptum, 1981 knižně; s A. Erhartern). Ze srovn. slovan. studií vzešly i učební texty *Postavení ruštiny mezi slovanskými jazyky* (1957), *Základy slavistiky a rusistiky* (1980) a *Úvod do slovanské jazykovědy* (1977).

Do dějin slavistiky se zabírá jako autor více než stovky hesel v slovníku ČsPr (1972), jako spoluautor knihy *Československá slavistika v letech 1918—1939* (1977) a několika přehledných syntetických studií; z oboru publikoval konečně též na dvě stovky nekrologů a biograficko-bibliografických medailónů slavistů i bibliografických přehledů. Zredigoval učební text *Vývoj odborných zájmů o češtinu* (1988; spoluautor).

V metodě práce spojuje filol. analýzu dokladů se zřetelem k strukturnímu zapojení zkoumaných jevů do systému jaz. a k souvislostem srovnávacím.

Bibliografie: RočBU 1964, 96 a 99—100; RočUJEP 1964—1968, 452; ČsPr 497—498; RočUJEP 1968—1975, 754—755, 1976—1985, 344; Kirilo-Methodievska enciklopedija 1, Sofija 1985, 376—377; SPFFBU, A 36, 1989, 27—37. Z prací tam již nezachycených ještě mj. *Povtorenije častej predloženiya v drevnebolgarskom literaturnom jazyke*, (in:) Vtori meždunar. kongres po balgaristika. Dokladi. Kirilo-Methodievistika. Simpozium, Sofija 1989, 71—80; *Altkirchen Slavische (altbulgarische) Syntax*, Freiburg i. Br. (v sérii Monumenta linguae slavicae dialecti veteris), I. *Die lineare Satzorganisation* (1989), II. *Die innere Satzstruktur* (1993); *Lingvistická skica k Velké Moravě a raně středověkým Čechám*, SPFFBU, E 34—35, 1989—1990, 61 až 76; *Ke genetické charakteristice staroslověnštiny: koncovka 3. os. sg. a pl. indikativu praesentis*, Československo-bulharské kulturní vztahy. Tradice a perspektivy bádání (série Práce Ústavu slavistiky 2), Brno 1990, 144—157. *Česká slavistika od 50. do 80. let 19. století*, Slovanské historické studie 17, 1990, 17—30 (spoluautor); *Počátky písemnictví v českých zemích do poloviny 13. stol.*; *Literatura staroslověnská a latinská*, B. 1992.

JANA VIGNATIOVÁ, PhDr., CSc., odb. asist. filoz. fak. MU. Nar. 24. dubna 1937 v Ostravě. Na FF UJEP v Brně absol. etnografii (1960) a později dálkově prehistorii (1967). Doktorát filoz. získala na základě dis. *Specializovaná výroba na velkomor. sídlištích* (1972), jako kand. dis. obhájila spis *Slovan. osídlení jižního předhradí Břeclavi-Pohanska* (1989), který vyšel tiskem 1992. Od 1960 působila na katedře prehist. jako odb. pracovnice při dokumentaci výzkumů na Pohansku; 1971 se stala odb. asist. a zapojila se do výuky dějin archeol. a později slovan. a středověké archeol.

1975 — 1979 zrealizovala rozsáhlý záchranný výzkum na již. předhradí Pohanska a po oslabení personální základny Pohanska se na sklonku sedmdesátých let plně zapojila do zabezpečování celého tamějšího výzkumu. V terénním výzkumu i při hodnocení archeol. materiálů soustavně rozvíjela spolupráci s geofyzikou, petrografií, neutronografií i s jinými přírod. obory.

Publikačně se původně věnovala zejm. dějinám archeologie (*Vývoj archeolog. bádání v Čechách a na Moravě po počátku 20. stol.*, B. 1967, dipl. práce; *Vývoj archeolog. map v českých zemích do přelomu 19. — 20. stol.*, SPFFBU E 13, 1968, 139 — 151; *Přehled vývoje archeolog. bádání na Moravě do poč. XX. stol.*, Zprávy ČSSA 17/3, 1975, 93 — 125), později se zaměřila na zpracování dílčích výsledků výzkumu na Pohansku, zejm. jednotlivých druhů sídl. objektů (*Poselení a typy ich objektov...*, Scripta FSNUPB 11, 1980, No. 1., 7 — 40; *Peči-kamenki v žilych poluzemljankach...*, Scripta FSNUPB 13, 1983, No. 2., 93 — 104 — s J. Štelcem; *Velkomor. studna z Břeclavi-Pohanska*, SPFFBU E 27, 1982, 203 — 214), jezdecké výstroji (*Součásti jezdecké výstroje z nálezů na Pohansku u Břeclavi*, SPFFBU E 25, 1980, 161 — 198; *Snarjaženije vsadnika i verchovogo konja iz raskopok Brzeclav-Pogansko*, Pliska-Preslav III, 1981, 84 — 89; *Nichtslawische Elemente in der materiellen Kultur in der südlichen Vorburg von Pohansko*, in: *Interaktionen der mitteleuropäischen Slawen...*, Nitra 1984, 279 — 284), jakož i k celkové interpretaci nálezů na Pohansku (*K charakteristice neopevňených sídlišť v 9. — 10. stol.*, SbNM Praha, A-hist. 37/2 — 3, 1983, 109 — 115; *K sociální charakteristice jižního předhradí Pohanska*, SPFFBU E 30, 1985, 105 — 112; *Zur Frage der Gefolgschaftspuren in den großmährischen Siedlungen*, SPFFBU E 32, 1987, 101 — 108).

Bibliografie: RočUJEP 1964 — 8, 414; RočUJEP 1968 — 75, 672; RočUJEP 1976 — 85, 331.

B. D.

JAN VILIKOVSKÝ, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 15. dubna 1904 v Semechnicích u Opočna, zem. 15. listopadu 1946 v Brně. Studoval v letech 1922 — 1924 na filoz. fak. UK francouzštinu a latinu, pak češtinu a historii, poté na filoz. fak. Komenského univ. češtinu a historii (1924 — 1927). Z pražských učitelů naň nejvíce působil V. Tille, z bratislavských V. Chalupecký a J. Baudiš. 1927 získal doktorát dis. *Příspěvky k poznání Kosmova klasického vzdělání*. 1928 — 1936 působil na filoz. fak. v Bratislavě jako asist. a lektor středověké latiny. 1933 se habilitoval spisem *Latinská poesie žákovská v Čechách*. 1936 — 1939 byl na filoz. fak. v Bratislavě mimoř. prof. č. a sl. lit., od 1. 7. 1939 do 15. 11. 1946 prof. starší č. a sl. lit. na filoz. fak. v Brně. Byl členem Učené společnosti Šafaříkovy a Královské české společnosti nauk, mř. členem České akademie věd a umění. Studijní pobyty: 1930 — 1931 v Římě a Rakousku 1932.

K literárněvědnému bádání připravil se Vilikovský studiem lat., franc. a něm. písemnictví středověkého. Zaměřil se hlavně na vztahy mezi lat. a č. lit. středověkou. Vynikajícím výsledkem studia v této oblasti je jeho habilitační spis (1932). Svůj zájem pak soustředil především na 14. stol. a na lit. sl. Jeho edice (*Próza z doby Karla IV.*, *Staročeská lyrika*, *Legenda o sv. Kateřině*, *Staročeské satiry*) jsou příkladné svými hodnotícími průvodními studii a poznámkovým aparátem. V těchto edicích a v řadě studií požadoval a realizoval hist. analýzu starých textů, tj. rozbor ideových a uměl. hodnot díla z hlediska doby jeho vzniku. Důsledné uplatňování této

metody spolu s důkladnou znalostí materiálu učinilo z Vilikovského předního medievalistu jeho doby. Sbor. *Slezsko, český stát a česká kultura* (1946) přinesl jeho znamenitou studii *Starší literatura slezská a její význam v literatuře české*, která naznačila mimořádné předpoklady Vilikovského k syntetickému zpracování staroč. lit. Sl. lit. věda, kterou Vilikovský pomáhal rozvíjet hlavně za svého předvá. působení na bratislavské univ., vděčí Vilikovskému za studie věnované kancionálům 17. stol., počátkům sl. lit. kritiky, nejstaršímu textu sl. hymny, J. Kollárovi, P. J. Šafaříkovi, Š. Hruškovičovi aj. Posmrtné vyd. studií a článků Vilikovského vyšlo s názvem *Písemnictví českého středověku* (1948).

Bibliografie: CMM 1947; Naše věda 1950; Universitas 1969.

M. K.

VLASTA VLAŠÍNOVÁ, roz. Tomanová, PhDr., CSc., doc. filoz. fak. Nar. 21. května 1925 v Kremnici, zem. 29. května 1977 v Brně. 1946 — 1949 studovala na filoz. fak. v Brně (učitelé A. Grund, F. Wollman) ruštinu a češtinu, 1953 získala PhDr., 1964 obhájila kand. dis. *České překlady ze Ščedrinova díla*. 1949 — 1953 působila jako středoškolská prof. v Šenově ve Slezsku, v Ostravě a v Brně. 1953 — 1977 pracovala na filoz. fak. v Brně. Habil. se 1969 prací *Česká cesta k pochopení Korolenkova literárního odkazu*. Byla členkou Literárněvědné společnosti, Jazykovědného sdružení při ČSAV, členkou red. čas. Čsl. rusistika.

V. Vlašínová je autorkou několika středoškol. a vysokoškol. učebnic ruštiny včetně *Malého slovníku ruských spisovatelů I, II* (s M. Krhounem, 1971 — 72). Její věd. zájem se soustřeďoval na oblast stylistiky, překladu a recepce rus. autorů v č. prostředí. Analyzovala především tvorbu tří rus. realistů: M. J. Saltykova-Ščedrina (*Satira okřídlená fantazií*, 1975), V. G. Korolenka (*Česká recepce V. G. Korolenka*, 1975) a A. F. Pisemského. Pro V. Vlašínovou je charakteristická schopnost soustředit řadu informací na malé ploše. Její práce jsou závažným přínosem pro zkoumání č.-rus. vzájemnosti.

Bibliografie: RočUJEP 1964, 104; RočUJEP 1964 — 68, 474 — 475; RočUJEP 1968 — 1975, 779 — 780. Z jejích prací viz mj.: A. V. Lunačarskij — *divadelní kritik*, Literatura, umění a revoluce, B. 1976, 175 — 184; *Češská recepce tvorčestva V. G. Korolenka*, Iskusstvo slova, Moskva 1973, 342 — 350; *Otázky analýzy lit. textu*, SPFFBU D 21, 1974, 145 — 150; *Ščedrinovy dramatické satiry*, Čsl. rusist. 1974, 3, 103 — 108; *Psychologická povídka Saltykova-Ščedrina*, Slavia 1976, 4, 382 — 386; *Ščedrinův panoramatický román*, Čsl. rus. 1976 3, 97 — 101.

id, dk

VÁCLAV VONDRÁK, PhDr., prof. filoz. fak. Nar. 22. září 1859 v Dubu, zemř. 13. srpna 1925 v Brně. Studia romanistiky a slovanské filologie ve Vídni (u Fr. Miklošiče) uzavřel 1894 doktorátem. Poté působil jako vychovatel v šlechtických rodinách a jako úředník dvorní knihovny ve Vídni. 1893 habilitován pro obor slovan. filol. na vídeňské univ. Téhož roku jmenován mř. prof., od 1910 řádný prof. vídeňské univ. 1920 povolán na nově založenou univ. v Brně a působil na ní do své smrti 1925.

Jako první řádný prof. slovan. filol. na filoz. fak. byl V. Vondrák zakladatelem

brněnské univerzitní slavistiky a slovan. semináře. Do dějin brněnské univ. se zapsal i jako jeden z jejích prvních rektorů.

V. Vondrák pracoval badatelsky na poli csl. filologie a srovnávací slovan. jazykovědy. Jeho první tištěnou prací byla studie *Zur Kritik der altslovenischen Denkmale* (1886). Zájem o stsl. a csl. památky ho neopouštěl po celou dobu jeho života. Jeho plodem byla zejm. též edice *Glagolita Clozuv* (1893) a edice dalších textů v chrestomatii vyd. německy v Göttingách 1910 a v *Církevněslovanské chrestomatii* (1925), která obsahuje i cenný stsl. slovníček. Přispěl dále k lepšímu poznání řady starých rukopisů a textů, jako třeba kodexu Supraslského (1892, 1903), Frizinských zlomků (1894, 1896), stsl. legendy Václavské (1892, 1903), Života Metodějova (1898), Chilandarských listů (1900), Euchologia Sinajského (1903), Kyjevských listů a Pražských zlomků hlaholských (1904) apod. Věnoval pozornost nejstarším slovan. abecedám a jejich původu a řadě dílčích otázek spjatých s nejstaršími fázemi stsl. a csl. písemnictví v publikacích *Altslovenische Studien* (1890), *Studie z oboru církevněslovanského písemnictví* (1903) a v dílčích článcích publikovaných v odborných periodikách i sbornících. Syntézou jeho bádání o mluvnické stavbě staroslověnštiny byla rozsáhlá publikace *Altkirchenslavische Grammatik* (1900, 1912²), která obsahuje vedle úvodu a ukázek nejen zevrubný popis hláskového repertoáru a tvarové soustavy staroslověnštiny, ale zejm. též obsáhlou syntax; přes nevyváženost materiálovou i teoreticky metodickou je to dosud nejrozsáhlejší a materiálově nejbohatší mluvnice stsl. jazyka.

Po 1. vyd. stsl. mluvnice zaměřoval se stále více k problematice srovnávací slovan. mluvnice. V dílčích studiích řešil především některé otázky srovnávacího hláskosloví, např. problém metateze likvid, nosovek a opakované otázky akcentologické (též knižně 1924) a zpracovával i dílčí problémy ze srovnávacího slovan. tvarosloví, např. o některých koncovkách pádových, o imperfektu aj. Vyvrcholením jeho výzkumů v oblasti srovnávací slovan. mluvnice byla dvojdílná práce *Vergleichende slavische Grammatik I. Lautlehre und Stammbildungslehre* (1906, 1924²), *II. Formenlehre und Syntax* (1908, 1928²). Přes kritiku, které byla tato práce od počátku podrobována, patřila spolu se stsl. mluvnici po celou první polovinu 20. stol. k základním příručkám pro studium staroslověnštiny i srovnávací slovan. jazykovědy a jako důležitý zdroj informací o slovan. jazycích slouží do jisté míry dodnes.

Metodologicky předstává Vondrák reprezentanta filol. práce vycházejícího z východisek v podstatě mladogramatických.

Bibliografie: Sl 4, 1925 — 26, 613 — 622; ČsPr 507 — 509; Kirilo-Methodievska enciklopedija, Sofija 1985, 452 — 455.

R. V.

LIBOR VYKOUPIĽ, PhDr., odb. asist. filoz. fak. Nar. 6. srpna 1956 v Brně. 1975 až 1980 studoval na filoz. fak. v Brně (učitelé J. Kudrna, B. Šindelář) historii a ruštinu. PhDr. 1982. Od roku 1979 působí na filoz. fak. UJEP. Člen ČSHS při ČSAV. Kratší stud. pobyty v SSSR a Rakousku.

Práce L. Vykoupila jsou věnovány problematice dějin USA: *George Bancroft a „raná škola“ o americké revoluci* (1987), *Šaysovo povstání a vznik americké ústavy* (1988), a historiografickým a metodologickým otázkám (*K otázkám typologie počátků feudalismu v pracích sovětských historiků*, 1985). Zabývá se i dějinami Československa (*Čítanka z dějin Československa 1918 — 1945*, 1988). Z dalších prací zejm. jako spoluautor *Drásov 1238 — 1988* (1988), *Moravany 1239 — 1989* (1989).

Bibliografie: Roč. UJEP 1986 — 1987, 191.

jm

FRANK WOLLMAN, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak., člen ČAVU (1928), člen korespondent ČSAV (1952). Nar. 5. května 1888 v Bohušovicích nad Ohří. Zem. 5. května 1969 v Praze. Studoval na filoz. fak. UK v Praze u J. Polívky, J. Máchala aj., 1912 na univ. v Berlíně u A. Brücknera. PhDr. získal 1917 v Praze. Spisem *Vampyrické pověsti v oblasti středoevropské* (1921, 1923, 1925) se 1922 hab. pro obor srovnávacích dějin lit. 1925 byl jmenován prof. téhož oboru na univ. v Bratislavě, od 1928 do 1959 v Brně. Po druhé svět. válce přednášel rovněž na JAMU v Brně, kde byl 1948 až 1950 děkanem divadelní fakulty a prorektorem, od r. 1951 do 1959 byl ved. katedry rusistiky a literární vědy na filoz. fak. v Brně. 1959 odešel do důchodu, zúčastňoval se však i nadále aktivně věd. života v ČSAV a pracoval intenzivně badatelsky.

Jako žák Polívkův vyšel Wollman ze srovnávacího studia ústní lid. slovesnosti, která zůstala předmětem jeho badatelského a věd. organizačního zájmu i později (srov. např. sbírky sl. a moravské lid. prózy nebo velkou studii *Lidová slovesnost v literárnějazykovém obrození Slovanů*, 1956). Lidovou slovesnost chápal jako organickou a nedílnou součást lit. procesu. To prokázala i jeho syntetická kniha *Slovesnost Slovanů* (1928), pojednávající o dějinách slov. lit. a lid. slovesnosti Slovanů z jednotlicího historickosrovnávacího hlediska. Dramatickou tvorbu již. Slovanů zpracoval v monogr. *Srbochorvatské drama* (1924), *Slovinské drama* (1925), *Bulharské drama* (1928) a v souhrně *Dramatické slovanského jihu* (1930). Princip typologický je v těchto rozsáhlých monogr. spojen se strukturním, a to vědomě i záměrně. Důsledně tu uplatňuje hledisko tvaroslovné (eidologicky) srovnávací a osvědčil jemný smysl pro specifičnost dramatického díla. Ve velkém časovém rozpětí vydal tři publikace věnované vývoji slovan. programů (slavismů): spis *K metodologii srovnávací slovesnosti slovanské* (1936) byl zaměřen především proti lit. dezinterpretaci nacistické slavistiky. Kniha *Slovanství v jazykově literárním obrození u Slovanů* (1958) ukázala v širokém záběru působení slovan. ideologie u slovan. národů v době osvícenství a nár. obrození. Monogr. *Slavismy a antislavismy za jara národů* (1968), která stojí na rozmezí hist. a lit. vědy, rozebírá složitou dialektiku integračních a diferenciacních tendencí u Slovanů v období tzv. jara národů. Tyto knižní monografie doplňuje řada dílčích a přípravných studií s obdobnou tematikou, uveřejňovaných v třicetiletí 1938—1968 v odb. slavistických čas. V teoretických a metodologických pracích, samostatných i recenzních, sledoval vývoj lit. vědy, zvláště sov., po druhé světové válce. Metodologii historickosrovnávacího literárněvědného studia propracovával plných čtyřicet let (1929—1969). Svě komparatistické zásady vyložil zejm. v syntetické studii *Srovnávací metoda v literární vědě* z roku 1957 (vyšla až 1959), kde podal i souhrnnou hist. srovnávacího bádání a jeho současnou problematiku. K metodologii srovnávacího studia jsou zaměřeny i jeho referáty pro mezinár. sjezdy slavistů (1929 až 1968), metodologické hledisko převládá i v polemicky vyhrančených recenzích význam. slavistických monogr. a také v hodnotících souborných referátech o sjezdových jednáních (týká se to zejm. IV., V. a VI. mezinár. sjezdy slavistů). Ve své koncepci přemostil metodologické úskalí dobových interpretačních systémů a ergocentrických metod; evoluční, genetické hledisko spojil s morfologickou systematikou opeřenou o kauzalitu dějinné reality a interferencí genetického a strukturálního přístupu načrtl, vyznačil a snad i předjal cestu moderního literárněvědného zkoumání i mnohem pozdějších fází. Postuloval poznávání „genetické existence“ tvarových organismů slovesnosti cestou mikrologických dílčích analytických monogr. i syntéz vzklenutých nad lit. procesem a umožňujících vytvoření evoluční obecné, svět. poetiky. Svou koncepcí srovnávací vědy o slovesnosti tak dotvářel v ucelený metodologický systém sledující vytvoření induktivně syntetické poetiky cestou eidografie (srovnávacího tvarosloví, strukturálního vyšetření formy v jednom společenství — horizontálním řezem) a eidologie (vyšetřením druhů v několika společenstvích — vertikálním průřezem) oscilující mezi poetikou a lit. hist. Rada prací se váže k oblasti dějin č. a svět. slavistiky (psal o Murkovi, Šafaříkovi, Máchalovi, Brücknerovi a Francevovi). Red. byl činný ve Slavii (od 1946), ve Slovesné vědě (od 1947), ve Slovanském literárním klubu (od 1946). Spolu s E. Dostálem red. sbor. Dobrovský a Brno (1929), spolu s A. St. Mágreem sbor. *Obrysy Slovanstva* (1948). Věd. organizačně působil také v ČAVU (před 2. svět. válkou), ve Slovanském ústavu ČSAV (po 1945) a jinde.

Bibliografie: Soupis prací Františka Trávníčka a Franka Wollmana k jejich

padesátce, P. 1938; in: Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmanovi, B. 1948, 533 — 535; in: Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, P. 1958, 686 — 688; SPFFBU, D 1969, 240 až 242; *Slavia* 39, 1970, č. 2, 152 — 155.

M. M.

ZDENĚK ZAPLETAL, PhDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 10. srpna 1926 v Litenčicích. 1946 — 1949 studoval na ped. fak. UP v Olomouci (učitelé O. Králík a F. Kopečný) češtinu a dějepis, 1953 — 1959 týž obor na filoz. fak. UP v Olomouci (učitelé M. Trapl a J. Bělič). Po studii působil na základ. a stř. školách, od 1960 byl odb. asist. a ved. katedry č. jaz. a lit. na Pedagogickém institutu v Gottwaldově, od 1964 působí na ped. fak. 1970 získal titul PhDr. (dis. *Literárněvýchovná iniciativa Františka Bartoše*), 1979 mu byla na ped. fak. UK udělena hodnost CSc. (dis. *Jungmannův odkaz mládeži*). 1980 se habilitoval a byl jmenován doc. pro obor č. lit. 1984 se stal ved. kat. lit. pro mládež a lit. vých. na ped. fak. UJEP. Byl členem red. rady Učitelských novin, red. rady Sborníků prací Pedagogického institutu v Gottwaldově a Spisů ped. fakulty v Brně, působí v red. radě čas. *Zlatý máj* a v předsednictvu Společnosti přátel knihy pro mládež. Jeho veřejná a odb. práce byla oceněna medailí J. V. Sládka, titulem vzorný pedagog UJEP aj.

Věd. práci orientuje na problematiku lit. pro mládež a četby mládeže v 19. a 20. stol. Řešil otázku vztahů literatury k mladému pokolení v době č. obrození. V monogr. (tiskem vyd. kand. disertace, 1976) interpretoval význ. obrozeného jazykovědce a lit. teoretika jako iniciátora rozvoje lit. kultury dorůstající generace; četbě mládeže v 19. století jsou rovněž věnovány *Tři studie* (1989). V řadě dalších statí včetně knihy *K současnosti i tradicím literatury pro mládež* (1985) se soustředil na období meziválečné a zvláště na vývoj po druhé svět. válce. Stranou jeho zájmu nezůstaly ani otázky školní četby, je rovněž autorem a spoluautorem osmi titulů skript uvádějících vysokoškoláky do teorie a historie lit. pro mládež.

Bibliografie: Roč. UJEP 1968 — 1975, 826 — 827, Roč. UJEP 1976 — 1985, 387, Roč. UJEP 1986 — 1987, 229. Z prací tam nepojatých: *Na přelomu*, in.: Škola-jazyk-literatura, B. 1986, 85 — 96; *Literární dědictví a mládež*, in.: sb. *Literární dědictví a mládež*, P. 1983, 5 — 13; *Literatura pro mládež a četba mládeže ve 2. polovině 19. století*, B. 1988 (s kol., skriptum); *Problematika literatury pro děti a mládež v pohledu současné slovenské literární kritiky*, P. 1988 (s F. Šalém, skriptum).

FŠ

LEOPOLD ZATOČIL, PhDr., DrSc., prof. filoz. fak. Nar. 17. října 1905 v Zidlochovicích, zem. 9. ledna 1992 v Brně. Na filoz. fak. v Brně vystudoval germanistiku a slavistiku, 1929 — 1930 a 1934 — 1935 pobýval studijně v Berlíně. Na brněnské filoz. fak. získal doktorát a po absol. fak. (1931) zůstal v jejím svazku jako asist. germán. semináře. Habil. zde 1937. 1939 — 1945 byl zaměstnán jako středošk. prof., od 1945 znovu na filoz. fak. jako prof. a posléze ředitel germán. semináře a od 1963 vedoucí katedry germanistiky a nordistiky. 1947 a 1957 byl na studijním pobytu ve Švédsku a Dánsku. Byl členem nizozemské spol. Maatschappij der Nederlandse Letterkunde v Leidenu. 1971 odešel do důchodu.

Převážná část věd. díla Zatočilova je germanistická. V dobré tradici č. vysokošk. germanistů věnoval však pozornost zejm. též vztahům germán.-slovan., resp. č. v oblasti jazyka i lit. Pojednal o č. slovech v něm, dialektech mor. a slezských, dokazoval nezávislost stč. Alexandreidy na něm, skladbě Ulrycha z Eschenbachu, opětovně se vracel k něm. skladbě Ackermann aus Böhmen, která má vztah k stč.

skladbě o Tkadlečkovi, vypátral předlohu Závíšovy písně v jednom z leichů Frauenlobových, přispěl k poznání stč. Sporu duše s tělem, zabýval se něm. tiskovou předlohou Rohového Seyffryda od Tobiáše Mouřenína, zjistil lat. a něm. předlohy pro řadu stč. Olomouckých povídek, v edici Olomoucké legendy o sv. Alexiovi přispěl poznámkami k legendě pols., vydal a ocenil brněnskou legendu o 10.000 rytířích, prozkoumal rýmovanou i prozaickou verzi legendy o sv. Kateřině, rozebral něm. písně v Havlíčkově zpěvníku, publikoval dopis A. Retzia J. E. Purkyňovi, vyloučil možnost gótského vlivu na stsl. překlad bible.

Zatočil pracoval metodou filol.; využíval a kombinoval postupy lingvistické a lit. hist.

Bibliografie: SPFFBU, A 12, 1964, 6 — 10, A 22 — 23, 1974 — 1975, 7 — 8, K 4, 1984, 7 — 9; RočUJEP 1964 — 1968, 481 — 482; Universitas Brunensis 1919 — 1969, B, 1969, 178 — 180; RočUJEP 1968 — 1975, 786.

R. V.

OTTO ZWETTLER, PhDr., RNDr., CSc., doc. ped. fak. Nar. 17. listopadu 1942 v Byňově. 1963 — 1975 studoval při zaměstnání postupně dějepis-češtinu, francouzštinu-zeměpis, ruštinu-němčinu. 1960 — 1975 působil jako učitel. Od 1975 pracoval jako odb. asist. ped. fak. PhDr. 1974; RNDr. 1979; 1981 obhájil kand. dis. v oboru histor. demografie. 1985 byl jmenován doc. pro obor hist. Je členem Hist. společnosti ČSAV, Společnosti pro dějiny věd a techniky ČSAV, Geografické společnosti ČSAV, Muzejní a vlastivědné společnosti. Je překladatelem odb. lit. ze svět. jaz. a polšt. Je členem komise pro hist. geografii věd. kolegia hist. ČSAV. Věd. se orientuje na obecné dějiny se zaměřením na dějiny věd a techniky, hist. geografii a demografii.

Bibliografie: RočUJEP 1976 — 1985, 399. Z prací tam nepojatých: *Přehled dějin socialistických zemí I, II, III*, P. 1982, 1983; *Přehled dějin Finska a Islandu*, P. 1984; *Historická geografie světa I*, P. 1985; *Dějiny věd a techniky (se C. Nečasem)*, P. 1985, 1987 aj.

F. Č.

STANISLAV ŽAŽA, PhDr., CSc., prof. filoz. fak. Nar. 14. dubna 1929 v Brně. Studoval na filoz. fak. v letech 1948 — 1952 ruš.-lat.-řeč. Jeho učiteli byli mj. F. Trávníček, J. Kurz a F. Novotný. Ještě před absolutoriem (1951) se stal asist. katedry rusistiky a zůstal v jejím svazku až dosud (od 1956 odb. asist., od 1980 doc., od 1989 prof.): od 1970 zást. ved. katedry, 1973 až 1981 jejím vedoucím. Po celou dobu svého působení vykonával vedle činnosti odb. a ped. též intenzivní práci organizační a administrativní. 1966 získal věd. hodnost CSc. (dis. *Problematika interpunkce v souvislosti se syntaktickou a významovou stavbou věty a souvětí v ruštině*), a téhož roku i titul PhDr. 1979 se habilitoval pro obor rus. jaz. (spis *Sémantická a syntaktická stránka konstrukcí se slovesem byt'/býti*). Několik roků zastával funkci výkon-

ného red. jaz. řady SP FFBU, nyní je členem jeho red. rady. Po řadu let byl členem red. kruhu a později členem red. rady čas. Československá rusistika. Dlouhou dobu působí jako člen výboru brněnské odbočky Jazykovědného sdružení ČSAV. Je školitelem pro věd. přípravu aspirantů v oboru rus. jaz. Byl jedním ze spoluorganizátorů mezinár. syntaktických sympozií, která sekonala na brněnské filoz. fak. (1961 až 1976) a jejichž výsledky jsou uloženy v 5 svazcích sborníku Otázky slovanské syntaxe (1962 — 1976). 1976 byl jedním ze spoluorganizátorů a účastníků bilaterální konference o aktuálním členění větném v bulh., pořádané na univ. v Sofii bulh. a č. slavist. V letech 1968 — 1988 se aktivně zúčastnil 5 mezinár. slavistických kongresů (Praha, Varšava, Záhřeb, Kyjev, Sofia).

Žaža je věd. činný v oboru současného rus. jaz., jeho syntaxe, morfologie, lexika, pravopisu a interpunkce. Vyšel ze zkoumání syntaktické stavby ruš. v porovnání s č. a od studia struktury ryze gramatické se dostal postupně ke studiu sémantické, zvukové i grafické stránky věty a souvětí. Vyšetřil nejprve problematiku atributu a apozice (*Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české I*, P. 1956), později se zaměřil na další větné členy — objekt, volně připojené členy (1964) a predikát (1968). Velmi mnoho pozornosti věnoval souvětí: rozebral poměr syntakticko-sémantického a aktuálního členění (1965), analyzoval větoslednou stránku hypotaktického souvětí (1968), zamýšlel se nad typy hypotaxe se zřetelem k ruš. a č. (1968). Dalším předmětem Žažova zájmu je sféra větné modality, především jistotní, jejíž různé stránky jsou obsahem několika jeho statí.

Další oblast Žažových výzkumů tvoří pravopis a interpunkce. Všímal si nejen místa pravopisu v systému vyučování ruš. na našich stř. školách a řady dílčích jevů rus. v porovnání s č., ale rozšířil své výhledy také na všechny slovan, a některé neslovan. jaz. z hlediska možnosti koordinace ortografických principů (1963). Zpracoval zevrubně celou sféru rus. interpunkce v porovnání s č.; výsledkem je tu několik dílčích statí a samostatná publikace *Ruská interpunkce ve srovnání s českou* (P. 1958; rotaprint), zejm. však již zmíněná kand. dis. Jistou část svých výzkumů o větných členech, souvětích a interpunkci vložil do příslušných oddílů kolektivní učebnice *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II, Skladba* (P. 1960, 1979³). Z potřeb ped. praxe vyrostly jeho další práce: *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa I* (P. 1968, 1988³; rotaprint), *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa II — Přízvuk slovesných tvarů* (Brno 1991; rotaprint), a *Základy ruštiny pro filology v porovnání s češtinou* (Brno 1992; rotaprint). Snaha o důkladné poznání obtížných č.-rus. responzí vedla Žažu i k výzkumům plánu lexikálního, jakož i k úvahám rázu metodického a metodologického. Byl také spoluautorem a členem autorových kolektivů pro sestavení celostátních vysokoškolských učebnic a jiných příruček (*Orfografija, punktuacija i knižno-pis'mennaja reč russkogo jazyka*, P. 1979; *Russkij sintaksis v sopostavlenii s češským*, P. 1982).

Žaža byl činný také překladatelsky a publicisticky v periodickém tisku drobnými články. Ve shodě s úkoly čs. rusistů se aktivně účastní práce v MAPRJAL. Vystupoval na kongresech ve Varně (1973), v Berlíně (1979), v Praze (1982), v Budapešti (1986) a na dalších konferencích nár. rusistických asociací u nás, v NDR, v Polsku a v SSSR.

V letech 1980 — 1989 byl proděkanem filoz. fak. a v letech 1986 — 89 ved. katedry starověké kultury.

Bibliografie: RočUJEP 1964, 102; RočUJEP 1964 — 1968, 472; RočUJEP 1968 až 1975, 769 — 770; RočUJEP 1976 — 1985, 347, ČsPr. 531. Z prací tam nezachycených: *Příručka ruského pravopisu*. P. 1983, 1987², 118 (spoluautor); *K funkcím tzv. konfirmativ v ruštině a češtině*. In: Slavica Olomucensia 5, AUPO, Philologica 52, P. 1985, 221 — 225; *Přízvuk podstatných jmen s příponou -in- a -ot-/-jet-*. SP FFBU, A 33, 1985, 15 — 20; *K problematice sopostavitel'nogo opisanija sintaksisa*. In: Voprosy izučenijsa russkogo jazyka v sopostavlenii s drugimi jazykami. M. 1986, 52 — 60; *Automatizacija, „metod točnogo učeta“ i semantičeskaja charakteristika*. In: Sbor. referátů čs. delegace na VI. kongresu MAPRJAL v Budapešti 1986. P. 1986, 146 až 149; *40 let slovanské jazykovědy na filozofické fakultě UJEP od osvobození v r. 1945*. SPFFBU, A 35, 1987, 7 — 25 (spolu s R. Večerkou a J. Pačesovou); *Glagol'nyje konstrukcii rodstvennyh jazykov i raschoždenija v ich funkcionirovanii*. In: Jazyk: sistema i funkcionirovanije. M. 1988, 87 — 98; *Aspekty bilaterální konfrontační ana-*

lęzy slovanských jazyků (na materiálu ruštiny a češtiny). Čs. slavistika, P. 1988, 59 — 66; *K nekotorym problemam otricateľnych konstrukcij v russkom jazyke*. In: Bulletin ruského jazyka a literatury XXIX, P. 1988, 165 — 172; *K funkci některých konektivních částic v ruštině a češtině*. SPFFBU, A 36, 1988, 143 — 148; *Vztažení propozičního obsahu k místu komunikativního aktu*. In: Mluvnice češtiny 3, Skladba. P. 1987, 371 — 378; *K problemam praktičeskogo funkcionirovanija russkogo jazyka v ČSSR*. Russkij jazyk za rubežom, 1989, 2, 51 — 52; *Aspekty sopostavitel'nogo analiza v oblasti sintaksisa*. Zeitschrift für Slawistik, 35, 1990, 4, 518 — 522; *K diferencím ve složení ruské a české slovní zásoby*. SPFFBU, A 39, 1991, 49 — 56; *K některým projevům vlivu antických jazyků na ruštinu a češtinu*. SPFFBU, E 37 (v tisku).